

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ  
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**BURSA'DA 1930-1950 YILLARINDA  
İNŞA EDİLMİŞ KONUTLARIN  
CEPHE ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE  
TİPOLOJİK BİR YÖNTEM DENEMESİ**

**Y.Mimar Timur KAPROL**

**F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı-Mimari Tasarım Programında  
Hazırlanan**

**DOKTORA TEZİ**

93721

**Tez Savunma Tarihi : 27 Mart 2000**

**Tez Danışmanı : Doç.Dr. Z. Kaya DİNÇER (Y.T.Ü.).**

**Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Atilla YÜCEL (İ.T.Ü.)  
Prof. Mete ÜNAL (M.S.Ü.)**

*Kaya Dinçer*

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU  
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

**İSTANBUL, 2000**

## İÇİNDEKİLER

Sayfa

ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
ÇİZELGE LİSTESİ.....	viii
KATALOG LİSTESİ.....	ix
ÖRNEK LİSTESİ.....	xiii
ÖNSÖZ.....	xiv
ÖZET.....	xv
ABSTRACT.....	xvii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Konunun Temelindeki Sorun.....	1
1.2 Çalışmanın Savı.....	2
1.3 Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. BURSA'NIN FİZİKSEL, SOSYAL ÖZELLİKLERİ VE KENTSEL GELİŞİMİ.....	5
2.1 Coğrafi Konum.....	5
2.2 Bursa'nın Tarihi, Ekonomik Gelişimi ve Toplumsal Yapısı.....	5
2.3 Kentsel Gelişim ve Yerleşim Özellikleri.....	15
2.4 Kentsel Gelişim İçinde 1930-1950 Dönemi.....	22
3. 1930-1950 YILLARI ARASINDA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ETKİLERİ GÖRÜLEN MİMARİ AKIM VE STİLLERİN BURSA'YA YANSIMASI.....	24
3.1 Dünyada Mimari Gelişim (1910-1950).....	24
3.1.1 Çek/Bohemya Kübizmi.....	25
3.1.2 Bauhaus.....	28
3.1.3 Art-Deco Stili.....	33
3.1.4 Uluslararası Üslup.....	40
3.2 Türkiye'de Mimari Gelişim (1930-1950).....	46
3.2.1 Yabancı Akım, Stil ve Eğilimlerin Etkisi ile Karşılaşılan Binalar.....	47
3.2.2 Ulusal ve Yerel Etkilerin Karşılaşıldığı Binalar.....	52
3.3 Bursa'da Mimari Gelişim (1930-1950).....	55

3.3.1	Yabancı Akım, Stil ve Eğilimlerin Etkisi ile Karşılaşılan Binalar.....	56
3.3.2	Ulusal ve Yerel Etkilerin Karşılaştığı Binalar .....	61
4.	BURSA'DA 1930-1950 YILLARI ARASINDA İNŞA EDİLMİŞ, KONUTLARIN TİPOLOJİ YÖNTEMİ İLE ÇÖZÜMLENMESİ.....	63
4.1	Çözümlemede Tipolojinin Seçim Nedeni.....	63
4.2	Tipolojinin Çalışmaya Uygulanması.....	66
4.2.1	Tipolojik Çözümleme İlkelerini Oluşturan Mimari Öğelerin Tanımı.....	67
4.2.2	Tipolojik Çözümleme ile Oluşturulan Matris ile İncelenen Konutların Sınıflandırılması.....	68
5.	İNCELENEN AKIM, STİL VE EĞİLİMLER ETKİSİNDE İNŞA EDİLMİŞ KONUTLARDA KARŞILAŞILAN ORTAK ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	154
5.1	Dünyada, İncelenen Akım, Stil ve Eğilimler Etkisinde İnşa Edilmiş Konutların Ortak Özellikleri.....	154
5.1.1	Plan Özellikleri.....	154
5.1.1.1	Binaların Ortak Kullanım Alanları.....	155
5.1.1.2	Konut İçinde Yer Alan Mekânlar .....	157
5.1.2	Yapısal Özellikler.....	160
5.1.3	Cephe Özellikleri.....	161
5.1.3.1	Çıkmalar .....	161
5.1.3.2	Bodrum Kat ve Zemin Kat Arasındaki Etkileşimin Cepheye Kazandırdığı Özellikler Açısından Örneklerin Değerlendirilmesi.....	164
5.1.3.3	Cephe Elemanlarının İncelenen Mimari Stil, Akım ve Eğilimler ile Bağlantılı Ortak Özellikleri.....	164
	Kapılar.....	164
	Pencereler.....	165
	Çatı Bitişleri.....	168
	Balkon Korkulukları.....	170
	Sıva, Silmeler ve Kabartma Süsler.....	171
5.2	Bursa'da İncelenen Akım, Stil ve Eğilimler Etkisinde İnşa Edilmiş Konutların Ortak Özellikleri.....	173
5.2.1	Plan Özellikleri.....	173
5.2.1.1	Binaların Ortak Kullanım Alanları.....	173
5.2.1.2	Konut İçinde Yer Alan Mekânlar .....	176
5.2.2	Yapısal Özellikler.....	180
5.2.3	Cephe Özellikleri.....	182
5.2.3.1	Çıkmalar .....	182

5.2.3.2	Bodrum Kat ve Zemin Kat Arasındaki Etkileşimin Cepheye Kazandırdığı Özellik Açısından İncelenen Konutların Değerlendirilmesi.....	191
5.2.3.3	Cephe Elemanlarının, İncelenen Mimari Stil Akım ve Eğilimler ile Bağlantılı Ortak Özellikleri .....	196
	Kapılar.....	196
	Pencereler.....	204
	Çatı Bitişleri.....	208
	Balkon Korkulukları.....	210
	Sıva, Silmeler ve Kabartma Süsler.....	213
6.	SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	216
	KAYNAKLAR.....	220
	ÖZGEÇMİŞ.....	226
	EK: İNCELENEN KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMINA AİT HARİTA (Ö:1/5000).....	229

## ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1	Bithynia Krallığı'nın ve Osmanlı Beyliği'nin sahip olduğu toprakları gösteren haritalar.....	6
Şekil 2.2	Bursa nüfusunda yer alan dini grupların yıllara göre gelişim ve değişim grafiği.....	10
Şekil 2.3	Bursa'da kentsel ve kırsal nüfus oranlarının yıllara göre değişimini gösteren grafik.....	12
Şekil 2.4	Türkiye'de kentsel ve kırsal nüfus oranlarının yıllara göre değişimini gösteren grafik.....	12
Şekil 2.5	Türkiye'de ve Bursa'da km <sup>2</sup> 'ye düşen kişi sayısının artış grafiği.....	13
Şekil 2.6	Bursa nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki yeri.....	14
Şekil 2.7	Yerleşim planında Batılılaşma etkisi ile Karşılaşılan mahallenin yer aldığı, 1912 tarihli Bursa planı.....	17
Şekil 2.8	XIX.yy. sonu XX. yüzyıl başı Bursa ulaşım ağı ve kent makroformunu gösterir harite.....	18
Şekil 2.9	XX. yy. başı - XX. yy. ortası ve sonunda Bursa ulaşım ağı ve kent makroformunu gösterir harita.....	20
Şekil 2.10	Bursa'nın kentsel gelişimini gösterir harita.....	21
Şekil 3.1	Kübizm etkisinde yapılmış resimler.....	25
Şekil 3.2	Dükkanlı Konut Bloğu, O.Novotny, 1917-1919, Prag.....	26
Şekil 3.3	Kara Meryem'li ev, J.Gocar, 1911-1912, Prag.....	27
Şekil 3.4	Apartman binası, J.Chochol, 1913, Prag.....	27
Şekil 3.5	Kübist mobilya tasarımları.....	28
Şekil 3.6	A.E.G.Fabrika Binası, P.Behrens, 1908-1910, Berlin.....	29
Şekil 3.7	Fagus Ayakkabı Fabrikası, W.Gropius-A.Meyer, 1910.....	29
Şekil 3.8	Konut, C.Fieger, 1927, Entwohnung.....	29
Şekil 3.9	Bauhaus Okul Binası, W.Gropius, 1925-126, Dessau.....	29
Şekil 3.10	Weissenhof yerleşiminde konut bloğu, Mies van der Rohe, 1928, Berlin..	30
Şekil 3.11	Bauhaus kitaplarının kapak dizaynına ait bir örnek, Moholy-Nagy.....	31
Şekil 3.12	Bauhaus simgesi, O.Schlemmer, 1922.....	32
Şekil 3.13	Bauhaus etkisinde, fabrikasyon üretim için tasarlanmış bir büro dolap ünitesi, 1929.....	32

Şekil 3.14	Bauhaus sergisi için hazırlanmış poster, J.Schmidt, 1923.....	32
Şekil 3.15	Art-Deco stilinde inşa edilmiş pavyonlar, Uluslararası Çağdaş Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Dergisi, Paris 1925.....	33
Şekil 3.16	Schaffer Merkezi, Eggers ve Higgin, New York, 1939.....	33
Şekil 3.17	Seyahat ve taşımacılık şirketi binası, Uluslararası Şikago Sergisi, 1933..	33
Şekil 3.18	Daily Telegraph Binası, E.A.Williams, 1932 Napier, Yeni Zelanda.....	35
Şekil 3.19	Art-Deco stilinin etkileri görülen bir alçak kabartma, G.Chiquet, 1994, Paris.....	35
Şekil 3.20	Villeurbanne Tiyatrosu, Gaston, Leroux's,Fransa.....	35
Şekil 3.21	Palmarium Binası, Tunus.....	35
Şekil 3.22	Palladium Evi, R.M. Hood ve G.Jeeves, 1928, Londra.....	36
Şekil 3.23	Chrysler Binası, W.Vaughan Alen, 1928-1931.....	37
Şekil 3.24	Rockefeller Merkezi, 1931-1940, Manhattan.....	37
Şekil 3.25	Tropical-Deco örnekleri, Miami.....	38
Şekil 3.26	Thomas Jefferson Lisesi, Walls & Clements, 1936, Los Angeles.....	39
Şekil 3.27	Dublin'de bir endüstri tesisinin, büro binasının girişi.....	39
Şekil 3.28	Art-Deco stilinde tasarlanmış mobilya örnekleri.....	39
Şekil 3.29	Le Corbusier'ye göre yeni mimari için beş nokta.....	41
Şekil 3.30	Villa Savoye, Le Corbusier, 1930.....	42
Şekil 3.31	Unite d'habitation, Le Corbusier, 1946-1952, Marsilya.....	42
Şekil 3.32	Benzin istasyonu, Hans Barkowsky, 1930, Kassel, Almanya.....	44
Şekil 3.33	Şelâle evi iç mekân görünüşleri, F.Lloyd Wright, 1936, Pennsylvania.....	44
Şekil 3.34	Şelâle evi görünüşleri.....	45
Şekil 3.35	Uluslararası üslup dönemine ait mobilya ve iç mekân tasarımları.....	46
Şekil 3.36	Sıhhat Müzesi, 1937, İzmir.....	48
Şekil 3.37	Yabancı akım, stil ve eğilimler etkisinde inşa edilmiş binalar.....	49
Şekil 3.38	İzmir Fuarı, Dokuz Eylül Kapısı.....	50
Şekil 3.39	İnhisarlar Pavyonu, 1936, İzmir.....	50
Şekil 3.40	Art-Deco stili etkisi görülen konutları, İstanbul.....	51
Şekil 3.41	İstanbul'da Art-Deco stilinin Feriköy ve Kurtuluş bölgesinde örneklenmesi.....	51
Şekil 3.42	Bursa Atatürk İlkokulu 1914-1915.....	53
Şekil 3.43	Bursa Hükümet Konağı, 1925.....	53

Şekil 3.44	Saraçoğlu Mahallesi, P.Bonatz.....	54
Şekil 3.45	Türkeli Pavyonu, 1950, İzmir.....	55
Şekil 3.46	Tayyare Sineması A.H.Koyunoğlu, 1938, Bursa.....	56
Şekil 3.47	Cephe biçimlenişinde Bohemya kübizmi etkisi görülen konut örneği.....	57
Şekil 3.48	Cephesinde Art-Deco stili bezeme öğeleri yer alan konut örneği.....	57
Şekil 3.49	Çelik Palas Oteli, G.Mongeri - H.Tümer, 1930-1932, Bursa.....	57
Şekil 3.50	Emlak Kredi Banka Binası, Bursa.....	58
Şekil 3.51	Merinos Fabrikası, 1938, Bursa.....	59
Şekil 3.52	Çelik Palas Oteli karşısında yer alan otobüs durağı.....	59
Şekil 3.53	Yapım sistemi farklı iki konutun, mekân organizasyonunda karşılaşılan benzerliğe ait örnekleme.....	60
Şekil 3.54	Yapı Kredi Banka Binası, E.Onat, 1948, Bursa.....	61
Şekil 3.55	İncelenen konutlar içinde, İkinci Milli Mimarlık etkisi ile karşılaşılan örnekler.....	62
Şekil 4.1	Farklı dış mekanların ayrıntılarından soyutlanarak incelenmesi.....	63
Şekil 4.2	Bina dizilerinin, kentsel dokuyu oluşturan sokaklar içindeki yeri ve cephe düzeninin araştırıldığı, Paris kentine ait tipoloji çalışması.....	65
Şekil 4.3	Binaların cephesinin açıklık verileri açısından stilistik envanterinin çıkarılması.....	66
Şekil 4.4	İncelenen konutların tipolojik çözümlenmesine ait matris.....	70
Şekil 4.5	Tür 1A Dar parselli, düz cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	72
Şekil 4.6	Tür 1.B.1. Dar parselli, kapalı çıkmalı cepheli konutların bölgedeki dağılımını gösteren harita.....	80
Şekil 4.7	Tür 1.B.2. Dar parselli, açık çıkmalı cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	86
Şekil 4.8	Türk 1.B.3 Dar parselli-kapalı + açık çıkmalı cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	91
Şekil 4.9	Tür 2.A Orta genişlikte parselli-düz cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	95
Şekil 4.10	Türk 2.B.1. Orta genişlikte parselli-kapalı çıkmalı cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	102

Şekil 4.11	Tür 2.B.2 Orta genişlikte parselli-açık çıkmalı cephe konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	109
Şekil 4.12	Tür 2.B.3 Orta genişlikte parselli-kapalı ve açık çıkmalı cephe konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	112
Şekil 4.13	Tür 3.A Geniş parselli-düz cephe konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	119
Şekil 4.14	Türk 3.B.1. Geniş parselli-kapalı çıkmalı konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	124
Şekil 4.15	Tür 3.B.2. Geniş parselli açık çıkmalı cephe konutların Bursa'da bölgedeki dağılımına ait harita.....	132
Şekil 4.16	Türk 3.B.3. Geniş parselli, kapalı ve açık çıkmalı cephe konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	135
Şekil 4.17	Tür 4 köşe parselli özel çözümlü cephe konutların Bursa'da dağılımına ait harita.....	145
Şekil 5.1	Merdivenin parsel büyüklüğüne bağlı olarak bina içindeki konumu.....	174
Şekil 5.2	Türk-Sivil mimarisinde sofanın Cumhuriyet Dönemi sonrasında koridora ve hole dönüşümü.....	176
Şekil 5.3	İncelenen konutlarda çıkma ve cumbanın şekil ile anlatımı.....	183
Şekil 5.4	İncelenen konutlarda karşılaşılan kapalı ve açık çıkma türleri.....	184
Şekil 5.5	Kapı üstü pencere çeşitleri.....	197
Şekil 5.6	İncelenen konutlara ait pencere oranları.....	203
Şekil 5.7	Pencerenin yer aldığı çıkma formuna bağlı olarak biçimlenişi.....	204
Şekil 5.8	Açık ve kapalı pencere çıkması.....	204
Şekil 5.9	Çatı bitişinde karşılaşılan alınlık türleri.....	208
Şekil 5.10	Korkuluk türleri.....	210



## ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1	Kentsel nüfusun ve kırsal nüfusun Bursa'da değişimi.....	12
Çizelge 2.2	Kentsel nüfusun ve kırsal nüfusun Türkiye'de değişimi.....	12
Çizelge 2.3	Bursa'da ve Türkiye'de yıllara göre km <sup>2</sup> düşen kişi sayısı.....	13
Çizelge 2.4	Nüfus artış hızı açısından Bursa'nın Türkiye içindeki yerine ait çizelge.....	14
Çizelge 2.5	Bursa nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki yerine ait çizelge.....	14
Çizelge 5.1	İncelenen konutlarda çıkma türleri ve çıkma plan türlerine ait çizelge....	185
Çizelge 5.2	Çıkmaların bina cephesinde yer alışlarına ait çizelge.....	187
Çizelge 5.3	Giriş kat cephe özelliklerinin, cephedeki konumuna ait çizelge.....	192



## KATALOG LİSTESİ

	Sayfa
Katg. No: 1	84 ada, 17 parsel Sakaldöken Caddesi No.47 .....73
Katg. No: 2	107 ada, 61 parsel Halil Sokak No.6..... 74
Katg. No: 3	103 ada, 29 parsel, Karamani Sokak No.31.....75
Katg. No: 4	103 ada, 31 parsel, Karamani Sokak No.33.....76
Katg. No: 5	93 ada, 24 parsel Umurbey Sokak No.5..... 77
Katg. No: 6	134 ada, 3 parsel Yeşil Caddesi No.27-27A.....81
Katg. No: 7	- , - Dar Sokak No.2..... 82
Katg. No: 8	93 ada, 27 parsel Umurbey Sokak no.7.....83
Katg. No: 9	108 ada, 32 parsel Namazgah Caddesi No.20..... 84
Katg. No: 10	135 ada, 57 parsel Köprü Sokak No.6.....87
Katg. No: 11	1914 ada, 25 parsel Kurtoğlu Sokak No.16.....88
Katg. No: 12	6393 ada, 94 parsel Hocaalizade Caddesi No.6.....89
Katg. No: 13	20 ada, 884 parsel Bozkurt Sokak No.5..... 92
Katg. No: 14	1390 ada, 37, 38, 39 parsel Atatürk Caddesi No.26, 28, 30..... 93

Katg. No: 15	- , - Ortapazar Caddesi.....	96
Katg. No: 16	103 da, 25 parsel Bahçe Sokak No.18.....	97
Katg. No: 17	347 ada, 8 parsel Asmaaltı Sokak No.5.....	98
Katg. No: 18	128 ada, 49 parsel Mehmet Çelebi Bulvarı No.27.....	99
Katg. No: 19	108 ada, 9 parsel Bekçi Sokak No.1.....	103
Katg. No: 20	370 ada, 10 parsel İmaret Sokak No.9.....	104
Katg. No: 21	108 ada, 2 parsel Kurtoğlu Sokak No.11.....	105
Katg. No: 22	1238 ada, 64 parsel Atatürk Caddesi No.12.....	106
Katg. No: 23	1238 ada, 84 parsel Atatürk Caddesi No.18.....	107
Katg. No: 24	884 ada, 19 parsel Bozkurt Sokak No.3.....	110
Katg. No: 25	1388 ada, 1 parsel Atatürk Caddesi No.13.....	113
Katg. No: 26	1014 ada, 45 parsel Hamam Caddesi No.23.....	114
Katg. No: 27	1013 ada, 25 parsel Hamam Caddesi No.177.....	115
Katg. No: 28	659 ada, 51 parsel Atatürk Caddesi No.85.....	116
Katg. No: 29	1264 ada, 2 5 parsel Çekirge Caddesi No.2.....	117
Katg. No: 30	6392 ada, 90 parsel Hocalizade Caddesi No.22.....	120

Katg. No: 31	93 ada, 44 parsel Umurbey Sokak No.3.....	121
Katg. No: 32	6392 ada, 92 parsel Hocaalizade Caddesi No.2-4.....	125
Katg. No: 33	6392 ada, 68 parsel Atatürk Caddesi No.5.....	126
Katg. No: 34	128 ada, 37 parsel Yeşil Caddesi No.40.....	127
Katg. No: 35	681 ada, 89 parsel Bilecik Sokak No.5.....	128
Katg. No: 36	103 ada, 23 parsel Sakaldöken Caddesi No.47.....	129
Katg. No: 37	1358 ada, 67 parsel Atatürk Caddesi No.23.....	130
Katg. No: 38	- , - Altıparmak Caddesi No.13.....	133
Katg. No: 39	357 ada, 1 parsel Taşkapı Sokak No.2.....	136
Katg. No: 40	864 ada, 157 parsel Sakarya Caddesi No.105.....	137
Katg. No: 41	334 ada, 128 parsel Fevzi Çakmak Caddesi No.58.....	138
Katg. No: 42	- , - Çekirge Caddesi No.....	139
Katg. No: 43	103 ada, 17-18 parsel Sakaldöken Caddesi No.24.....	140
Katg. No: 44	714 ada, 27 parsel Tahir Sokak No.2.....	141
Katg. No: 45	880 ada, 26 parsel Atatürk Caddesi No.45.....	142
Katg. No: 46	- , - Çekirge Caddesi No.....	143

Katg. No: 47	103 ada, 21 parsel Bahçe Sokak No.20.....	146
Katg. No: 48	138 ada, 1 parsel Yeşil Caddesi No.45.....	147
Katg. No: 49	- , - Ortapazar Caddesi No.14.....	148
Katg. No: 50	8232 ada, 22 parsel Atatürk Caddesi No.92.....	149
Katg. No: 51	350 ada, 28 parsel Atatürk Caddesi No.6.....	150
Katg. No: 52	1043 ada, 41 parsel Çekirge Caddesi No.173.....	151
Katg. No: 53	350 ada, 32 parsel Atatürk Caddesi No.2.....	152
Katg. No: 54	6393 ada, 92 parsel Atatürk Caddesi No.1.....	153

## ÖRNEK LİSTESİ

	Sayfa
1- Garches Villası, P. Jenearet.....	156
2- Römer Villası, K. Schneider.....	156
3 Bourgeois Evi.....	157
4 Konut Bloğu - Mies van der Rohe.....	157
5- Behrens evi, Peter Behrens.....	159
6- Konut, M. Ridolfi.....	159
7- Apartman binası, V. Bourgeois.....	160
8- Katlı konut, P.A.Michel.....	163
9- Katlı konut, L. Dourge.....	163
10- Katlı konut, R.D. Reinals.....	163
11- Radyo evi, G.V.Myer.....	165
12- Konut, J.J.P.Oud.....	165
13- Apartman, M.J.Black.....	166
14- Apartman, M.J.Black.....	166
15- Dessau evi, W.Gropius.....	166
16- Konut, L.M.Dixon.....	166
17- Govener Oteli, H.Hohauser.....	169
18- Leslie Oteli, L.M.Dixon.....	170
19- Villa, H.Rapin.....	170
20- Okul binası, R.H.Export.....	170
21- Paris'te bir apartman.....	171
22- Eastern Kolombiya Binası.....	172
23- Daily Telegraph Binası.....	172
24- Masonic Hastanesi.....	172



Bursa'nın kentsel kimliğine derinlik kazandırmak amacı ile hazırladığım bu tezde, tüm çalışmam süresince yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Doç.Dr.Z.Kaya DİNÇER'e, çalışmam sürecinde manevi ve maddi yardımlarını esirgemeyen aileme, tezin hazırlık çalışmalarında desteklerini esirgemeyen Uludağ Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü tüm çalışma arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

## ÖZET

Kentleşme olgusunda, geçmişi geleceğe taşıyan binalar, kentin diğer mekânsal öğeleri ile birlikte kentsel oluşum sürecinde birer parçası olmuştur. Bu oluşumları hedef alan araştırmalar için envanter çalışması bir araçtır. Türkiye'de 1970'li yıllar sonrasında artan koruma çalışmaları sırasında binalar, inşa edildikleri dönemle ilgili mimarisinde etkili olmuş mimari stil, akım ve eğilimler ve yapısal kimlikleri gözetilerek koruma altına alınmaktadır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu incelendiğinde de, ancak XIX. yüzyıl sonuna kadar inşa edilmiş taşınmazlar ile Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler korunması gerekli taşınmazlar olarak belirlenmiştir(\*). Cumhuriyet sonrasında Çağdaşlaşma olgusunun ürünü olan sivil mimarlık örneklerinden konutlarında incelendiklerinde herbir konutun kültürel değişimi yansıtan önemli birer belge olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin Doğu Marmara ulaşımında, kuzey-güney ve doğu-batı eksenini üzerinde bulunan Bursa, ulaşımında menzil noktası olma özelliği ile, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ve günümüze değin ekonomik yatırımlara sahne olmuştur. Kuruluşundan günümüze önemli değişim ve gelişimlerin mekanı olan bu kentte, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu sonrasında döneminin nitelikli binaları inşa edilmiştir. Bu çalışmada, yapılan inceleme sonrasında, 1930-1950 yılları arasındaki dönemde, Bursa'da inşa edilmiş her bir konutun, taşıdığı değerler bağlamında korunması gereken birer belge olduğu gerçeği ile karşılaşılmıştır. Bu değerlere ulaşabilmek için konutlar, tipolojik çözümleme yöntemi kullanılarak envantere kaydedilmiştir. Envanter çalışmasından elde edilen sonuçlar tezin diğer bölümleri ile desteklenmiştir. Tezin birinci bölümünde konunun tanımı, yöneldiği sav ve yöntem açıklanmıştır. Çalışma alanının tanıtımı amacı ile kentin coğrafi konumu, tarihi, ekonomik gelişimi ve toplumsal yapısı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişim bağlamında incelenmiştir. Kentin gelişim ve yerleşim özellikleri ile 1930-1950 döneminde karşılaşılan kentsel gelişiminin tanıtıldığı ikinci bölümü, 1930-1950 Bursa'sında inşa edilmiş binalara ait özelliklerin araştırıldığı üçüncü bölüm izler. Bu bölümde Bursa'da izleri gözlemlenen, XX. yüzyıl başlarında etkili olmuş mimari akım, stil ve eğilimler incelenmiştir. İncelemede mimari gelişimin Türkiye'ye ve Bursa'ya yansımaları hedeflenmiştir. Bu incelemede, konutların mimarisindeki yabancı etkiler ile birlikte geleneksel mimarimizden gelen unsurlar ile de karşılaşılmıştır. Bir sentez ürünü olan binaların kentte sivil mimarlık örneklerinin yanısıra resmi ve kültürel işlevli olanları da, mimari akım, stil ve eğilimler bağlamında örneklenmiştir.

Bursa'nın kentsel geçmişini, 1930-1950 yılları arasında yer alan dönemde inceleyen tezde, Cumhuriyet sonrası yaşanmış çağdaşlaşma olgusunun sivil mimari örneği konutların bir bölümünün envanteri çıkarılmıştır. Kentte kültürel değişimin belgesi olan bu konutların

---

(\*) 21 Temmuz 1983, T.B.M.M. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na ait yasa ve ilgili mevzuat.



parsel genişlikleri ve cephe biçimlenişleri ile ilgili verilerinden elde edilen ölçütler kullanılarak bir matris yapılmıştır.

Bu matris açılımında toplam 54 konut kataloga alınarak plan şemaları, fotoğrafları ve mimari özellikleri tespit edilmiştir. Bir envanter, niteliği taşıyan dördüncü bölümü takiben beşinci bölümde, Bursa'da yapım yılı 1930-1950 arasında kalan konutların ortak özellikleri, aynı dönemde dünyada inşa edilmiş konutların ortak özellikleri ile bağlantısı kurulmuştur.

İncelenen konutların belgesel, yaşamsal, üslupsal, kentsel ve tarihi doku değeri, fiziksel değeri olduğunun ortaya konduğu altıncı bölümde, bu değerlere bağlı kalarak, Bursa'da 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutlar için koruma önerileri sunulmuştur.



## ABSTRACT

It is aimed to learn about the space elements which reflect the past to the future in urbanization. The inventor studies are only means of reaching target. Buildings have been taken under protection since 1970s from the point of the period and style they were built. According to the law of Protecting Cultural and Natural Buildings; the ones which were built until the end of XIX. century, the works of National war and the houses used by Mustafa Kemal Atatürk have been accepted as unmovables which have to be protected. Most civil buildings including houses built after the Republic, carry cultural changes and those of economical improvements are seen on them. The architectural movements around the world are seen on designing principles and elevation properties, under the effect of westernization.

Bursa which is situated on North-South, East-West transportation axle, has been a very important point on eastern Marmara. Investments were made here, after the republic. The city, which faced many changes since the settlement, has many qualified buildings date back to Republic. Due to these facts, a typical inventory study has been carried out in this thesis to show that the masonry buildings made between 1930-1950 in Bursa, need to be protected. Considering this, in the first part the subject of the thesis is defined, the ideas related to the topic, and the hypothesis confirming these ideas are described. The geographical situation, historical improvement of the city is studied through socio-economical points. The second part includes information about the city where as the properties of the buildings which were built between 1930-1950 are given in part three. The architectural movements at the beginning of XX<sup>th</sup> century have been searched to define the style and properties of those buildings. The reflection of the cultural interaction in Turkey over Bursa is examined. Our traditional facts were combined with foreign style and examples of a different synthesis were built in Bursa. The examples of official, cultural and residential houses have been exemplified from this point.

Cultural progress is considered in the city on house-scale, and typology method is used to find a matrix. Two main criteria's are used in matrix: The ground with explaining the building through city scale. The cantilevers forming different appearances on elevation.

Totally 54 buildings are included in this matrix solution; their plans, photographs, architectural properties are listed. After the fourth part which is a form of inventory, the fifth part includes the information about the relation between the buildings in Bursa and around the world, constructed between 1930-1950.

This study proved the existence of civil architectural works of that period which are really good examples of past urbanization. Residential, style, historical and urban evaluation of these buildings are shown. As a conclusion the suggestions about the necessity of protecting these buildings from the point of documentary, urban, style and strength are given in part six.

# 1. GİRİŞ

## 1.1 Konunun Temelindeki Sorun

XX. yüzyıl başlarında Bursa'da başlayan kentsel değişim, yüzyıl ortalarında hızlı kentleşme biçimini almıştır. Hızlı kentleşme büyük kentlerimizden İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'yı olduğu gibi Bursa'yı da olumsuz etkilemiş, gecekondulaşma ve kaçak yapılaşma sürecinin başlamasına neden olmuştur.

Ekonomik, sosyal ve kültürel geçmiş her kentin oluşum çizgisini tanımlar. Kentin gelişimi incelenmeden yapılan müdahaleler, kentte çarpık yapılaşmaya neden olmuştur. 1950'li yıllara kadar T.B.M.M.'nin çıkardığı kalkıncı kanunları(\*) ile nitelikli denebilecek ve o yılların çağdaş gereksinimlerine cevap veren binalar, kentlerimizde mimarlar tarafından tasarlanarak inşa edilmiştir. Cumhuriyet sonrası, Türkiye'de ekonomik, sosyal ve kültürel alanda değişim yaşanmıştır. XIX. yüzyılda görülen batılılaşma, XX. yüzyıl ortalarına gelindiğinde, kentlerimizin görüntüsünü değiştirmiştir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında Avrupa'dan ülkemize davet edilen mimarlar, ülkemize batılı akım ve eğilimleri yansıtan binaları kazandırmışlardır. Ülkemizde, mimarlık okullarında görev alan bu mimarların yetiştirdiği öğrenciler de bu ustaların izinden gitmiştir. Sonuçta mimaride iki genel eğilim ile karşılaşırız. İlk eğilim batılı stil ve akımların etkisinde inşa edilmiş binalardır. İkinci eğilim ise geleneksel mimarimizden alınan öğelerin batılı stil ve akımların öğeleri ile birlikte kullanılmasıdır. Kentlerimizin tarihinde, inşa edildikleri dönemin ekonomik, kültürel ve sosyal yapılanmasının ürünü olan bu binalar, koruma kapsamında olmadığı için hızla yıkılmakta ve yok olmaktadır.

XX. yüzyıl ortalarında Türkiye'de yaşanan hızlı kentleşme öncesinde inşa edilmiş bu binaların plan tipi değişen Türk aile yapısını da yansıtır. 1930-1950 yılları arasında kalan dönem de batılı stil ve akımların etkisinde inşa edilen binalar ülkemizde bu dönemde mimarimizdeki nitelikli gelişimin göstergesidir. Yapım yılları itibari ile ait oldukları dönemin toplumsal beğenisini, ekonomik imkânlarını ve kültürel oluşumunu yansıtan bu binalar, birer mimari belge niteliği taşırlar.

Bu çalışma konusunun temelinde yer alan sorun, sosyal yaşantının mimari belgelerinden olan 1930-1950'li yıllarda inşa edilmiş konutların koruma altına alınmaları gereğidir.

---

(\*) Ekonominin 1923-1929 yılları arasında yeniden inşası ve korumacı-devletçi sanayileşme ile 1930-1939 arasında ekonominin gelişimi gerçekleştirilmiştir. Bu yapılanma ile Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne devir olan ekonomik problemler çözümlenmeye çalışılmış, sonuçta ülkemizde her alandaki yapılanmada gelişim yaşanmıştır (Boratav vd., 1990).

Bursa'da yeralan bu binalar kentin mimari mirasının tarihi ögesidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme ve çağdaşlaşma için batıya açılmasının gerekliliği, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik gelişmede önemli bir rol oynamıştır. Bursa'nın sanayileşmede Türkiye ekonomisi içindeki yeri ve önemi kentin gelişimini hızlandırmıştır. Kente bir yandan yeni yerleşim alanları katılmakta, diğer taraftan ise mevcut konutlar yıkılarak yerlerine yeni binalar yapılmaktadır. Bu oluşum, kentteki yaşantının ürünü olan kültürel mirasın belgelerinden olan sözkonusu konutların yokolmasına neden olmaktadır. İncelenen binaların benzerlerini barındıran diğer büyük kentlerde de aynı sorun yaşanmaktadır. Sorunun nedeni ekonomik koşullardır. 1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na ait yasa gereğince koruma kapsamı dışında kalan Erken Cumhuriyet Dönemi sonrasında (1930-1950 yılları arasında) inşa edilmiş konutlar yok olmaktadır.

## 1.2. Çalışmanın Savı

Bursa kuruluşundan günümüze kadar, Türk kentlerinin geçirdiği evreleri barındırır. Kentin yapılaşma evrelerini tanımlamak için, makroformda kent mekânlarını, mikroformda binaları incelemek gereklidir. Her evrede kentin gelişim veya değişiminin incelenebilmesi için, bu dönemde inşa edilmiş binalar ve onların oluşturduğu kentsel mekânlar korunmalıdır. Örneğin, İstanbul'da Harikzadegan Apartmanları, Ankara'da Saraçoğlu Mahallesi cephe ve kitleleri I. Milli Mimarî akımının önemli örnekleri arasındadır. Her iki konut grubu cephe özellikleri ile dönemlerini yansıtmalarının yanısıra planları ile de değerlidir. Sofalı konut planlarının modernize edilerek kullanıldığı bu binalarda batılı stil ve akımlar ile geleneksel mimarimizden esinlenen bir sentez oluşturulmuştur. Bu tür özgün iç mekân oluşumları ve özgün cepheler, 1930-1950'li yıllarda Bursa'da inşa edilmiş konutlarda da karşımıza çıkmaktadır(\*). Bu dönemde, yabancı mimarların Bursa'daki sanayii tesislerinin kuruluşunda görev almış olmaları, sivil mimarlık örneklerinden olan konutların mimarı olmalarına olanak tanımıştır. Örneğin, Setbaşı'nda Atatürk Caddesi üzerinde yeralan bir konutun tasarımı, Bursa Merinos Fabrikası'nın mimarlarından birine aittir. Bu binanın cephe özelliğinde Art-Deco stili ile Çek/Bohemya Kübizmi etkileri görülür. Bu bina, sofalı plan tipinin yer aldığı planlaması ile geleneksel mimariye, cephe özelliği ile de batılı mimari akımlara atıfta bulunur(\*\*). Bina, Bursa mimarisinde incelenen dönemde karşılaşılan sentezin örneklerinden birisidir.

1930'lu yıllardan 1950'lere kadar olan zaman kesitinde özgün örnekleri barındıran Bursa'nın bu döneminin incelenmesini, korunması gerekli tarihi ve mimari değerlerimizin zenginleşmesi ve çeşitlilik kazandırılması kapsamında değerlendirilebilir. Plan şemaları-

(\*) Bu konuda fikir edinilebilmesi için kataloglara başvurulabilir.

(\*\*) Bu konuda fikir edinilebilmesi için katalog no.25'e başvurulmalıdır.

nın işlevselliği, günümüzdeki kullanıcıları tarafından da olumlu bulunan bu binalar, kent bina stoğunda korunması gerekli birer unsurdur. Söz konusu binalar özgün cepheleri ve iç mekân organizasyonları ile yeni mekân tasarımlarında mimara ışık tutabilecek niteliktedir. İncelenen binalar mimari tasarımın yanı sıra toplumbilim araştırmalarında da önemli bir veri kaynağı olarak kullanılabilir.

### 1.3 Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Bursa'da 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutların, korunması gerekli kültür varlıkları oldukları ortaya konmak istenmiştir. Bu amaçla konutların bilgi verilerinden koruma değerlerine doğru ilerleme yöntemi uygulanmıştır.

Dört aşamada gerçekleşen çalışmanın ilk aşamasında, incelenecek konutların yer aldığı Bursa kenti'nin coğrafi, fiziksel ve sosyal özellikleri araştırılarak, 1930-1950 yılları arasında inşa edilen konutların, bu dönemde nasıl bir sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik ortam içinde yer aldığı incelenmiştir. Bu inceleme kültürel ve ekonomik açıdan yaşanan değişimi ortaya koymuştur.

İkinci aşamada ekonomik gelişimin ve kültürel değişimin belgesi olan konutların mimarisini etkileyen mimari stil, akım ve eğilimler araştırılarak, Bursa'ya konut ölçeğinde yansımaları gözlemlenmiştir.

Üçüncü aşamada ise incelenen konutların çözümleme (analiz) yöntemi kavramsal olarak açıklanmış, seçilen tipolojik çözümleme yöntemine göre, iki ana ölçüt kullanılarak bir matris oluşturulmuştur. Bu matris bağlamında konutlar on üç alt türde gruplanmıştır. Alt türlerde konutların mimari özellikleri şematik olarak ifade edilmiştir.

Dördüncü aşamada ise, inşa edildikleri ortamın sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik ürünü olan binalarda, batılı ve geleneksel mimarlık etkileri araştırılmıştır. Binalarda izleri karşılaşılan stil, akım ve eğilimler etkisinde, dünyada inşa edilmiş örneklerin ortak mimari özellikleri incelenmiştir. Aynı inceleme 1930-1950'li yıllar arasında Bursa'da inşa edilmiş konutlar üzerinde de yapılmıştır. Beşinci aşamada, önceki bölümde elde edilen analiz sonrasında konutların ortak özellikleri olabilen bileşenleri tek tek incelenmiş ve dünyada bu dönemde inşa edilen örnekler ile karşılaştırılmıştır. Bu nedenle her iki alt başlıkta bileşenler aynı tutulmuştur. En basit ve bilinmesi en kolay bileşenlerden başlanarak bileşenlerin ortak özellikleri derece derece biraraya getirilmiştir. Çalışmanın sonunda elde edilmesi planlanan koruma değerlerine buradaki sentezin sonucunda ulaşılmıştır.

Sonuç bölümünde 1930-1950'li yıllar arasında Bursa'da inşa edilmiş konutların gerek mimari gerekse kültürel özelliklerinin önemli birer belge niteliği taşıdığı, bu belgesel de-

ğerin, özellikle toplumumuzun sosyo-kültürel gelişimini açığa vuran bir değer olduğu ortaya çıkmıştır. Belgesel niteliği olan bu konutların korunmasında kullanılacak değerler, sentez aşamasında veriler gözönüne alınarak oluşturulmuştur. Sonuçta bu konutların inşa edildikleri dönemin; konut planlamasındaki yaklaşımı yansıtması ile yaşamsal değeri cephe biçimlenişlerinde etkili olan batılı ve geleneksel mimari stil, akım ve eğilimlerini yansıtması ile üslupsal değer, yer aldıkları yapı adaları ve kentsel düzenlemeleri yansıtması ile kentsel ve tarihi doku değeri, strüktürel açıdan sağlamlıklarının sürmesi ile fiziksel değer taşıdıklarını ortaya koymuştur.

Çalışmanın üçüncü aşamasında analiz edilen, dördüncü aşamasında sentez sonucu ulaşılan veriler koruma değerlerinin temeli olarak ele alınmış ve bu değerler bağlamında koruma önerileri oluşturulmuştur. Tüm aşamalar sonrasında incelenen konutların koruma değerleri bağlamında korunması gerekli kültürel varlıklar olduğu saptanmıştır.



## 2. BURSA'NIN FİZİKSEL, SOSYAL ÖZELLİKLERİ VE KENTSEL GELİŞİMİ

### 2.1 Coğrafi Konum

Bursa, Anadolu'nun kuzeybatısında, Marmara bölgesinin güneydoğusundan, 40°, 12', 54" kuzey enleminde, 29°, 00', 56" doğu boylamında(\*) yer alır. Uludağ'ın kuzeybatı eteklerinde ve Marmara Denizi kıyısına uzanan Mudanya dağları nedeniyle, denizden 30 km uzaklıktadır. Deniz seviyesinden yükseklik ovada 150 m, Uludağ'ın eteklerinde ise yaklaşık 300 m'dir (Kaplanoğlu, 1996).

Kentin güneyinde Uludağ (Olympus) yer aldığından, kent doğu-batı ve kuzey yönünde gelişmiştir. Kentin doğusunda Yıldırım Tepesi ve Yeşil Cami'nin bulunduğu Yeşil Mahallesi yer alır. Kentin merkezini Bedesten-Hanlar-Orhan Camii-Çarşı ve Ulucami'nin yer aldığı kısım oluşturur. Kentin batısında, İç Kaleyi, Saat Kulesi'ni, Osmangazi ve Orhangazi türbelerinin bulunduğu Hisar Mahallesi yer alır. Hisar Mahallesi'nin batısında Muradiye Mahallesi bulunur. Cilimboz deresi vadisi ile Hisar Mahallesi'nden ayrılan Muradiye Mahallesi'nin batısında kaplıcaların bulunduğu bölgede Kükürtlü ve Çekirge semtleri yer almıştır.

### 2.2 Bursa'nın Tarihi, Ekonomik Gelişimi ve Toplumsal Yapısı

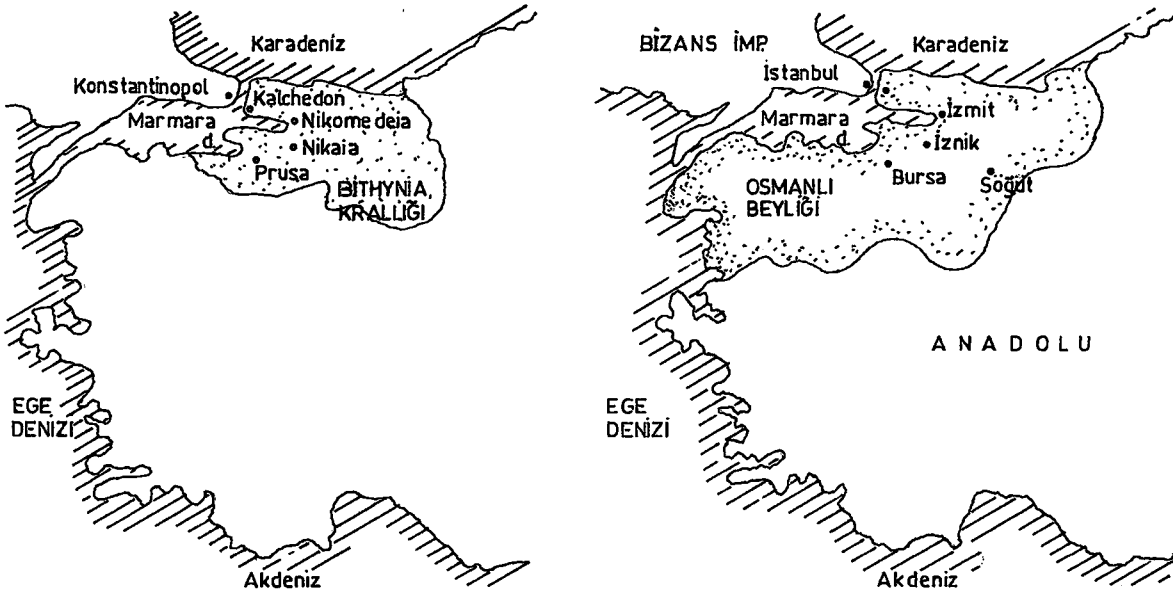
**Bursa'nın tarihi:** Arkeolojik kazılar, kentin, günümüzden 5000 yıl öncesinde de insanlığın yerleşim alanı olduğunu kanıtlar. Trakya'da yaşayan Bityn'ler, Sabit saldırıları sonrası kuzeybatı Anadolu'ya göç etmişler ve bu topraklara Bityniz adını vermişlerdir. Bölge M.Ö. VI. yüzyılda Lidya, M.Ö. 435 yılında da Pers egemenliğine girmiştir (Yalman, 1984).

Hellenistik devirde bugünkü Hisar alanında Bithynia adı ile kurulan krallığa ev sahipliği yapan Prusa başkent olmuştur. M.Ö. 74 yılında Bithynia Roma İmparatorluğu'nun Asya Eyaleti olmuştur (Batkan, 1996). Antik kaynaklar Prusa (Bursa)'nın kurucusunun I.Prusias (M.Ö.230-182) olarak gösterir (Özsait, 1982).

1071 yılında Anadolu'yu fethetmeye başlayan Selçuklular bölgeye Asya'dan Türk boylarını getirip yerleştirmişlerdir. Anadolu Selçuklu İmparatorluğu'nun zayıflayıp dağılması sonucu imparatorluk beyliklere bölünmüştür. Bu beyliklerden günümüzdeki adı ile Bilecik civarında Söğüt'te kurulmuş olan Osmanlı Beyliği kısa zamanda güçlenip, 1326 yılında Bursa'yı topraklarına katmıştır (Halaçoğlu, 1985).

---

(\*) Bursa Büyükşehir Belediyesi, Buski Genel Müdürlüğü, Bilgi-İşlem Daire Başkanlığı'ndan alınmıştır.



Şekil 2.1 Bithynia Krallığı'nın ve Osmanlı Beyliği'nin sahip olduğu toprakları gösteren haritalar  
Kaynak: Halaçoğlu, 1985., Özsait, 1982

Bursa fethedildiğinde, kent bugünkü Hisar içinde yer almıştır. 1335 yılında Bursa, Osmanlı Beyliği'nin başkenti yapılmıştır. 1365 yılında Edirne'nin başkent yapılmasına rağmen, Osmanlı Beyliği'nin en önemli merkezi olmuştur. Bu nedenle XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Bursa'da önemli gelişim ve değişim olmamıştır. XIX. yüzyıl kentte değişimin yaşandığı evre olmuştur. Bu değişim I.Dünya Savaşı'na kadar devam etmiş, savaş yıllarında kentte ekonomik ve sosyal yönden çöküntü yaşanmıştır. 8 Temmuz 1920'de Yunan işgaline uğrayan kent 11 Eylül 1922 tarihine kadar işgal altında kalmıştır (Yalman, 1984).

**Bursa'nın ekonomisinin gelişimi ve toplumsal yapısı:** Ekonomiyi oluşturan ticaret, kentin sosyal kimliğini ve tarihsel gelişimini önemli ölçüde etkilediğinden, kentin toplumsal yapısı ve ekonomik gelişimi birlikte incelenmiştir. Bursa'da toplumsal yapı, kentin ekonomik gelişimi ile etkileşim içindedir. Aslanoğlu'na (1995) göre, "Herhangi bir kente gelindiğinde dikkati çeken tüm işlevler, kent merkezinde yer alır, bir kent, kentte yaşayanlar ve dışarıdan gelenler için daha çok merkezi ile vardır. Kentin büyüklüğü, diğer ülkelerle olan ilişkilerinin biçimi, kentte ne tür bir sosyal tabakalaşmanın var olduğu kent merkezine bakarak anlaşılabilir".

Bursa kent merkezini oluşturan, ticari çekirdek günümüzde de yaşamaktadır. Kentte yaşanmış, sosyal ve ekonomik değişim ve farklılaşma, merkezin tarihi oluşumundan okunabilir. Kuruluşundan günümüze, toplumun yaşantısını yönlendiren toplumsal olaylar kentin makroformunu oluşturmuştur. Kent, birbiri içine giren organik katmanlar biçiminde gelişmektedir. Kentin toplumsal yapısını, ekonomik gelişimini ve yapılaşma evrelerini



tanımlayabilmek, bu evrelerde merkezde yaşamış fonksiyonların oluşum nedenlerinin algılanabileceği dönemlerden perspektifler olarak gerçekleştirilebilir. Bursa'da 1930-1950'li yıllar arasında kalan dönemi ve öncesinin özelliklerini belirleyebilmek için kent merkezi ve etrafında gelişen bölgelerden, kronolojik sıra ile üç zaman diliminden perspektif alınmıştır.

- Birincisi ile XVI. yüzyılda tarihi ve ticari çekirdeğin olduğu dönemi tanımlanmıştır.
- İkincisi ile, XIX. yüzyılda kentteki değişim incelenmiştir.
- Üçüncüsü ile, XX. yüzyılın ilk yarısını kapsayan Bursa'nın hızlı kentleşme öncesi değişimi anlatılmıştır.

**XVI. yüzyılda:** Kentin Hisar'a alternatif Hanlar Bölgesi kurulmuştur. Bu bölgede külliye, han ve bedesten inşa edilmiştir. Bölgenin ilk binası, bir bedesten olan Emir Han, Orhan Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Uzun mesafeli ve uluslararası ticaretin göstergesi olan bu bina, Hisar içi yerleşimine alternatif merkez oluşumunda çekirdek görevi üstlenmiştir. Bedesten'den alınan vergiler ile külliyenin diğer binaları inşa edilmiştir. Aslanoğlu'nun (1995) belirttiği gibi, Bursa'da kentin merkez ticaretini barındıran Hanlar Bölgesi İpek Han, Geyve Han, Fidan Han ve Koza Han'ın inşa edilmesi ile bu yüzyılda şekillenmiştir.

Bursa fethedildiğinde, Türk boylarının göçünü almıştır. Türk egemenliğine giren kentte surların dışında bugünkü Çakırhamam ve çevresi Rum, Altıparmak mahallesi ise Musevi yerleşim alanıdır (Batkan 1996). Hanlar bölgesinin oluşturulması ile, civarı da konut yerleşim alanı olarak geliştirilmiştir. Kent 1530-1573 yılları arasında Anadolu'dan, Celali isyanları sonucu ikinci büyük göçü almıştır. Bu yıllar arasında kentin nüfusu iki katına çıkmıştır. Kaplanoğlu (1996), kentte nüfusun gelişimini şu şekilde örnekler: Daya Hatun Mahallesi'nde 1520'de hane sayısı 98 iken, 1571'de 157'ye ulaşmıştır.

**XIX. yüzyılda:** Bursa'da ipek üretimi ihtisaslaşmış, üretimde makinalaşmanın gerekliliği yaşanmıştır. Bu olguda Osmanlı ticaretinin Avrupa ülkelerinin ticareti ile eklenmesi başlıca neden olmuştur. Sonuç olarak, ipek üretimi makineleşen kentte, buharlı ipek-çekme fabrikaları kurulmuştur. İpeğin işlenerek yurtdışına ihraç edilmesi, kentin ekonomisini güçlendirmiştir. Bu yüzyıl sonunda, Bursa hammadde üretiminin ihtisaslaştığı bir kent olmuştur. XIX. yüzyılda Avrupa ile kurulan ticari ilişkiler ve kentteki ipek üretiminin makinalaşması ile Batı kökenli levantenler kentte yaşamaya başlamıştır. Osmanlı ticaretinde büyük oranda söz sahibi olan azınlıklar, bir ölçüde batılılaşma sonrası Osmanlı burjuvazisini oluşturmuşlardır. Bu burjuva sınıfı Rum, Ermeni, Musevi ve Levanten azınlıklardan oluşmuştur (Anon, 1987). Bursa'nın toplumsal yapısının çekim noktası olan ekonomisinde, XIX. yüzyılda toplumsal unsurlar kentte etkin olmuştur. Bu yüzyılda kentin dini ve kültürel mozayığı Müslüman, Hıristiyan ve Musevi cemaatlerinden oluşmuştur. Her grup

ekonomik yaşamda belirli alanlarda etkin olmuş, Müslümanlar tarım ve yöneticilikle, Museviler kuyumculuk, terzilik ve bankerlik ile, Rumlar meyhanecilik ve ipekçilik ile uğraşmışlardır (Kaplanoğlu, 1996).

XIX. yüzyıl kent nüfusunda göçler ile nüfus artışı da gerçekleşmiştir. Bu artışta iki toplumsal olay etkili olmuştur. Bunlardan ilki doğuda yaşanan Ermeni göçü, diğeri 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Rus işgali altında kalan Rumeli ve Kafkasya'daki Müslümanların 93 Göçmenleri olarak büyük bölümünün Bursa'ya yerleştirilmesidir (Kaplanoğlu, 1996).

**XX. yüzyılın ilk yarısı:** Savaş ve devrim yılları ile başlamıştır. Ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısında değişim yaşanmıştır. 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomik yapılanması belirli evreler geçirmiştir. Osmanlı ekonomisinden miras kalan kapitülasyonlar ve bazı ticari imtiyazlar kaldırılmıştır. Kapitalizm, Devletçilik ve Korumacılık, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni yapılanmasında ekonomik sistemler olmuştur. Bu yapılanma, 1930'lu yıllarda yoğun sanayileşme çabalarını gerektirmiştir (Kazancıgil, 1982).

Boratav'a (1990) göre, "1923-1929 dönemi ekonominin yeniden inşası dönemidir" 1929 yılına kadar ki liberal uygulama sonucu, özel sektörün teşvikle kalkınamayacağı ortaya çıkmıştır (Çavdar, 1973). Bu dönemde Bursa'da, Bursa Dokumacılık ve Trikotaj Anonim Şirketi ile İş Bankası'nın ortak yatırımı olan, Bursa İpek-İş Fabrikası'nın temeli atılmıştır. Fabrika 1933 yılında hizmete girmiştir(\*).

Dünya buhranı ve 1928'de Osmanlı borçlarının ödenmesi, özel sektörün teşvikle kalkınamayacağı gerçeğini oluşturmuştur. Bu yıllarda dünya pazarlarında ithal tahıl ve hammadde fiyatlarının düşmesi, Türkiye'nin ihracat gelirlerini azaltmıştır. Buhran dönemi tüm dünyada liberal ülkelerde mücadeleci bir uygulama gerektirmiştir (Çavdar, 1973). Bütün bu iç ve dış ekonomik şartlardaki etkilenmelerde Türkiye'de; kalkınma devlet sermayesi ile gerçekleştirilmiş, özel teşebbüsler kontrol altına alınarak, ekonomik planlama zorunluluğu paralelinde birtakım uygulamalar gerçekleşmiştir. Türkiye, iktisadi politika ve felsefede, devlet yatırımcılığı ve işletmeciliği ile ekonomide öncülük yapmak ve ekonomiyi yönlendirmeyi hedef seçmiştir. Bu yıllarda ekonomi durur halden, harekete geçirilmiş ve bu gelişim, 1950'lere kadar devam etmiştir. Kılıçbay'a (1992) göre, 1930-1950 yılları arasında kalan dönem Türkiye'de ekonomiyi harekete geçirme, hızlandırma, yönlendirme, sanayi kurma ve tarımı canlandırma dönemi olmuştur. Çavdar (1973) bu dönemde ekonomide görülen devletçilik ve korumacılık politikasını dört evrede incelemiştir.

---

(\*). İpek-İş Mensucat TAŞ arşiv kayıtları, Bursa.

- 1932 yılı, mücadelecı yasaların peşpeşe çıktığı ve devlet kesiminin hızla yayıldığı dönem;
- 1932-1934, özel kesimi güçlendirici tedbirlerin alındığı dönem;
- 1935-1937, devlet mücadeleciliğinin "planlı ekonomi" biçimini alarak genişlediği dönem;
- 1937-1938, devletçiliğin önemini yitirdiği dönem.

1930'lu yıllar ekonomide devletçilik ilkesi ve korumacılığın uygulandığı yıllardır. Sümerbank, Etibank, Madencilik Bankası gibi önemli yatırımları gerçekleştirecek bankaların; şeker, dokuma, kağıt sanayii işletmelerinin kurulduğu; geniş ölçüde demiryolu, liman gibi ticari nirengi noktaları inşa edilmiştir. 1933 yılı itibarı ile sanayileşme hareketi planlanmış, ilk beş yıllık sanayileşme planı içinde, Bursa'da yer almıştır. Bu sanayileşme planında ülke ihtiyacını karşılayacak ve hammaddeleri ülkemizde bulunan sanayi kollarını kurmak amaçlanmıştır (Çavdar, 1973).

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulandığı dönemde dokuma, ağır sanayi, maden sanayii selüloz sanayii, seramik, şişe, cam, porselen ve kimya sanayisi dallarında 16 fabrika kurulmuştur. Bu fabrikalar daha önce ithal edilen ve hammaddeleri ülkemizde üretilen sanayi kollarında yer almıştır. Bunların hayata geçirilebilmesi için Sanayi ve Kredi Bankası'nın ve Sanayi Ofisi'nin yerine geçen önemli yatırımları yapmış, Sümerbank, kurulmuştur (Çavdar, 1973). 1935 yılında temeli atılan Sümerbank, Bursa Merinos Fabrikası'nda 16 fabrikadan birisidir(\*). 1938 yılında üretime geçen fabrika ile Türkiye ekonomisinin iki önemli dokuma fabrikası kentte yer almıştır.

Kapitülasyonların ve ticari imtiyazların kaldırılması ile Levantenlerin ülkelerine dönmesi, azınlıkların mübadele ile veya başka ülkelere göç etmeleri, XIX. yüzyılda kentte kurulan ipek-çekme fabrikalarının kapanmasına neden olmuştur. Bu olgu ipek üretimini gerilemiştir. Bu olumsuz gelişim, Cumhuriyet döneminde kurulan ipekli dokuma fabrikaları (İpek-İş ve Merinos) ile giderilmiş, kente XX. yüzyıl ortalarına doğru dokuma sanayii kazandırılmıştır.

Bursa'da potansiyel işgücü kullanımına fabrikalar ile imkân tanınmış olması, kentin ekonomik gelişimine ivme kazandırmıştır. Kentin ekonomik yatırımlarla donatılmasının nedenleri arasında, bölgenin hinterlandında önemli yerleşim merkezlerinin ulaşım eksenlerinin kesişme noktasında yer alması ve kentte sanayiinin gelişmemiş olması sayılabilir.

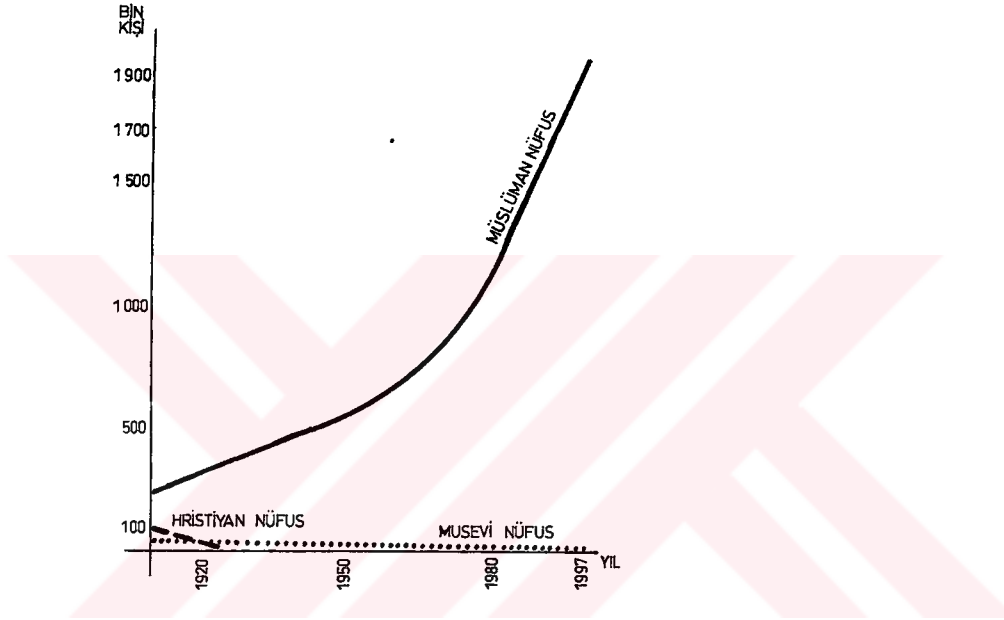
Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması sonrasında yaşanan çağdaşlaşma olgusu kentte ekonomik yapının yanısıra sosyal hayatı da etkilemiştir. Bu değişim, konut planlarına da yansımıştır. 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutların geleneksele atıfta bulunan, fakat gelenekselden farklılaşan plan şemalarına sahip olduğu gözlemlenmiştir (Bkz. kataloglar).

---

(\*) Sümerbank, Bursa Merinos Fabrikası arşiv kayıtları, Ankara.

Bursa'nın ekonomisi, 1960'lara kadar temel olarak tarım sanayisi ile büyük ölçüde dokuma ve küçük imalattan oluşmuştur. 1960'lar ise Bursa için bir dönüm noktası olmuştur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, "Doğu Marmara Bölgesi İçin Planlama" kapsamında sanayinin geliştirilmesi hedefi ile yeni yerleşim alanları yaratılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1962'de Türkiye'nin ilk Organize Sanayi Bölgesi Bursa'da kurulmuştur. 1970'li yıllarda otomotiv sanayii de kentte yer almıştır. Bu gelişim, otomotiv yan sanayisini oluşturan küçük işletmelerin sayısında artışa neden olmuştur (Anon, 1994).

XX. yüzyıl başlarında Bursa'nın toplumsal yapısında nüfus hareketleri yaşanmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Salname'lerden elde ettiği veriler, yüzyıl başında kent nüfusunda önemli bir oranda gayri-müslim ve Levanten grubun yaşamış olduğunu göstermiştir.



Şekil 2.2 Bursa nüfusunda yer alan dini grupları yıllara göre gelişim ve değişim grafiği(\*)

I.Dünya Savaşı'nın ardından Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlarını belgeleyen Lozan Antlaşması nüfus hareketlerine ortam hazırlamış. Yaşanan savaş ortamı azınlıkların nüfus hareketlerine neden olmuştur. Ankara Antlaşması ile de nüfus hareketleri başlamıştır. Ticari amaçlarla ülkede bulunan Levantenler ülkelerine dönmüşler, azınlıkların çoğunluğu başka ülkelere göç etmişlerdir. Bu gelişmenin nedeni, kapitülasyonların ve imtiyazların Lozan Antlaşması ile kaldırılmasıdır. (Kaprol, 1992).

Bursa'lı Rumlar, Yunan ordusu ile birlikte veya mübadele sonrası Yunanistan'a, Ermeniler Fransa, ABD veya İstanbul'a göç etmişlerdir. 1912 yılındaki Balkan Savaşı sonrasında, kentte önemli bir göç yaşanmıştır. Bu göçler sonucunda azalan nüfus, 1924 yılındaki mübadelede bölgeye gelen göçmenler ile eski düzeyine getirilmeye çalışılmıştır. 1927 yılında 402.595 olan toplam il nüfusunun 34.148'i göçmenlerden oluşmuştur [İl nüfusunun

(\*) Grafik veri kaynağı: (Behar, 1996), (DİE, 1995).

~%8.5'i, DİE, 1995]. Bu nüfus hareketleri ardından, Bursa nüfusu içinde %24.1 olan, gayri-müslim oranı, 1927 sayımı verilerine göre %3.2'ye düşmüştür (D.İ.E. 1995). 11 Ekim 1942 tarihli 4305 sayılı kanunla getirilen olağanüstü yüküm(\*), ülkede yaşayan gayri-müslim azınlığın göçünde diğer bir neden olmuştur. Maddi varlığı azalan gayri müslimlerden, yoksul olan museviler 1947-48 yılları arasında kurulan İsrail'e varlıklı olanlar ise ABD'ye göç etmişlerdir. İsrail'e göçün bir diğer nedeni Musevi toplumunda kızlar evlendirilirken verilen drahoma ve yeni kurulan İsrail devletinin gerek sosyal gerek ekonomik imkanlar ile Museviler için davetkâr bir ortam hazırladığı(\*\*), Bursa Musevi Cemaati Başkanı İzra Venturero tarafından da sözü edilmektedir.

İstanbul'da yaşayan 5-6 Eylül 1955 olayları, Kıbrıs sorunu, 16 Eylül 1964'te Türkiye'nin Dostluk Anlaşması'nın yürürlükten kaldırılması Rum azınlığın Yunanistan'a göçünü hızlandırmıştır. İstanbul'da yaşanan bu gelişim Bursa'daki gayri-müslim azınlığın yaşantısını etkilemiştir. Gayri-müslim azınlığın göçü sonrasında, günümüzde 80 kişilik bir Musevi Cemaati yaşamını Bursa'da sürdürmektedir(\*\*\*)).

1950 yılı Bursa'nın dışarı göç vermesi yanısıra göç aldığı bir yıl olmuştur. 1950 yılında Türkiye ve Bulgaristan arasında yapılan anlaşma sonucu Bulgaristan göçmenlerinin önemli bölümü Bursa'ya yerleştirilmiştir. 1960 yıllarında sanayileşmesi başlayan, 1975 yılı ile sanayileşmesi hız kazanan kent Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesi'nden iç göç almıştır (Kaplanoğlu, 1996). 1950'li yıllardan başlayarak artan yoğun konut talebi, gecekondulaşmayı hızlandırmıştır. Konut ihtiyacındaki talep yüksekliğini, nüfus istatistikleri de desteklemektedir.

1927 yılında Bursa nüfusunun %71.5'i kırsal alanda, %28.5'i kentsel alanda; 1960 yılında %62'i kırsal alanda %38'i kentsel alanda; 1970 yılında %51'i kırsal alanda, %49'u kentsel alanda, 1990 yılında %72'si kentsel alanda, %28'i kırsal alanda 1997 yılında %76'sı kentsel alanda, %24'ü kırsal alanda yaşamaktadır (bkz. Çizelge 2.1 ve 2.2). Kırsal kesimden kente göç konut açığını getirmiş, sonuç olarak da halen gecekondulaşma ve çarpık kentleşme yaşamaktadır.

(\*) Varlık Vergisi: İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı mali sıkıntıların hafifletilmesine yardımcı olmak ve ticari hayattaki kazanç-vergi dengesizliğini gidermek amacıyla bir defa uygulanmak üzere konuldu. Varlık vergisi yükümlüleri başlıca şu gruplarda toplanmaktaydı: Kazanç vergisi yükümlüleri, büyük çiftçiler, 5000 lira kıymetli emlakı olanlar, yerli ve yabancı bütün şirketler, seyyar esnaf ve hizmet erbabı.

Bütün illerde, en büyük mülki amirin başkanlığında kurulması öngörülen takdir komisyonları vergi miktarının tespitinde serbest bırakıldı; bu tespitlere karşı kanun yolları kapalı tutuldu.

Bu kanunla Türkiye'de 3872'si yabancı olmak üzere 114.368 vergi yükümlüsü tespit edilmiştir. Kanunun uygulanışı sırasında borcunu ödeyemeyen ve 2057 kişi çalışma kamplarına sevk edilmiştir. Ancak işe konanlar bu yoldan borçlarını ödeyemedikleri gibi, bir kısım yükümlülerin kamplara sevk gerçekleşmeden konu ortadan kalkmıştır (Dural, 1973).

(\*\*) İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Öğretim Üyeleri, Prof.Dr.Erol Tümertekin ve Prof.Dr.Nazmiye Özgiç ile yapılan karşılıklı görüşmede edinilen bilgidir.

(\*\*\*) Bursa Musevi Cemaati Başkanı İzra Venturero ile yapılan karşılıklı görüşmede, kendisi Bursa'da yaşayan Musevilerin seksen kişilik bir cemaat olduğunu belirtmiştir.

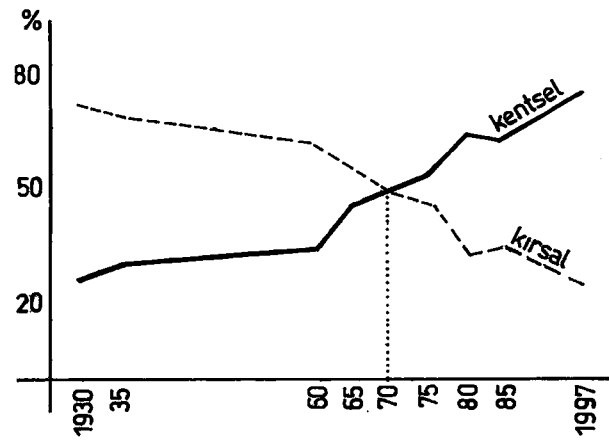
1970 sayımında Bursa'nın kentsel ve kırsal nüfus oranları birbirine yaklaşmıştır. Türkiye genelinde ise bu olgu 1985 yılında görülmüştür (bkz. Şekil 2.3-2.4). Bursa'da kırsal nüfusun kentsele dönüşümü Türkiye genelinden onbeş sene önce gerçekleşmiştir. Bursa, nüfus hareketleri ile çeşitli dönemlerde göç alıp, vermiştir. Göç kentte hızlı gelişimin bir göstergesi olmuştur.

Çizelge 2.1 Kentsel nüfusun ve kırsal nüfusun Bursa'da değişimi(\*)

Sayım yılı	Kentsel nüfus	%	Kırsal nüfus	%	Toplam
1927	114.370	28 <sup>5</sup>	285.572	71 <sup>5</sup>	399.942
1935	133.699	30 <sup>5</sup>	309.061	69 <sup>5</sup>	442.760
1940	141.189	30 <sup>5</sup>	320.459	69 <sup>5</sup>	461.648
1945	154.727	31 <sup>5</sup>	337.172	68 <sup>5</sup>	492.899
1950	179.016	32 <sup>8</sup>	366.903	67 <sup>2</sup>	545.919
1955	215.418	36	383.470	64	598.898
1960	262.362	38	431.532	62	693.894
1965	325.048	43	420.436	57	755.504
1970	416.662	49	432.222	51	847.884
1975	507.106	52	454.533	48	961.639
1980	636.910	43	511.582	57	1.478.992
1985	840.094	63 <sup>5</sup>	483.921	36 <sup>5</sup>	1.324.015
1990	1.157.805	72	445.332	28	1.603.137
1997	1.478.428	76	467.899	24	1.946.327

Çizelge 2.2 Kentsel nüfusun ve kırsal nüfusun Türkiye'de değişimi(\*)

Sayım yılı	Kentsel nüfus	%	Kırsal nüfus	%	Toplam
1927	3.305.879	24	10.342.391	76	13.648.270
1935	3.382.642	21	12.355.376	79	16.158.018
1940	4.346.249	24	13.474.770	76	17.821.950
1945	4.687.102	25	14.103.072	75	18.790.174
1950	5.244.337	25	15.702.851	75	20.947.108
1955	6.297.343	26	17.137.420	74	24.064.763
1960	8.859.731	32	18.895.089	68	27.755.820
1965	10.805.817	34	20.585.604	66	31.391.421
1970	13.691.101	39	21.914.075	61	35.605.176
1975	16.869.068	42	23.478.651	58	40.347.719
1980	19.645.007	44	25.091.950	56	44.736.947
1985	26.865.757	53	23.798.701	57	50.664.458
1990	33.326.351	59	23.146.684	41	56.473.035
1997	40.630.435	65	22.179.676	35	62.865.574



Şekil 2.3 Bursa'da kentsel ve kırsal nüfus oranlarının yıllara göre değişimini gösteren grafik(\*\*)



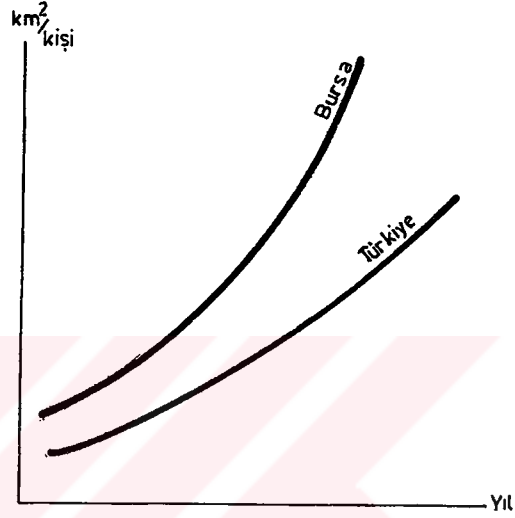
Şekil 2.4 Türkiye'de kentsel ve kırsal nüfus oranlarının yıllara göre değişimini gösteren grafik(\*\*)

(\*), (\*\*) T.C. DİE 1970, 1980, 1990 nüfus sayımı ve 1997 nüfus tespiti sonuçları veri alınarak hesaplanmıştır.

İş bulmak için kırsal yöreden kente göç sonucu, kırsal nüfus hızla kentsel nüfusa dönüşmüştür. Bu dönüşüm ile birlikte nüfus artışı da yaşanmıştır. Türkiye'de kentlerde yaşayan nüfusun yoğunluğu, hızlı kentleşmeyi getirmiştir. Hızlı kentleşmenin nedenlerinden nüfus artışı ile yıllara göre Türkiye ve Bursa genelinde  $\text{km}^2$ 'ye düşen kişi sayısında da karşılaşılmıştır.

Çizelge 2.3 Türkiye'de ve Bursa'da  $\text{km}^2$ 'ye düşen kişi sayısı

Yıl	Bursa ( $\text{km}^2/\text{kişi}$ )	Türkiye ( $\text{km}^2/\text{kişi}$ )
1935	35	20
1940	41	23
1950	50	26
1960	65	35
1970	76	45
1980	104	56
1990	145	71
1997	176	79



Şekil 2.5 Türkiye'de ve Bursa'da  $\text{km}^2$ 'ye düşen kişi sayısının artış grafiği

Bursa, Cumhuriyet'in kuruluşu sonrasında, nüfus büyüklüğü açısından 1940 ve 1950 nüfus sayımında Türkiye'nin beşinci büyük kenti, 1970 nüfus sayımında altıncı, 1997 nüfus tesbitinde beşinci kenti olmuştur. Nüfus artış hızı Bursa'da 1935-1940 yılları arasında %15, 1950-1955 yılları arasında %43, 1970-1975 yılları arasında %25, 1990-1997 yılları arasında %38 olmuştur. Bursa nüfus artış hızı ile Türkiye içinde 1940 yılında beşinci, 1955 yılında altıncı, 1975 yılında yedinci 1997 yılında üçüncü sırada yer almıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze değin ülke nüfusunun yaklaşık %2.6'sı Bursa sınırları içinde yaşamıştır.

Çizelge 2.4 Nüfus artış hızı açısından Bursa kent nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki yerine ait Çizelge(\*)

Nüfus büyüklüğü açısından kentlerin sıralaması	1935		1940		1950		1955		1970		1975		1990		1997	
	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama	Artış hızı %	Sıralama
İstanbul	741.148	793.949	14	6.	983.041	1.268.771	50	5.	2.132.407	2.534.835	35	4.	7.309.140	9.057.747	42	2.
İzmir	170.959	183.762	14	6.	227.578	296.554	53	4.	1.427.173	1.673.966	32	5.	2.694.770	3.066.902	26	6.
Ankara	122.720	157.242	50	1.	288.536	451.241	89	1.	1.236.152	1.698.542	64	1.	3.236.626	3.631.612	23	7.
Adana	76.473	88.119	28	2.	117.642	168.628	72	2.	1.035.377	1.240.475	36	3.	1.934.907	1.689.153	28	5.
Bursa	72.187	77.598	15	5.	103.812	128.875	43	6.	847.884	961.639	25	7.	1.603.137	1.946.327	38	3.
Konya	52.093	56.465	16	4.	64.434	92.236	72	2.	1.280.239	1.422.641	21	8.	1.750.303	1.946.727	21	8.
İçel (Mersin)	27.620	30.007	17	3.	36.463	50.104	63	3.	590.943	714.817	38	2.	1.266.995	1.515.302	35	4.
Antalya	22.993	24.957	16	4.	27.515	35.283	50	5.	577.334	669.357	30	6.	1.132.211	1.447.347	49	1.

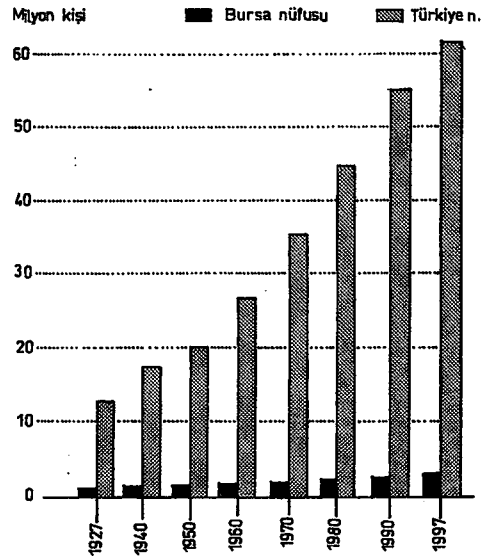
Çizelge 2.4, 1935-1940-1950-1955-1970-1975-1990 nüfus sayımı, 1997 nüfus tespiti sonuçları veri alınarak hazırlanmıştır. Çizelgede yer alan kentlerin artış hızına ait veri, DİE Bursa Şubesi'nden alınan

$$r = \frac{\log P_2 - \log P_1}{5 \cdot \log e} \text{ formülü kullanılarak elde edilmiştir.}$$

(r = artış hızı %, P<sub>1</sub>, P<sub>2</sub> = ardışık iki nüfus sayısı, 5.loge = 2.171 sabit sayı).

Çizelge 2.5 Bursa il nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki yerine ait Çizelge(\*\*)

Yıl	Bursa	Türkiye	%
1927	399.924	13.648.270	2.9
1935	442.760	16.158.018	2.7
1940	461.648	17.821.950	2.6
1945	491.899	18.790.174	2.6
1950	545.919	20.947.188	2.6
1955	598.898	24.640.763	2.4
1960	693.894	27.755.820	2.5
1965	755.504	31.391.421	2.4
1970	847.884	35.605.176	2.4
1975	961.639	40.347.719	2.4
1980	1.148.492	44.736.957	2.6
1985	1.324.015	50.664.458	2.6
1990	1.603.137	56.473.035	2.8
1997	1.946.327	62.865.574	3.0



Şekil 2.6 Bursa il nüfusunun Türkiye nüfusu içindeki yerini gösteren grafik(\*\*\*)

(\*, \*\*, \*\*\*) Çizelge 2.4, 2.5 ve Şekil 2.6 T.C. Devlet İstatistik Enstitüsü 1970, 1975, 1980, 1985, 1990 yılı nüfus sayımı, 1997 yılı nüfus tespiti sonuçları veri alınarak hazırlanmıştır.



### 2.3. Kentsel Gelişim ve Yerleşim Özellikleri

Kentin yerleşim özelliklerini tanımlayan nedenlerin, toplumsal ve ekonomik gelişimin doğal sonucu olduğunu, ekonominin toplumun yapısını ve yaşam tarzını değiştirdiğini, bu değişiminde makro ölçekte kent mekânına, mikro ölçekte konut birimine yansıdığı önceki alt başlıkta irdelenmiştir. Tarihsel gelişimi, belirli çerçevelere oturtularak incelenen kentsel gelişim ve yerleşim özellikleri, önceki başlıkta belirli noktalardan perspektifler alınarak anlatılmış, bu bağlamda XVII. yüzyıla kadar olan gelişim, XIX. yüzyılda görülen değişim ve XX. yüzyılın ilk yarısında oluşan yerleşim özellikleri üzerinde durulmak istenmiştir.

XVI. yüzyıl, kent merkezinin olduğu dönemdir. Bursa'nın ilk kuruluş yeri olan Uludağ'ın eteklerindeki Hisar semti, ovadan yüksekte Hellenistik dönemde kale kent özelliğini sürdürmüştür. Bursa'da Türk egemenliği döneminde kaleye alternatif kent merkezi ve dört yeni yerleşim alanı kurulmuştur. Orhan Bey zamanında doğuya doğru gelişen kent, I. Murad zamanında Çekirge'ye cami, medrese ve imaret inşası ile, batıya doğru gelişim göstermiştir. Yıldırım Beyazıd zamanında ticari merkezin doğusuna inşa edilen Yıldırım Beyazıd külliyesi ile kent doğu yönündeki gelişimini sürdürmüştür. Geleneksel merkeze bu dönemde inşa edilen Ulu Cami ve çarşılar, kent merkezine verilen önemi gösterir. Çelebi Mehmet döneminde geleneksel merkezin gelişmesinin yanısıra kentin doğusunda, Yeşil yöresinde, cami, hamam, türbe ve imaret yapımı gerçekleştirilmiştir. II. Murad döneminde ise Muradiye semtinin yer aldığı bölgede inşa edilen cami, medrese, hamam, imaret, türbe gibi yapılardan oluşan külliye ile yeni yerleşim alanı kurulmuştur (Batkan, 1996) (bkz. Şekil 2.10).

Osmanlı döneminde kurulan bu beş yerleşim bölgesinin (Hanlar bölgesi, Çekirge, Yeşil, Yıldırım ve Muradiye semtleri) ilk ortak özelliği, Osmanlı siyasetini elinde tutan siyasetlerin ekonomik mekanizmayı yönlendiren güçlerini kullanarak oluşturdukları, kentsel mekânlardır. İkinci ortak özellik ise Hisar dışında ve külliye merkez alan konut kümeleri ile bütünleşmeleridir. Osmanlı yönetiminin kenti geliştirmede izledikleri siyasetin tamamlayıcı oluşumları kendi alt çevrelerinde de görülür. Geyve Hanın XV. yüzyılda Hacı İvaz Paşa tarafından Yeşil Cami'ye gelir temin etmek için yaptırılıp, Çelebi Sultan Mehmet'e hediye edilmesi (Yalman, 1986), Fatih Sultan Mehmet'in süt annesi Daya Hatun'un kurduğu, Daya hatun (Dayakadın, Tayahatun ve Tayakadın adları ile tanınan) mahallesinin kurulması, kentin gelişmesinin ne derece benimsendiğini göstermektedir.

Arazi yapısına bağlı olarak yön değiştiren, at arabalarına ve hayvanlı taşımacılığa olanak verecek genişlikte sokaklar, yeni inşa edilen külliye çevresinde organik dokuda mahalleler inşa edilmiştir. Mahalleleri birbirine bağlayan ulaşım eksenleri de kent dokusu içinde kendiliğinden oluşmuştur. Sokaklar, mahalle biriminde, bir dini binada, külliye veya ti-

cari merkezde son bulmaktadır .Sokak olgusunda, topoğrafyaya uyumun getirdiği parselizasyonda, üst kat odalarını dörtgen forma getirmek için çıkmalı ve cumbalı yapılmıştır. Rüzgara ve güneşe doğru yönelen cumba ve çıkmalar, sıra pencereler, kapılar, kırma çatılar kentsel dokunun birer parçası olan konutun cephe özellikleri olmuştur.

XIX. yüzyıl'ın Osmanlı'da batılılaşma yüzyılı olduğunu, ekonomik ve sosyal yapıyı etkilediğini kabul ettiğimizde, bu gelişimin kent mekânlarında etkin izleri ile karşılaşırız. 1855 depremi ve 1863 yangınları kentte yeni imar çalışmalarını gerektirmiştir. Aynı zamanda makineleşen ipek üretimi, kentsel mekânların değişimine zemin oluşturmuştur. Geniş ve büyük yollara ihtiyaç artmıştır. Kentin imar ihtiyacı, Tanzimat reformlarının Bursa'da uygulanmak istenmesi ve Ahmed Vefik Paşa'nın Bursa Valiliği'ne getirilmesi koşulları kentteki değişime ortam oluşturmuştur.

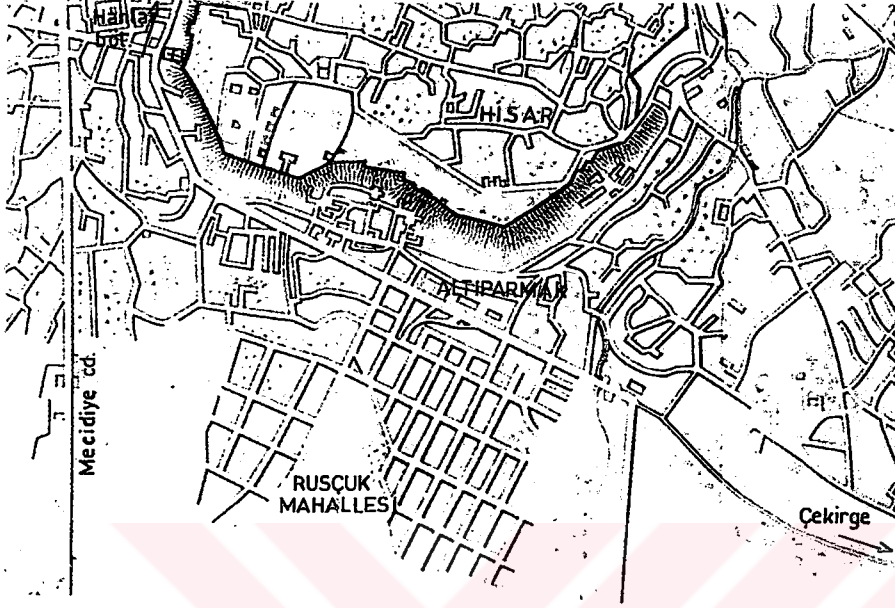
Ahmed Vefik Paşa'nın görev almasından önce, 1861 yılında Abdülaziz'in ziyareti için genişletilen Çekirge ve Mudanya yolu, bir bakıma yeni yolların habercileri olmuştur. Genişletilen Mudanya yolu ile, kentin merkezinden denize mal ve yolcu gelişi kolaylaşmıştır.

1879'da Bursa Valiliğine getirilen Ahmed Vefik Paşa 1858'de mühendis Suphi Bey ve arkadaşları tarafından yapılan ve de 1861'de yayınlanan ilk kadastro planını kullanmıştır. Bursa'nın imarına yolları modernleştirerek başlayan Ahmed Vefik Paşa, bölgenin büyük kentlerini (Kütahya, Eskişehir ve Yenişehir) merkeze bağlayan yeni yollar açmıştır. "Fransız, Alman ve İngiliz mühendisler bu çalışmalarda görev almıştır. Vilayet baş mühendisi Padeano'nun yardımcıları Lette, Tassy, Ritter ve Albay Gordon olmuştur". Bursa'nın banliyösü olan Çekirge'yi kent merkezine bağlayan yeni bir yol açılmış, köy niteliğinde olan Çekirge kentin bir parçası olmuştur. Bu dönemde Bursa'nın çevre ile ilişkileri kurulmuş, aynı zamanda kent ticaret merkezinde ulaşımı kolaylaştıran yollar açılmıştır. Ticaret merkezinin kuzey-doğusundan Müslüman mezarlığını ortadan ikiye ayıran ve batı-doğu eksenindeki büyük cadde ile birleşen Gemlik Caddesi açılmıştır (bkz. Şekil 2.8). Kentin ana sokakları genişletilerek çıkmazlar kaldırılmıştır. Böylelikle Osmanlı kenti konusunda köklü değişiklikler gerçekleşmiştir (Saint-Laurent, 1996).

Bursa artık, Hisardan başlayan, Ulucami'nin arkasından geçen ve kent merkezi boyunca uzanan, Setbaşı köprüsüne varan genişletilmiş, eski adı Saray yeni adı Hükümet Caddesi olan ana yola sahip olmuştur. Geniş ulaşım aksları ile batılı bir kent görünümü kazandırılmıştır (Saint-Laurent, 1996).

Ahmet Vefik Paşa yeni bir merkez kurmamış, kentte yeni yollar açarak, bir bakıma tadilat gerçekleştirmiştir. Bu dönemde yeni mahalleler kurulmuş ise de bunlar kuvvetlendirilen ana eksenlerden beslenen tali yollar etrafında yer almıştır. Yolların birbirini dik açılı kestiği yerleşim planlarında yollar arasında kare veya dikdörtgen planlı yapı adaları kurul-

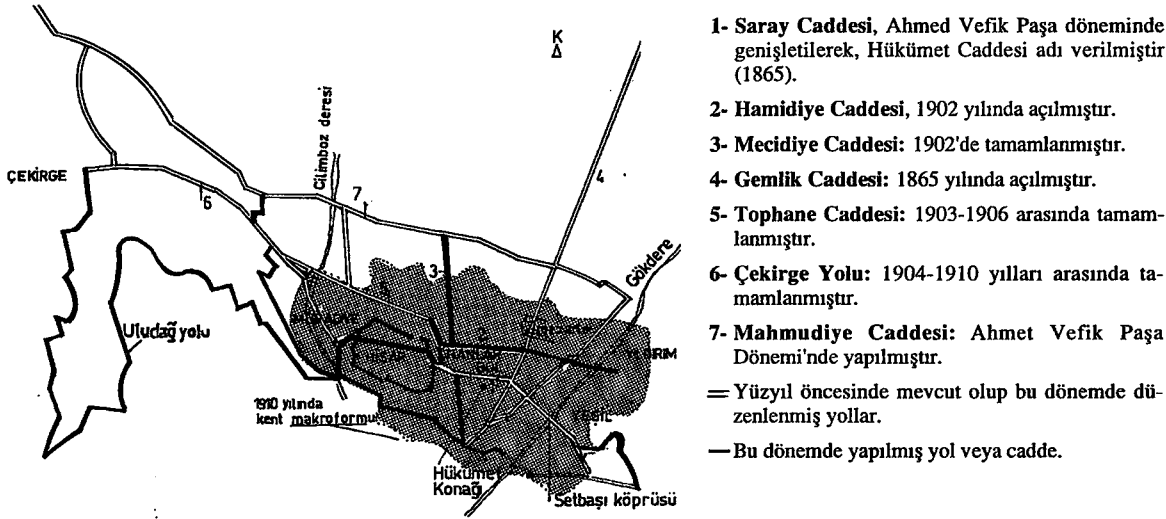
muştur. Örneğin; Hisar eteklerinde yer alan Altıparmakta Bulgar göçmenleri için kurulan mahallenin (Ruşçuk Mahallesi) planı dik açılı ve ızgara sistemli bir plandır.



Şekil 2.7 Yerleşim planında Batılılaşma etkisi ile karşılaşılan Ruşçuk Mahallesi'nin yer aldığı 1912 tarihli Bursa planı

Ahmet Vefik Paşa kente sadece imar planları yaptırmakla kalmayıp, sivil mimari anıtlar da yaptırmıştır. Vakıf binaları olarak hastane, tiyatro, belediye binası ve posta-telgraf idaresi binaları da inşa ettirmiştir. Bu binaların her biri XVII. yüzyılda oluşmuş merkezler ve civarında inşa edilmiştir. Örneğin, Tiyatro Binası hükümet konağının karşısında, Posta ve Telgraf İdaresi Orhan Cami yanında inşa edilmiştir. XIX. yüzyılda Tanzimat reformlarının uygulandığı ilk kent olan Bursa'ya, geniş caddeleri ve batılı görünümlü binaları ile modern bir kent görünümü kazandırılmıştır.

XIX. yüzyılda yapılan yollar eski kent merkezine ulaşımı kolaylaştırmaktan başka özellikler de taşır. Bu yollar, aynı zamanda eski anıtları ve Tanzimat dönemi binalarını birbirine bağlamıştır. Örneğin Gemlik Caddesi, Hükümet Konağı'na çıkmaktadır. Hükümet Caddesi, batı yönünde Hükümet Konağı'na Ulucami'ye ve Bizans'tan kalan kaleye, doğu yönünde ise Setbaşı Köprüsü'ne bağlamaktadır. Bu bağlantılar B.Saint Laurent (1996) tarafından Ahmed Vefik Paşa'nın, Paris'teki elçiliği sırasında, Haussmann'ın etkisinde kaldığı şeklinde yorumlanmaktadır.



Şekil 2.8 XIX. yy. sonu - XX. yy. başı, Bursa ulaşım ağı ve kent makroformunu gösterir harita\*

**XX. yüzyıl başlarında**, I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemleri kentin gelişmesine olanak vermemiştir. 1923'te Cumhuriyet'in kurulduğu sıralarda kent ve belediye sınırları 1896 haritası ile hemen hemen aynı kalmıştır. 1914 Baedeker haritası, 1896 haritası ile çok farklı değildir. 1923-1929 döneminde göç ve sanayileşme başlamıştır. Bursa'nın büyümesi bu devirde yayılma olarak değil nüfus hareketleri sonucu mevcut kent sınırları içinde boş alanların doldurulması ile olmuştur (Batkan, 1996).

1924 yılında Alman şehir plancı Lörcher kentin planlama çalışmasını yapmıştır, bu plan kararları ile Atatürk Caddesi açılmıştır. 1940 yılında H.Prost'un hazırladığı planda, Fransız aksiyel planlamasının genel ilkelerine yer verilmiştir. Prost planı büyük ölçüde uygulanmış, 1960'larda yapılan plana temel oluşturmuştur. Darmstadt, Gazcılar, Fevzi Çakmak ve Atatürk Caddeleri bu plan kararları doğrultusunda açılmıştır (Levent, 1994).

1933 yılında İpek-İş, 1938 yılında Merinos Fabrikalarının hizmete girmesi ile kent kuzey yönünde ovaya doğru gelişmiştir. 1950'den itibaren kent yoğun göç almış, kentin 1896 haritası sınırları aşarak hızlı kentleşme başlamıştır. Uludağ'ın kuzey eteklerinde yer alan kent, coğrafi konumundan ötürü kuzeyde Gemlik yolu, doğuda Ankara yolu, Batıda İzmir yolu yönünde gelişim göstermiştir (Batkan, 1996).

(\*) Harita verileri aşağıdaki kaynaklardan alınmıştır.

- Baykal (1976)
- Saint,Laurent (1996)
- Levent, vd.(1994)
- Batkan (1996)

1958 yangını sonrası İller Bankası ve Emlak Kredi Bankası'nın desteğinde Bursa'da İmar Planlama Bürosu kurulmuş ve 1960 yılında Piccinato danışmanlığında Bursa'nın 1/4000 ölçekli nazım planı yapılmıştır. Bu planlardan H.Prost kararlarını temel alan uygulama planları elde edilmiştir.

1970 yılında 1/5000 ölçekli Nazım Plan, 1976 yılında 1/25000 ölçekli İmar ve İskan Bakanlığı Planı yapılmış, 1980 yılında Bursa Nazım Plan Bürosu kurularak 1/5000 ölçekli Nazım Plan hazırlanmıştır. Bu çalışmada incelenen konutlar anlatılan harita üzerinde işaretlenmiştir (bkz. Ek).

Bursa'da bazı koruma amaçlı çalışmalar da yapılmıştır. Bursa Ova'sının korunması hedeflenmiş ve ovadaki tarım alanlarının bir bölümü koruma altına alınmıştır(\*). Bursa'da geçiş dönemi, arkeolojik, doğal ve tarihi sit alanları koruma ve geliştirme planı hazırlanmıştır(\*\*). Batılılaşma sonrası, Cumhuriyet döneminin Bursa'da bıraktığı izleri yaşatmak amacı ile bu dönem binaları koruma altına alınmıştır(\*\*\*)).

Bursa kuruluşundan günümüze iki ana özellik kazanmıştır. XVI. yüzyıla kadar kale kent olan kente ilk özelliğini, **dışa kapalı** yapılanması vermiştir. Türk egemenliği ile XIV. yüzyıldan XVII. yüzyıl sonuna kadar olan dönemde kale dışında iç kaleye alternatif kent yerleşimi oluşturmak amacı ile **açık bir kent** yerleşimi oluşturulmuştur. Bu dönemde organik kent dokusuna sahip olan Bursa'nın XIX. yüzyılda batılılaşma ile kent dokusunda değişiklik yaşanmıştır. Organik kent dokusunun bir bölümü birbirini dik açılarla kesen yollar ile bunlar arasında kalan dikdörtgen ve kare planlı yapı adalarından oluşan ızgara sistemli dokuya dönüşmüştür.

XX. yüzyıl başlarında batılılaşmanın hazırladığı değişiklikler, Cumhuriyet ile hız kazanmış, kentsel değişim ve gelişme bina inşa sistemine de yansımıştır. Erken Cumhuriyet Mimarlığı döneminde, halka mal edindirmek amacı, mimarlıkta bir devrim oluşturmuştur. Cumhuriyet ile birlikte gelen toplumsal ekonomik ve ideolojik değişimler konut mimarlığının malzemelerinin ve plan şemalarının değişimine neden olmuştur (Alsaç, 1976). 1930'lu yıllarda kargir yığma inşaat sistemi yaygınlaşmış, Bursa'da da İstanbul, Ankara gibi büyük kentlerde görülen mimari değişim, Cumhuriyet sonrası sivil mimarlık binalarından önemli örnekler oluşturacak konutların inşasını getirmiştir. 1930-1950 yılları arasında kalan dönemin sosyal, ekonomik, kentsel ve mimari gelişimini aydınlatan bu binalar, o dönemin günümüzdeki belgeleridirler.

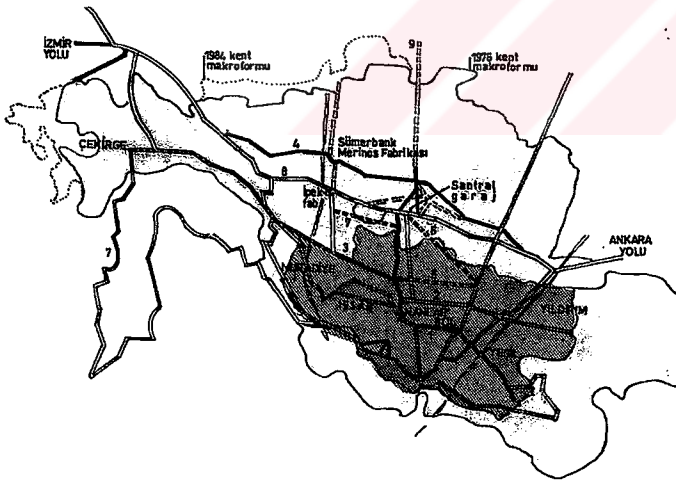
(\*) Ova Koruma Protokolü, 1977.

(\*\*) Anıtlar Yüksek Kurulu, 888 nolu kararı, 1978.

(\*\*\*) Anıtlar Yüksek Kurulu, 1988.

1950'lilerden sonra tarımın makineleşmesi, kırsal yörede işgücü fazlasını doğurmuş ve kırsal yöreden kente göçün nedenlerinden biri olmuştur. Bir diğer nedeni ise fabrikaların ve sanayinin kentlerde inşa edilmesi ve potansiyel iş imkânlarını getirmesidir. Ekonomide yaşanmış bu değişim sonrası kent nüfusu göç ile artmış, kırsal nüfusun önemli bölümü artık kentte yaşamaya başlamıştır. Bu hızlı nüfus artışı konut ihtiyacını getirmiştir. 1950 sonrasında hızla artan konut açığı plansız kentleşme ve gecekondulaşmaya neden olmuştur.

Bursa Ovası giderek kentin makroformu içinde kalmış, batı-doğu ekseninde ve kuzey yönünde gelişim görülmüştür. Ova tarım alanından yerleşim ve sanayii alanına dönüşmüştür. Bursa'nın kentsel evrimini özümsemek için kent planını incelemek gereklidir. Bursa'da organik doku ve batılılaşma etkisindeki ızgara doku birlikteliği bir sentezin ürünüdür. Bursa Osmanlı siyasi elitinin düşünceleri uygulanmış, çağdaş gelişmelerin uygulaması ile de kent doğal gelişimini sürdürmektedir. Bu gelişim 1950'lere kadar oldukça iyi organize edildiğinden kent mekânlarında nitelikli yapılaşmalar oluşmuştur. Sanayileşmenin gerektirdiği ihtiyaçları hedefleyen plan ve programların uygulamasındaki eksiklikler, günümüzde çarpık ve düzensiz kentleşmeye neden olmuştur.

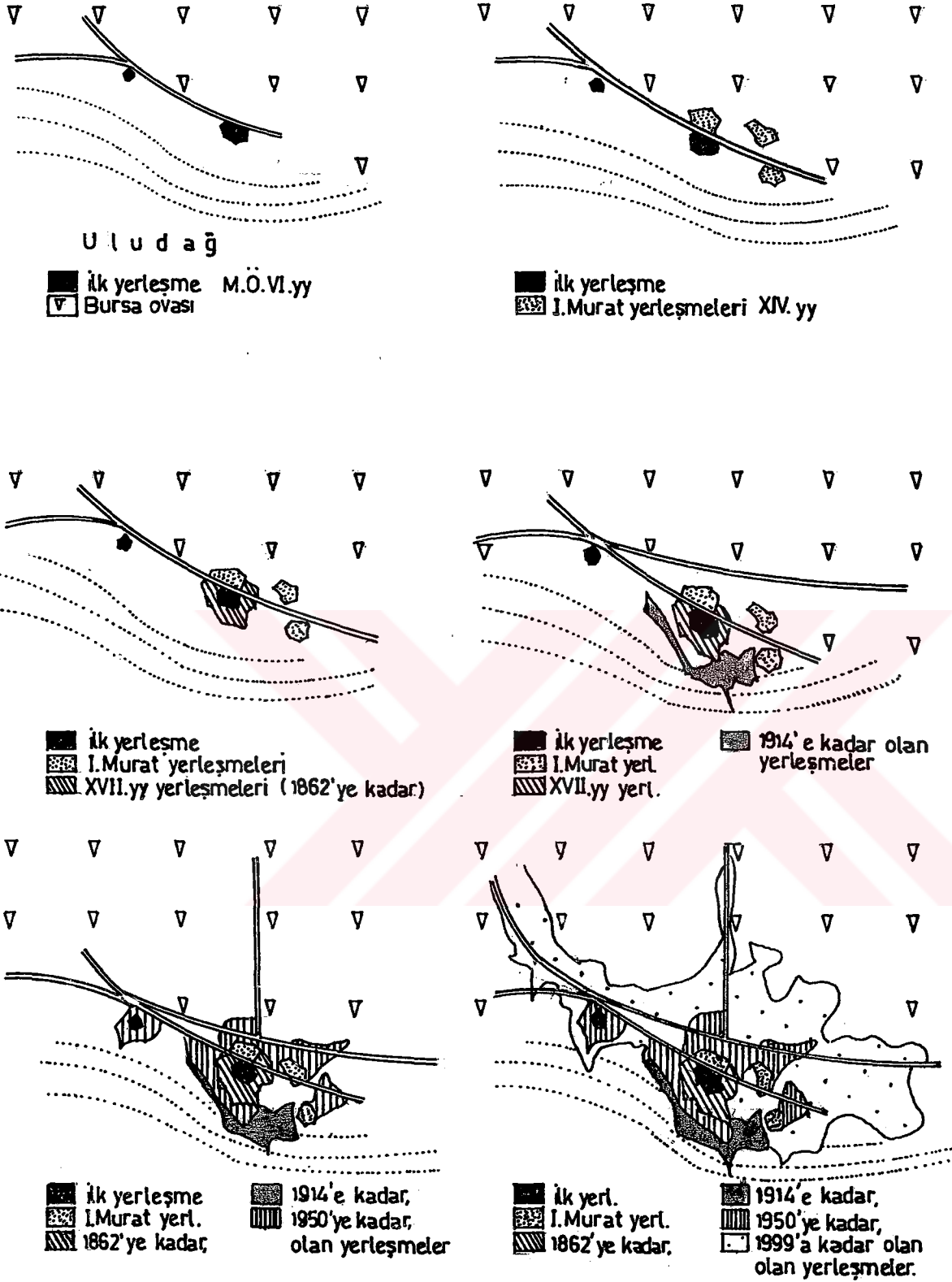


- 1- Hükümet Caddesi, 1924 yılında genişletilmiş, adı Atatürk Caddesi olarak değiştirilmiştir.
  - 2- Hamidiye Caddesi, 1924 yılında düzenlenmiş ve adı Cumhuriyet Caddesi olarak değiştirilmiştir.
  - 3- Tophane Caddesi: 1930-1946 döneminde Atatürk Caddesi'ne bağlanarak Altıparmak Caddesi adı verilmiştir.
  - 4- Mahmudiye Caddesi'ne ikinci paralel açılmıştır.
  - 5- Haşim İşcan Caddesi: 1960 yılındaki Piccinato Planı'na göre, 1970 yılında açılmıştır.
  - 6- Gazlılar Caddesi
  - 7- Darmstadt Caddesi
  - 8- Mudanya Yolu
  - 9- İstanbul Yolu
- = Bu dönem öncesinde mevcut olup, düzenlenmiş yol veya cadde.  
 - Bu dönemde yapılmış yol veya cadde.  
 -- Çekirge-Yeşil arası kent içi ana ulaşım arteri

Şekil 2.9 XX. yy. başı – XX ortası ve sonunda Bursa ulaşım ağı ve kent makroformunu gösteren harita\*

(\*) Harita aşağıdaki kaynaklar incelenip veri alınarak hazırlanmıştır.

- Levent, vd. (1994)
- Batkan (1996)
- 1/5000 Bursa Planı
- Stewig (1986)



Şekil 2.10 Bursa'nın kentsel gelişimini gösterir harita(\*)

(\*) Harita aşağıdaki kaynaklar incelenip, veri alınarak hazırlanmıştır.

- Suphi Bey haritası (1862)
- Stewig (1970).
- Baykal (1976)
- Stewig, vd. (1980)
- Levent, vd. (1994)
- Aslanoğlu (1995)
- Batkan (1996)

#### 2.4. Kentsel Gelişimi İçinde 1930-1950 Dönemi

1930 ve 1950 Bursa'sını tanımlayabilmek için, Cumhuriyet döneminde alınan ekonomik kararların, hedef noktalarını belirlemek, bu doğrultuda kente yansıyan değerleri bilmek gerekir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılı itibarı ile 1930 yılına kadar olan dönem ekonomik envanterin belirlendiği, fikrî gelişimin yaşandığı dönem olmuştur (Boratav, 1990).

1923-1930 döneminde, ekonominin sahip olduğu ve olmadığı değerler belirlenmiştir (Kılıçbay, 1992), ekonomik hedeflere ulaşmada devletçilik ve korumacılık benimsenmiştir. 1927 yılı sanayi sayımları gerçekleştirilmiştir (Çavdar, 1973). Bu dönemde Türkiye'de nüfus bakımından beşinci büyük kent olan Bursa'da ekonominin temel fonksiyonu endüstridir. Yağ, sabun ve şarap imalathaneleri ile ipek ipliği ve kozacılık kuruluşları kentin ekonomisinde etkindirler. Ekonomiyi tanımlayan kuruluşlar, bu yıllarda kent içinde iki bölgede yapılaşmıştır. Bu bölgeler kalenin batısında Cilimboz deresi yakınındaki bölge ve çevresi, Gökderenin doğusunda kalan Setbaşı ve Umurbey Mahalleleri, Muradiye ve Demirkapı Mahallesi'nde bulunan bölge konut alanları dışında gelişmiştir. Buna karşılık diğer bölgede fabrikaların bir kısmı konutlar içine dağılmıştır. Fabrikaların konut alanlarının yakınında, Uludağ'ın eteklerinde yer almasının nedenleri yaya ulaşımı ve su kullanımındır (Levent, vd. 1994).

Osmanlı döneminden beri su kullanımı ve işçilere yakınlık bakımından Muradiye ve Setbaşı mahallelerinde yerleşen sanayii faaliyetleri bu bölgelerde üretimde bulunmuşlardır. Bu dönem sonlarında ve sonrasında faaliyete geçen yeni kuruluşlarda ovaya açılım eğilimi görülür. Yeni kurulan fabrikalar bugünkü Mudanya Caddesi etrafında kurulmuş ve kent batı yönünde gelişim göstermiştir. Büyük sanayi kuruluşları kentin batı yönündeki gelişiminin habercisi olmuşlardır. Küçük sanatlar ve esnaflar, Kapalı Çarşı ve Setbaşı Köprüsü civarında yoğunlaşmıştır. Bu durumda kent merkezi, Ulucami, Kozahan, Orhan Cami ve diğer hanların yer aldığı yapılaşmayı çevrelemiştir. Mali ve idari, eğitim binaları, merkez içinde ve civarında inşa edilmiştir (Levent, vd. 1994). Bugünkü Atatürk İlkokulu (Hoca İlyas Okulu) 1914-1915, Bursa Hükümet Konağı 1925, bunlardan birkaçıdır (Sözen, 1984). 1925 yılında Bursa İpek-İş Fabrikası'nın açılması, Bursa sanayisinin gelişmesini ve iş imkânını temin etmiştir. Mudanya Caddesi'nin sağladığı ulaşım olanakları fabrikaların yer seçiminde etkili olmuştur. Kentin mekânsal gelişiminde yayılmadan çok kent sınırları içindeki boşluklar doldurulmuştur (Levent, vd. 1994).

1930-1950 dönemi içinde Bursa'da sanayileşme devam etmiş, 1938 yılında Sümerbank Merinos Fabrikası işletmeye açılmıştır. 1925 yılında işletmeye açılan İpek-İş Fabrikası ve onu takiben 1938 yılında Merinos Fabrikası'nın açılması, kırsal kesimden kente göçü



arttırmıştır. Fabrikaların Mudanya Caddesi civarında yer almaları, bölgede yeni konut alanlarını oluşturmuştur. Bu dönemde işyeri-konut ilişkisinde yaya ulaşımının egemen olması sebebi ile caddenin kuzey yanında fabrika, diğer tarafında ise lojmanlar yer almıştır. Merinos Fabrika Tesisinde ve Lojmanlarında modernist bir yaklaşım biçimlenmede etkili- dir. Tesisin lojman yerleşiminde de batılı konut tipolojisi ile karşılaşılmasıdır. Konutların yer aldığı bu kısım mevcut konut dokusu ile ilişkili olarak tasarlanmıştır.

Kent içinde ise Cumhuriyet Caddesi, Atatürk Caddesi (eski Saray Cad.), Fevzi Çakmak Caddesi ve İnönü Caddesi'nin sınırladığı alanlarda ticaret fonksiyonları yer almıştır. Bu caddeler üzerindeki binaların zemin katlarında ticaret, üst katlarında ise konut fonksiyonları yer almıştır. 1950'li yılların sonunda Altıparmak Caddesi'nin açılarak kentin Çekirge yönünde gelişmesi ile 1950'li yılların sonunda Altıparmak-Çekirge arası yoğun yapılaşmaya sahne olmuştur (Levent, vd. 1994).

Zamanın ekonomisinde görülen ideolojik yaklaşımlar mimariye de yansımıştır. 1923 yıllarında Türkiye'de egemen olan I. Ulusal Mimarlık Akımı daha çok resmi ve ticari binalarda etkili olmuştur. Kentte bu yönde binalar inşa edilmiştir. 1930'lu yıllarda açılan yeni cadde- ler veya genişletilen cadde ve sokaklar etrafındaki binalarda dönemin Avrupa'ya bilinçli bakış açısını temsil eden mimari yaklaşımın izleri ile karşılaşılır. XX. yüzyıl başlarındaki Modernist yaklaşımlar olan Bauhaus, Bohemya Kübizmi, Art-Deco, Uluslararası Üslup vb. kente mimarlar aracılığı ile yansımıştır. Bu yıllarda ülkemizde görev yapmış yabancı mimarların mimarideki etkileri kentlerdeki mimari mirastan izlenebilir. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmış Paul Bonatz'ın öğrencisi olan y.mimar Mehmet Gülez kentte modernist anlayışta tanımlanan binalar inşa etmiştir. Y.Mimar İhsan Erbak, Y.Mimar Rauf Lakşe bu mimarlardan izlerine rastladığımız bir kaçıdır.

1930-1950 Bursa'sı gerek ekonomik, gerek sosyal yaşantıda değişim göstermiş, bu gelişim mimariyi de etkilemiştir. Batı etkisindeki incelenen binalarda, modernist yaklaşımların etkisi görülmüştür. Bu binaların tasarımında geleneksel mimariden de yararlanmış, sonuçta konutların mimarisinde geleneksel mimari öğeler ile birlikte batı kökenli biçimlerde kullanılmıştır.

### 3- 1930-1950 YILLARI ARASINDA DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ETKİLERİ GÖRÜLEN MİMARİ AKIM VE STİLLERİN, BURSA'YA YANSIMASI

1900'lü yılların başlarında Avrupa ve Amerika'da tasarımcılar, eklektik davranışlara tepki göstererek modern mimariye temel oluşturacak tasarımları gerçekleştirmişlerdir. Ülkemizde ise bu dönemde mimaride eklektik tutum devam etmiştir (Ünal, 1983). 1910-1927 yılları arasında, ulusal öğeler mimaride ön plana çıkmıştır. Birinci Ulusal Mimarlık dönemi olarak tanımlanan bu dönemde Neo-Klasik yaklaşımlar devam etmiştir. Neo-klasik yaklaşımlar ülkemize eğitim ve uygulama amaçları ile gelen yabancı mimarların etkisi ile duraklamıştır (Sözen ve Tapan, 1975).

1920'den sonra mimarimiz, bir yandan çeşitli amaçlarla ülkemize gelen yabancı mimar ve eğitimcilerin etkisi ile, öte yandan Türk toplumunun yapısında Batı anlamındaki değişikliklerin ışığı altında yeni bir yaklaşım kazanmıştır. 1927-1933 yılları arasındaki dönemde Avrupa'dan gelen mimar ve eğitimciler Türk mimarisindeki Neo-Klasik davranışları yıkarak daha çağdaş daha köklü mimari atılımlarda bulunmuşlardır. Fakat zamanla ülkemizde yabancı mimarlara gösterilen tepkiler, onların kişiliklerinin ve ürünlerinin eleştirilmesi, mimarimize yeni bir yön vermenin gerekli olduğunu göstermiş ve II. Ulusal Mimariye geçişi başlatmıştır (Sözen ve Tapan, 1975).

Bursa'da Setbaşı, Heykel, Altıparmak, Muradiye ve Çekirge semtlerinde izlerine rastladığımız Çek (Bohemya) Kübizmi, Art-Deco, Bauhaus ve Uluslararası Üslup'a ait etkiler ülkemizde çalışma yapmış yabancı mimarlardan kaynaklanmıştır. Aşağıda XX. yüzyıl başlarından itibaren dünyada mimari alanda etkileri görülen akım ve stiller ile bunların Türkiye'ye ve Bursa'ya yansımaları anlatılmıştır.

#### 3.1. Dünyada Mimari Gelişim [1910-1950]

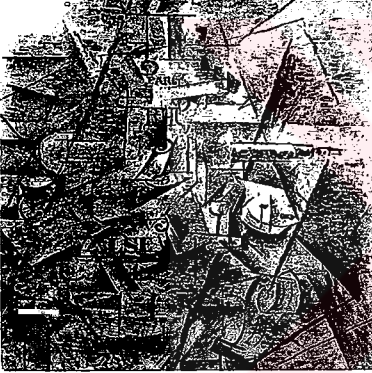
Dünyada XIX. yüzyıla hakim olan Eklektisist Mimarlığa karşın XX.yüzyıl başlarında özgün yaratıcılık yanlısı mimari ekoller görülür. Bunların tümü modernist yaklaşımlar olmuştur. Eklektisizmin geçmişten biçim aktarmalarına karşın Modernist Akımlar, mimari biçimlerin çağa ve güncel koşullara göre oluştuğu görüşünü benimsemişler ve bu yönde ürünler vermişlerdir (Lampugnani, 1986).

Modern akımların öncesinde de Avrupa'da eklektisizme tepki olarak doğmuş Art-Nouveau'yu görmekteyiz (Barillari vd., 1997). Türkçe'deki karşılığı "yeni sanat" olan Art-Nouveau stili XIX.yüzyılın sonunda Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa'dan Doğu Avrupa'ya, Japonya'ya ve ABD'ye ulaşmış yenilikçi bir stildir (Batur, 1995).

Art-Nouveau'nun egemenliğinin sonlarında, 1910'lardan 1970'lere dek gelişen tüm akımlar Modern Mimarlık kapsamı içinde değerlendirilebilir. Bunlar tasarım anlayışları açısından birbirlerinden çok farklı kutuplarda yer alsalar da, temelde tarihten yararlanmayı yadsıyış-ları ortak tutumlarıdır. Aşağıda dünyada ortaya çıkan mimari akım, stil ve eğilimlerden, Bursa'da etkileri var olanlara yer verilmiştir.

### 3.1.1 Çek/Bohemya Kübizmi

Kübizmin ilk ürünleri güzel sanatlarda görülmüştür. Kübizm geleneksel anlayışlara karşı çıkmıştır. Kübistler nesnelerin üç boyutlu gerçekliğini betimlemenin de ötesine giderek, onlara zaman boyutunu katmışlardır. Geleneksel resim konuyu tek bir bakış açısından ve zaman içinde dondurulmuş olarak betimlemesine karşılık, kübist sanatçılar nesnelere çok sayıda değişken bakış noktasından ve farklı anlarda aynı resim düzlemi üzerinde betimle-meyi hedeflemişlerdir (Wittlich, 1992).



Şömine rafında klarnet ve rom şişesi  
G.Braque, 1911. Tate gallery, Londra  
(Kaynak: Beykan, 1997:65)



Ağlayan kadın, P.Picasso, 1937  
Tate Gallery, Londra  
(Kaynak: Beykan, 1997:356)

Şekil 3.1 Kübizm etkisinde yapılmış resimler

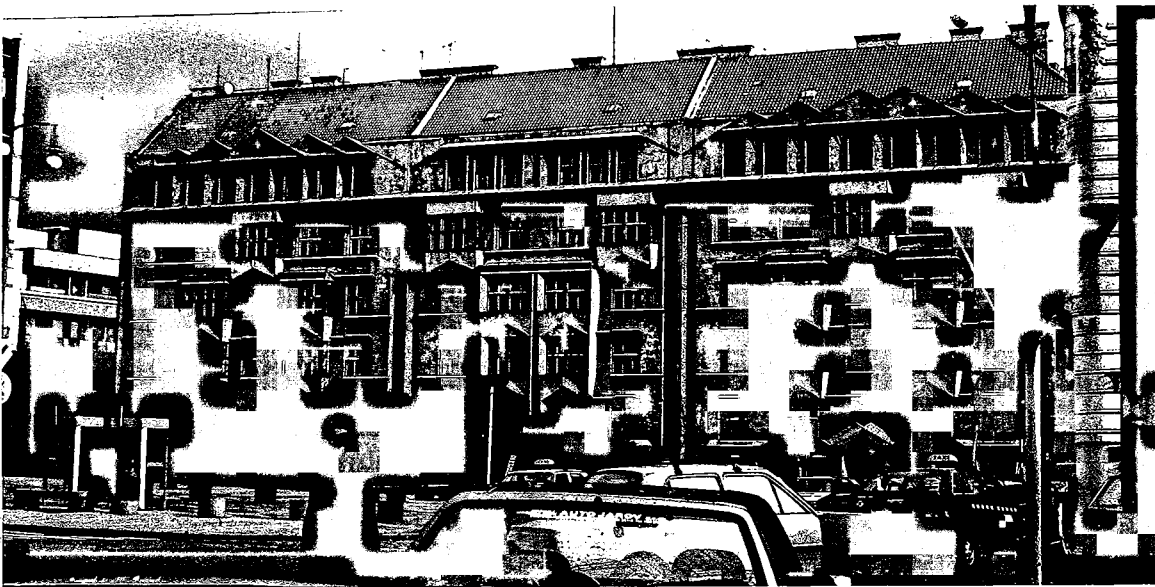
Metin Sözen ve Uğur Tanyeli (1986) kübist ressamların "nesnelere çok sayıda değişken bakış noktasından ve farklı anlarda aynı resim düzlemi üzerinde betimlediklerini" söylerler. Üç boyutta biçimi vurgulamayı hedefleyen kübistler, tüm sanat alanlarına bu olguyu yansıtılmışlardır. Avrupa resminin Bizans geleneğinden kopuşu ile başlayan resim düzleminin iki boyutluluğunu yadsıması, nesnelere doğadaki gibi üç boyutlu oldukları yansımalarını yaratarak betimlemeye çalışması, kübist resmin temeli olmuştur. Benzer yaklaşım mimaride bina cephesine yansımıştır. Kübist eğilim, Orta Avrupa'da etkin olmuştur. Bohemya'da XX. yüzyılın başlarında yapılan, zamanın eklektik eğilimlerine karşıt bir eğilimi mimarilerinde yansıtan bir grup bina Çekoslovakya sınırları içinde kalan Bohemya bölgesinde inşa edilmiştir. Bu binaların cephelerinde bir seri kırık, girintili-çıkıntılı ve köşeli

olarak geri çekilmiş yüzeyler ve açılı olarak geri çekilmiş pencerelerle karşılaşmıştır (Vegesack, 1992).

Mimari biçimin plastiği Çek mimarların düşüncelerinin temeli olmuş, Bohemya'daki bu binaların biçimsellikleri Barok oluşumu anımsatmıştır. Viyana ekolünün XX. yüzyıl başlarında tarihselci mimarideki baskınlığına karşılık kübist mimarların eserlerinde coşkulu bir hareket mevcuttur. Kübist sanatçıların eserlerinde iki kuvvetli olgu ile karşılaşılır. (Vokoun, 1973).

- Prizma ve piramit
- Prizma ve piramit'e öykünme sonucu cephenin devingenliği

Kübist oluşum Barok sanata öykünmede bir araç olmuştur. Kübist olguda, Barok sanatta görüldüğü gibi biçimin devingenliği öndedir. Bu tür yaklaşımlarda cephelerde, zengin bir süsleme anlayışı görülmemesine karşın kırıklı yüzeyler kullanılarak devingenlik yaratılmış, böylece izleyiciye hareketli bir cephe sunulmuştur. Cephenin hareketlenmesi ile oluşan yaklaşımda izleyicinin katılımı sağlanarak, plan ve cephenin bütünündeki birliktelik mimariye yansıtılmıştır. Kübist mimarlar Baroktaki fikirleri bir adım daha ileri götürmüşlerdir. Barokta ön plana çıkan perspektifin üç boyutu önemsenmiştir. Kübist mimarlar uzayda daima üç boyutun olduğunu savunmuşlar yüzeylerin sınırlarını plastik bir anlayışla yorumlayarak, cephe düzenine hem üçüncü boyutu hem de devinimi katmışlardır. Kübizm etkisindeki mimarlardan Janak kübist mimari örneklerini ev tasarımlarında, Obristivi Barajı (1911) ve Predmerice'de (1914) vermiştir. (Vokoun, 1973).



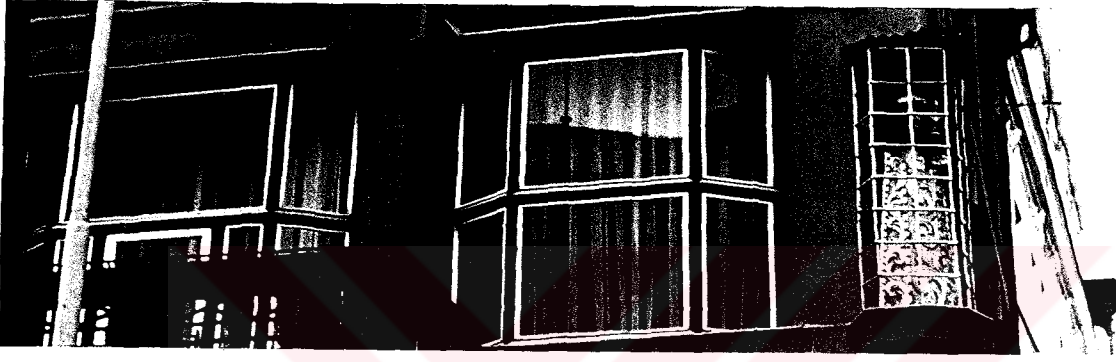
Şekil 3.2. Dükkanlı Konut Bloğu, O.Novotny, 1917-1919, Prag  
Kaynak: Doç.Dr.Z.Kaya Dinçer arşivi.



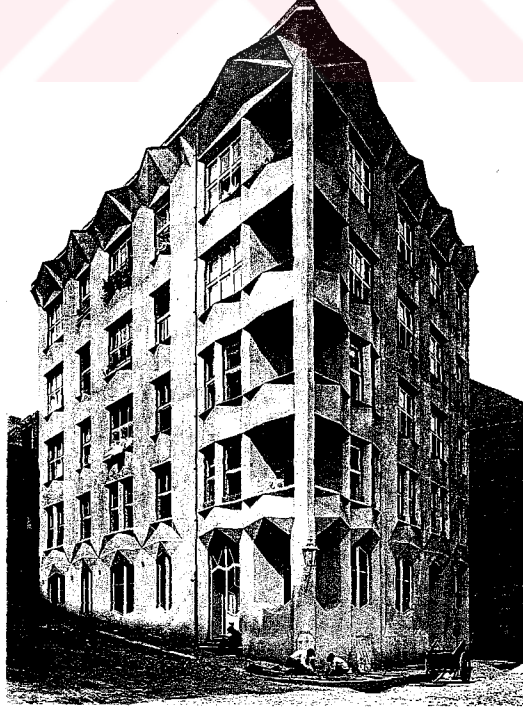
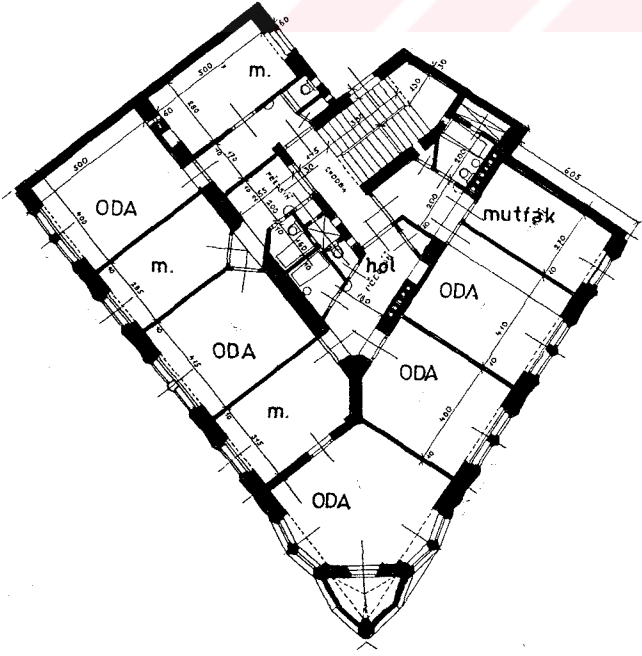
Kara Meryem'li ev



Pencerelerin genel görünümü



Şekil 3.3 Kara Meryem'li ev, J.Gocar, 1911-1912, Prag  
Kaynak: Doç.Dr.Z.Kaya Dinçer arşivi



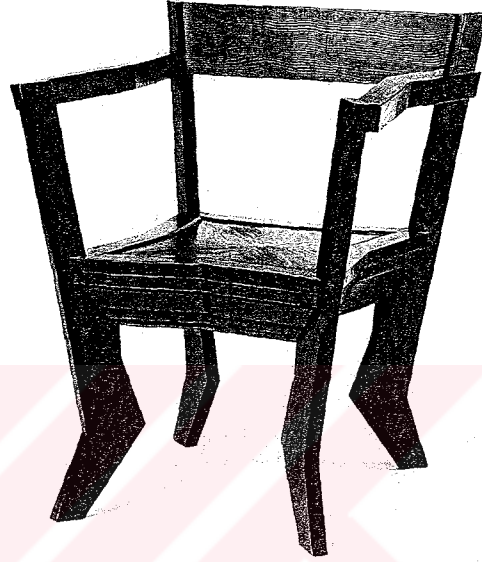
Şekil 3.4 Apartman binası, J.Chochol, 1913, Prag  
Kaynak: Peichi, 1987: 31

Kübist mimarların mobilya tasarımları düşüncenin heykele çevrilmiş birer objesi olarak tasarlanmıştır. Kübizmin Bohemya'da özgün eserleri ile karşılaşılır. Kübistler, Tarihselciliği ve Art.Nouveau'yu durgun ve basma kalıp olarak tanımlayıp, durağan mimari karşıtı olarak hareketli cepheyi prizmatik yaklaşımlarda aramışlardır (Slapeta).

### 3.1.2. Bauhaus



Kırmızı meşe ağacından yapılmış büfe,  
Gocar, 1912-1913

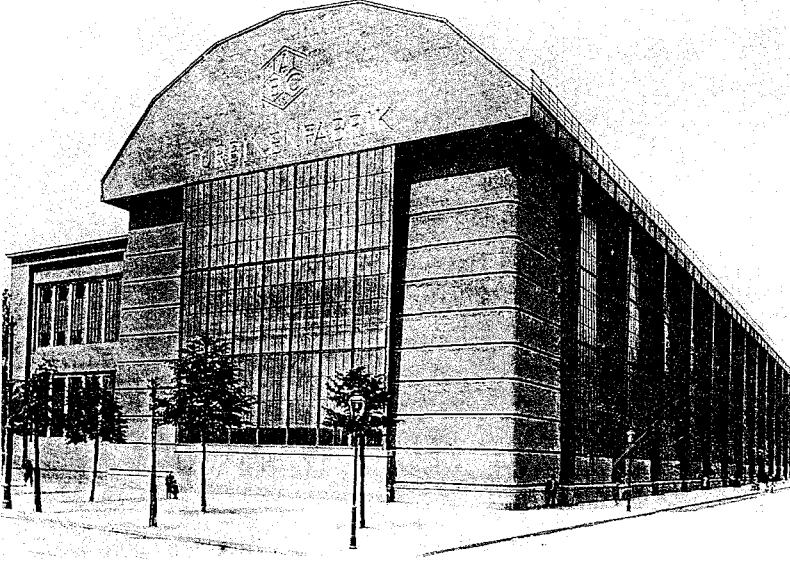


Sandalye, Procházka, 1919

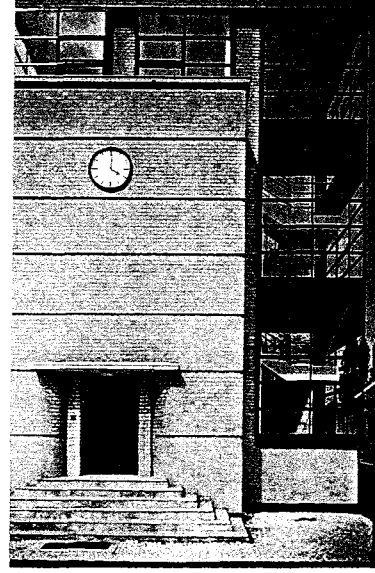
Şekil 3.5 Kübist mobilya tasarımları  
Kaynak Vegesack, 1992: 189, 253

Bauhaus Almanya'nın Weimar kentinde bulunan tasarım ve uygulamalı sanatlar alanında eğitim veren iki sanat okulunun birleştirilmesi ile 1919 yılında Walter Gropius tarafından kurulmuş ve Modern Sanat ve Mimarlık oluşumuna katkıda bulunmuş bir eğitim kurumudur. Bauhaus sanat, mimarlık ve endüstri arasında kopuk olan bağlantıyı kurmayı amaçlamıştır. Endüstri çağı ile birlikte üretim biçimi, üretilen ürünler ve toplum yapısı devasa değişimlere koştur bir yönelim göstermiştir (Wingler, 1933).

Gropius'un eserlerindeki fikirler modern mimarinin habercisi ve hazırlayıcısıdır. O'nun düşüncesi "Günün mimarları sansasyonel çözümler yerine genel geçerleri aramalıdır." yönündedir (Joedicke, 1985). Adolf Meyer ile birlikte tasarladığı Fagus ayakkabı fabrikası binasında sözkonusu fikir, mimariye yansımıştır. Binada kullanılan betonarme taşıyıcılar, cam ve çelik konstrüksiyon modern mimarisinin habercisi olmuştur.

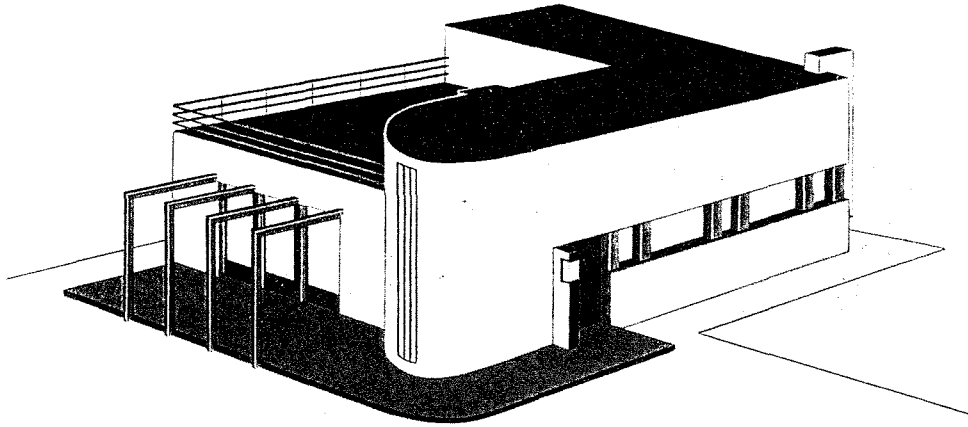


Şekil 3.6 AEG Fabrikası Binası,  
P.Behrens, 1908-1909, Berlin  
Kaynak: Bayer, 1992



Şekil 3.7 Fagus, Ayakkabı Fab.  
W.Gropius-A.Meyer, 1910  
Kaynak: Gössel ve Leuthöuser,  
1991:100

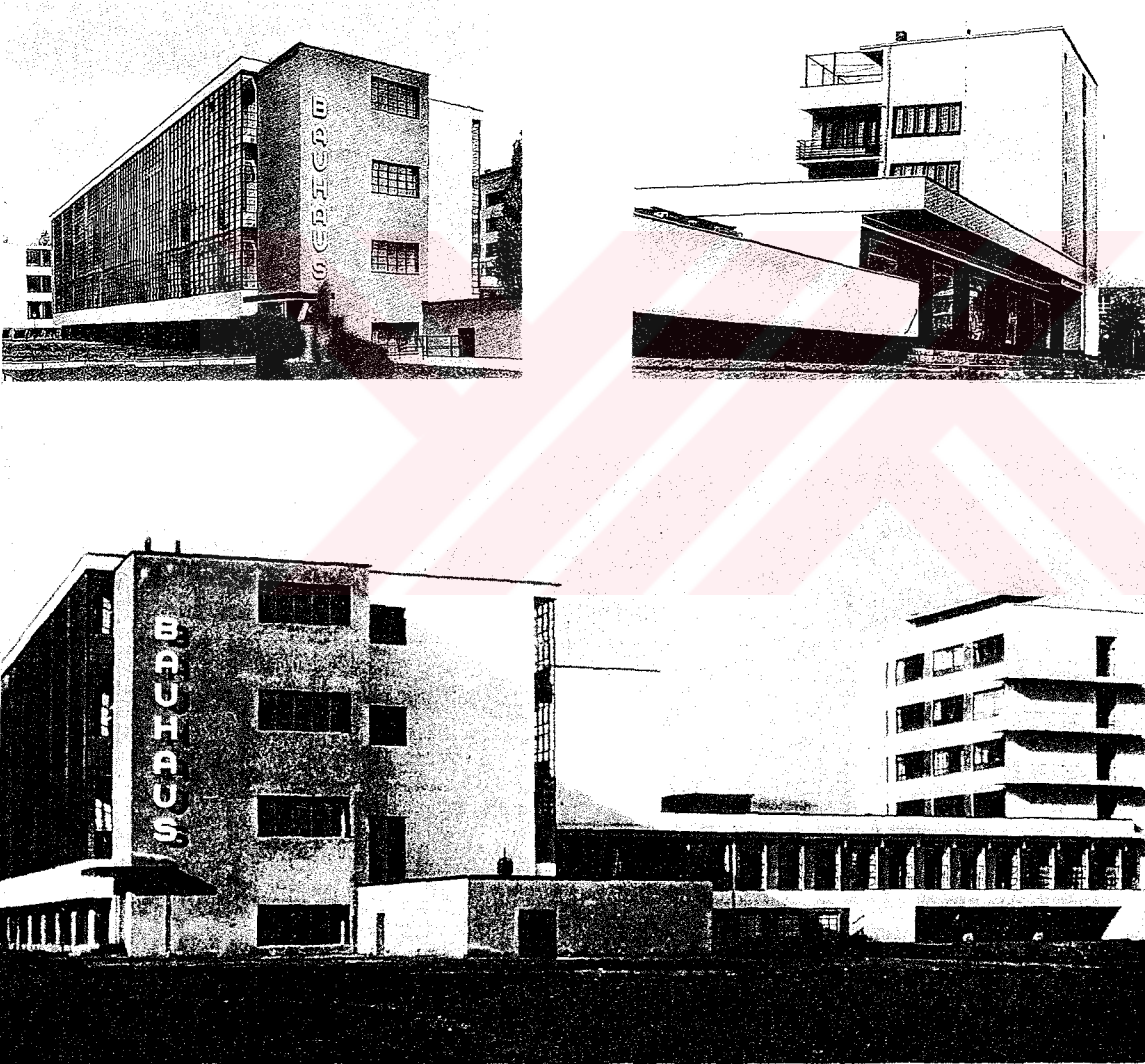
1900'lü yılların başlarında AEG firmasına ait ürünlerin ve Berlin'deki fabrika binasının tasarımını gerçekleştiren Peter Behrens'in, W.Gropius üzerindeki etkisi Fagus fabrika binasında açıkça görülür. Peter Behrens'in yanından ayrıldıktan hemen sonra tasarladığı bu bina yukarıda anlatılan etkileşimin adeta görsel belgesidir. Peter Behrens'in bürosunda endüstriyel dizaynlarda da çalışan W.Gropius; kendi bürosunda konut yerleşmeleri yanısıra,



Şekil 3.8 Konut, C.Fieger, 1927, Entwurnung  
Kaynak Bayer vd., 1955

iç mekân düzenlemesi, otomobil ve lokomotif tasarımları da gerçekleştirmiştir (Gössel ve Leuthöuser, 1991). Tüm eserlerinde biçimsel saflık, yalınlık ve sadelik ön planda olmuştur. Bauhaus etkisindeki diğer mimarların ürünlerinde de biçimsel saflık ve yalınlık ile karşılaşılır.

Bauhaus Okulu'un kurucusu ve yöneticisi olan Gropius'un yerini önce Hannes Meyer sonra Mies van der Rohe almıştır. Bauhaus Okulu 1933 yılında, Nasyonel sosyalistlerin baskısı ile kapatılmıştır (Özer, 1963).

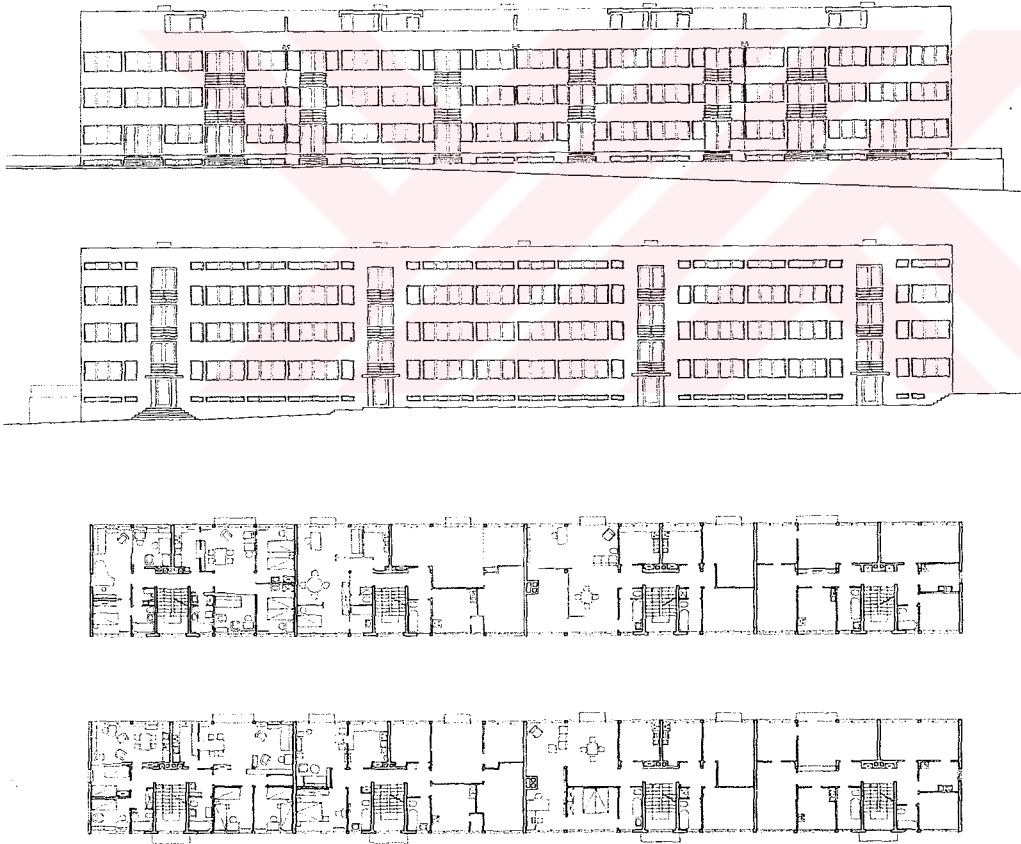


Şekil 3.9 Bauhaus Okul Binası, W.Gropius, 1925-1926, Dessau  
Kaynak: Bayer vd., 1955



Bauhaus mimariye farklı bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşımın temeli, makina üretimine yatkın tasarımlara ulaşmak olmuştur. Makina üretimine uygun ürün tasarımı, endüstriyel tasarımda rasyonalist bir anlayış yaratmıştır. Ürünlerin temel karakterleri korunmuş ve sanatsal değer açısından birbirinin tıpatıp aynısı sonuçlar elde edilmiştir (Gülsen, 1990). Seri üretime yatkın olma özelliği mimari içinde geçerli olmuştur. Mimariye giren standartlaşma ile prototipler gerçekleştirilmiştir (Gropius, 1967).

Bu oluşumda prototip ünitenin bir parçasıdır. Kentte; cadde geniş bir ünitedir, konut ise bir prototiptir. Parselizasyondan gelen farklar, prototiplerdeki değişikliklerin hazırlığını yapmıştır. Bitişik nizamda gelişen ve aynı olmayan tipler arasında farklılıklar gerçekleştirilmiştir. Farklılığın denetleyicisi tiplerin sınıflandırılması olmuştur. Sınıflandırma, binaların kalitesini yükseltip maliyeti azaltmış ve sonuçta toplumun yaşam seviyesi artmıştır Bauhaus döneminde, binaların tekrarlanan tipleri toplumun gelişmişlik düzeyinin ve ihtiyaçlara cevap veren standartlaşma olgusunun tanımlayıcı göstergesi olmuştur (Gropius, 1967).



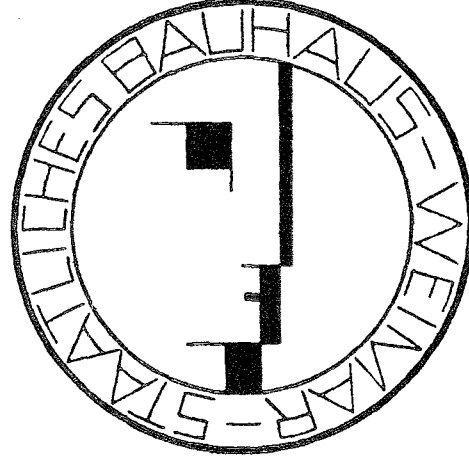
Şekil 3.10 Weissenhof yerleşiminde konut bloğu, Mies van der Rohe, 1928, Berlin  
Kaynak Bayer vd., 1955

Bauhaus, insan doğası gibi herşeyi içine alabilecek modern bir sanatın gerçekleştirilmesini amaç edinmiştir. Mimari, heykel, resim, grafik gibi sanat dalları birbirinden bağımsız

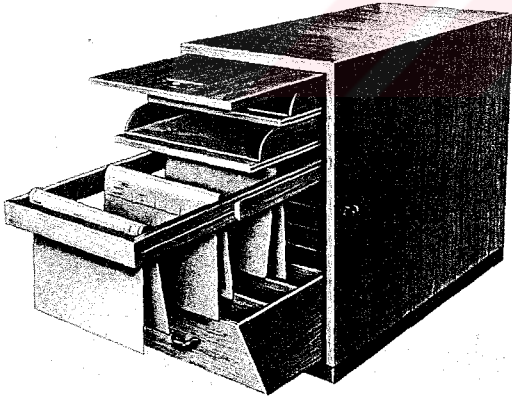
olarak ürünler vermiş, ancak bunların yarattığı fikir bir bütün oluşturmuştur. Endüstrinin temeli olan makina ve teknik seri üretimi getirmiş, mimar san'at ve zanaatın bütünlüğünü benimseyen bir dizayncı konumuna gelmiştir (Özer, 1963).



Şekil 3.11 Bauhaus kitaplarının kapak dizaynına ait bir örnek  
Moholy-Nag  
Kaynak: Wingler, 1980:446



Şekil 3.12 Bauhaus simgesi  
O.Schlemmer, 1922  
Kaynak: Wingler, 1980:44



Şekil 3.13 Bauhaus etkisinde, fabrikasyon üretim için tasarlanmış bir büro dolap ünitesi, 1929  
Kaynak: Wingler, 1980:514

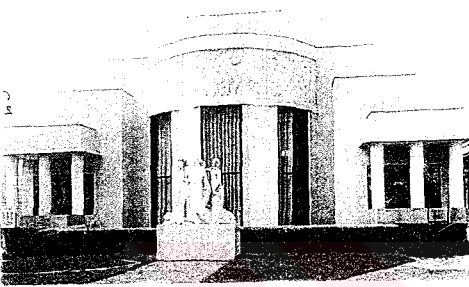


Şekil 3.14 Bauhaus sergisi için hazırlanmış poster, J.Schmidt, 1923  
Kaynak: Wingler, 1980:376-377

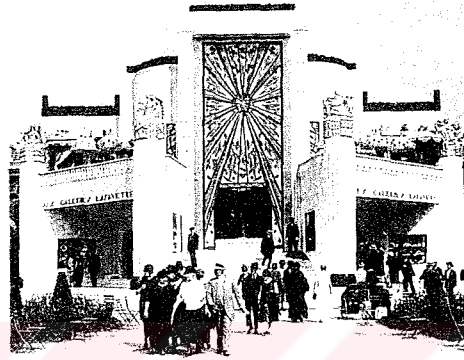
Bauhaus modernizmin başlangıcı olmuş, onu izleyen diğer akım ve eğilimler uygarlığın gelişiminde teknik, ekonomik ve sosyolojik koşullarla belirlenen formlar getirmişlerdir. Böylece toplumsal duygusallığı dönüşü olmayan bir ilericiliğe, dinamik ve fonksiyonel bir güzellik anlayışına bağlamasını bilmişlerdir (Gülşen, 1990).

### 3.1.3 Art-Deco Stili

Art-Deco, dekoratif sanatlar ve mimarlık alanında 1920 yılında sonra egemen olmuştur. Stil adını 1925 yılında Paris'te düzenlenen ve stilin sergilendiği Uluslararası Çağdaş Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar (Exposition Internationale des Arts Decoratifs et Industriels Modernes) sergisinden almıştır (Klein vd. 1987). Bu sergi, stilin ilk ürünlerinin ortaya konmasına imkân vermiştir (bkz. Şekil 3.15). Stil'in etkileri Şikago (1933), Paris (1937), New York (1939-1940) sergilerinde de görülmüştür.

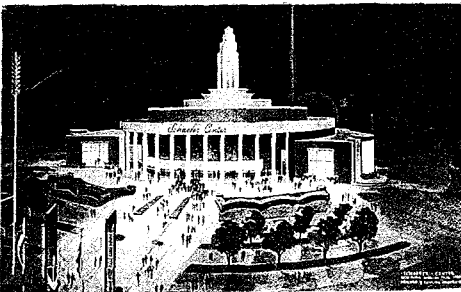


Sauvage ve Vybo's pavyonu, 1925, cephedeki pano ve rölyef tasarımları René Laliqué'e aittir.

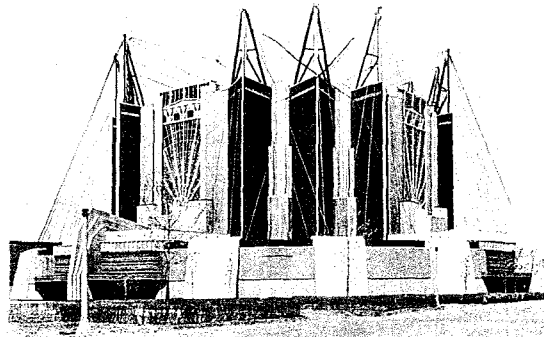


La Fayette pavyonu, Hiriart tribout ve Beau 1925, Paris. İki farklı kottan girilen binada, ana giriş üzerinde güneş kursu, yivli kolonlar ve antik heykeller ile Art-Deco stilin etkilerini sergilemiştir.

Şekil 3.15 Art-Deco stilinde inşa edilmiş pavyonlar  
(Uluslararası-Çağdaş-Dekoratif ve Endüstriyel Sanatlar Sergisi,  
Kaynak: Bayer, 1992:46



Şekil 3.16 Schaffer Merkezi, Eggers ve Higgin  
1939. New York Fuarı merkez restaurant ve  
bar kompleksi olarak tasarlanmıştır  
Kaynak: Bayer, 1992:46



Şekil 3.17 Seyahat ve taşımacılık şirketi  
binası, 1933. uluslararası Şikago Sergisi

Kaynak: Bayer, 1992:46

Modernizmin modaya dönüştürülmüş biçimini oluşturan Art-Deco tasarımları arasında elle yapılmış lüks eşyaların yanısıra seri üretim malları da bulunur. Bezemeye ağırlık veren bir üslup geliştirilmiştir. Geometrik bezeme öğeleri kullanılmıştır. Bu öğeler özgün olabildiği gibi, tasarımlarında eski üsluplardan da esinlenilmiştir (Haslam, 1987).

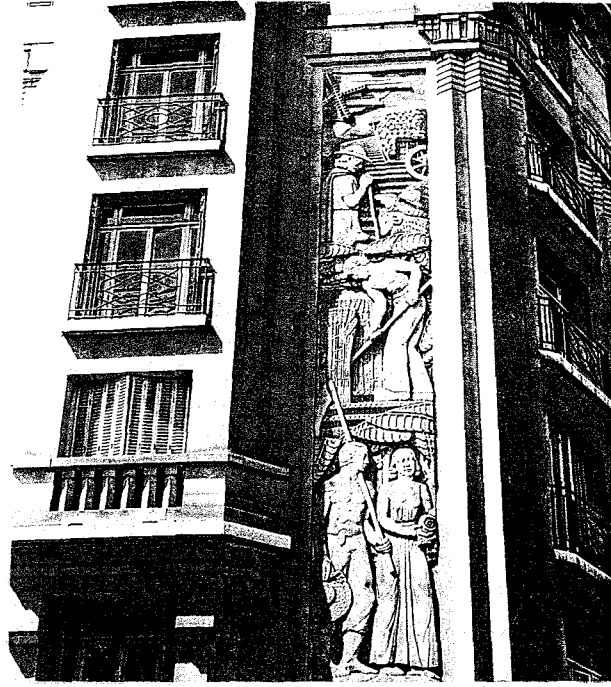
Art-Deco stilinin dönem bakımından iki tür esin kaynağı olmuştur. Bunlar Art-Deco'nun kendisinden önce sanat dünyasında etkileri olmuş stil, akım ve eğilimlerdir. Stilin esin kaynakları iki ayrı grupta toplanabilir:

- Eski Ortadoğu Kültürleri, İran, Kuzey Afrika, Maya-Aztek, Ortaçağ ve Bizans Kültürleri (Bayer, 1992).
- Stilin öncesinde etkin olmuş Art-Nouveau stili, stilin gelişimi zamanında oluşan Bauhaus ve Çek/Bohemya Kübizmidir (Cerwinske, 1981).

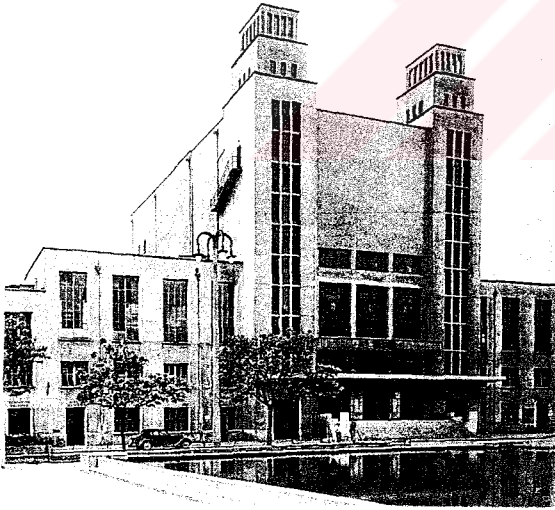
Dekoratif motiflerde, eski Ortadoğu kültürlerinden Asur, Babil, Sümer medeniyetine ait bezeme öğeleri bir kısım Art-Deco stilinde çalışmış sanatçıları etkilemiştir. Heykel sanatında daha çok renkli Ortadoğu detayları kullanılmıştır. "Akımın eski Ortadoğu uygarlığı kökenli bezemelerini New York Pytian Temple'da ve eski Samson Tyre ve Rubber Şirketi binasında görmek mümkündür. Samson Tyre ve Rubber Şirket binası adeta yeni bir Asur Sarayı görünümünde inşa edilmiştir" (Bayer 1992). Ortaçağ ve Bizans etkisi de bezeme ve bina kitlelerinde etkili olmuştur. Yeni dünyada da Maya ve Aztek kültürü ile yerel etkiler egemendir. 1910 Meksika devrimi, geleneksel model ve stilleri popüler yapmıştır. Sonuçta basamaklı piramit biçiminde binalar ön plana çıkmış, daire, yılan ve geometrik figürler cephelerde kullanılmıştır (Haslam, 1987). 1920'li yıllarda Kral Tutankamon'un mezarının bulunması, Eski Mısır sanatının renk ve geometrisi dönemin sanatçıları etkilemiştir. Siyasi ve bilimsel gelişmeler sonucu Ortadoğu, Kuzey Afrika, İran, Aztek, Ortaçağ ve Bizans kültürlerine farklı yaklaşımlar gerçekleşmiş, bezeme ile cepheler zenginleşmiştir (Bayer, 1992).



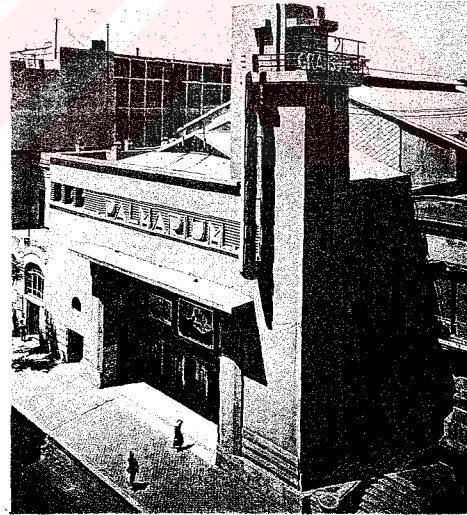
Şekil 3.18 Daily Telegraph Binası E.A. Williams, 1932, Napier, Yeni Zelanda. Art-Deco neo-klasik motifler kullanılarak yer almıştır  
Kaynak: Bayer, 1992:111



Şekil 3.19 Art-Deco stiline etkileri görülen bir alçak kabartma, G.Chiquet, 1994, Paris Paris'te çok katlı bir konutun cephesinde yer alır  
Kaynak: Bayer 1992:72

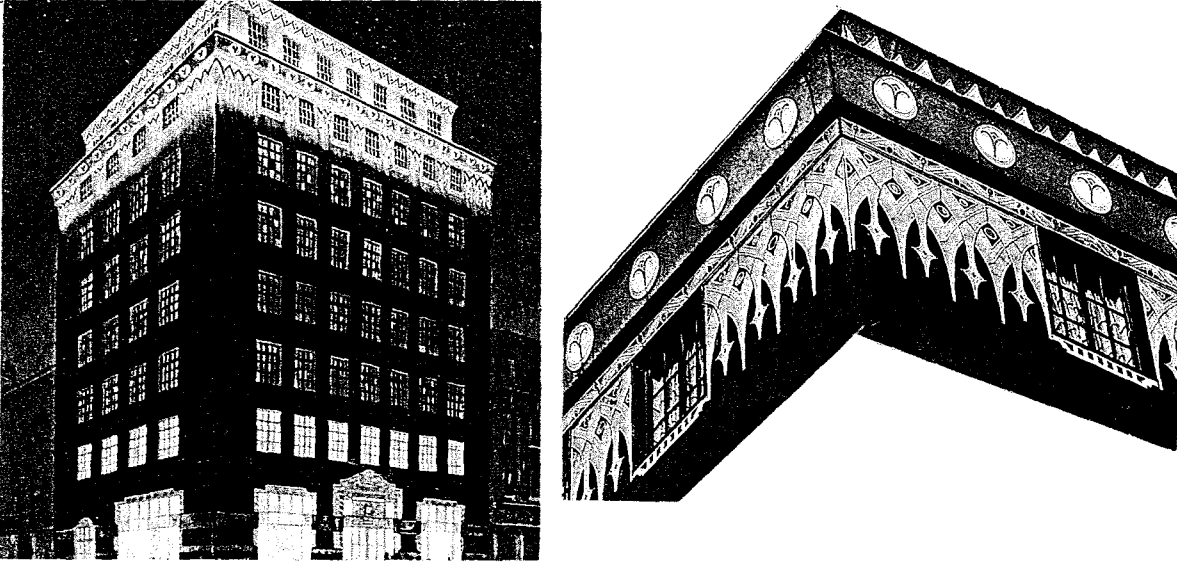


Şekil 3.20 Villeurbanne Tiyatrosu, Gaston, Leroux's, Fransa  
Kaynak: Bayer, 1992:160



Şekil 3.21 Palmarium Binası, Tunus  
Kaynak: Bayer, 1992:161

İran ve Kuzey Afrika (Mısır, Tunus, Cezayir vb.) medeniyetinden esinlenen detaylar Art-Deco binalar üzerinde kullanılmıştır. Londra'daki Palladium Evi bu etkide ilginç bir örnektir (Bayer, 1992).

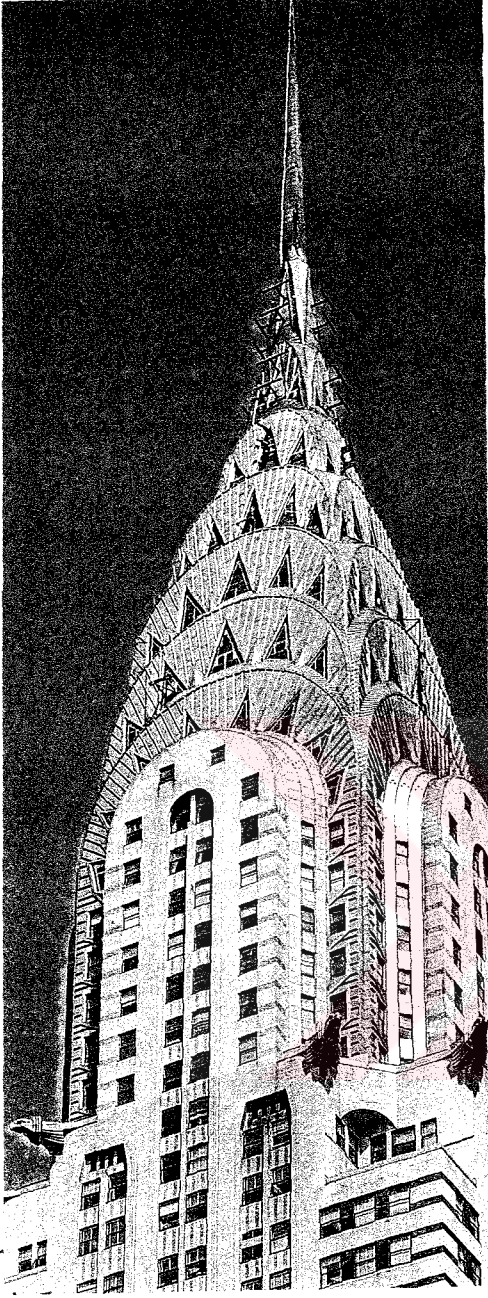


Şekil 3.22 Palladium Evi, R.M.Hood ve G.Jeeves, 1928, Londra  
Kaynak: Bayer, 1992:15

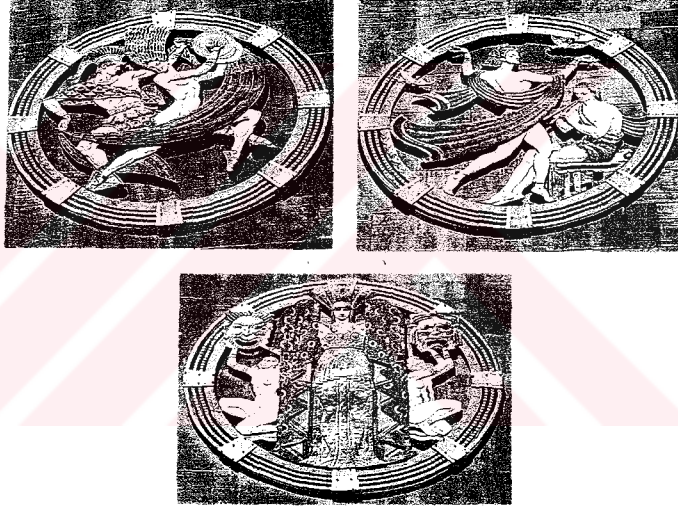
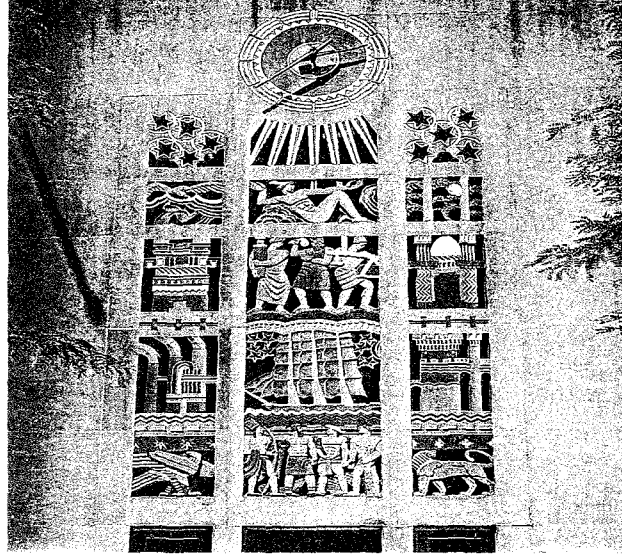
Yunan ve Roma uygarlıklarının klasik strüktürleri Beaux-Arts mimarlarını da etkilemiştir. Art-Deco mimarları Beaux-Arts'ın katı antikite özentilerine karşı çıkarak, Yunan ve Roma'dan alıntıları açık ve net biçimde modernize ederek kullanmışlardır (Klein, vd., 1987).

Stilize edilmiş kartallar, çiçek goncaları, güneş ışınları, zigzaglar cephe panellerinde kullanılmıştır. Bu öğelere zamanla klasik mitolojiden figürler de eklenmiştir. Mitoloji figürleri New York'taki Rockefeller binasının yüzeyinde de kullanılmıştır. 1923-1925 yılları arasında ABD'de inşa edilen gökdelenlerde cephe arayışına gidildiği görülür. Bu dönemde Amerika'lı mimarların etkilenebilecekleri tek stil, o yıllarda Paris'te ortaya çıkan, Art-Deco olmuştur. Böylelikle renkli geometrik ya da çiçekli motifleri içeren Art-Deco bezemeler bu tür binaların cephelerinde yer almışlardır Bu oluşumun en güzel örnekleri Rockefeller (New York) ve Chrysler (Manhattan) binalarıdır (Bayer, 1992).

Aşağıdaki örnekler ABD'de inşa edilmiş anıtsal örnekler arasında yer alır. Stil ülkede modernizm olarak da anılmıştır. Kimi bölgelerde yöresel özellikler kazanan stil, Güney Florida'da, daha sonra özellikle Miami Beach'te, Tropical-Deco olarak isim almıştır (Cerwiske, 1981). Miami'deki binaların cephelerinde düşey yivli süslemeler, gemi detayları, lumbozlar, plaj ve deniz sahneleri, gemiler, palmiyeler altında pelikanlar, flamingoların işlendiği girişler, pencereler ve vitrinler, Maya ve İnka frizleri, birbirine dolanmış çıplak insan ve çiçek figürleri görülür (Kubat, 1995).



Şekil 2.23 Chrysler binası,  
W.Van Alen, 1928-1931  
Kaynak: Bayer, 1992:84



Şekil 3.24 Rockefeller Merkezi, 1931-1940,  
Manhattan  
Kaynak: Bayer, 1992:94-95

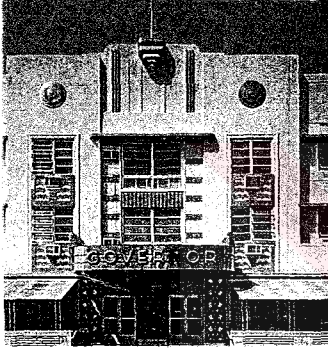
Nasıl ki Fransız Art-Deco'su 16.yüzyıl Loius ve Ampir tarzlarına Afrika, Aztek, Çin sanatlarından alıntılar katmışsa Miami Beach Deco'su da Maya, İnka ve Latin Amerika dekoratif öğelerini kendi biçimlenişine katarak Tropical Deco'yu yaratmıştır (Hasol, 1995).



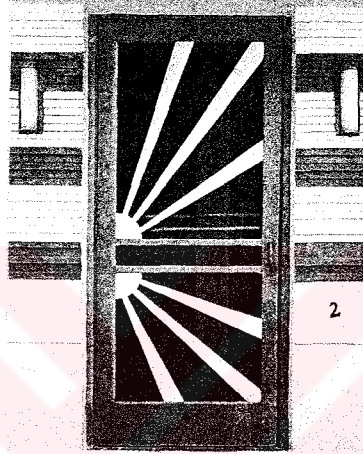
Kordoza Oteli, H.Hohauser,  
1939, Miami



Carlyle Binasi, 1941, Kichnell ve Elliot, Miami



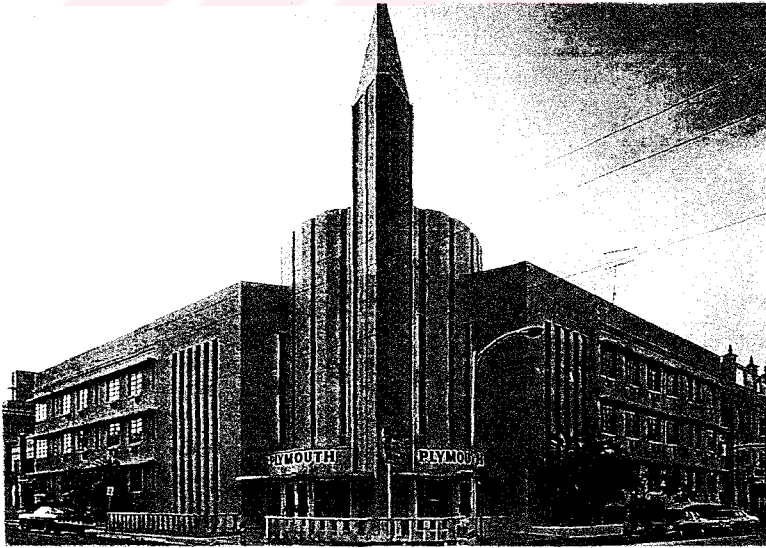
Governer Oteli  
H.Hohauser, 1939, Miami



H.Hohauser, Duce  
apartmanları, 1940 Miami



Konut, 1940, L.M.Dixon,  
Miami

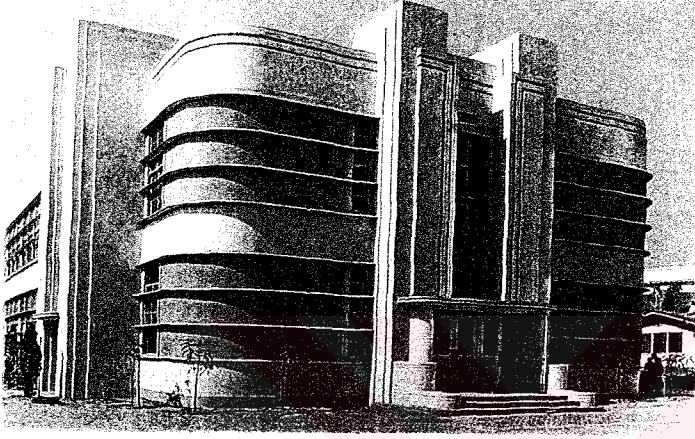


Polymouth Oteli, A.Skisweicz, 1940

Şekil 3.25 Tropikal-Deco örnekleri, Miami  
Kaynak: Cerwiske, 1981



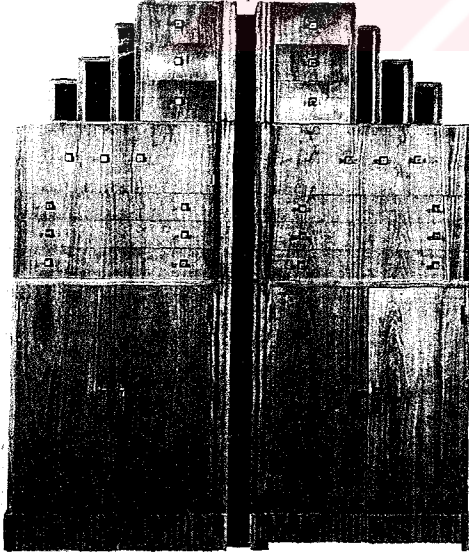
Sert ahşap, metal (gümüş, bakır) gibi malzemeler tek başına veya karışık olarak kullanılarak, dönemin gökdelenlerini anımsatan mobilyalar iç mimar ve mobilyacılar tarafından tasarlanmıştır (Bayer, 1992) (bkz. Şekil 3.28). İç mekân düzenlemelerinde ahşap, lak, bronz, fildişi, gibi lüks malzemeler kullanılmıştır. Bu dönemde binalardan en küçük mobilya tasarımına kadar bütün sanat ürünlerinde Art-Deco etkisi görülür. Örneğin 1915-1922 yılları arasında Roycroft Firması tarafından üretilen bakır kitap tutucusunu Karl Kipp tasarlanmıştır. Bu tasarımda basit-geometrik ve zigzag formlar ön plana çıkmıştır (Bayer, 1992) (bkz. Şekil 3.28).



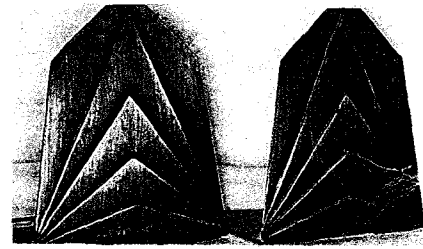
Şekil 3.26 Thomas Jeffersen Lisesi,  
Walls & Clements, 1936, Los Angeles  
Kaynak: Bayer, 1992:84



Şekil 3.27 Dublin'de bir endüstri  
tesisinin, büro binasının girişi



Büfe, K.Weber, 1928-1929, New York



Bakır kitap tutucusu,  
Rcoycroft

Şekil 3.28 Art-Deco stilinde tasarlanmış mobilya örnekleri  
Kaynak: Bayer, 1992:219

### 3.1.4. Uluslararası Üslup

Sadelik, modern mimarlık akımının 1920 ve 1940 dönemindeki yaklaşımıdır. Cephede her tür bezeme ve süslemeden uzaklaşıldığı, tasarımda temel geometrik biçimlerin kullanıldığı ve de beyaz rengin egemenliği, üslubun belirgin özelliğidir. Uluslararası Üslup sadece biçim vermeyi amaç edinmeyip toplumun yaşantısını olgunlaştırmayı, düzenlemeyi de amaç edinmiştir. Yapımda endüstriyel tekniklerin kullanımına ağırlık veren üslup tümel mekân ve makine estetiği gibi kavramların da yaratıcısı olmuştur. Eklektisizmi tümüyle yadsıyan bu mimarlık yaklaşımında ilk çabaları, 1910 yılında A.Gropius, Max ve Bruno Taut, Mies van der Rohe ve Le Corbusier vermişlerdir (Wingler, 1933).

Bu mimarlardan Le Corbusier'ye incelediğinde üslubun doğuş ve gelişim çizgisi görülebilir. Le Corbusier formel bir mimarlık eğitimi görmemiştir. Buna karşılık sanat okulunda eğitim almıştır. 1907 yılında, İtalya, Viyana ve Lyon'a gezi yapan Le Corbusier, Adolf Loos'un fikirleriyle tanışmıştır. Le Corbusier Viyana'da kısa bir süre Josef Hofmann (1870-1956) ile çalışmıştır. Secession'da etkili eserler veren Josef Hofmann'dan sonra Lyon'da Tony Garnier (1869-1948) ile çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki devirde Fransa'da Modern Hareket'e en önemli katkıları sağlayan Tony Garnier [ki diğeri Auguste Perret'dir], cephede bezemeye yer veren mimariyi yadsıyan bir mimardır. Mimarın Endüstri Kenti tasarımındaki önerileri genç Corbusier'yi etkilemiştir. Garnier'in projesinde yer alan konutlarda betonarmenin gerçek potansiyeline uygun kişirsiz döşemeler, geniş konsollar, çatı teraslarının kullanımını öneren yeni ve ilerici ilkeler Le Corbusier'yi etkilemiştir (Le Corbusier, 1960).

1908 yılında Auguste Perret bürosunda çalışan Corbusier, Perret'nin betonarme iskeleti cephede yalın ve açık olarak kullandığını, planları tamamen açık, serbest ve esnek özellikte tasarladığını görmüştür. 1910'da Berlin'de Peter Behrens'in bürosunda çalışan Corbusier'nin ondan da etkilendiği ileri yıllardaki tasarımlarında görülür. Behrens'in eserlerindeki biçimsel saflık ve elemanter geometrik yaklaşım sonucu başarılı oranlara ulaşması, Le Corbusier'nin tasarımlarına da yansımıştır. Behrens'in bürosunda, Corbusier'nin çalışma arkadaşları Ludwig Mies Van Der Rohe ve Walter Gropius olmuştur. Le Corbusier yapının makina gibi örgütlenmesini, Mies van der Rohe, klasisizm ilkelerini ve Gropius endüstriyel uygarlığın ilkelerini Behrens'den öğrenmişlerdir (Badovici 1932).

1914 yılında tasarladığı Domino Evi'nde betonarme sistemin cepheye yansımalarını, açık ve esnek planı ve çatı terasını mimarisinde kullanmıştır. Bu yıllarda Orta Avrupa'da Kübizm'in güçlü olduğu görülür. Bu gelişimden de etkilenen Le Corbusier'ye Amedee Ozenfant ile Kübizmden sonra (Après Le Cubism) adlı kitabı çıkarır. Kitabın Kübizm kısmında bu harekete, bulanıklığı, mistik tutumu ve temsili olma eksikliğinden ötürü karşı çıkılır. Üçüncü kısım olan yasalarda da, doğal ayıklanma yasasının kaçınılmaz sonucu olarak standardize nesnelere ileri sürmüşlerdir. Bu yaklaşım zamanla Pürist sanatçıların eserle-

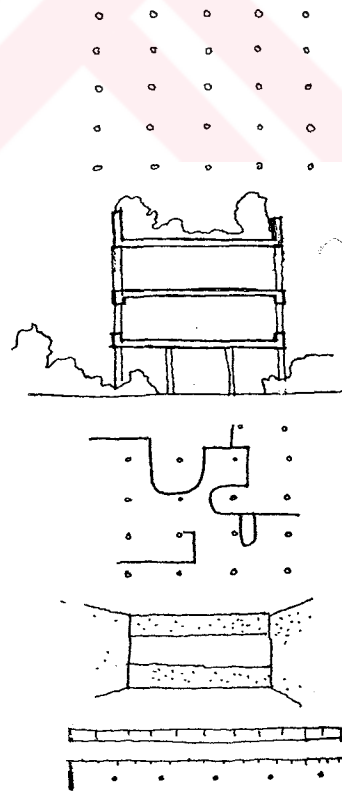
rinde görülmüştür. Çalışmalarına devam eden iki sanatçı, 1916'da başlangıç ilkelerinden ayrıldığını öne sürdükleri Kübizm'i yeniden özgün biçimine getirmek için Pürist resim akımını kurmuşlar ve Pürizm ilkelerine ulaşmışlardır (Lamarova, 1992).

1923 yılında Yeni Bir Mimariye Doğru (Vers une Architecture) adlı yapıtında endüstri çağının gereksinimlerine cevap veren mimari görüşlerinin (Badovici, 1932). başlıcaları aşağıda verilmiştir.

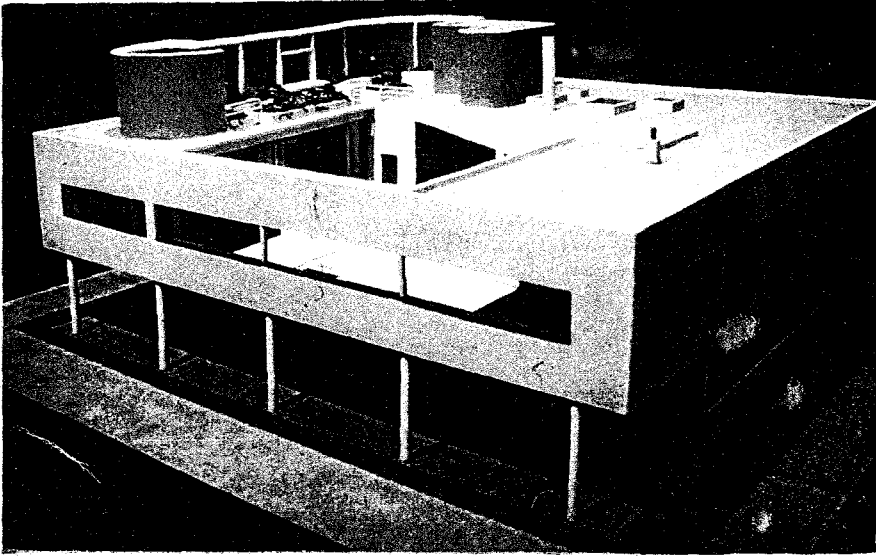
- **Modern hayat, ev ve kent için yeni bir tür plan istemektedir.**
- **Bir ev içinde yaşanacak bir makinadır, bir koltuk içinde oturulacak bir makinedir.**
- **Plan içten dış'a gelişir, dış bir iç'in sonucudur. Mimarlığın öğeleri ışık ve gölge, duvarlar ve mekândır.**
- **Mimar, öncelikle bir sanatçı olmalıdır. Onun uygulayıcı bir sanatçı olması zorunlu değildir, fakat plastik sanatların tümünü algılaması ve onlara eşlik etmesi esastır. Onun kendi sanatsal duyarlılığı, çizdiği her çizgiyi, üzerinde karar verdiği her yüzeyi ve hacmi etkilemelidir.**

Yeni Bir Mimariye Doğru isimle eserde Le Corbusier'e yukarıdaki fikirleri ortaya koymuş, bundan sonraki yapıtlarında da aşağıdaki ilkeler önemli yer tutmuştur (Badovici, 1932).

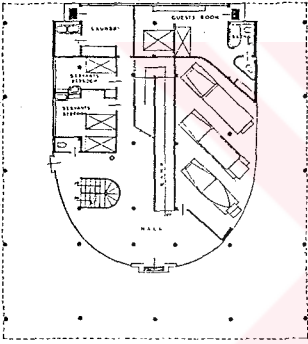
- **Pilotiler;** binanın zeminden kaldırılarak, doğanın akışına katkıda bulunmak ve binanın zeminden gelen suya karşı korunması sağlanmıştır.
- **Çatı bahçeleri;** betonarmenin kullanımı ile eğimli çatılar yapılma gereksinimi, zorunluk olmaktan çıkmış, düz teras çatı uygulamaları yapılmıştır. Bu durumda binanın üzerinde çatı bahçelerine olanak verilmiştir.
- **Serbest planlama;** iskelet sistemin taşıyıcı olarak kullanılması duvarların hafif malzeme ile yapımı yanısıra planlamada serbestliği getirmiştir.
- **Yatay pencereler;** betonarmenin getirdiği açıklık geçmedeki rahatlığın sonucu olmuştur.
- **Güneş kırıcılar;** iskelet sistemin taşıyıcı olarak kullanımı ile, kendini taşıyan bir çeper haline getirilmiş dış duvar üzerinde, yatay nispetli bant olarak cephede yer almıştır.



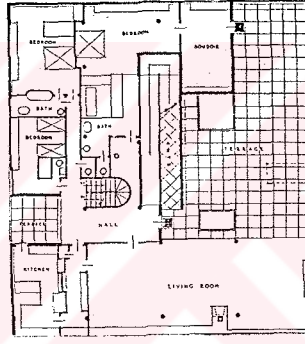
Şekil 3.29 Le Corbusier'e göre yeni mimari için beş nokta  
Kaynak: Joedicke, 1985



Villa Savoye maketinin görünüşü, 1930  
Kaynak: Tafuri, 1986:121

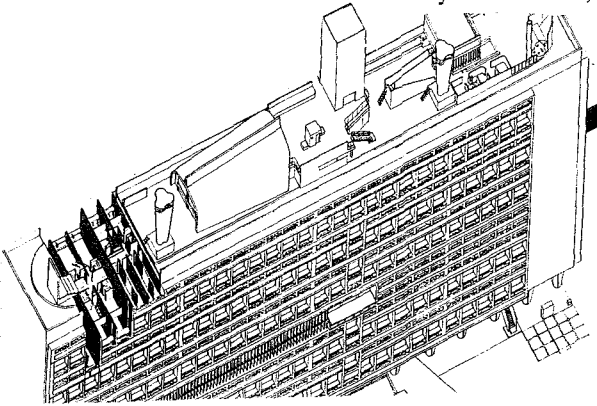


Zemin kat planı

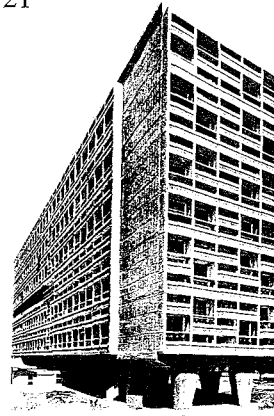


Birinci kat planı

Şekil 3.30 Villa Savoye, Le Corbusier, 1930  
Kaynak: Tafuri, 1986:120-121



Aksenometrik perspektif



Görünüş

Şekil 3.31 Unite d'habitation, Le Corbusier, 1946-1952, Marsilya  
Kaynak: Tafuri, 1986:320-321

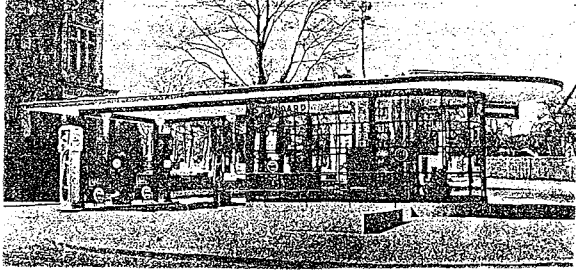
Hitchcock (1960)'a göre, Le Corbusier'in ilkeleri Uluslararası Üslub'un oluşmasının nedeni olmuştur. Hızla benimsenen bu ilkeler geliştirilerek, çeşitli ülkelerde bu yönde eserler verilmiştir. Hitchcock üslubun özelliklerini üç ana prensipte toplamaktadır:

Birinci ilke, çağdaş yapım yöntemleri mimaride betonarme kullanımını getirmiştir. **Taşıyıcılar yatay da ve düşeyde kullanılmıştır.** Ayrıca iklim şartlarına göre malzemenin kullanımı mimarlıkta değişmiştir. **İskelet sistemin kullanılması tasarımda esnekliğe dayanan serbestlik getirmiştir.**

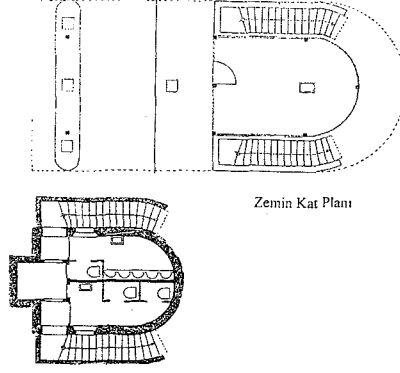
İkinci ilke, düzeni kapsar. Binanın strüktürünü oluşturan kolon-kiriş konstrüksiyonunun aks sistemine oturtulması tipik bir özellik oluşturmuştur. **Binalarda düzenli ritim kullanılması binanın cephesine de yansımış, ekonomik kaygılardan dolayı standardizasyon mimaride yer almıştır.** Bu prensip bağlamında; iyi modern mimari ürünü binalarda, planlamadan gelen aksiyel düzenleme cepheye estetik bir düzen katmıştır. Bu dönemde düzen mevcut olmayan binalara ise modern mimaride başarılı gözü ile bakılmamıştır.

Üçüncü ilke, Eklektisizm yadsındığı için **cephede bezeme ögesine yer verilmemiş, pencere oranlarından çıkan tasarımlar cepheye yansımıştır.** Ufuk düzlemine paralel pencereler açmak, manzarayı bütün olarak görme isteminden kaynaklanmıştır. Yüksek oranda ışık ihtiyacı sanayi binalarında büyük açıklıklı cam yüzeyleri gerektirmiştir. Demir doğramalar, ahşaba göre daha küçük kesit verdiği için tercih edilerek kullanılmıştır. Detay çözümüne önem verilmiştir. Çatı terasında yalıtılmış yüzey oluşturulmuştur. Fonksiyonel tasarımın yanısıra ekonomik detay çözümleri, gelişen teknoloji ile gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası Üslup'ta planlama yöntemi ızgara sistemde, strüktürü anlaşılır biçimde düzenleme olmuştur. Aksiyel taşıyıcı sistem geleneksel sisteme göre daha hızlı bir biçimde binayı inşa etme avantajını getirmiş ve planlamalarda geleneksele göre radikal değişikliklere olanak vermiştir. Planlamadaki işlevsellik sadece plan boyutunda kalmayıp kesit ve cephe tasarımlarına da yansımıştır. Bu dönemde fonksiyon planlamayı tanımlamış, strüktürel gelişmelerinde estetik olarak iç ve dış mekân yüzeylerine yansıtılması mimarinin ana temasını oluşturmuştur. Bu olgu Ecole des Beaux-Arts'da modern mimarlıktan çok önce oluşmaya başlamıştır. Bu kapsamda tek dile sahip bir mimarlık ortaya çıkmış, mimaride güzellik ve estetik önemli görev üstlenmiştir (Hitchcock ve Johnson, 1960).



Görünüş



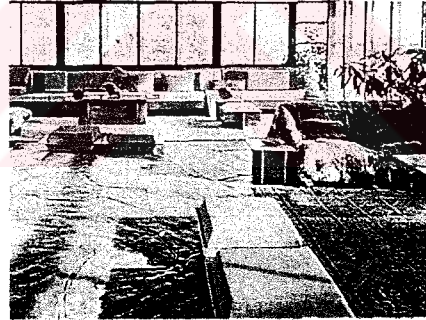
Bodrum Kat Planı

Kat planları

Şekil 3.32 Benzin istasyonu, Hans Scharoun, 1930, Kassel, Almanya  
Kaynak: Hitchcock ve Johnson, 1960:104-105

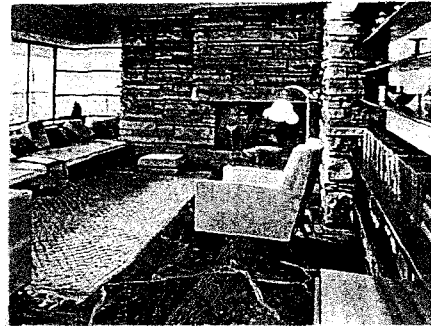
İç mekânda sadelik ile belirgin bir farklılaşma ön plana çıkmış, iç yüzeyler çevrelediği fonksiyona bağlı olarak tasarlanıp mekân ölçeğini tanımlamıştır. Konutta iç mekân içerdiği fonksiyona bağlı olarak mekânın boyutunu tanımlamış, iç mekânlarda birbirine yakın fonksiyonlarda mekândan mekâna geçişlere imkân verilmiştir. Fonksiyonlar arası ilişkilerde açıklık, sadelik ve birlikteliğin yanısıra planlamalarda kimi zaman eğrisel yüzeylere yer verilmiş böylelikle binanın mimarisine karakteristik katılmıştır. Bu yaklaşım soyut mekân tasarımında ve mimarlık geçmişinde ilk kez bu akımda görülür (Hitchcock ve Johnson, 1960) (bkz. Şekil 3.33).

F.Lloyd Wright 1936 yılında gerçekleştirdiği, Şelâle evinde iç ve dış mekân arasındaki birliği gerçekleştirmek istemiştir. Binayı, çevreyi bozmadan onunla bütünleştirerek inşa etmeyi tasarlamıştır. Ormanın içinde, bir çağlayanın yanında, yüksek ve sağlam kayaların üzerinden, kayalardan destek alarak evi çağlayandan dışarı uzatmıştır.



Oturma grubu

Evin iç mekânları fonksiyonlar bağlamında düzenlenmiş, fonksiyonlararası ilişkilerde sadelik ve netliğin ön plana alınması, modern mimariye önemli bir örnek oluşturmuştur (McCarter, 1997).

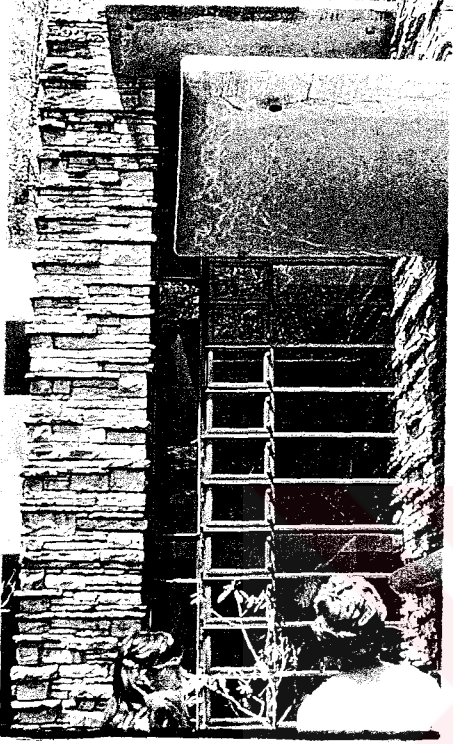


Şömine köşesi

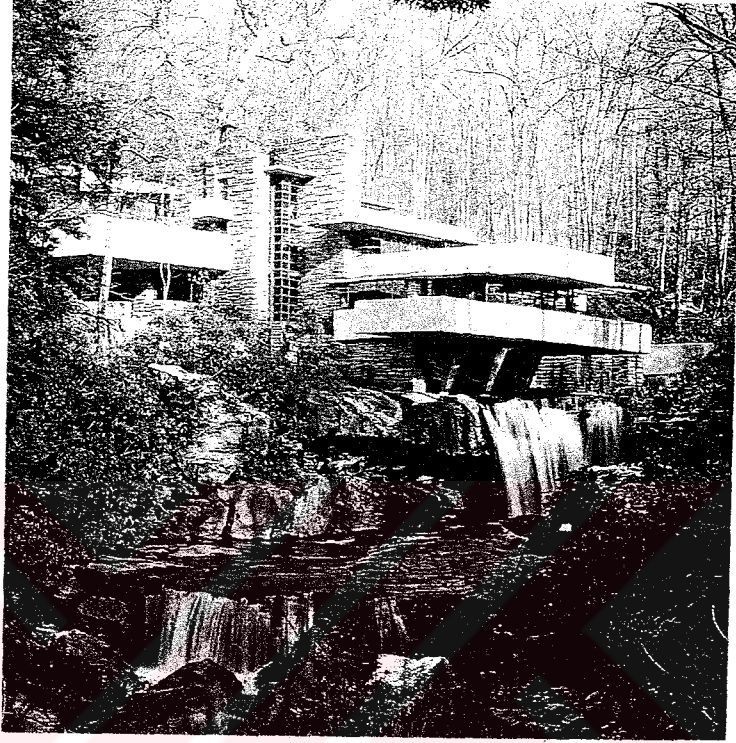
Gropius, "Modern mimari inşa edebilecek birşey - herhangi birşey-dir, organik mimari özün, ideal olduğu içeriden dışarıya doğru bir mimaridir. Organik kelimesinin mimarideki anlamı; parçanın bütüne olduğu gibi bütünün de parçaya bağlı olduğu her zaman ve malzemenin, amacın ve tüm eserin doğası-

Şekil 3.33 Şelâle evi iç mekân görüntüleri, F.Lloyd Wright, 1936, Pensilvanya  
Fotoğraf: Doç.Dr.Neslihan Dostoğlu, arşivi

nın bir zorunluluk olarak netleştiği yerde, organik, asıl olan anlamındadır. Felsefi anlamda öz, binanın yer aldığı doğadan yaratıcı bir sanatçı olarak binaya herhangi özel bir durumda nasıl bir karakter verileceğinden doğar" biçiminde fikirlerini yansıtır. Bu yaklaşımı Şelâle evinde net olarak algılanmaktadır (Downs, 1997).



Fotoğraf: McCarter, 1997:205  
Cam köşe detayı



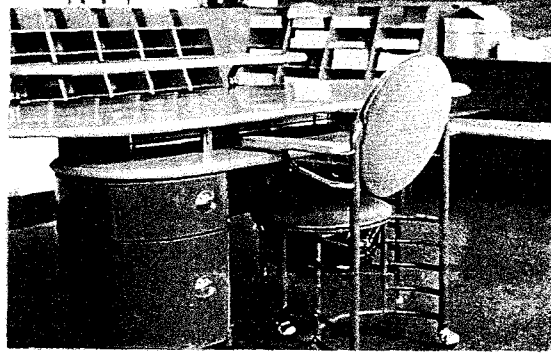
Fotoğraf: Christopher Little, E.Batur, 1997:409

Şekil 3.34 Şelâle evi görünüşleri

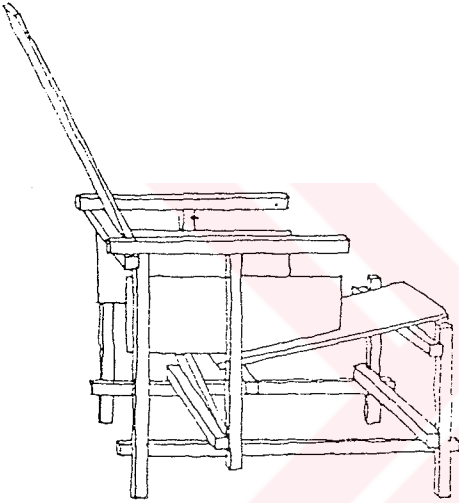
Dış duvar yüzeyi, kendisini oluşturan malzemenin doğal görüntüsü olabildiği gibi, kaplama malzemesi (sıva) kullanıldığında ise beyaz renklidir. Dış yüzeye karşın iç mekân anlayışında renk görülür, hatta küçük mekânlarda farklı duvar yüzeylerinde farklı renk kullanımına gidilmiştir. Geçmişte taştan (granit, mermer) yapılmış yüzeyler modern mimaride yerini tuğla, beton, cam yüzeylere bırakmıştır. Gerecin kendini göstermesi öncelik kazanmıştır. Tuğla ve ahşap paneller iç mekânda sıkça kullanılmış, ahşapta boya veya doğal görünüm hakim olmuştur. Mermer ve granitin kaplama olarak kullanımı gündeme gelmiştir. Işığın mekândaki gereksinimi arttığından dolu duvar yerine cam yüzeyler ve cam tuğla kullanımı mimariye farklılık getirmiştir. Mermer türü malzemenin kullanımında fabrikasyon ürün yeterli olamamıştır, çünkü mermerin bu tür işlenişi bu yıllarda oldukça zordur. Gereksinim fazla olduğundan bu tür üretim ihtiyaca cevap verememiş, tuğla kullanımı ekonomik ve hızlı üretimden ötürü ön plana çıkmıştır (Hitchcock ve Johnson, 1960).



Johnson Wax firması açık ofis düzenlemesi,  
F.L.Wright



Çalışma masası, F.L.Wright tarafından,  
J.Wax firması için tasarlanmıştır



Sandalye, G.Reitveld, 1918



Şekil 3.35 Uluslararası üslup dönemine ait mobilya ve iç mekân tasarımları  
Fotoğraf: Doç.Dr.Neslihan Dostoğlu arşivi

Fonksiyonun önem kazanması, taşıyıcı sistemdeki gelişim ve modern cephe çalışması binaların mimarisi gibi iç mekân tasarımını da etkilemiştir. İç mekân düzenlemesindeki yalnlık arayışı ile bu dönem mobilya tasarımlarında da karşılaşmıştır.

### 3.2. Türkiye'de Mimari Gelişim [1930-1950]

Mimarlığın Türkiye'deki evrimini çeşitli dönemler içinde sıralayabiliriz. Herbir gelişimde yalnız bir üslubun özellikleri görülmez, mimarlık oluşumunu Osmanlı döneminden günümüze irdelediğimizde, Türk Mimarlığını etkileyen en önemli devreyi Osmanlı-Türk Mimarlığı olarak tanımlayabiliriz. Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş devrinde Mimar Sinan mimarisinde gerek mekân anlayışında, gerekse konstrüksiyon bakımından mimarlık sorunlarını çözmüştür ve bunu yapı ürünlerinin biçimlerine yansıtmıştır. Klasik devre olarak tanımlanan bu dönemde konut mimarisinde yöresel koşullar paralelinde gelişimler



görülmüştür. XVIII. yüzyılın başından itibaren Avrupa ülkelerinin Osmanlı İmparatorluğu'nu politik ve ekonomik olarak sınırlamaları hatta tehdit etmeye başlamaları, Osmanlı'da yeni hareketlerin başlamasına neden olmuş, Avrupa'yı tanıma-öğrenme isteği ise zamanımıza kadar süregelen batılılaşma hareketlerini başlatmıştır (Alsaç, 1976). XIX. yüzyılda batılılaşma hareketlerinin devam etmesi mimaride batılı etkilerin artmasının nedeni olmuştur. Avrupa'da XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren belirmeye başlayan milliyetçilik hareketleri etkilerini çeşitli ülkelerin mimarlıklarında da göstermiştir. İmparatorluğun son dönemi olan XX. yüzyılın ilk çeyreğinde mimarlık alanında eklettik-seçmeci akım olan Neo-Klasik etkinliği görülür (Ünal, 1983). Neo-Klasisizmin yanı sıra XIX. yüzyıl sonunda İmparatorluğun başkentinde Art-Nouveau'nun etkilerini de görmekteyiz (Barillari ve Godoli, 1997).

Cumhuriyet'in kuruluşu öncesinde ve sonrasında dünyada gelişen modern mimari akımların Türkiye'de etkileri sürmüştür. Bu etkileşim Türkiye'de görev almış yabancı mimarlar ve yurtdışında eğitim alan Türk mimarları aracılığı ile gerçekleşmiştir. Bu gelişimde iki olgu görülür.

- Birincisi, yabancı akımların binaların mimarisinden hiçbir etkilenme olmadan aynen uygulanmasıdır.
- İkincisi ise, yabancı akımların Osmanlı mimarisinden esinlenerek binaların mimarisine yansıtılmasıdır.

Alt başlıklarda bu yaklaşımlar Osmanlı döneminden başlanarak anlatılmıştır.

### 3.2.1. Yabancı akım, stil ve eğilimlerin etkisi ile karşılaşılan binalar

XX. yüzyıl başlarında Türk mimarlığında yabancı akımlar etkisinde binalar inşa edilmesine, 1923 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile, hükümet programında yabancı uzmanlardan yararlanılması maddesinin yer alması ortam hazırlamıştır. Bu düzenleme ile 1927 yılında, yabancı uzmanların Türkiye'de çalışmasına imkân veren yasa çıkarılmıştır. Kent planlamasında ve mimarlıkta yabancı mimarlardan faydalanılması o dönemde Avrupa'da yaygın olan mimarlık akımlarına özgü binaların Türkiye'de de inşa edilmesine imkân vermiştir. Bu dönemde, Avrupa'da mimarlık alanında akılcılığı, işlevselciliği ve ekonomikliği savunan Bauhaus akımı, egemendir. Le Corbusier, Walter Gropius, Mies van der Rohe, Erich Mendelson gibi mimarlar modern akımların öncüleri olmuştur. Türkiye'ye davet edilen Avrupalı mimarlar modern akımların öncüleri olmasalar da akılcı tutumları ile Türkiye'de modern mimarlığın temelini oluşturmuşlardır (Ödekan vd., 1990).

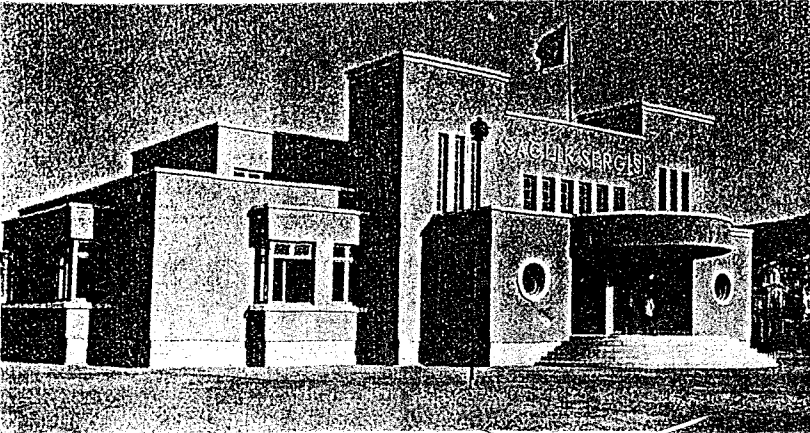
Mimarlıkta uluslararası bir tutum oluşturma çabalarının, 1920'lerin Avrupa'sında ne denli önemli yer tuttuğu Uluslararası Üslup başlığında irdelenmişti, Fransa, Almanya, Hollanda gibi Avrupa ülkelerinde "Bu akım kendine uygun bir toplumsal, ekonomik, kültürel alt ya-

pı bularak uygun bir yapı teknolojisi geliştirmiştir. Bu tür bir teknolojidten o yıllarda uzak olan ülkemizde, ister istemez bir çok araç ve gerecin getirilmesi gerekmiştir" (Sözen ve Tapan, 1984). Uluslararası Üslup tüm bu gelişime rağmen ülkemizde benimsenmiş ve bu yönde binalar inşa edilmiştir. Bu binalar içinde sadece Uluslararası akım özellikleri görülmez, Bauhaus, Bohemya Kübizmi ve Art-Deco stili özellikleri de binalara yansımıştır.

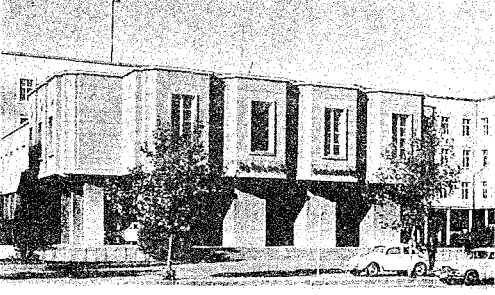
XX. yüzyıl başlarında Türk mimarlığında etkin olan I.Ulusal Mimarlık Akımı'na tezat olarak "Ankara, Yenişehir'de 1926 yılında Osmanlı ve Türk simgeleri taşımayan yalın fakat anıtsal görünüşlü bir bina belirlemiştir." Mimarı Theodor Post olan bu binada simetri aksı, merdivenli giriş düzenlemesi, tek düze pencereler ve saçaksız çatı örtüsüyle uluslararası akımın etkileri görülmektedir (Sağlık Bakanlığı Binası) (Ödekan vd., 1990).

Fonksiyonculuğun ön plana çıktığı bu dönemde, binalar hangi amaca yönelik kullanılacaksa, o yönde çözüme ulaşılmakta ve biçimlendirilmektedir. Betonarme binaların iskelet sistemi serbest tasarımı getirmiştir. Yalın cephe oluşumlarında cam cepheler ve kübik kütle arayışları görülür. Düz çatılar ise diğer belirgin özelliktir. Bruno Taut, Hans Poelzig, Ernst Egli, Martin Elsaesser, vd, yabancı mimarlar Ankara'da görev yapmıştır. Bunların başlıca eserleri arasında: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1937), B.Taut,Sümerbank Genel Müdürlüğü (1937-1938), M.Elsaesser, Sayıştaş Binası (1928-1930), Zübeyde Hanım Kız Enst. (1930), Siyasi Bilgiler Fak. (1933-1936), İstanbul Ragıb Devres Villası (1932), E.Egli yer alır (Sözen, 1984).

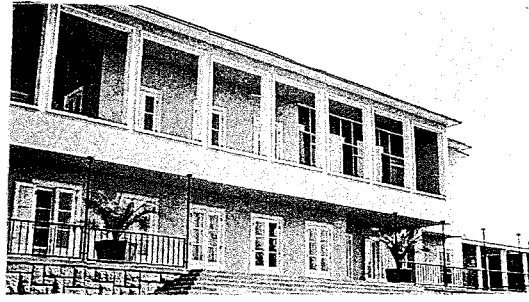
1930'lu yıllarda çağdaş mimarlık ilkeleriyle tasarlanan binalarda Türk Mimarları da aynı paralellikte ürünler ortaya koymuşlardır. Seyfi Arkan İstanbul ve Ankara'da pek çok binaya imza atmıştır. şevki Balmumcu, Sedad Hakkı Eldem, Bedri Tümay, şekip Akalın, Bekir İhsan Ünal, Münevver Belen gibi mimarlar modern çağdaş ilkeleri mimariye yansıtmışlardır.



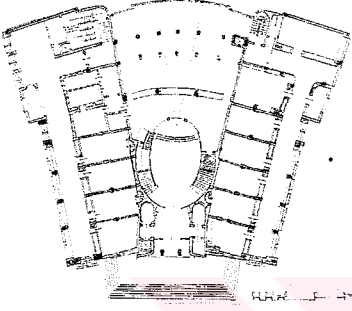
şekil 3.36 Sıhhat Müzesi, 1937, İzmir  
Kaynak: Tansu, 1937-325



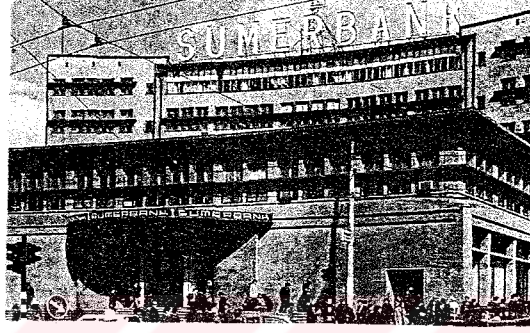
İçişleri Bakanlığı, C. Holzmeister,  
1932-1934, Ankara



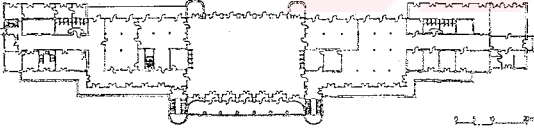
Cumhurbaşkanlığı, C. Holzmeister,  
1930-1932, Ankara



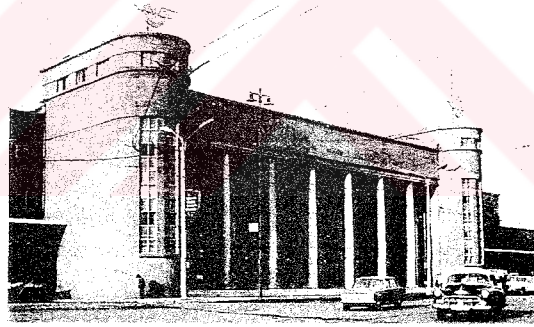
Sümerbank Genel Müdürlüğü,  
M. Elsaesser, 1937-1938, Ankara



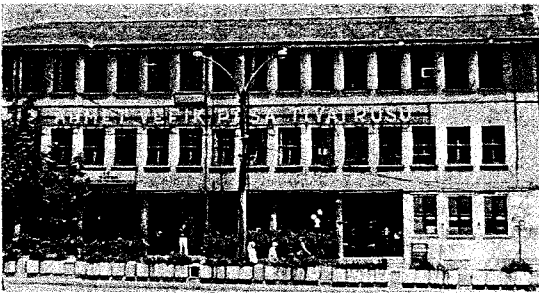
Sümerbank Genel Müdürlüğü  
Ön görünüş



Ankara Garı, Şekip Akalın, 1937  
Ankara



Ankara Garı girişi



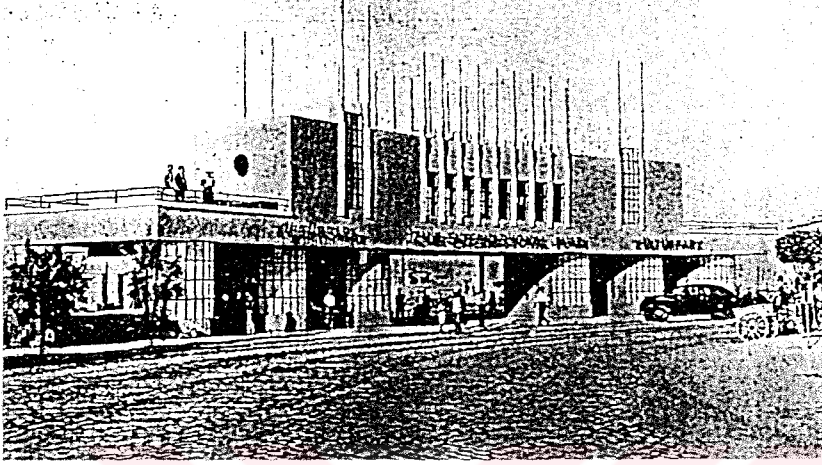
Halkevi, Münevver Belen 1938,  
Bursa



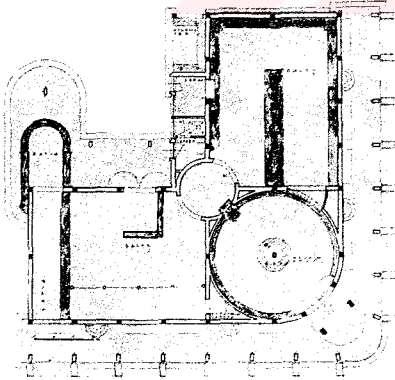
Genelkurmay Başkanlığı, C. Holzmeister,  
1929-1930, Ankara

Şekil 3.37 Yabancı akım, stil ve eğilimler etkisinde inşa edilmiş binalar  
Kaynak: Sözen, 1984

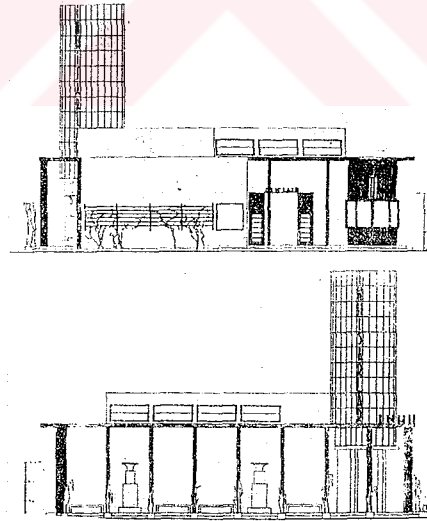
Türkiye'de mimarideki gelişim uluslararası İzmir Fuarları'nda yapılan fuar pavyonlarında da görülmüştür. Dünyada etkili olan ve ülkemizde izleri görülen mimari stillerden Art-Deco, Bauhaus, Uluslararası Üslup yanısıra ulusal mimarlık arayışlarının mimari oluşuma etkileri Arkitekt Dergileri'nden günümüze yansımaktadır.



Şekil 3.38 İzmir Fuarı, Dokuz Eylül Kapısı  
Kaynak: Oral ve Çeçen, 1939



İnhisarlar Pavyonu Planı



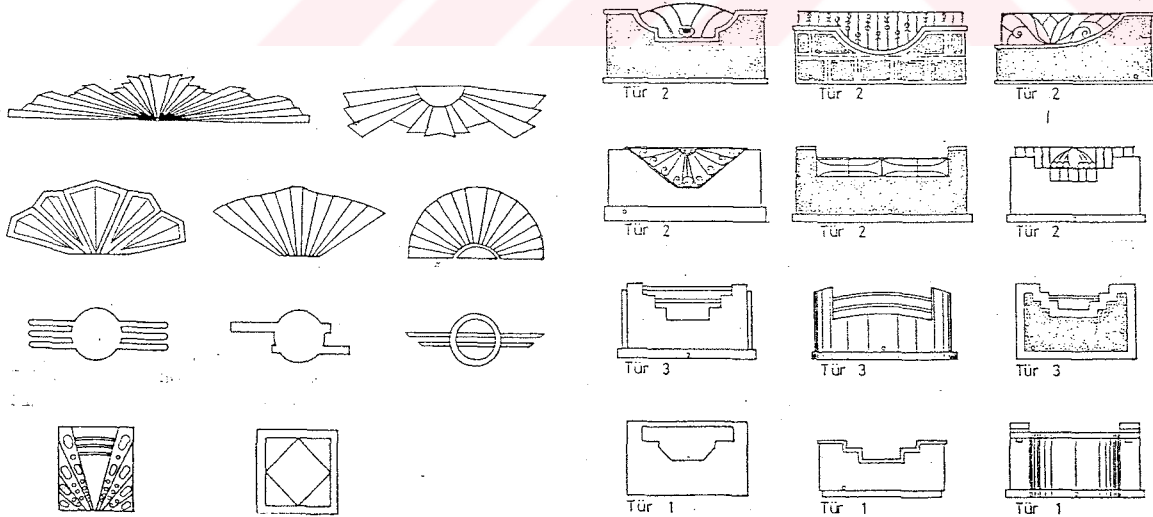
Pavyonun görünüşü

Şekil 3.39 İnhisarlar Pavyonu, 1936, İzmir  
Kaynak: Uzman, 1936

1920-1940 yılları arasında ise ülkemizde Art-Deco stili etkileri binalara yansımıştır. Bu stilde bezeme ve süslemeye ağırlık veren bir anlayış gelişmiş, geometrik bezeme ve süsleme öğeleri kullanılmıştır. Bu öğeler özgün olabildiği gibi, eski üslupların örgelerinin yalınlaştırılıp geometrikleştirilmesiyle de elde edilmiştir. 1920-1940 yılları arasında İstanbul'da yapılmış çoğu konut Art-Deco izlerini taşımaktadır.



Şekil 3.40 İstanbul Fatih'de, Art-Deco stili etkisi görülen konut örneği,  
Salih Sabri Evi, Mimarı: Sırrı Bilen  
Kaynak: Bilen, 1936:37-40



Çatı bitişlerinde, pencere altlarında, aralarında ve düşey silme bitimlerinde karşılaşılan süsleyici motifler

Fransız penceresi ve balkon korkuluklarında karşılaşılan stil örnekleri

Şekil 3.41 İstanbul'da Art-Deco stilinin Feriköy ve Kurtuluş bölgesinde konutların cephe öğelerinde karşılaşılan etkileri  
Kaynak: Tong, 1990:135-140

Çatı bitişi, korkuluk, yatay ve düşey silmeler, kabartma süsler gibi cephe elemanları ile Art-Deco stilinin izleri görülen konutlar, günümüz İstanbul'unda Beyoğlu, Kurtuluş, Pangaltı, Nişantaşı, Teşvikiye, Aksaray, Laleli, Feriköy, Şişli, Kadıköy, Moda gibi semtlerde karşımıza çıkar. Bu konutlar içinde birden çok konutu içeren katlı konutların yanısıra, tek aile evi olarak inşa edilmiş katlı konutlar ile de karşılaşılır.

Bu örneklerde, istiridye kabuğunu anımsatan motifler, güneş ışınlarını çağrıştıran ışınsal doğrular, daireye sapanarak betimlenmiş güneş kursu, klasik devir-kolonlarını çağrıştıran düşey yivli silmeler, geometrik süslemeler, yatay silmeler ile karşılaşılır.

### 3.2.2 Ulusal ve yerel etkilerin karşılaştığı binalar

Batılılaşma çalışmaları ile imparatorluk ve cumhuriyet döneminde her alanda görülen değişim mimarlığı da etkilemiştir. Avrupa'da, sanayileşme ile yaşanan gelişim, yaşam tarzını değiştirmiştir. Sanayileşme ile birlikte zanaat ve sanat arasında etkileşim olmuş çeşitli sanat akımları doğmuştur. Avrupa'da bu akımların oluşum nedenleri sanayileşme sonrası toplumsal gelişme ve ekonomik değişime dayanır. Ülkemizde ise yabancı mimarlar eliyle getirilen, bu akımların etkisinde Avrupa'daki çağdaşlarına benzer binalar yapılmış (Ünal, 1983) ise de gerçekte Selçuklu ve Osmanlı Mimarisi ile kaynaşmasından doğan bir senteze ulaşılmıştır. Örneğin; XIX. yüzyıl sonunda İstanbul'da etkili olan Art-Nouveau İstanbul'da kendine özgü bir yorum getirerek, İstanbul Art-Nouveau'su adını almıştır (Batur, 1995).

Tarihten gelen dış cephe biçimlerinin yeni mimarlık fonksiyonlarında kullanılması, Neoklasisizm akımının Türkiye'de de yaşadığını göstermektedir. Bu dönemde Avrupa'da fonksiyoncu düşüncelerin ortaya atıldığı binaların tasarımında yeni malzemelerin, yeni konstrüksiyon metodlarının kullanıldığı çağdaş mimarlığı hazırlayan bir dönem olmuştur. Batı mimarlık kültürü ile yetişmiş olan Türk mimarları bu oluşum paralelinde Türk geleneksel mimarlığına dayanan "Milli Mimarlık" düşüncelerini eserlerine yansıtmışlardır (Alsaç, 1976).

Milli mimari arayışlarında iki evre görülür: Bunlardan ilkinde 1900-1930 yılları arasında I. Ulusal Mimarlık Akımı ve eklektik yaklaşımlar egemen olmuştur. İkincisinde ise; 1930-1940 yıllarında Avrupa'ya bilinçli bir bakış açısı yakalanmış, bu oluşumda Bauhaus fikirlerinin yaygınlaştırıcı fonksiyoncu ve rasyonelliğin ön planda tutulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yeni konstrüksiyon metodlarının daha çabuk ve ucuz çözümler getirmesi sade bir yüzey düzenlemesi, mimarlığı salt bir mekân sanatı haline getirmiştir (Alsaç, 1976).

Birinci Ulusal Mimarlığın biçimci yaklaşımı içinde simetrik kütleler, Rönesans mimarlığındaki gibi kornişlerle üçe ayrılan cepheler, dışarı taşırılan orta, yan ve köşe aksları

yükseltilip ayrı çatılarla ifade edilmiştir. Giriş aksları ve ana cephe aksları çakışmıştır. Girişler, Osmanlı dönemi portikleri şeklinde düzenlenmiştir. Desteklerle taşınan geniş saçakların alt yüzeyleri geleneksel örneklerde görülenlerin benzeridir Bu tür saçak bezemelerini incelediğimiz dönem özelliğini Bursa'da da görmekteyiz. Süslemede Selçuklu ve Osmanlı kökeni hakimdir. Mermer balkon korkulukları geometrik Selçuklu desenleri, süsleme sanatından öğelerin kullanımının yanı sıra, akademizmin katı kurallarının da biçimlenmede etkili olduğu görülür (Aslanoğlu, 1984). Cepheelerde sık kullanılan bir diğer özellik de çıkmalardır. Alt katlar üzerinde taşırılan değişik biçimli konsollara yer verilerek binanın olduğundan daha hareketli görünmesine çalışılmıştır. Köşe arsalarda ise köşeler yuvarlatılarak, zemin katından sonra dışarıya taşırılarak cephede hareketlilik aranmıştır (Sözen, 1984). Bu evrede, mimarlığın biçim açısından ele alınışı, fonksiyonun, konstrüksiyonun, malzemenin olduğu kadar psikolojik, sosyolojik ekonomik bölgesel özellik ve niteliklerin üzerinde durulmasını engellemiştir (Alsaç, 1976). XX. yüzyıl başlarında Bursa'da inşa edilmiş Atatürk İlkokulu (1914-1915) ve Hükümet Konağı (1925) binaları Mimar Kemalettin ve Vedat Beylerin başlattığı I.Ulusal Mimarlık akımından etkilenerek inşa edilmiş binalardır. Yüzyıl başlarına gelindiğinde I.Ulusal Mimarlık Akımı içinde Osmanlı ve Selçuk betimlemelerini kullanan yaklaşım ön plana çıkmıştır.



Şekil 3.42 Bursa Atatürk İlkokulu 1915-1917  
Kaynak: Sözen, 1984

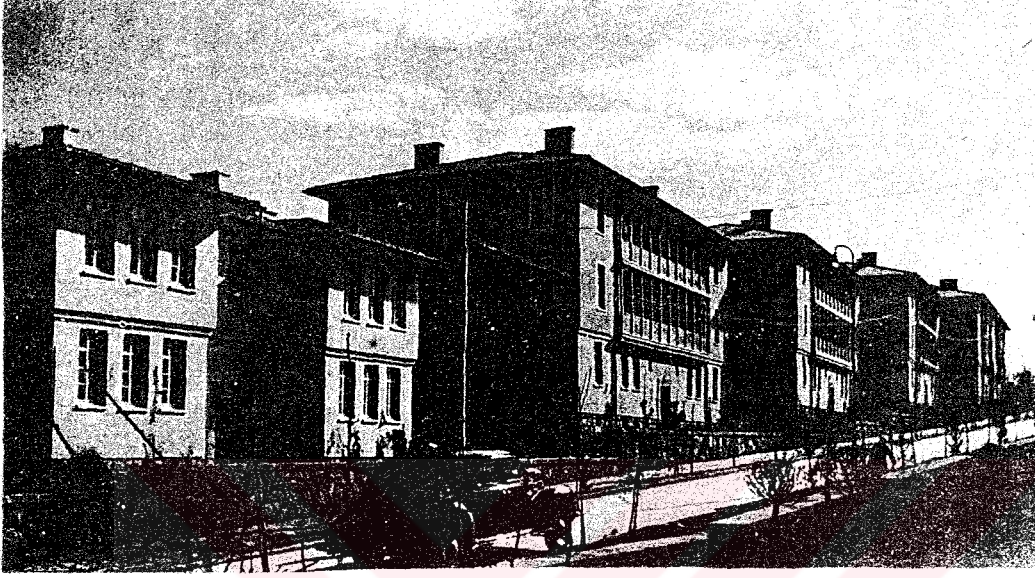


Şekil 3.43 Bursa Hükümet Konağı 1925  
Kaynak: Sözen, 1984

İkinci Ulusal Mimarlık yaklaşımında geçmiş biçimleri canlandırma hareketi tarihsel yinelenecilik olarak gözlemlenir. Klasik olarak kabul edilen daha eski bir dönemin mimarlık biçimlerinden, tasarım ve düzenleme ilkelerinden, yapım yöntemlerinden, bina gereçlerinden, üslup özelliklerinden, simgelerinden yararlanmakta ya da en azından onlardan esinlenmeyi önermektedir (Aslanoğlu, 1984)

1930-1940 yıllarında Türkiye'de İkinci Ulusal Mimarlık akımıyla birlikte Avrupa'ya bilinçli bakış hakim olmuş, dünyadaki gelişim kapsamlı olarak ülkemize yansımıştır. Bu yansımada Türkiye'deki mimarlık okullarında görev yapan yabancı mimarların da

etkileri olmuştur (Ernst Egli, Bruno Taut, Clemens Holzmeister, Paul Bonatz, Bruno Zevi]. 1946 yılında İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi'nde öğretim üyesi olan Bonatz, ulusalcı eğilimleri desteklemiştir. Ankara, Saraçoğlu Mahallesi konutlarında Türk evine karşı duyduğu yakınlığı işlevsel olmaktan çok, biçimci bir yaklaşımla yansıtmıştır (Alsaç, 1991).

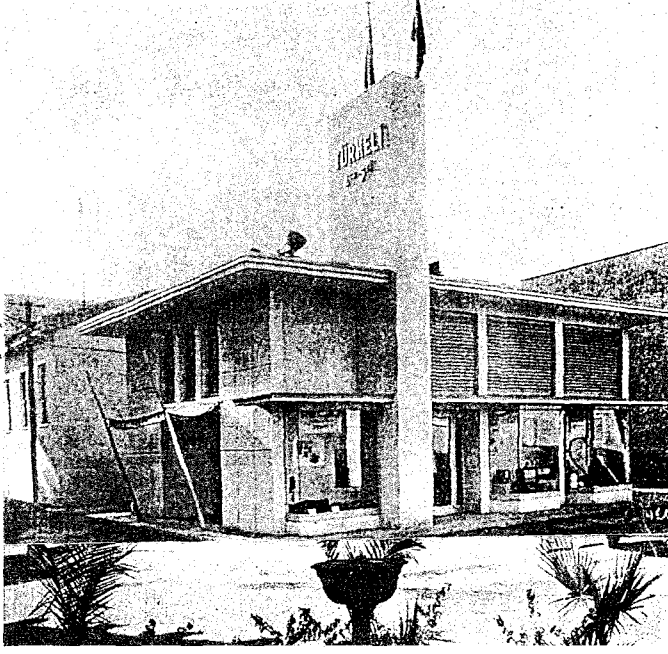
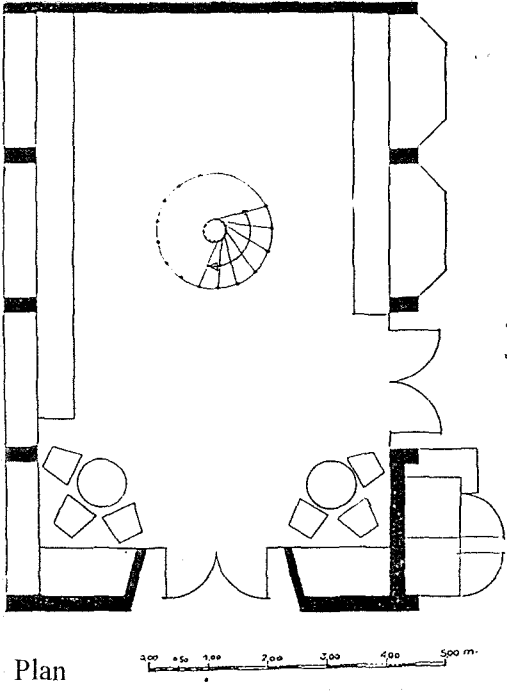


Şekil 3.44 Saraçoğlu Mahallesi, P.Bonatz  
Kaynak: Sözen, 1984:248

1940-1950 dönemi Türk mimarlığında kimlik arayışında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle İkinci Ulusal Mimarlık akımı önemini kaybetmiş, ulusal duyguların güçlendirilmesini gerektiren nedenler ortadan kalkmış, Türkiye istemeden içine girdiği uzun bir dışa kapalılık dönemi sonrası yeniden dünyaya açılmış, savaşın sona ermesi ile ekonomik yaşamı canlanmış ve yapı gereçlerinin dış alımı başlatılmıştır (Alsaç, 1991).

Modern batılı akımların etkisi ile binaların inşa edildiği İzmir Fuarı'nda 1950'li yıllara gelindiğinde bu kez İkinci Ulusal Mimarlık akımından etkilenerek fuar pavilyonları inşa edilmiştir. İzmir Fuarı'nın açıldığı 1930'lardan günümüze değin yapılan pavilyonların, standların mimarileri günün ilgi gören mimari akım, stil ve eğilimlerinin etkilerini taşımışlardır.





Görünüş

Şekil 3.45 Türkeli Pavyonu, 1950, İzmir  
Kaynak: Arkitekt, 1950

### 3.3 Bursa'da Mimari Gelişim (1930-1950)

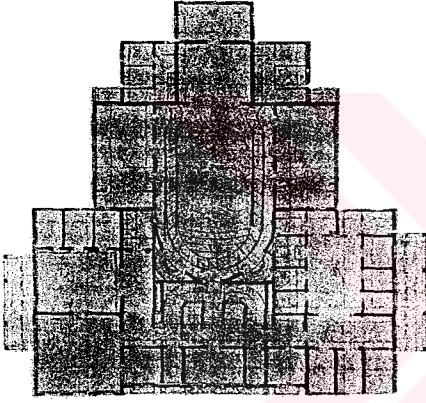
Mimarlığın her döneminde binalar toplum kültürünün ürünü olmuştur. Sosyal, ekonomik, politik, ideolojik bütün bileşenlerin mimari düşünceyi olgunlaştırmasının yanı sıra toplumun teknolojik seviyesi, coğrafi konum ve malzeme seçimindeki imkânlar mimariyi etkilemiştir. Atıerkil aileden çekirdek aileye dönüşüm ve hızlı nüfus artışı konut ihtiyacındaki talep artışı ya da çağdaş gereksinimler Türk ailesinin ihtiyacını karşılayan plan şemasının değişimine neden olmuştur. Zamandan kazandıran yapım teknolojisi binaların dış cephele-  
rinin karakterine kadar pek çok farklılığı getirmiş, bu tür farklılaşmalar sosyal, ekonomik, ideolojik etki üçgeninde gelişmiştir. Böylelikle mimari kendi içinde bir birlik ve bütünlüğe ulaşarak toplum verilerinden gelen toplumsal koşullara, özgü bir sentez oluşturmuştur. Bu sentezde toplumun her ögesi, her kurumu ve her sınıfı için geçerli olan semboller mimarlar tarafından benimsenerek ortak değer yargıları ile yaratılmıştır.

Bursa'da çağdaşlaşma olgusunun getirisi olan toplumsal değişim ile konut mimarisinde de karşılaşmıştır. 1930-1950 yıllarında Türkiye'de etkili olmuş iki yaklaşımdan biri: fonksiyonun ve rasyonelliğin ön planda tutulduğu, yalın cephe anlayışının egemenliğini savunmuş, diğeri: geleneksel mimarlığımızın biçim, tasarım ve düzenleme ilkelerinden, bina gereçlerinden, üslup özelliklerinden esinlenmiştir. Bursa'da incelenen konutlarda her iki anlayışın etkileri ile karşılaşmış alt başlıklarda, yukarıda anlatılan ilk yaklaşım yabancı akım, stil ve eğilimlerin etkisi ile karşılaşılan binalar başlığında, ikincisi ise Ulusal ve Yerel etkilerin karşılaştığı binalar başlığında incelenmiştir.

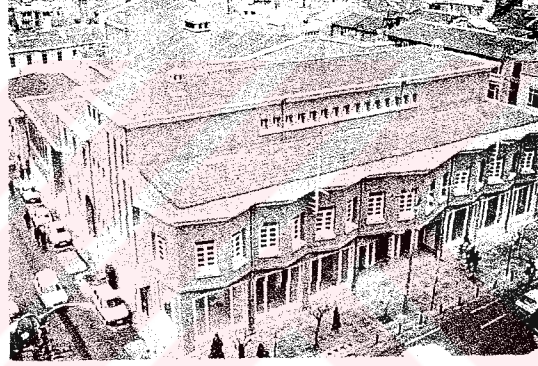
### 3.3.1 Yabancı akım, stil ve eğilimlerin etkisi ile karşılaşılan binalar

İşlevselci ve Rasyonalist düşüncenin egemen olduğu bu binaların gelişen ve değişen yapı sistemlerinde inşa edilmiş olduğu, mimari biçimlenişlerinde ise Çek/Bohemya Kübizm'i, Art-Deco, Bauhaus ve Uluslararası Üslup özellikleri karşımıza çıkar.

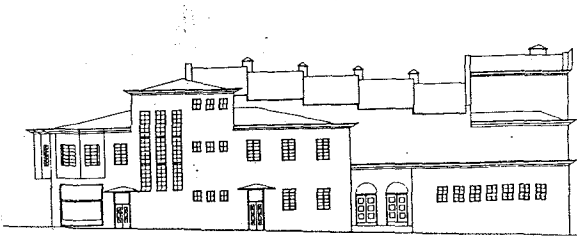
1940 yılında açılan Atatürk Caddesi üzerinde yer alan Tayyare Sinema ve tiyatro binasının projesi A.Hikmet Koyunoğlu'na aittir. İnşa sırasında temel derinliğinin iki metre olması gerekirken yedi metre derinliğe inildiğinden zeminde tarihi koza fırınlarının ve ev harabelerinin kalıntıları çıkmıştır. Eski setbaşı deresi bu kısımdan geçtiği için, dayanıklı bir temel yapılmasını gerektirmiştir. Kısmen beton kazık temel, kısmen radye-jeneral olarak temel inşa edilmiştir. Arif Hikmet Koyunoğlu, mimaride Avrupa'yı kopya etmek yerine kendi mimari mirasımızdan yararlanılması gerekliliğini belirtir (Birkan ve Pehlivanlı, 1977).



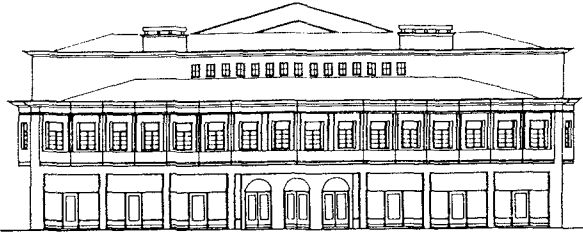
Tayyare Sineması planı



Fotoğraf: Kaprol, T., 1998  
Tayyare Sineması'nın Atatürk Caddesi'nden görünüşü



Yan görünüş



Atatürk Caddesi'nden görünüş

Şekil 3.46 Tayyare Sinema ve Tiyatro Binası, A.H.Koyunoğlu, 1938, Bursa  
Kaynak: Birkan vd., 1977

Tayyare Sineması'nda çıkımların devingenliği Bohemya Kübizmine atıfta bulunmaktadır. İncelenen binalardan Katg.No. 25 nolu binanın cephesinde de benzer oluşum ile karşılaşılmıştır.

Binanın cephe biçimlenişinde çıkmalar kübist anlayışla yorumlanmıştır. Alt katları dükkan olarak tasarlanan binanın üst katları konut olarak işlevlendirilmiştir. Cephe biçimlenişi açısından bina Prag'da inşa edilmiş binalarla benzerlik taşımaktadır. Çıkmaların prizmatik çözümleri, cepheye hareket getirmektedir. Bina bu açıdan kübist mimari anlayışla bütünleşmektedir.

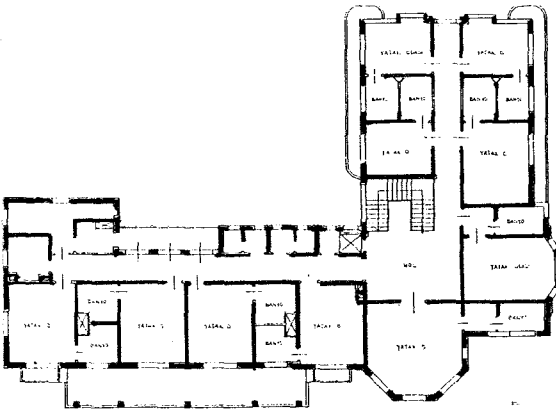


Şekil 3.47 Cephe biçimlenişinde Bohemya Kübizmi etkisi görülen konut örneği

Bursa'da Çelik Palas Oteli'nde, incelenen konutlardan Katg No. 10 ve 51 nolu binaların cephe biçimlenişlerinde Art-Deco akımına ait özellikleri ile karşılaşılmıştır. Çelik Palas Oteli'nde kademeli çatı, alın duvarları, Art-Deco bezemeler; konutlarda ise Grek kolonlarını anımsatan düşey silmeler, balkon korkuluklarında kademeler, eğrisel köşe bitişleri stilin Bursa'daki yansımaları olmuştur.



Şekil 3.48 Cephesinde Art-Deco stili bezeme öğeleri yer alan konut örneği (Katg.No.10)



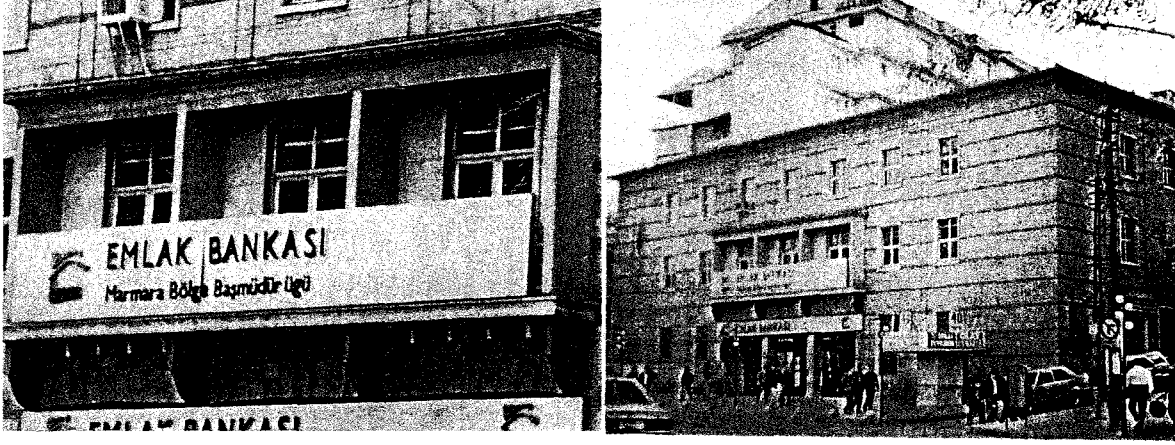
Yatak odaları kat planı



Ovadan otelin görünüşü

Şekil 3.49 Çelik Palas Oteli, G.Mongeri - H.Tümer, 1930-1932, Bursa  
Fotoğraf: T.Kaprol arşivi, 1995

Emlak Bankası binasında ve Katg.No. 16 nolu binanın cephesinde karşılaşılan pencere çıkması, yatay hatlar, açık çıkmalar, teras çatı çözümleri Bauhaus ve Uluslararası Üslubun kentteki görsel kimlik belgeleri olmuştur.

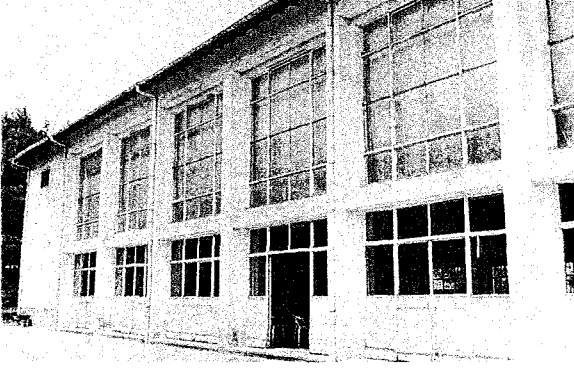


Pencere çıkması

Görünüş

Şekil 3.50 Emlak Kredi Bankası Binası, Bursa  
Fotoğraf: Kaprol,T., 1996

Modern mimarlık akımları, Bursa'nın mimari mirası ile harmanlanarak o döneme ait çağdaş binalar tasarlanmıştır. Bu yansıma yabancı ve yerel mimarların eli ile olmuştur. İncelenen binalar haricinde bu dönemde kentte inşa edilmiş resmi ve ticari, sosyal binaların tümünde mimari bir dil birliğinden söz edilmesi kaçınılmazdır. Bu dönem binaları incelendiğinde kentte modern ve çağdaş mimarlık ilkelerinin makroformda kentte, mikroformda binalarda uygulanmış olduğu ile karşılaşılmıştır. Bu oluşum ile 1938 yılında inşa edilen Bursa Merinos Fabrikası binasında da karşılaşılmıştır. Merinos Fabrika binasında kullanılmış cam yüzeyler, yatay bölmeler, çatı terası kullanımı, Art-Deco stilini anımsatan alınlıklar, kapı doğramaları modernizmin izlerini taşımaktadır. Bu yaklaşıma diğer bir örnek ise, Çelik Palas Oteli karşısında bulunan otobüs durağı olmuştur; durağın biçimlenişi Uluslararası Üslubu anımsatır. Almanya'nın Kassel kentinde inşa edilmiş benzin istasyonu ile benzerlik taşır (Bkz. Şekil 3.32).



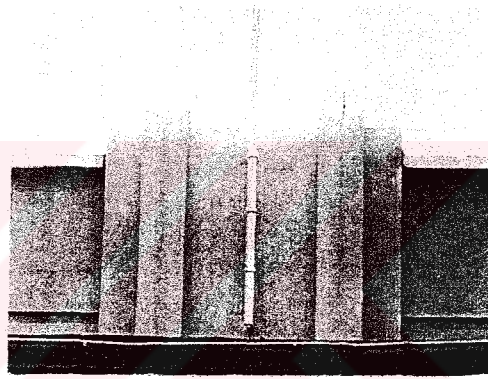
Yemekhane binasının dış görünümü



İdari bloğun genel görünüşü

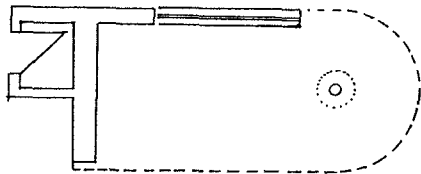


İdari bloğun servis avlusuna çıkış kapısının görünüşü

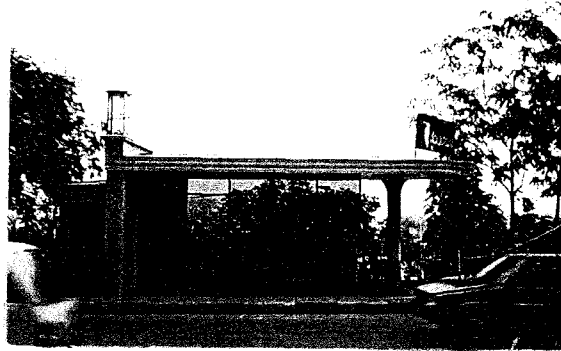


Merinos kompleksinin çatı bitişinden ayrıntı

Şekil 3.51 Merinos Fabrikası, 1938, Bursa  
Fotoğraf: Kaprol, T., Arşivi, 1997



Otobüs durağının plan krokisi



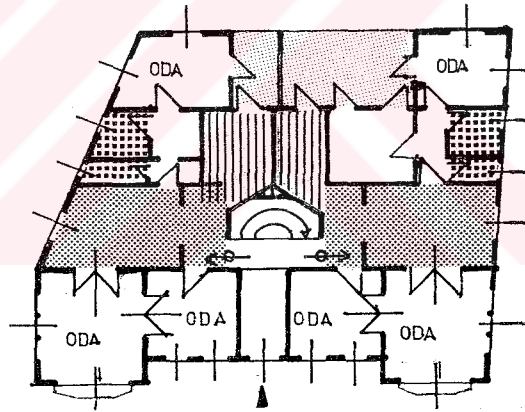
Otobüs durağının görünüşü

Şekil 3.52 Çelik Palas Otelı karşısında yer alan otobüs durağı, 1997 yılında durak yıkılmıştır.  
Fotoğraf: Kaprol, T., Arşivi, 1995

Cumhuriyetle birlikte gelen Avrupa'ya daha bilinçli bakma konusundan gelişen tutum değişikliği o dönemde Avrupa'da yaygın olan Bauhaus'cu fonksiyonalist ve rasyonalist düşünceler mimariye neden olmuştur (Alsaç, 1976). Bu dönemde Bursa'da inşa edilen binalarda da benzer gelişim görülür. Savaş koşullarının getirdiği kısıtlamalar sonucu konut mimarlığının o dönemde sade ve ekonomik olması her türlü çağdaş konfora cevap verebilmesi ön planda tutulmuştur. Mimaride yalnız konutta değil diğer binalarda da sadelik, ekonomiklik ve rasyonellik ön plana çıkmıştır. Geleneksel konutta görülen orta mekân, bu dönemin çağdaş konutunda da çok maksatlı kullanım alanı haline gelmiştir. Kendisini çevreleyen mekânların fonksiyonlarında farklılaşma olduğundan sofa toplanma ve oturma mekânı olmak yanısıra bir dağılım ve geçiş alanı özelliğini sürdürmüştür. Konutlar taş, tuğla, betonarme gibi kalıcı malzemeler ile üretilmiştir. Bursa'daki incelemede Katg.No.43 Kamil Koç evinde yığma sistemi, Katg.No.50 evinde betoarme karkas sistem ile karşılaşılmıştır. Yapım sistemindeki farklılıklara rağmen konutların iç fonksiyonlarında bu dönemde bir dil birliği gözlemlenmiştir. Geleneksel konuta göre banyosu, tuvaleti, mutfağı evin içinde olan, buzdolabı gibi elektrik ev aletleri için yer isteyen plan şeması ortaya çıkmıştır. Konutların bölümleri her amaca hizmet edebilecek odalar yerine belirli fonksiyonları karşılayacak nitelikte tasarlanmıştır.



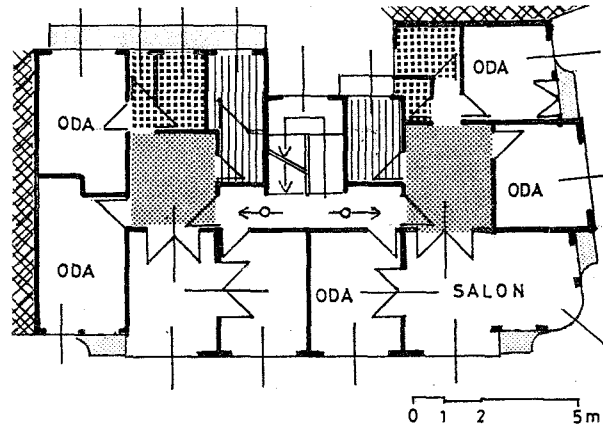
Katg.No.43



W: Banyo Mutfak Giriş Hali 0 1 5 10m



Katg.No.50



0 1 2 5m

Şekil 3.53 Yapım sistemi farklı iki konutun mekân organizasyonunda karşılaşılan benzerliğe ait örnekleme

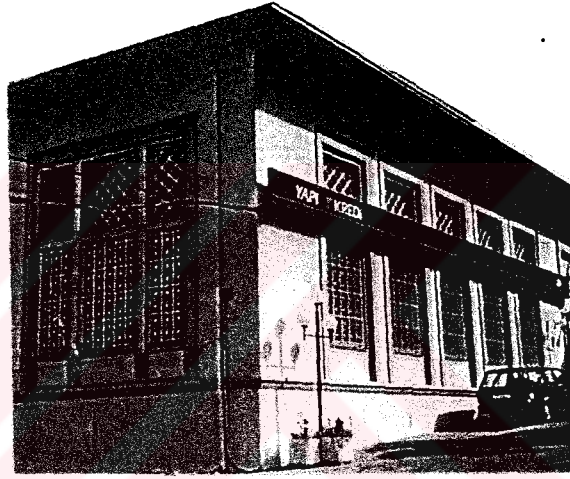
### 3.3.2 Ulusal ve yerel etkilerin karşılaştığı binalar

İkinci milli mimarlık düşüncesinde liberalleşme, sosyal konulara eğilme, mimarlık sorunlarının bilimsel yöntemle çözülme işlemi döneme imzasını atmıştır. 1930-1950 Bursa'sına ait sivil mimarlık örneklerinde de geçmişe atıf yapan, malzeme ve biçimde ve de günün koşullarında çağdaş bir sentez gözlemlenmiştir Binalar fonksiyonları bağlamında oluşan taşıyıcı sistemleri ve dış cephelerine yansıyan biçimleri ile bu sentezin yansıması olmuşlardır. Emin Onat'ın 1948 yılında gerçekleşen, Bursa Yapı Kredi Banka binası, geleneksel mimariden gelen imgelerin, modernize edilerek kullanıldığı bir binadır. Binanın ön ve yan cephesinde yer alan bölmeler, söveler, ahşap karkas'a gönderme yapar iken tepe pencereleri ve demir parmaklıklarda geleneksel mimariyi anımsatmaktadır.



Yapı Kredi Bankası planı

Kaynak: Arkitekt Derisi, 1949, 209-210:97



Yapı Kredi Bankası dış görünüşü

Şekil 3.54 Yapı Kredi Banka Binası, E.Onat, 1948, Bursa

Fotoğraf: T.Kaprol Arşivi, 1996

Bu dönemde inşa edilen hizmet binaları yanısıra, konut mimarisinde de benzer yaklaşımlar ile karşılaşılmıştır (Örneğin, incelenen konutlardan Katg.No.46 ve 21 nolu binalar İkinci Milli Mimarlık Akımı etkisinde inşa edilmeleri olasıdır. Çünkü Katg.No.21 nolu binanın cephesinde çıkma ve yatay derzler kullanılmıştır. Binada çıkmanın kullanımı, geleneksel konutu cephede anımsatmıştır. Bu oluşuma diğer bir örnek ise Katg.No.46 nolu binadır. Binanın ön cephesinde yer alan balkon adeta bir dış sofa niteliğindedir. Balkonun tavanında ve saçağında ahşap bezemeler ile geleneksel bezemeyi anımsatan bir yaklaşım ile karşılaşılmıştır.



Katg.No. 21 Fotoğraf: T.Kaprol, 1996



Katg.No.46 Fotoğraf: T.Kaprol, 1996



Katg.No.20 Fotoğraf: T.Kaprol, 1995



Katg.No.30 Fotoğraf: T.Kaprol, 1995



Katg.No.26 Fotoğraf: T.Kaprol,1995

Şekil 3.55 İncelenen konutlar içinde, İkinci Milli Mimarlık etkisi ile karşılaşılan örnekler

1950'li yıllarda milli mimarlık düşüncelerinin yerini bilinçli bir çevre koşullarını değerlendirme anlayışı almıştır. Cumhuriyet, mimarlıkta, tüm Türkiye'ye yayılma düşüncesinin yanı sıra çağdaş eğilimleri resmi devlet binaları ile çeşitli kentlere götürmekle kalmamış, aynı zamanda çağdaş malzemeleri, konstrüksiyonları, araç-gereçleri, teknik olanakları da getirmiştir. Bu gelişim ile Bursa'da incelediğimiz 1930-1950 arasında inşa edilen binalarda karşılaşılmıştır.

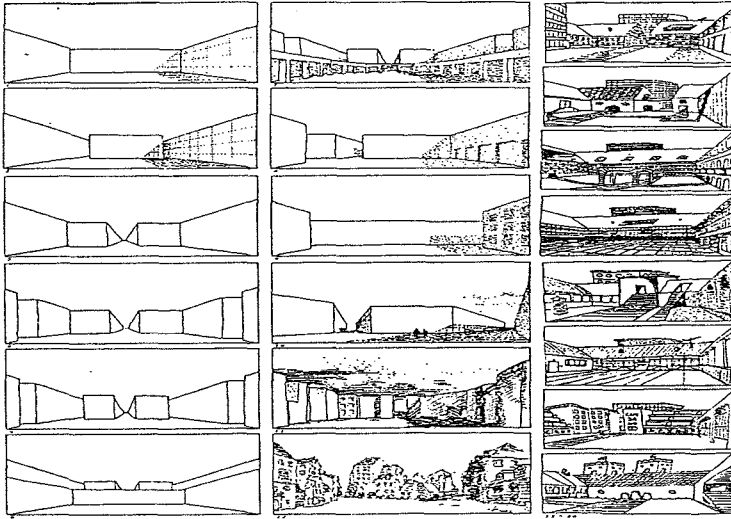


## 4- BURSA'DA 1930-1950 YILLARI ARASINDA İNŞA EDİLMİŞ, KONUTLARIN TIPOLOJİ YÖNTEMİ İLE ÇÖZÜMLENMESİ

### 4.1 Çözümlemede Tipolojinin Seçim Nedeni

Bursa'da Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yaşam sosyo-ekonomik gelişim süreci, kentte önemli sosyo-kültürel değişimlere yolaçmıştır. Bu sosyo-kültürel değişim, gerek batılı gerekse ulusal akımların mimarlık ortamının güncel akımları olmasına neden olmuştur. 1930-1950 yılları arasını kapsayan bu nitelikli bina repertuarına ilişkin sözkonusu etkilerin derinliğine araştırılabilmesi; envanter, sınıflandırma ve değerlendirme işlemlerinin sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için, en uygun yöntemin "tipolojik çözümlere yöntemi" olduğu düşünülmüştür.

Kentsel biçimin bütüncül elemanı olan binalar, güncel oluşumların ürünü oldukları gibi, yerel biçimlenmeler topluluğunun da birer üyesidirler (Panerai, 1979). Tipoloji'de bakış açısı kent ölçeğinden, bina ölçeğine kadar inebilmektedir. Yapılaşmanın zaman içerisinde geçirdiği evrim, belirli dönemlerde görülen eğilimlerin bina mekânlarına olduğu gibi cep-helerine de kazandırdığı nitelik tipoloji ile açıklanabilmektedir. Bir bilme aracı olan tipolojide öncelikle araştırmacının sınırlayacağı dönemlerin tüm binaları envantere geçirilir. Daha sonra bu binalar yalın birer somut öge olarak ele alınır ve incelenir. Bu incelemede bir bina topluluğunu kavrayabilmek için, binayı indirgeyerek soyut bir yapısal şema oluşturulur. İndirgeme işleminde, binaların özellikleri silinip, ortak niteliklerinin genel çizgileri, akılda tutulur (Krier, 1979). Mimarlıkta indirgeme işleminde elde edilen tip(\*) birbirine dış özellikleri ile benzeyebilen binaların temel özelliklerinden oluşan soyut bir oluşumu tanımlar (Panerai, 1979).



Şekil 4.1 Farklı dış mekânların ayrıntılarından indirgenerek incelenmesi

(\*) Tip: Mimaride, inşa edilmiş çevre içinde yer alır. Araştırılan tip bina olduğunda aynı tür mimari özellikleri büyük ölçüde kendinde toplayan örnektir. Kentsel oluşumun bütüncül bir elemanı olan tip belirli yerel biçimlenmeler topluluğunun üyesidir (Aymonino, 1985).

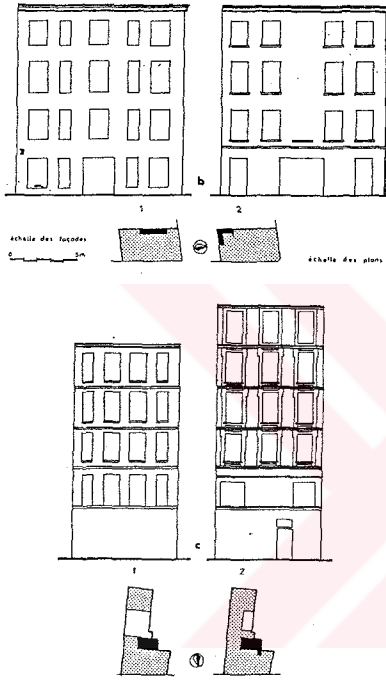
Kentsel dokunun içinde yeralan tip, kentin yapılaşması içinde tarihsel boyutta kavranmıştır. Tipler bir araya gelişleri ile kent dokusunu, kent dokularının biraraya gelişleri ile de kent oluşmuştur. Bir kenti ve kentte yeralan binaları tanımada, tarihsel gelişim bağlamında kentsel büyüme olgusu önemlidir. Tarihsel boyut içinde kavranabilen tip olabilen binanın içeriği, gerçek var olan bir durumdan bir başkasına geçişte büyüme ve tepki olgularının birbirini zaman içinde izlemesi sürecine dayalıdır. Binayı tekil bir nesne olarak alma kavramı açılarak, temel dayanağın tipin (archetype) ortaya çıkarılması anlamına gelen tipoloji, somut doku çözümlemesine girişmek ve özellikleri ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Mimarlıkta tipoloji yöntemi kullanılarak kentsel dokuyu oluşturan tipler bütünü ve kentsel doku analiz edilebilmiştir. Aymanino'nun Padova, Muratori'nin Venedik, Aldo Rossi'nin Milano çalışması, tipolojinin kenti tanımada yetkin bir bilme aracı olduğunu göstermiştir. Binalara ait biçim ve stil ölçütleri (Aymanino, 1985), planların genel geometrik özellikleri, olası şemaları (Panerai, 1979), kentsel dokuların biçimsel ve yapısal oluşumları (Steiner, 1989) tipolojik çözümleme yöntemi ile incelenmiştir.

Kenti oluşturan binalar incelendiğinde, kentte yaşanmış olguların izleri ile karşılaşılır. İnşa edildikleri dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ürünü olan bu binaların ait oldukları dönemin izlerini taşıması doğaldır. Bu bağlamda tipolojik yöntem, bize sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyı olduğu gibi tarihi değerlendirebilme olanağı da verir.

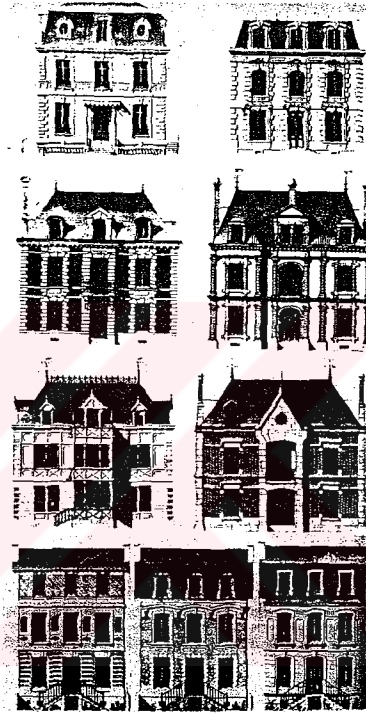
Bir kentin dokusu çoğu kez yakın geçmişe ait daha güncel binalarla birlikte tarihi dokuyu da içerir; bu doku bütünüyle anonim nitelikler taşır ve tipler yoluyla gelişir. Kentsel dokuyu oluşturan binaların planlama ilkeleri, dizilişi, cephe biçimlenişi vb. konularda tipolojik çözümleme yöntemi, tipleri hemen tanıyabilme olanağını verir. Farklılıklar ve benzerliklerin karşılaştırılması ile kurulan mantıksal bağıntı sistemi aynı zamanda kategorik bir sınıflandırma anlamına da gelir. Tipolojide binaların birbirinden ayrı düşünülmesi yerine bir bütünün parçaları olarak ele alınır. İnşa edilmiş çevre tek başına tasarımcının biçim ve düzenleri yoktan var etmesiyle veya rastlantı, sonucu oluşmamıştır. Örneğin Avrupa'da Sanayi Devriminin öncesi ve sonrasında tarihsel durumların karşılığı olan kentleşme olgusunun, kesintisiz bir biçimde gelişen, derin yapısal temelleri vardır. Sözkonusu tarihsel durumlar tarımsal üretim biçimi, toprak kapitalizminin egemenliği konusu, sanayileşme, hızlı kentleşme vb. olgulardır. Sanayi devrimi kentsel ve kırsal bölgelerde yaşama modellerini temelden değişime uğratmış, bu değişim kentsel ve kırsal mekanın biçimlenişine de yansımıştır. Burada mekanın biçimlenmesinde önemli bir rol üstlenen mimarın toplumsal konumu ve kimliği de farklılaşmaya uğramıştır (Panerai, 1979).

Sanayileşmenin erken başladığı ve arazi mülkiyetindeki parçalanmanın büyük ölçekli düzenlemelere olanak verdiği İngiltere, 1820'lerde başlayarak kentsel konut mimarisindeki

rasyonelleşmenin doruğa ulaştığı bir ülke olarak ön plana çıkmıştır. Tüm dünyada kentsel tasarımda geçerli tasarım ölçeği tek binanın yanısıra sokak veya sokak toplulukları olmuştur. Bitişik nizam konut tipinde, cephenin anlatım gücünün yanısıra, dar parselin iktisadi biçimde kullanımına da önem verilmiştir. Benzer tip planın yinelenmesi ile üretilen, aynı girişimciler tarafından inşa edilen standart kapı ve pencereleri kullanan tipleşmiş ögeler olan konutlar daha kapsamlı birimlerin, dizilerin düzenine katılmış, dizilerse birleşerek bir başka tipolojiyi oluşturarak kent parçalarını tanımlamışlardır. Benzer oluşumlar tüm Avrupa kentlerinde yaşanmıştır. Bu tür oluşumlar tipoloji yöntemi ile analiz edilebilmiş, kentsel dokudan binaya kadar mimari oluşum envantere alınmıştır.



Şekil 4.2 Bina dizilerinin, kentsel dokuyu oluşturan sokak parçaları içindeki yeri ve cephe biçimlenişinin araştırıldığı tipoloji çalışması  
Kaynak: Boudon vd., 1977:97



Şekil 4.3 Binaların cephesinin açıklık verileri açısından stilistik envanterinin çıkarılması  
Kaynak: Panerai, 1979:79

Tipolojide yapılan araştırmalar katalog sistemini oluşturmuş, envanteri tanımlamıştır: Mimaride varolanın dökümü yapılarak arşivlenmesi, kent dokusundan bina yapım tekniğine kadar bina türlerinin karşılaştırmalı analizlerine de imkân tanımıştır. Tüm bu çalışmaların analiz aşamasında bina kullanımı, inşa sistemi, cephe açıklıkları, parselin iktisadi kullanımı vb. sistemler. Bu tür çalışmalar yoluyla kentsel dokuyu stil, akım ve ideolojilerden bağımsız olarak açıklama ve yorum katmadan gözleme olanağı sunulmuştur.

Türkiye'de Cumhuriyet ile birlikte başlayan çağdaşlaşma, yaşam koşullarını ve yaşama biçimini, değiştiren bir olgudur. Bu olgu beraberinde, ülkede inşa edilen binalar ve binaların yer aldığı kentsel mekânlar, çağdaşlaşma çabalarının birer ürünü olmuştur. Bursa'da 1930-1950 yılı arasında kalan dönemde inşa edilmiş konut mimarisinde de çağdaşlaşma olgusu gözlemlenmiştir. Cumhuriyet sonrası dönemde konut tasarımındaki değişim, kentsel mekâna da yansımıştır. İnşa edildiği dönemde yaşanan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik değişim ve gelişimin ürünü olan bina, aynı zamanda kendisini tasarlayan mimarın ve sahibinin beğenisini yansıtan akım, stil veya eğilimin görsel birer belgesi olma niteliğini de taşımaktadır.

Bursa'da yapılan bu çalışmada, tipolojinin işlev-biçim-tasarım ilişkilerini kavramada, somut verilere ulaştırması yöntem olarak seçilmesinin nedeni olmuştur. Tipolojik analiz ile konutların tasarımına çevre, işlev, kültür ve ekonomi etkenlerinin katkısı araştırılmıştır. Bu konutların analizi sonrasında ulaşılan sentezinde, konutun mimarlığa katkısı bilimsel düzeye ulaştırılmak istenmiştir. Çalışmada farklı mimari stillerin karakteristik özellikleri ayrı ayrı anlatılmış, tipolojik sınıflandırmada ise bu veriler göz ardı edilmiştir. Tipolojik analizde binaların ortak karakteristikleri üzerinde durulmuştur. Tezde ayrıca sanat olgularının binalarda karşılaşılan izleri özetlenerek, günün mimari oluşumunun, gereksinmeler doğrultusunda, gelişiminde, halkın beğenisinin mimarideki yansıması araştırılmıştır. Cumhuriyet sonrası yaşanan çağdaşlaşma olgusu sonucunda inşa edilmiş konutun mimari değerini kavramak ve bu değeri korumak hedefinde, tipoloji yalın bir sınıflandırma (ayırma) ve değerlendirme yöntemi olarak kullanılmıştır.

## 4.2. Tipoloji'nin Çalışmaya Uygulanması

Bursa'nın kuruluşundan günümüze kadar olan gelişiminde görülür ki, her dönemin kendine ait toplumsal yapısı, ekonomik durumu, kentsel mekânların oluşumunu etkilemiştir. İnşa edilmiş tipler kentsel biçimi oluşturmuştur. Kentin tarihsel sürekliliğinin incelenmesinde kentsel yapı öğelerinin çözümlenmesi ile kentin büyüme süreçleri de analiz edilmiş olacaktır. Bu tür bir yaklaşım süreci içinde, Bursa'nın henüz incelenmemiş 1930-1950 yılları arasındaki mimari gelişiminin, sivil mimarlık binaları üzerindeki etkilerinin irdelenmesinde, tipolojik yöntemi kullanarak, ilgili dönemde dokuya nitelik kazandıran tiplerin bir bütün olarak ele alınmasının yanı sıra, bir bütünden izole ederek ayrı ayrı bölümler olarak da incelenmeleri yani kentsel dokuyu tanımlayan bütünden bu dönem binalarının ayrıca incelenebilmeleri nedeniyle, tanıdığı için, tipoloji bir yöntem olarak seçilmiştir. Tipoloji yaklaşımı ile 1930-1950 Bursa'sında inşa edilen sivil mimarlık ürünleri konutların, kentsel yapı öğeleri olduğu görülmüştür. Bu konutlar kent içindeki konumları, bitişik nizamlı parselde veya köşe parselde yer almalarının yanı sıra, alt ayırım olarak da parsel genişlikleri bağlamında ve de birim ölçekte cephe biçimlenişleri (düz, çıkmalı) baz alınarak incelenmiştir.

#### 4.2.1 Tipolojik çözümlene ilkelerini oluşturan mimari öğelerin tanımı

İncelenen binaların kentsel mekâna katkılarında ortak nokta parsel verileri ile cephe biçimlenişleri olmuştur. Bu nedenle çözümlenmede bu iki ortak veri ele alınmıştır. Böylelikle binalar hem kent içindeki konumları hem de cephe biçimlenişleri açısından incelenebilmiştir. Bu veriler bağlamında bina üslupsal özelliklerden arındırılarak, somut ve yalın bir şema içinde irdelenmiştir.

Bu verilerden ilki, binanın yer aldığı yapı adasındaki parselin konumu ve parselin yol cephesinin genişliği olmuştur. Konumları açısından parseller bitişik ve köşe nizamlı olarak yapı adalarında, dolaysı ile kent dokularında yer almışlardır. Yol cephesindeki parsel genişliğinin alınması ise binanın genişliğinin kent duvarındaki oluşumunun biçimsel tanımlamasını vermiştir. Binanın yer aldığı parselin, yol cephesinin genişliği üç alt gruba ayrılmıştır: Parsellerin yol cephesi genişlikleri;

- (7.00-9.00) m. arası ise **dar parsel**,
- (9.00-12.00)m. arası ise **orta genişlikte parsel**,
- (12.00-28.00) m. arası ise **geniş parsel**,

olarak tanımlanmıştır

Parsellerin yol genişlikleri, konutların cephe genişliğinin getirisi ve kişisel beğenin paralelliğinde, yol cephelerinde görülen, kitlesel hareketler çıkmalar ile gerçekleşmiştir. Binaların tümünde çıkma görülmemiş, incelemede düz cepheli konutlarla da karşılaşılmıştır. Çıkmalar kendi aralarında çeşitlilik gösterirler ve üç alt gruba ayrılırlar. Tipolojik çözümlenmede ikinci veri olan çıkmalar aşağıdaki şekilde gruplanmıştır:

- Kapalı çıkmalar,
- Açık çıkmalar,
- Kapalı + Açık çıkmalar.

**Kapalı çıkma(\*)**: Odanın bir bölümünün veya tamamının alt kat üzerinden dışarıya taşındığı kısımdır. Kapalı çıkmalarda iki alt özellik görülür, birincisi odanın yol cephesi

---

(\*) Çıkma: • Binaların şakuli satırlarından ve yukarı kısımlarından dışarıya doğru altı başta olarak taşınmak üzere yapılan mimari kısımlar. Balkon ve cumba gibi kısımlar birer çıkmadır. Altındaki şakuli satırlardan ileriye doğru taşınan ve altı başta olup öne fırlamış gibi olan kısımlara Anadolu'nun bazı yerlerinde çıkartma da tabir edilir (Arseven, 1950a).

- Bir duvarın üst kısımlarında o duvarın yüzünden ileriye doğru çıkan ve alt başta olan cumba ve sair bu gibi dışarı çıkan altı boş kısımlar (Arseven, 1950a).
- Bir binanın üst katlarından, dışmekâna doğru kaçan bölüm (Sözen ve Tanyeli, 1986).

boyunca dışarıya çıkmasıdır. İkincisi ise yol cephesinden, odadan küçük çıkmanın alt kat üzerinden dışarıya taşırılmasıdır. Bu tür çıkma, cumba(\*) olarak tanımlanır. Kapalı çıkmalar içinde cumbalar kimi örneklerde tek bir katta yer almışlar, bina yüksekliğince devam ettirilmemişlerdir.

**Açık çıkma(\*\*):** Binalarda giriş katları üzerindeki katlarda yer alan dışa çıkıntı ya da içe girinti biçiminde ve en az bir yönden dış mekâna açılan mimari öğedir.

**Kapalı ve açık çıkmalar:** Yukarıda anlatılan her iki çıkma türünün birarada kullanılmasından oluşurlar. Açık çıkma, kapalı çıkmanın bir veya iki yanında ya da iki kapalı çıkma arasında inşa edilmiştir.

#### 4.2.2 Tipolojik çözümleme ile oluşturulan matris bağlamında incelenen konutların ayrımlanması

İncelenen konut binalarının sokak silüetine olan cephesel verileri ile bu silüetin oluşmasına zemin oluşturan parsel genişlikleri, tipolojik çözümlemede matris oluşturulmasını gerektirmiştir. İki temel veri olan cephe oluşumu ve parsel genişlikleri kullanılarak oluşturulan matriste oniki alt türe ulaşılmıştır .Bu alt türlerin herbiri örneklenebildiğinden, bu matris tipolojik çözümlemede tercih edilmiştir (bkz. Şekil 4.4).

- 
- (\*) Cumba:
- Bir binanın kat duvarı sathından dışarıya doğru çıkan kısım, ikinci kattaki bu oda cumba'yı teşkil etmektedir. Cumbalı oda veya sofa diye dışarıya doğru çıkıntısı olan odalara veya sofalara denir (Arseven, 1950a).
  - Dışarıya doğru çıkan ve içinde oturulan üstü ve etrafı örtülü balkon (Arseven, 1950a).
  - Binanın zemin katının üstündeki katta yer alıp, sokağa doğru uzanan odadan küçük çıkma (Evren, 1957).
  - Binanın zemin katının üstündeki katta yer alıp, sokağa doğru uzanan odadan küçük çıkma (Evren,1957).
  - Çıkmanın odadan daha dar tutulduğu şekli (Sözen ve Tanyeli, 1986).

(\*\*) Açık çıkma

- (Balkon):
- Bir binanın cephesinde duvar yüzünden dışarıya taşkın olarak yapılan altı boşda genişçe çıkma düzlüklere denir. Bunlar ekseriya altlarından taş ve demir konsollarla tutturulur ve üstleri açık olur. Etrafı ve üstü kapalı olanlarına şahnişin veya cumba denir. Yalnız üstü kapalı ve etrafı açık olanlarına örtülü balkon veya etrafı açık cumba tamir olunur. Odalardan balkonlara bir kapı ile çıkılır. Bunlar üzerinde oturularak sokağa bakmağa ve hava almaya yararlar. Balkona çıkanların aşağıya düşmemesi için kenarlarına yapılan parmaklık veya kısa duvarlara korkuluk denir. Bazı balkonlar yalnız bir pecere ve kapı genişliğinde ve bazıları da binanın cephesi boyunca uzun olarak yapılır ve birçok pencereyi kaplar. Balkonlara çıkmak için pencere şeklinde yapılan açitlar, ekseriya kapı şeklinde olur ve bunların açılıp kapanan kanatları bulunur. Binaların iç taraflarında salon ve sofalara açılan bakan balkonlara çıkma şirvan veya iç balkon denir (Arseven, 1950a).
  - Binaların ön, arka ve yan yüzlerinden dışarıya taşkın olarak yapılan etrafı alçak duvar veya parmaklıklarla çevrili yer (Övünç, 1970).
  - Binada giriş katının üzerindeki katlarda yer alan, dışa çıkıntı ya da içeri doğru girinti biçiminde ve en az bir yönde dış mekâna açılan bölüm (Sözen ve Tanyeli, 1986).

Çözümlemede cephe biçimlenişleri ve cephe açıklıkları baz alınarak diğer bir matris de oluşturulmuştur. Bu matriste yirmi dört alt türe ulaşılmış, fakat bu alt türlerden onüç adetine ait örneklemeye ulaşılmış, diğer onbir alt tür boş kalmıştır. Bu nedenden dolayı yukarıda anlatılan matris tercih edilmiştir.

Çalışmada yeralan örnekler (Katg.No.1-54) incelendiğinde, binaların daha çok geniş parselde yer aldığı görülmüştür. Geniş parselli binalarda sadece açık çıkmalı konutlardan bir örnek ile karşılaşılmıştır.

Köşe parselli binalar özel çözümler içerdiği için matris dışında tutularak ayrı değerlendirilmiştir.

Köşe parselli olup da özel çözümü olmayan, kısaca bitişik nizamlı gibi cephe biçimlenişi sergileyen örneklere diğer binalar ile birlikte matriste yer verilmiştir. Ayrı bir özellik taşıyan konutlar ise bahçe içindeki tek aile evi olmuştur, bu binalarda bitişik nizamlı konutlar gibi cephesel biçimleniş sergilediklerinden matriste değerlendirmeye alınmışlardır. İncelemede tespit edilen 54 konuttan çoğunluğunun plan rölöveleri hazırlanarak katalogda herbirine ayrı ayrı yer verilmiş ve tipoloji yöntemi ile matrise ulaşılarak binaların mimari incelenmesi gerçekleştirilmiştir.


B. ÇIKMALI CEPHE				
A. DÜZ CEPHE		B.1. Kapalı Çıkma	B.2. Açık Çıkma	B.3. Kapalı ve Açık Çıkma
3. GENİŞ P. 12.00-18.001 m.	Tür 3.A	Tür 3.B.1	Tür 3.B.2	Tür 3.B.3
2. ORTA GNS. P. 9.00-12.001	Tür 2.A	Tür 2.B.1	Tür 2.B.2	Tür 2.B.3
1. DAR PARSEL 17.00-9.001 m.	Tür 1.A	Tür 1.B.1	Tür 1.B.2	Tür 1.B.3

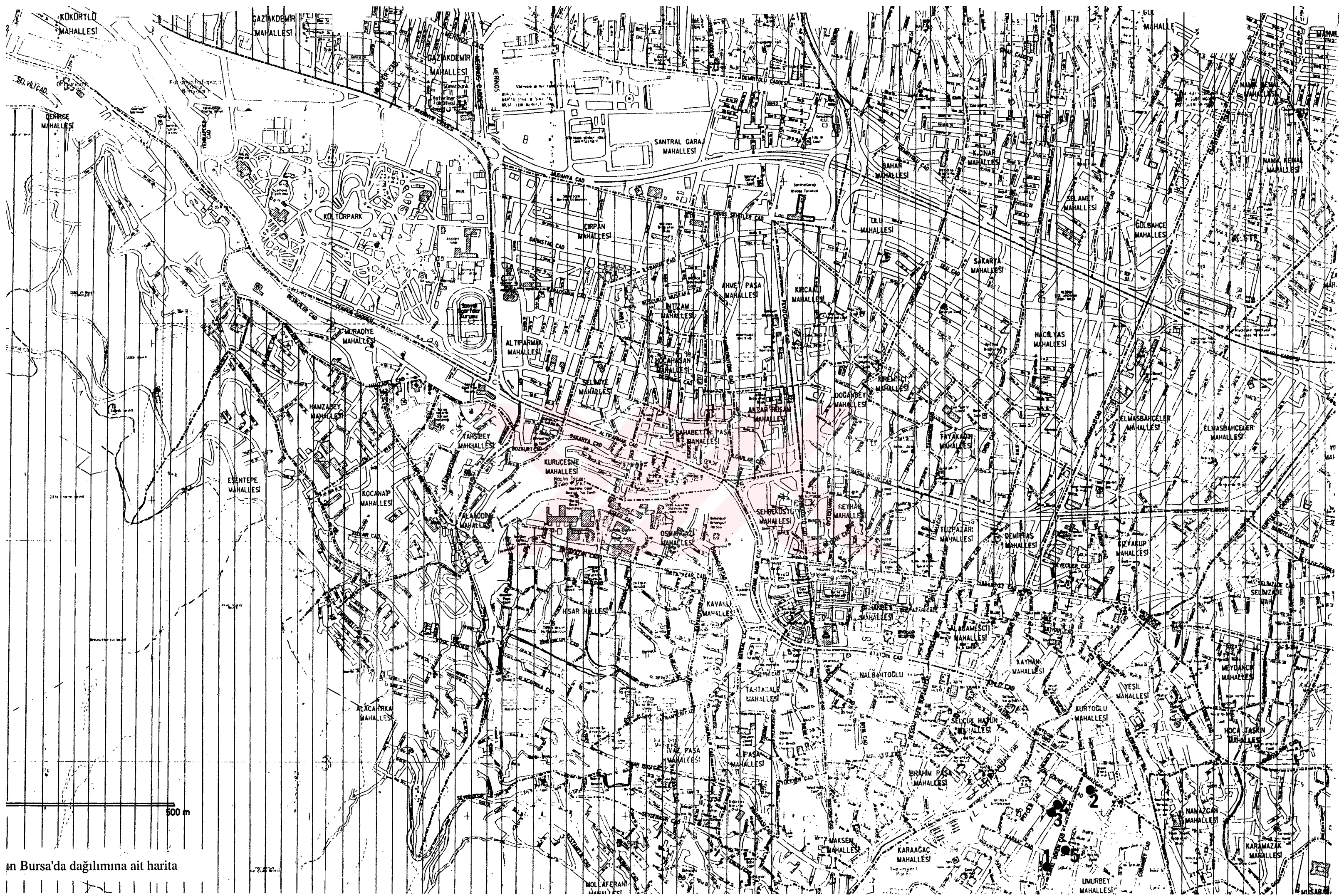
Şekil 4.4. İncelenen konutların tipolojik çözümlemesine ait matris



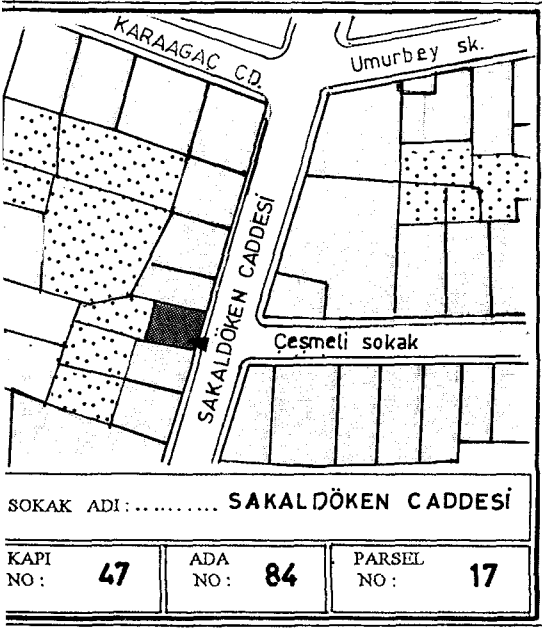
### TÜR 1.A Dar Parselli, Düz Cepheleli Konutlar

Bu konutlarda asimetrik cephe düzenlemesi görülür. Giriş aksının kenarda çözülmesi cepheye asimetrik karakter getirmiştir. Bu sınıflamada katlı konutlarda giriş, üzerinde yer alan Fransız penceresi aksı ile vurgulanmıştır. Asimetrik cephe karakteri, bir giriş aksı ile pencere aksından oluşmaktadır. Binaların girişleri birer niş şeklinde cepheden içeride ve yol seviyesinden yüksekte olabildiği gibi, yol seviyesinde de yer almıştır. Cephe karakteri açısından sade bir niteliğe sahip konutların kendi içlerinde birer cephe düzenleme ilkesine sahip oldukları görülür. Kat adedi 2,5 kattan 3,5 kata kadar değişen ve incelenen bölgede yer alan bu tür konutlardan günümüzde 5 örnek ayaktadır. Bu örneklerin tümü bitişik nizamlı, ikisi tek aile evi niteliğindedir. Katg. no: 1 no'lu binanın yanında bu konutun benzerlerinin olduğu ve yıkıldığı öğrenilmiştir. Silmeler tüm örneklerde cepheye karakter vermiştir. Silmelerle, cephelerde, pencere kenarlarında ve kat hizalarında karşılaşmıştır. Pencere sınırlayan ve çıkma niteliğinde belirleyen örnekler de görülmüştür. Çatı bitişli olan binaların Katg. no: 3 no'lu binanın çatısı kaldırılarak ilave kat çatıda yer almıştır.

	<b>TÜR 1. A. DAR PARSELLİ DÜZ CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
1	84	17	Sakaldöken Cad., No:47
2	107	61	Halil Sokak, No:6
3	103	29	Karamani Sokak, No:31
4	103	31	Karamani Sokak, No:33
5	93	24	Umurbey Sokak, No:5

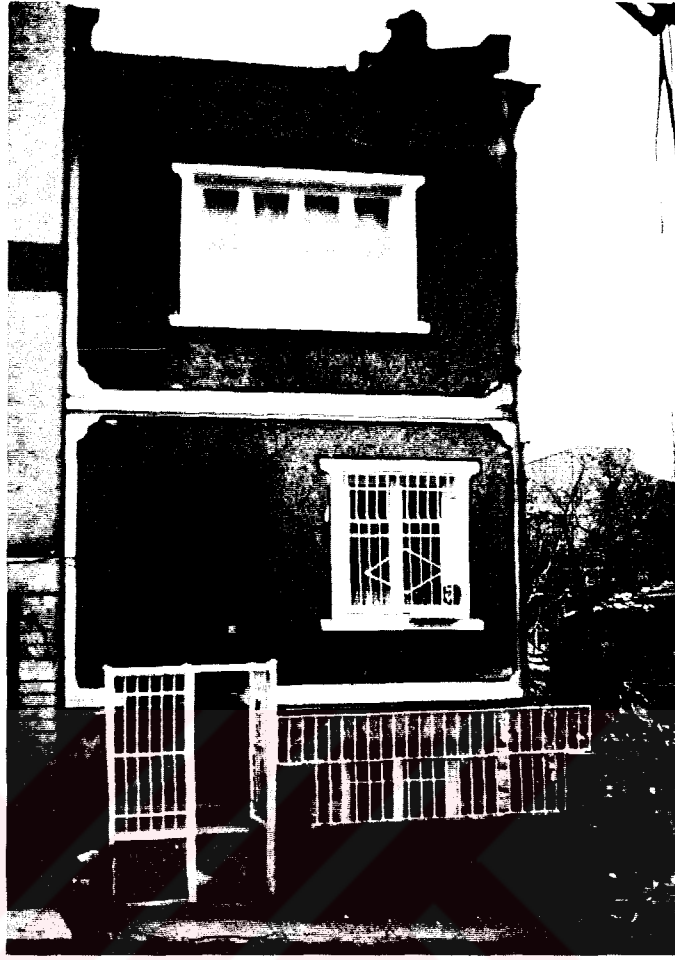


Bursa'da dağılımına ait harita

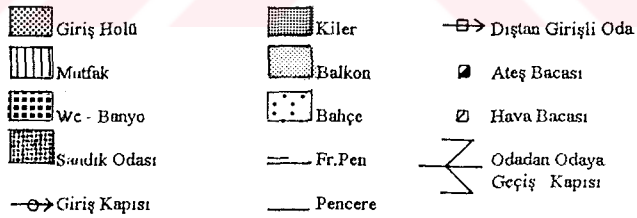


at silmeleri ile dikkat çeken binanın zeminden t nivodaki giriş kapısı ve sokl niteliğinde çözümlü bodrum katı ile asimetrik cephe düzenleme-re sahip konutun kullanıcıları izin vermediğinin plan rölövesi alınmamıştır.

nanın yapım yılı kullanıcılar tarafından 1930 nrası olarak tanımlanmakta, mimarı ise bilinmemektedir.



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

ANA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA			KİLER			ISLAK HACİM		
KİŞİ AKSİNİN	ÇEKME	BODRUM	GİRİŞ HOLÜNÜN	ODA	DIŞ GIR	SANDIK				
RI	KAT	KAT	KULLANIM AMACI	BAĞLANTISI	ODA	ODASI				
ada	Kenarda		Dağıtım	Yemek Y			M	B	WC	
-	✓	-	✓							

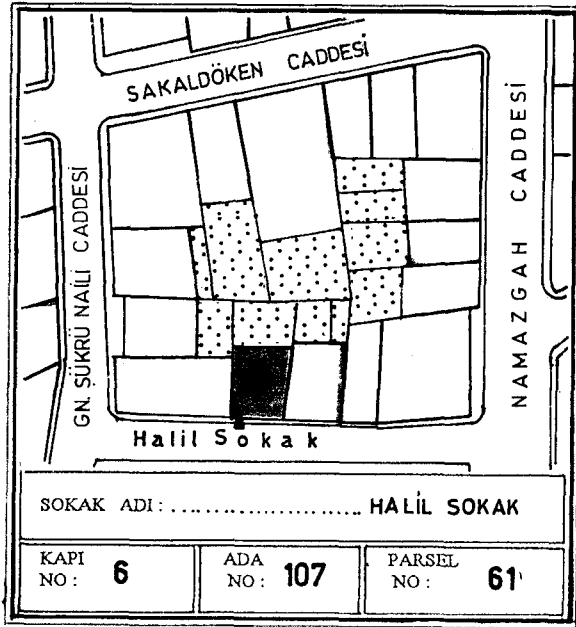
## APISAL ÖZELLİKLER

ŞİYİCİ SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
								Beşik
								Teras

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
-	✓	-	✓	-	-

## TÜR 1.A-DAR PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT

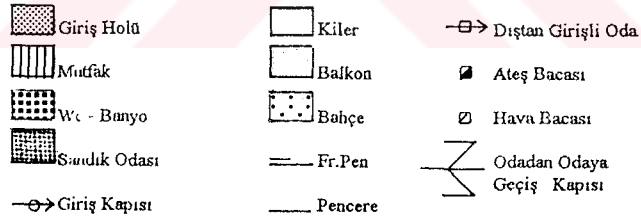


Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

Cephe düzenlemesinde giriş aksından dolayı asimetrik cephe karakteristiği hâkimdir.

Giriş ve giriş kapısının yer aldığı cephedeki boşluğun köşeleri kemer niteliğinde yapılmıştır. Kapı önünde yer alan sahanlık ve merdiven yapıyı zemin kotundan kaldırmaktadır. Yapım yılı 1930 sonrasında olan yapının mimarı bilinmemektedir.

Rölövesi alınamayan bina, 1997 yılında yıkılmıştır.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA										
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	—	✓									

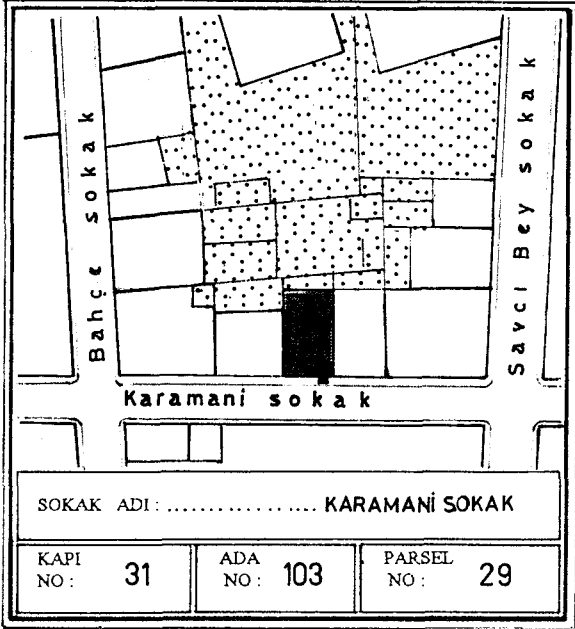
## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığına	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Karkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Terns	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

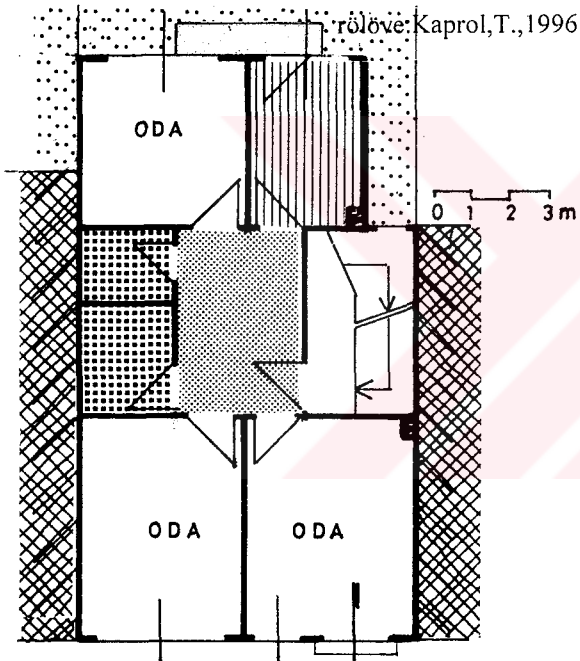
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	—

TÜR 1.A-DAR PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT



Giriş aksı üzerinde Fransız pencereleri ile asimetrik karakterli bir konut.

Fotoğraf: Kaprol, T., 199



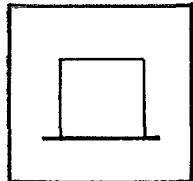
- Giriş Holü Kiler Dıştan Girişli Oda  
 Mutfak Balkon Ateş Bacası  
 Wc Banyo Bahçe Hava Bacası  
 Sandık Odası Fr.Pen Odadan Odaya Geçiş Kapısı  
 Giriş Kapısı Pencere

### PLAN ÖZELLİKLERİ

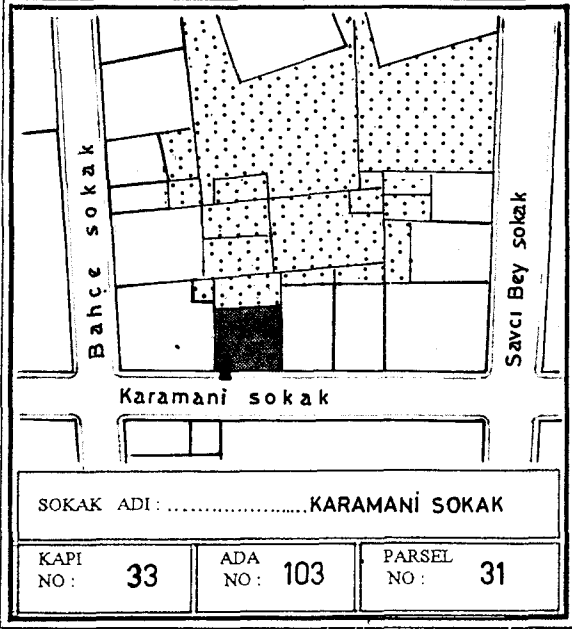
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM			
ÇIKIŞ AKSININ YERİ				GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA			M	B	WC	
Ortada	Kenarda	✓	✓	✓	Dağılım	Yemek Y.	—	—	—	✓	✓	✓
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	ZK	OK	ÇK	ZK	OK	ÇK		OK	ÇK
Yığma	✓	✓	—	—	—	✓	Beşik	✓	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	—



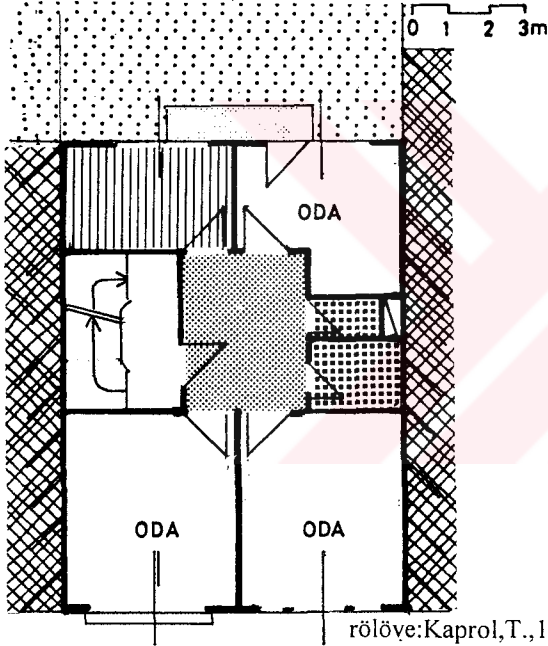
TÜR 1.A-DAR PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT



Fransız penceresinin cepheye asimetrik karakter kattığı bir konut.

Fotoğraf:

Kaprol, T., 1995.



- Giriş Holü
- Mutfak
- Wc - Banyo
- Sandık Odası
- Kiler
- Balkon
- Bahçe
- Fr. Pen
- Pencere
- Dıştan Girişli Oda
- Ateş Bacası
- Hava Bacası
- Odadan Odaya Geçiş Kapısı
- Giriş Kapısı

### PLAN ÖZELLİKLERİ

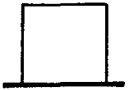
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSININ YERİ					Dağılım	Yemek Y.						M	B	WC
Ortada	Kenarda				✓	✓						✓	✓	✓

### YAPISAL ÖZELLİKLER

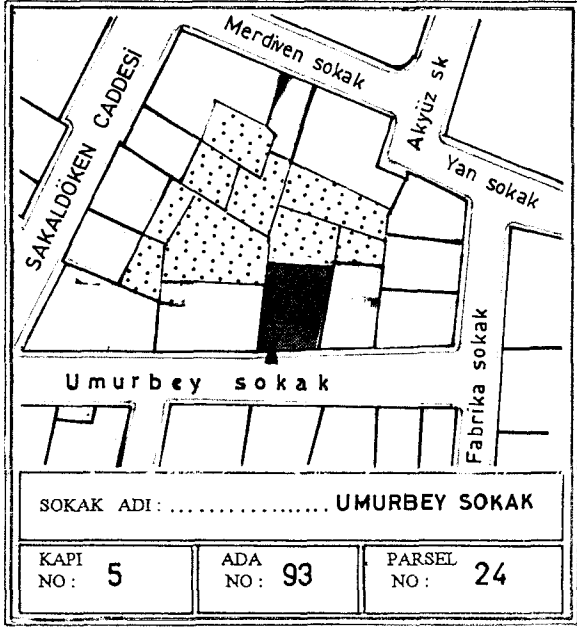
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓				Beşik	✓	
Kurkas			BA.	BA.		Teras		

### CEPHESEL ÖZELLİKLER

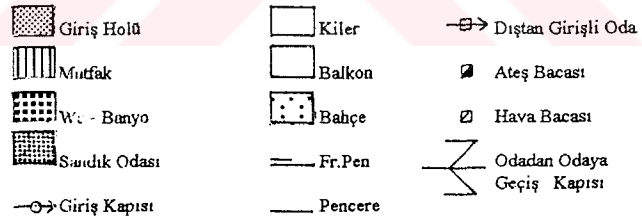
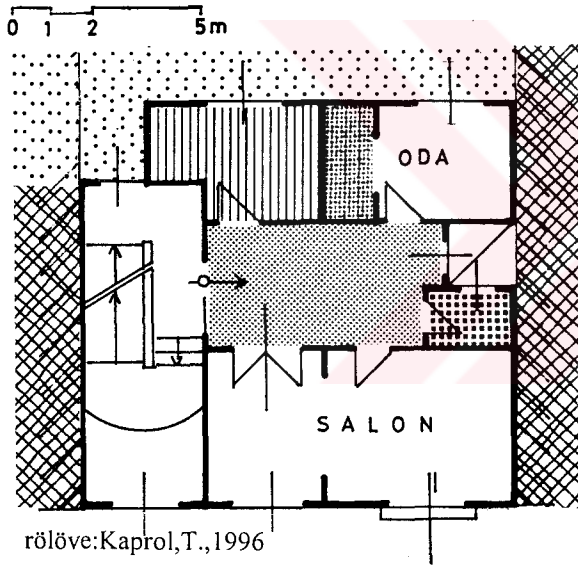
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
	✓		✓		



**TÜR 1.A-DAR PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT**



Fotoğraf :Kaprol,T.,1995



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA										
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	✓	—	✓	—	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	ÜK	ÇK	ZK	ÜK	ÇK	ÜK	ÇK	
Yığılma	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	B.A.	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	—

## TÜR 1.A-DAR PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT

## **TÜR 1.B Dar Parselli, Çıkmalı Cepheli Konutlar**

İncelenen konutlarda çıkma cepheye girinti-çıkıntı niteliğini kazandırmıştır. Binalarda üç tür çıkma ile karşılaşmıştır. Çıkmalar binanın yer aldığı parselin caddeye veya sokağa bakan cephesinin genişliğine bağlı olarak, cephe genişliğince veya cepheden daha dar genişlikte yapılmıştır. İncelenen konutların cephelerinde kullanım açısından üç tür çıkma çeşidi ile karşılaşmıştır. Çıkma türlerine bağlı olarak, konutlar şu şekilde sınıflandırılmıştır.

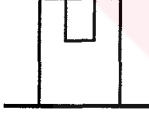
- Kapalı çıkmalı konutlar,
- Açık çıkmalı konutlar,
- Kapalı ve açık çıkmalı konutlar.

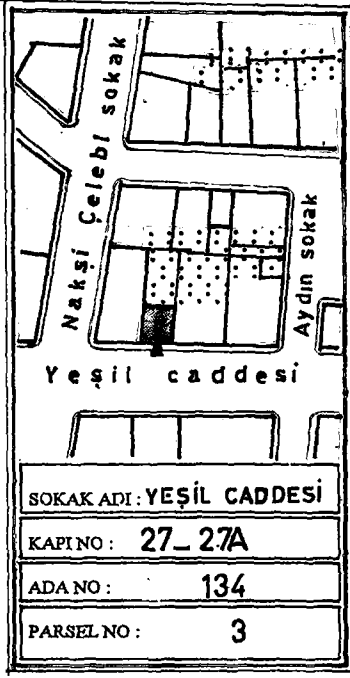
Çıkma, binanın yer aldığı parselin cadde veya sokağa bakan cephesi dar olduğu koşulda, komşu çıkmalara imkan verebilmek için binada yer aldığı, yaşama mekanı ile aynı cephe genişliğinde veya bu mekandan daha küçük şekilde (cumba) bina cephesinde konumlanmıştır. Odanın önünde yer aldığı ve oda içine dahil edildiği kullanımlarda kapalı çıkma, odanın önünde yer alıp, kapı ile oda içinden ayrıldığı, balkon niteliğinde kullanımında açık çıkma olarak tanımlanabilir. Her iki çıkma türünün cephede yer aldığı örneklerle de karşılaşmıştır. Bu tür çıkmalar, kapalı ve açık çıkmaların birlikte kullanıldığı konutlardır.



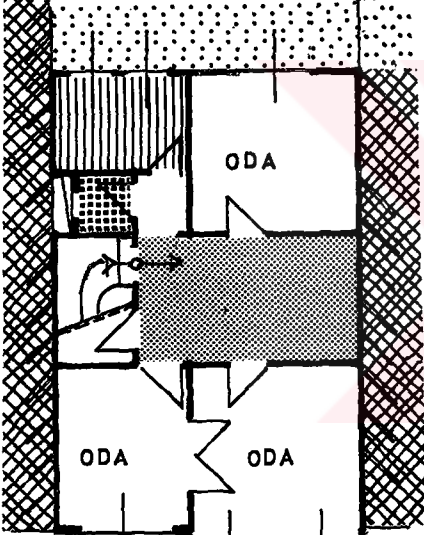
### TÜR 1.B.1 Dar Parselli, Kapalı Çıkmalı Cepheli Konutlar

İki ve üzeri katlı konutlarda karşılaşılan bu konutların girişleri doğrudan yol seviyesindedir. Giriş yüzeydedir ve niş oluşturmaz. Bu konutlarda cephe anlayışında görülen sade tutumun yanısıra, cephe bezemeleri olan bir örnek ile de karşılaşılmıştır. Bu örnekte kat silmeleri ile yatay hatlar egemendir. Bezemeli cephede yalı baskılarını anımsatan kabartma süsler ve düşey fugalar gözlemlenmiştir. Bu yaklaşımlar cephe karakterinde farklılığı vurgular. Pencere ve kapılar söveler içine alınmıştır. Giriş kapısı kanatları üzerinde kapı doğraması ile bütünleşen kapı üstü pencereleri yer almıştır. Bu binalardan üç katlı olanların da giriş aksı üzerinde Fransız pencerelerinin bulunduğu ve Fransız penceresinin giriş aksının en üstündeki katta yer aldığı gözlemlenmiştir. Dört örneğe sahip bu alt türün ikisinde çıkma, ikisinde cumba ile karşılaşılmıştır. Cumba zemin katta konut kullanımı varsa, kargir payandalı olarak yapılmış, dükkan kullanımında ise kargir payandalar kaldırılmıştır.

	TÜR 1. B.1. DAR PARSELLİ KAPALI ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI		
Katg.No:	Ada	Parsel	Sokak Adı, No:
6	134	3	Yeşil Caddesi No:27,28
7	-	-	Dar Sokak, No:2
8	93	27	Umurbey Sokak, No:7
9	108	32	Namazgah Caddesi, No:20



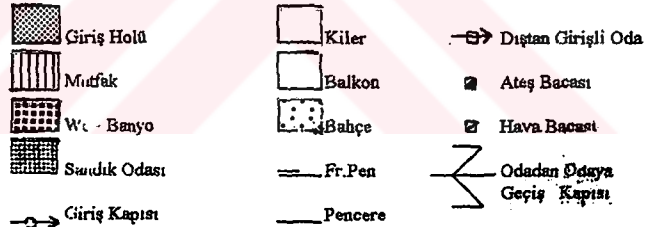
Fotograf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

Yapım yılı: 1960 olan konutun cephe bezemelerinde geleneksel mimarideki ahşap dikmeleri anımsatan düşey fugalar ve pencere kenarlarındaki yalı baskılarını anımsatan düzenlemeler görülür.

14.02.1986 tarihinde, Bursa Anıtlar Kurulu'nun 1918 no.lu kararınca, 228 envanter no ile koruma altına alınmıştır.



0 1 2 5m

## PLAN ÖZELLİKLERİ

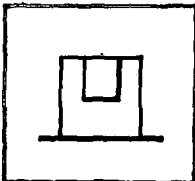
BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
-	✓	-	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

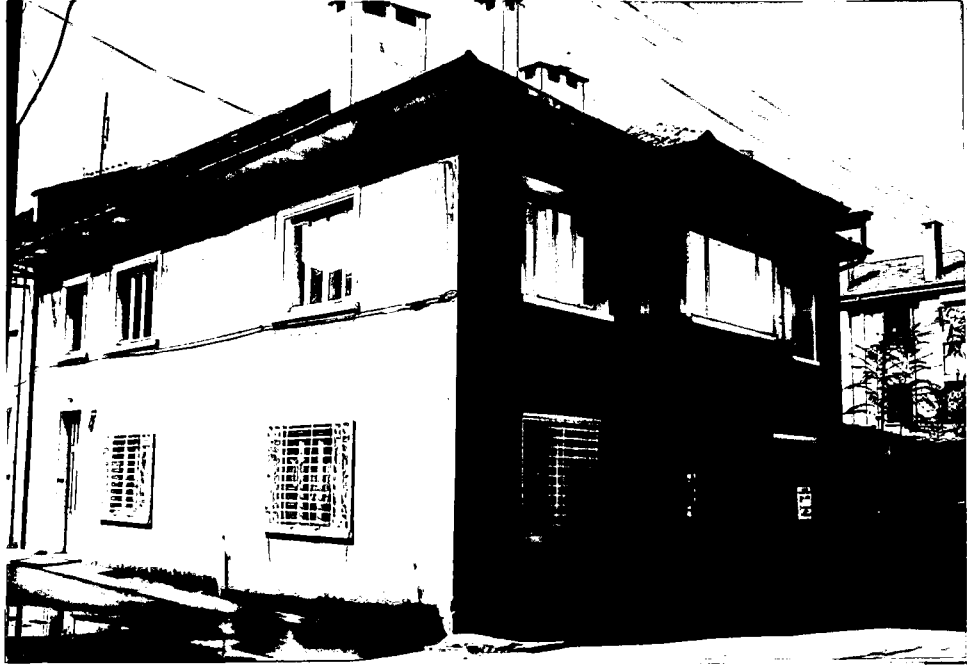
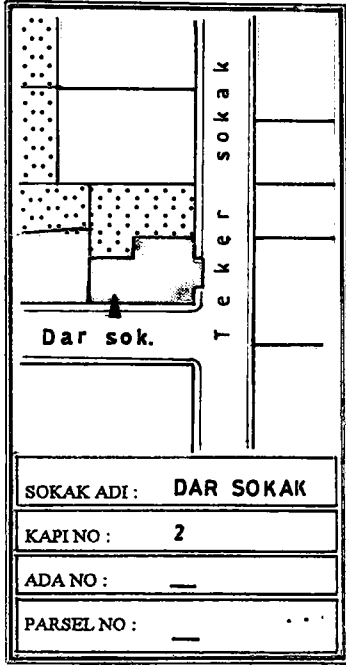
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			CATI		
ZK	ÜK	ÇK	ZK	ÜK	ÇK	ÜK	ÇK	ÇK
Yığılma	✓	✓	-	-	-	Beşik	✓	-
Kurkas	-	-	BA.	BA.	-	Teras	-	-

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

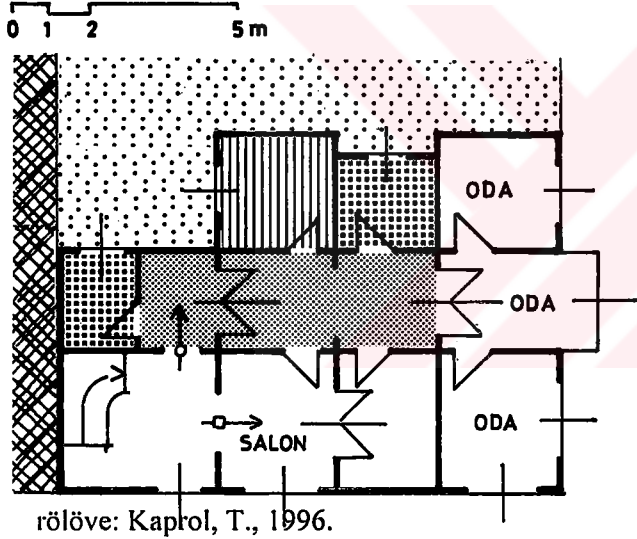
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
-	✓	-	✓	-	✓



TÜR 1.B.1-DAR PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

Giriş cephesi düz olan konutun diğer yol cephesinde alt kat üzerinde oda genişliğince çıkma cepheye karakteristik değer kazandırmaktadır.

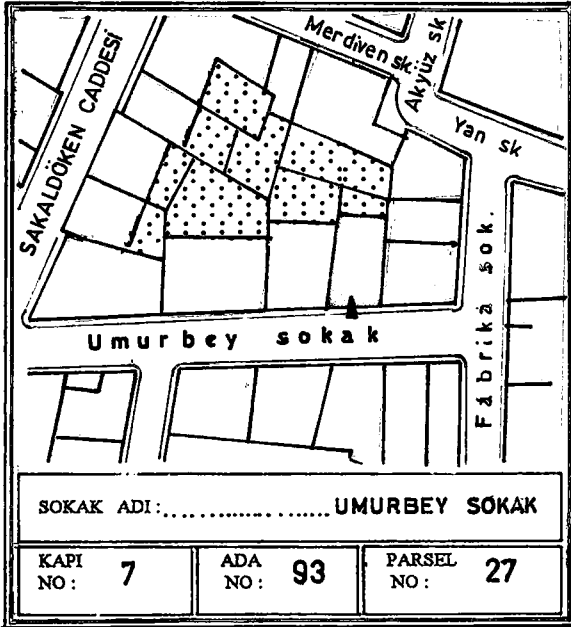
PLAN ÖZELLİKLERİ											
BİNA GENELİNDE			KONUT KAPSAMINDA								
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ.GİR. ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
			Ortada	Kenarda					Dağılım	Yemek Y	M
—	✓	—	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER								
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K
Yığma	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	✓

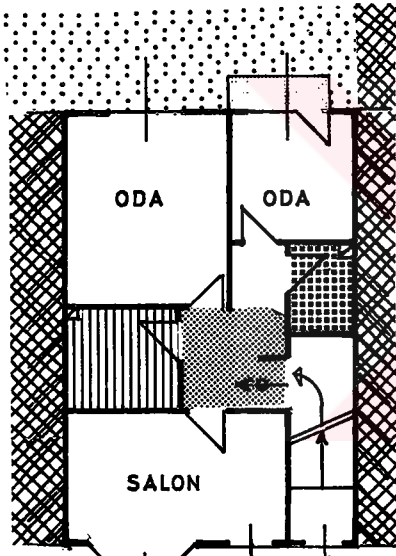
CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt.	Asimt.	Simt.	Asimt.	Simt.	Asimt.
—	✓	—	✓	✓	—



## TÜR 1.B.1-DAR PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Mimari tasarımı Y.Mimar M.Güleç'e ait konut 1930'lu yılların başında inşa edilmiştir.

- Giriş Holü
- Mutfak
- Wc - Banyo
- Sandık Odası
- Giriş Kapısı

- Kiler
- Balkon
- Bahçe
- Fr.Pen
- Pencere

- Dıştan Girişli Oda
- Ateş Bacası
- Hava Bacası
- Odadan Odaya Geçiş Kapısı

rölöve: Kaprol, T., 1996.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

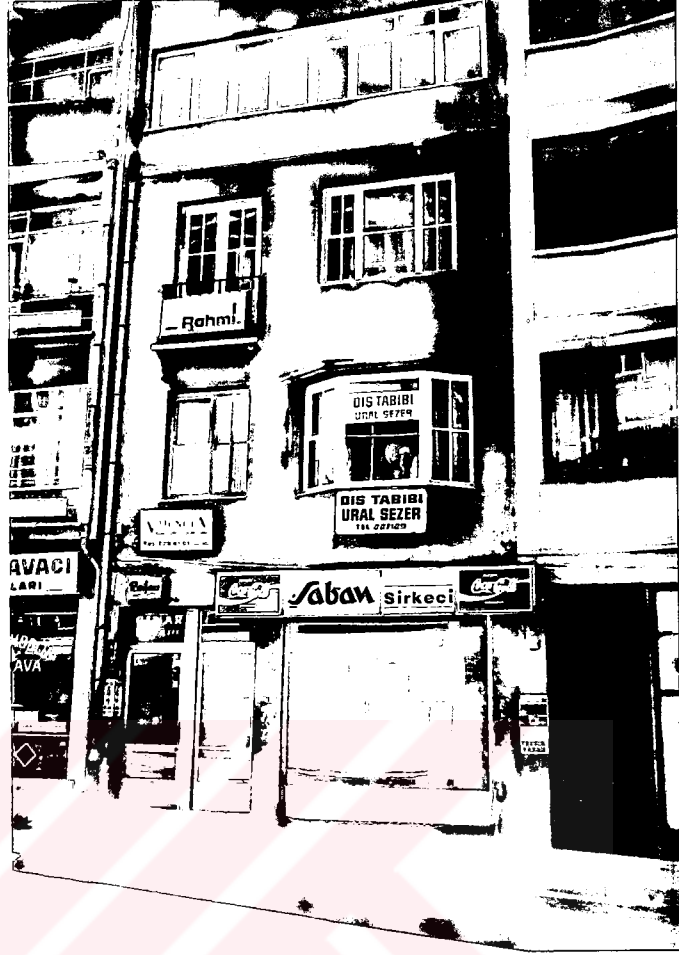
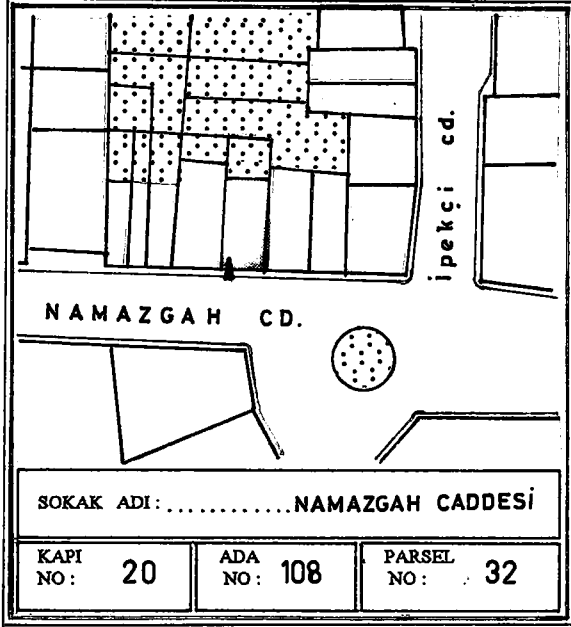
BİNA GENELİNDE		BODRUM KAT		KONUT KAPSAMINDA		DİŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	ZK	ÜK	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI				M	B	WC
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y				✓		✓
—	✓	—	✓	✓	—	—	—	—	✓		✓

YAPISAL ÖZELLİKLER								
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	ÜK	ÇK	ZK	ÜK	ÇK	ÜK	ÇK
Yığma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Sımt	Asımt	Sımt	Asımt	Sımt	Asımt
—	✓	—	✓	—	✓

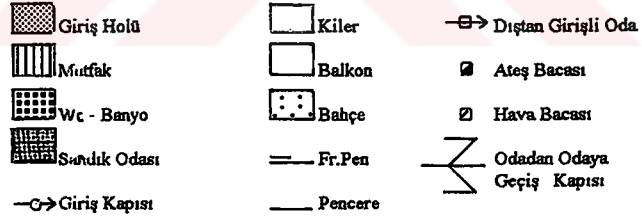


TÜR 1.B.1-DAR PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI KONUT



Cephe biçimlenişinde cumba yer alan konutun, giriş aksı üzerinde Fransız penceresine yer verilmiştir.

Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

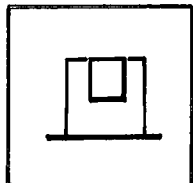


### PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA										
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DİŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
	✓	✓	✓									

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	ÜK	Ç.K	ZK	ÜK	Ç.K	ÜK	Ç.K	
Yığma	✓	✓	—	—	—	✓	Beşik	—	✓
Kırkas	—	—	—	BA.	BA.	BA.	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓




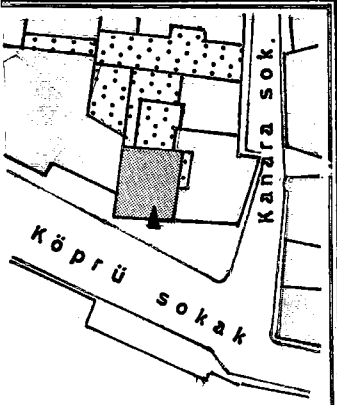
**TÜR 1.B.1-DAR PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI KONUT**

### TÜR 1. B.2 Dar Parselli, Açık Çıkmalı Cephe Konutlar

Bu konutların ortak özelliği, açık çıkmalardır. Bu çıkmalardan yalnız biri asimetrik cephe karakterlidir. Bu örneklerin hepsi iki buçuk katlıdır. Her üç örneğin de giriş katında sokl niteliğinde yer alan kat ile karşılaşmıştır.

Giriş aksı ile çıkma aksı bir örnekte simetrik, diğer ikisinde ise asimetrik karakterdedir. Alt ve üst katın asimetrik tutumda olması, cepheye kazandırdığı karakter ile görsel açıdan devingen bir etki yaratır. Cephelede yer alan kat silmeleri, çatı bitişleri, giriş nişleri, balkon altlarında yer alan payandalar konutların mimari karakterini zenginleştirmiştir. Bu konutların tümünün giriş kapıları üzerinde kapı üstü pencereleri yer alır. Katg. no: 10 no'lu binada ise Art-deco stiline ait bezemeler, cepheye karakter kazandırmıştır.

	<b>TÜR 1. B.2. DAR PARSELLİ AÇIK ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
10	135	57	Köprü Sokak, No:6
11	1914	25	Kurtoğlu Sokak, No:16
12	6393	94	Hocaalızade Caddesi, No:6



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

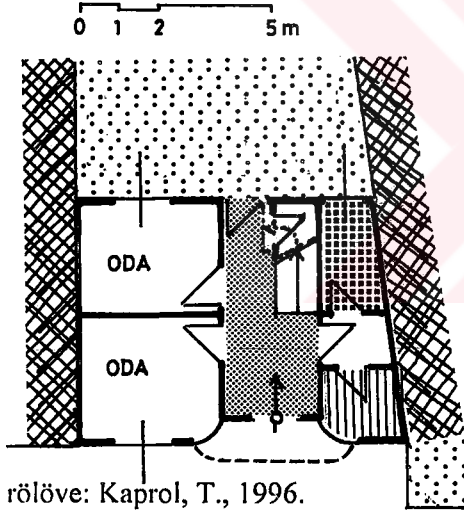
SOKAK ADI: KÖPRÜ SOKAK

KAPI NO: 6

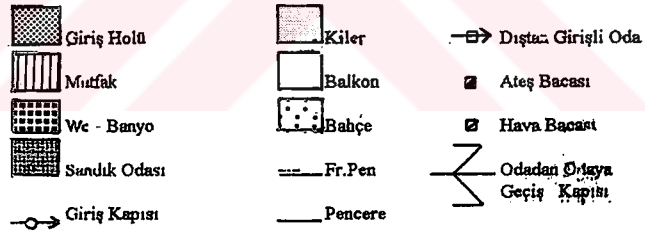
ADA NO: 135

PARSEL NO: 57

Bitişik nizamlı binanın yükseltilmiş giriş katı üzerinde yer alan balkonun köşesi eğrisel biçimde çözülmüş. Cephe bezemelerinde pencere kenarlarında sütun ve sütun başlıkları, balkon parapet duvarındaki süslemelerde Art-deco düzenlemelere yer verilmiştir.



rölöve: Kaprol, T., 1996.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

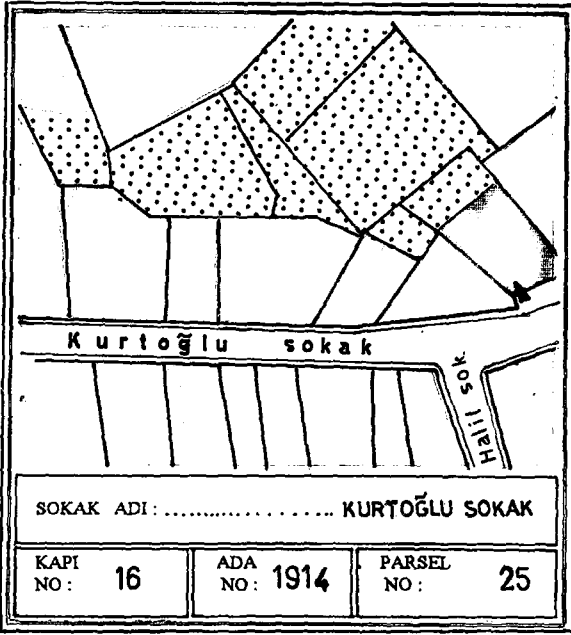
## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	ÜK	ÇK	ZK	ÜK	ÇK	ÜK	ÇK	
Yığma	✓	✓	✓	✓	✓	✓	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	—	—	—	—	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

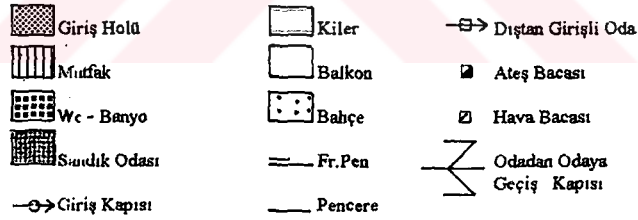
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

## TÜR 1.B.2-DAR PARSELLİ, AÇIK ÇIKMALI KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

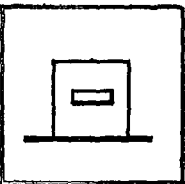
Üst katta yer alan açık çıkması ile dikkat çeken konutun, giriş katında konut yerleşimine yer verilmiştir. Üst katta simetrik, alt katta asimetrik cephe oluşumu mevcuttur.



PLAN ÖZELLİKLERİ									
BİNA GENELİNDE			KONUT KAPSAMINDA						
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M B WC
	✓	✓							

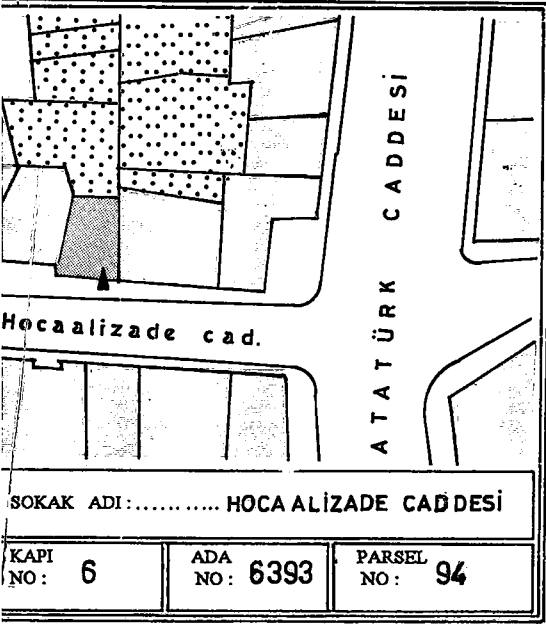
YAPISAL ÖZELLİKLER								
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K
Yığılma							Beşik	
Karkas							Teras	

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓			✓	✓	



**TÜR 1.B.2-DAR PARSELLİ, AÇIK ÇIKMALI KONUT**

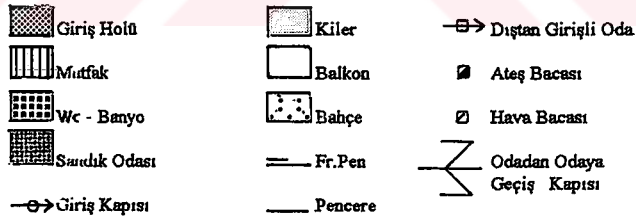




Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

ık çıkma iki yana doğru hareket kazanılarak, ansız penceresi niteliğinde iki yanda bitmiştir.

irişi yükseltilen konutun zemininde bodrum t yapılmıştır. Bu katın bir bölümü günümüze kin yıllarda, önündeki bahçe kaldırılarak ga- ja çevrilmiştir.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

ANA GENELİNDE		BODRUM KAT		KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
İKİŞ AKSİNİN ERİ	ÇEKME KAT			GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI								M
rtada	Kenarda		✓	Dağılım	Yemek Y							
	✓											

## APISAL ÖZELLİKLER

AŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
İğna	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
arkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

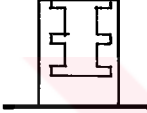
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

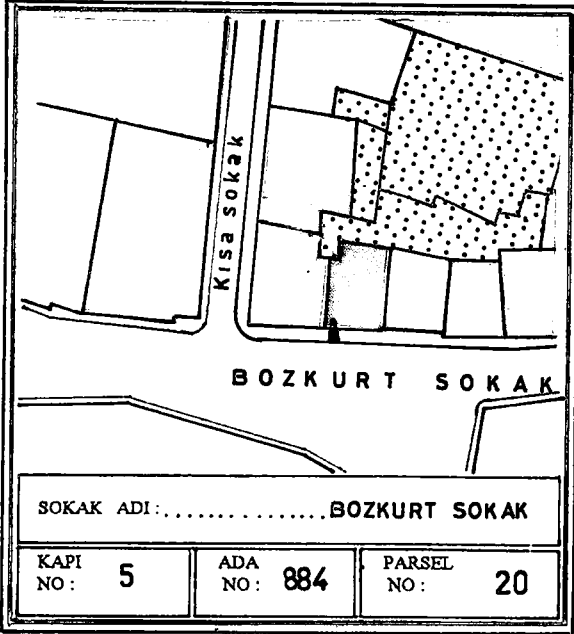
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

TÜR 1.B.2-DAR PARSELLİ, AÇIK ÇIKMALI KONUT

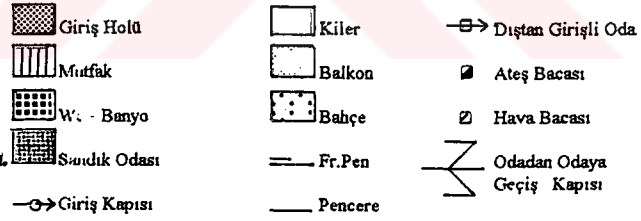
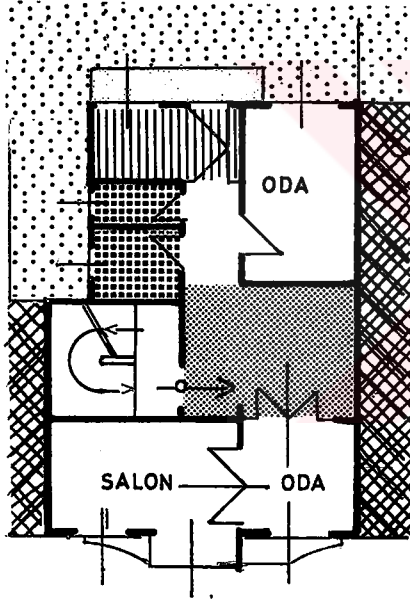
### TÜR 1.B.3 Kapalı ve Açık Çıkmalı Cephele Konutlar

Plan özellikleri olarak giriş holü yaşama mekânı ile bütünleşen konutlarda, bu hol yaşama ve yatma mekânlarının bağlandığı toplayıcı bir mekândır. Her biri teras çatılı ve çekme katlı olan binaların cephelerinde asimetrik karakter hakimdir. Köşe pencereleri kapalı çıkmaların hepsinde kullanılmıştır. Giriş aksı kenarda yer alan binaların yalnız birinde giriş aksı üzerinde Fransız penceresi görülür. Kapalı çıkmalar cumba nitelikli yapılmıştır. Kapalı çıkımlarda, balkonlara (açık çıkmalara) pencereler açılmıştır. Kapalı çıkma ile balkonun birleştiği yer sabit bir duvar parçası ile örülmüştür. Açık çıkma iki örnekten birinde kapalı çıkmanın bir yanında diğerinde ise iki yanında yer almıştır. Kapalı çıkma, cumba niteliğinde inşa edilmiş örneğin her ikisinde de özgün biçimlenişi sergiler.

	<b>TÜR 1. B.3. KAPALI VE AÇIK ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
13	884	20	Bozkurt Sokak, No:5
14	1390	37,38,39	Atatürk Caddesi, No:26,28,30



rölöve: Kaprol, T., 1996.



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
Ortada	Kenarda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

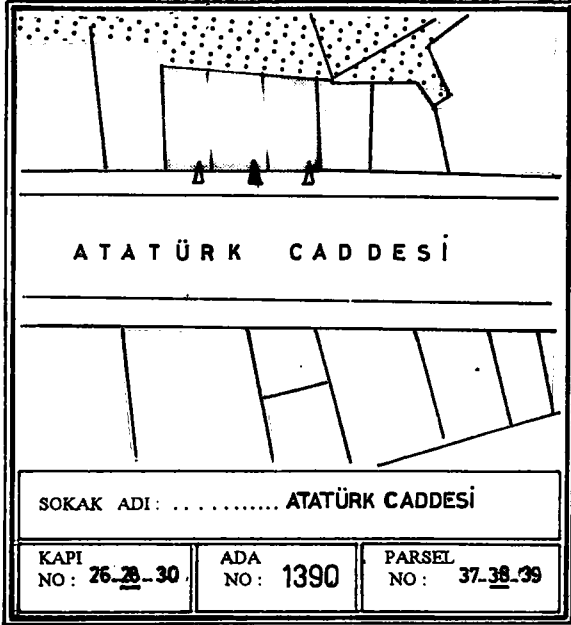
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığma	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kırkas	—	—	BA	BA	BA	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

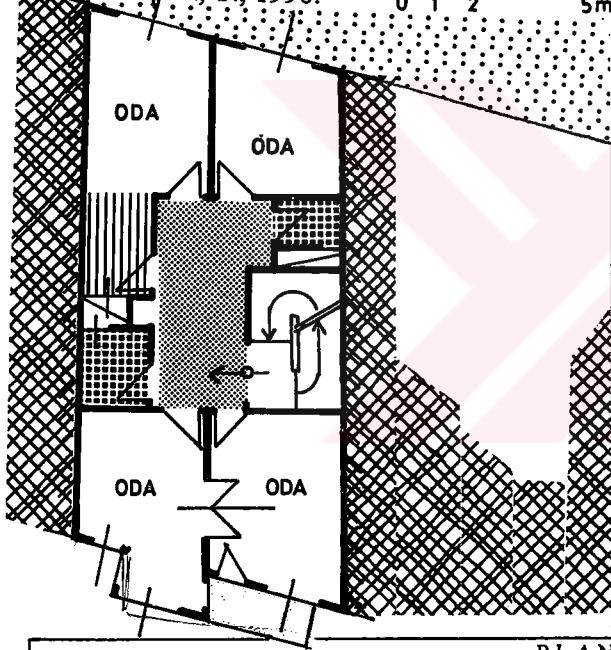


**TÜR 1.B.3-DAR PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

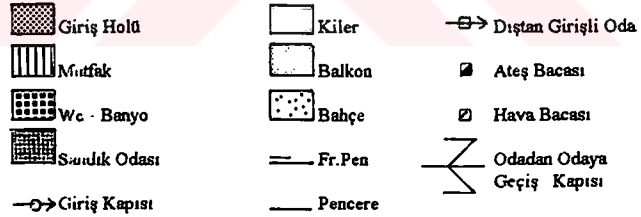


rölöve: Kaprol, T., 1996.

0 1 2 5m



Aynı plan türüne sahip binaların cephesinde kapalı ve açık çıkma beraber kullanılmıştır.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

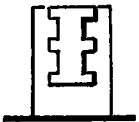
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ				GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						M	B	WC
Ortada	Kenarda	✓	✓	Dağılım	Yemek Y	✓	—	—	—	✓	✓	✓
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığma	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Karkas	—	—	—	BA	BA	BA	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—




**TÜR 1.B.3-DAR PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

### TÜR 2.A Orta Genişlikte Parselli, Düz Cepheleli Konutlar

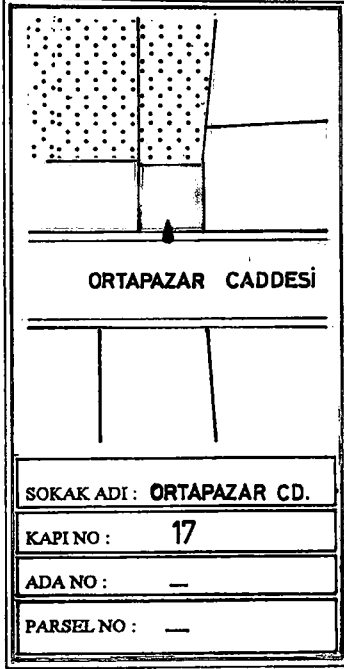
Bu konutların biri dışında tümünde asimetrik cephe karakteri ile karşılaşılmıştır. Cephele-  
rin tümünde giriş aksı dışında iki pencere aksı mevcuttur. Cephelelerde profilli kat silmeleri,  
düşeyde fugalarla, pencereleri sınırlayan düşey çerçeveler ile de karşılaşılmıştır. İncelenen  
konutlar içinde bu grupta yer alan dört örnekten plan krokisi çıkarılan iki binanın giriş hol-  
leri dağılım, birinde ise giriş holü dar ve koridor biçiminde yer almıştır.

Giriş kapıları niş içinde çözüldüğü gibi yüzeyde çözümlenmelere de ulaşılmıştır. Açık ve  
kapalı pencere çıkmalarının kullanıldığı örneklerle de karşılaşılmıştır. Çatı bitişlerinde  
korkuluk duvarı veya saçak kullanılmıştır.

	<b>TÜR 2. A. ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
15	-	-	Ortapazar Caddesi, No:17
16	103	25	Bahçe Sokak, No:18
17	347	8	Asmaaltı Sokağı No:5
18	128	49	Mehmet Çelebi Bulvarı, No:27

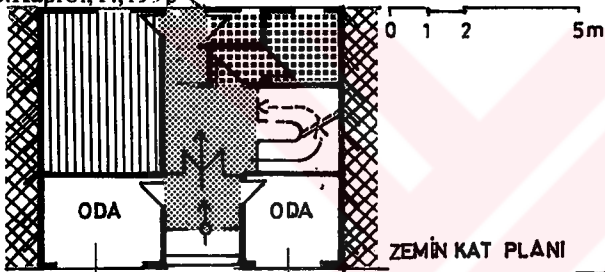


onulların Bursa'da dağılımına ait harita

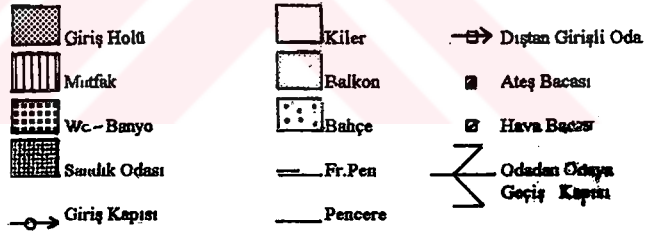
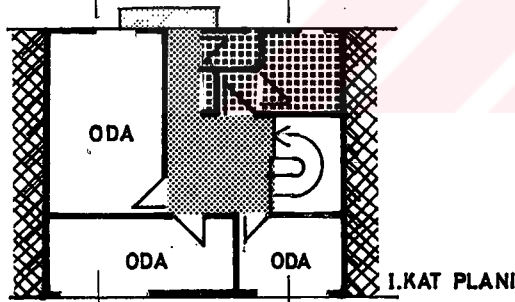


rölöve: Kaprol, T., 1996

Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Zeminden yükseltilmiş girişe ve simetrik cephe karakteristiğine sahip düz cepheli bir konut. Tek aile evi olarak inşa edilen binanın cephesinde yer alan düşey fugalar ahşap bina hissini binaya vermiştir.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

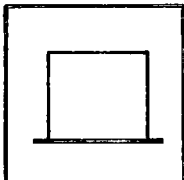
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

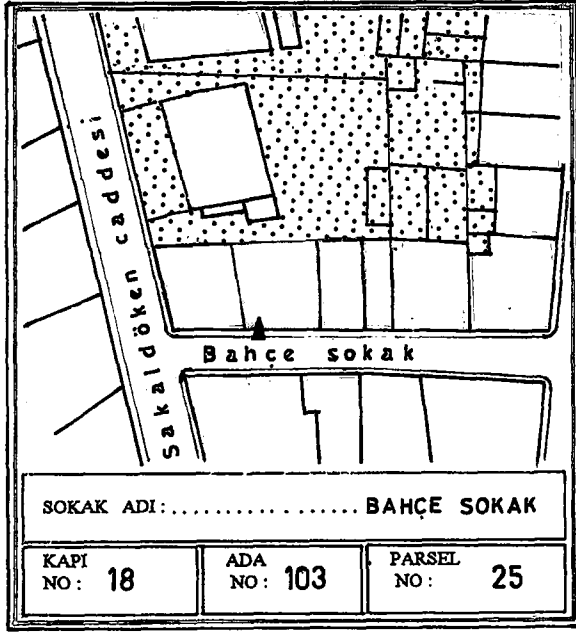
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığına	✓	✓	—	—	—	Beşik	✓	—
Kırkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	—	—

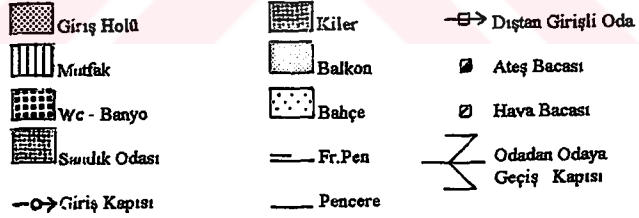


**TÜR 2.A-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT**



Fotograf: Kaprol, T., 1995.

İncelenen konutlar içerisinde tek pencere balkonlu örnek olan bina, sokk niteliğindeki bodrum katı, giriş üzerinde yer alan Fransız penceresi ile dikkati çekmektedir.

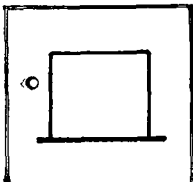


## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						M	B	WC
Ortada	Kenarda				Dağılım	Yemek Y.							
—	✓	—		✓									

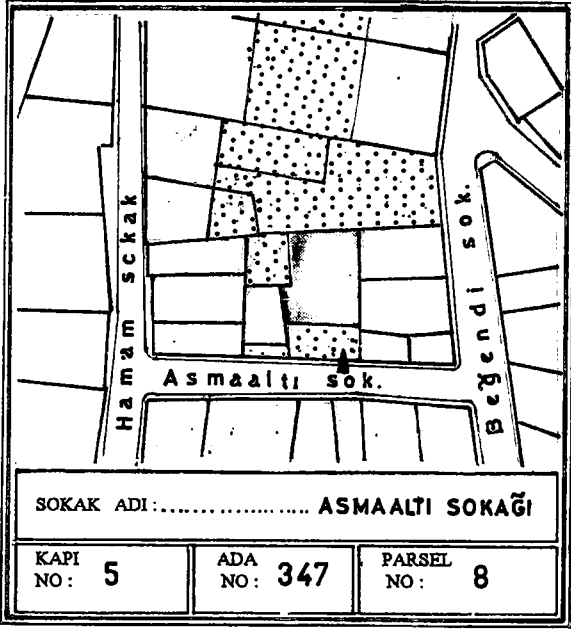
YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Besik	✓	—
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

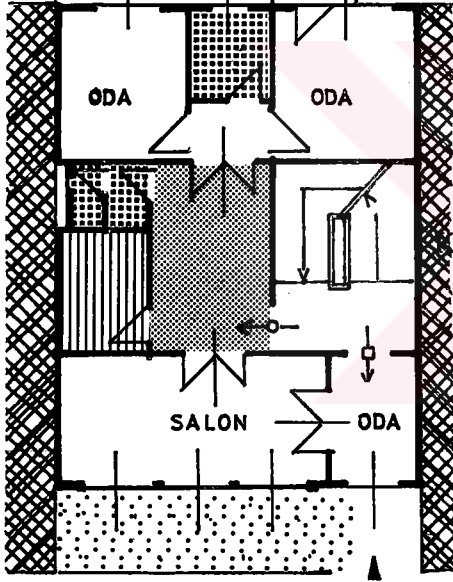


**TÜR 2.A-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT**





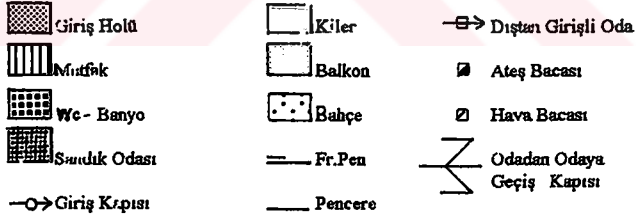
rölöve: Kaprol, T., 1996. 0 1 2 5m



Fotoğraf.

Kaprol, T., 1995

**Düz cepheli konutun pencere düzenlemesinde düşey ve yatay hatlar dikkat çekmektedir.**



## PLAN ÖZELLİKLERİ

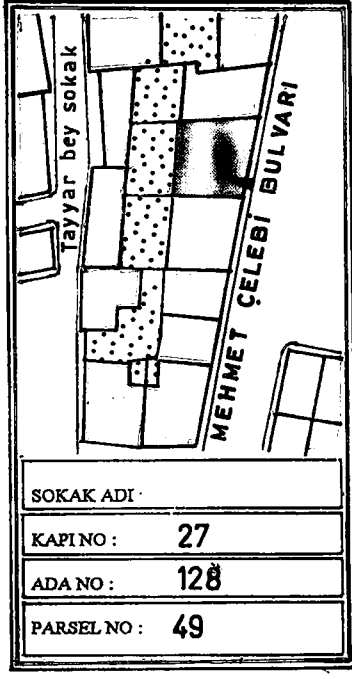
GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
GİRİŞ AKSİNIN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	✓	—	—	—	Besik	—	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Tet.'s	✓	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	—

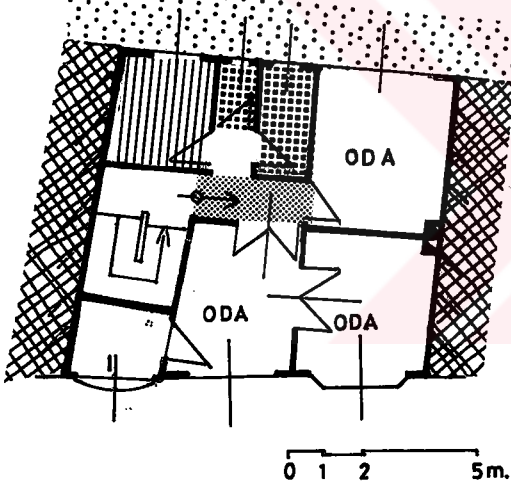


**TÜR 2.A-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT**

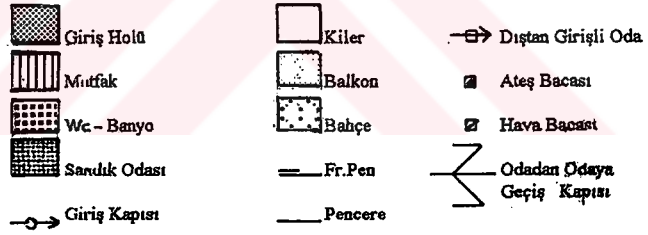


Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

rölöve: Kaprol, T., 1996.



Mimarisi Y. Mimar İhsan ERBAK'a ait olan binanın, yapım yılı 1952 tarihidir. Giriş aksı üzerinde en üst katta yer alan Fransız penceresinin kapı lentosu basık kemer görünüşlü yapılmıştır. En üst katta yer alan çiçek penceresi cephede denge oluşturmuştur.

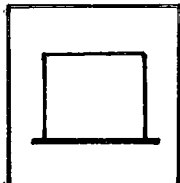


## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y				M	B	WC
	✓	✓	✓	✓	-		-	-	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER								
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K
Yığma	✓	✓	-	-	-	-	Beşik	✓
Kurkcas	-	-	-	B.A.	B.A.	-	Teras	✓

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
-	✓	-	✓	-	✓



**TÜR 2.A-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT**

## **TÜR 2.B Orta Genişlikte Parselli, Çıkmalı Cepheli Konutlar**

İncelenen binalar içinde yer aldığı parselin yol genişliği 9.00-12.00 m. arasında değişmektedir. Bu olgu, çıkmaların genişliğini de etkiler ve bu türdeki binaların üç alt türünde de görülür.

Çıkmalar cephenin tümünü kapsamaz. Bunun nedeni cephede yer alan oralardan birinin kenardan çekilme mesafesi kalacak biçimde yapılmasıdır. Çıkmanın cephedeki konumuna bağlı olarak, kenarda odanın yer alması cephedeki asimetrik karakterini, ortada yer alan odanın önünde olması ise simetri karakterini cepheye katar. Bu türün de alt bileşeni olan çıkmalar üç grupta toplanmıştır.

- Kapalı çıkmalı konutlar
- Açık çıkmalı konutlar
- Kapalı ve açık çıkmalı konutlar

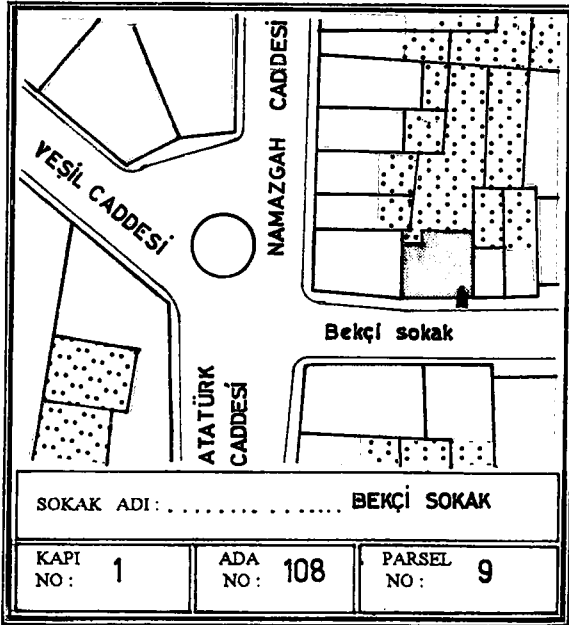


### TÜR 2.B.1 Orta Genişlikte Parselli, Kapalı Çıkmalı Cepheleli Konutlar

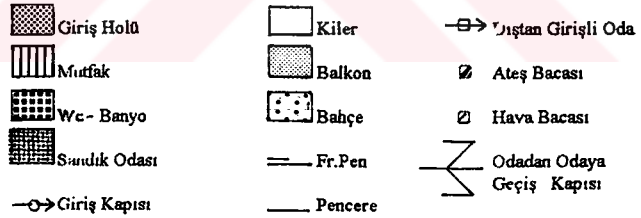
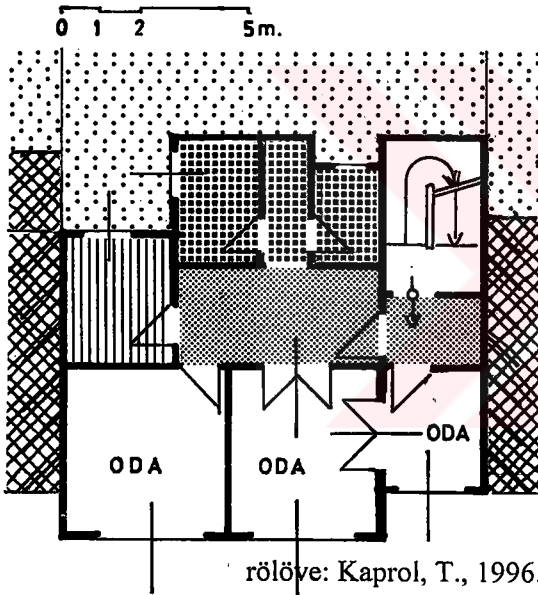
Sokak niteliğinde kata bu tür içinde bir örnekte karşılaşılmıştır. Bir bina dışında girişler yüzeyde yer almıştır. Bu konutlarda da sade bir cephe tutumu yanısıra cephesi bezemeli olan bina ile de karşılaşılmıştır. Kat silmeleri ve düşey silmelerle pencere etraflarında söveler çıkma boyunca devam ettirilip, cephelere özgünlük kazandırılmıştır. Giriş aksları cephede kenarda çözülmüştür, giriş aksı üzerinde Fransız pencereleri yer almıştır. Fransız pencerelerinin, çıkmaların iki yanında yer aldığı örneklerle de bu tür binalarda karşımıza çıkar. Edelputz isimli sıva cephelerin genelinde kullanılmıştır.

Cephelerde asimetrik karakterin yanısıra, simetrik cephe karakteri ile de karşılaşılmıştır. Pencere denizlikleri ve üst başlıkları cephede çıkma yaparak yatay hatlar oluşturmuştur. Konut işlevli binalarda giriş holü, iç sofa niteliğinde çözülmüştür. Bu holün yol veya cadde tarafında yer alan yaşama mekanı cepheden taşma yaparak cumba ve çıkma oluşturmuştur. Bu çıkmanın kenardaki odada veya ortadaki odada yer alması cephenin asimetrik veya simetrik karakterli olmasını belirlemiştir.

Katg.No:	TÜR 2. B.1 ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI		
	Ada	Parsel	Sokak Adı, No:
19	108	9	Bekçi Sokak, No: 1
20	370	10	İmaret Sokak, No: 9
21	108	2	Kurtoğlu Sokak, No:11
22	1238	64	Atatürk Caddesi, No:12
23	1238	84	Atatürk Caddesi, No:18



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

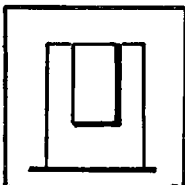
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ					Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
Ortada	Kenarda	-	✓	-	✓	✓	✓			-	-	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

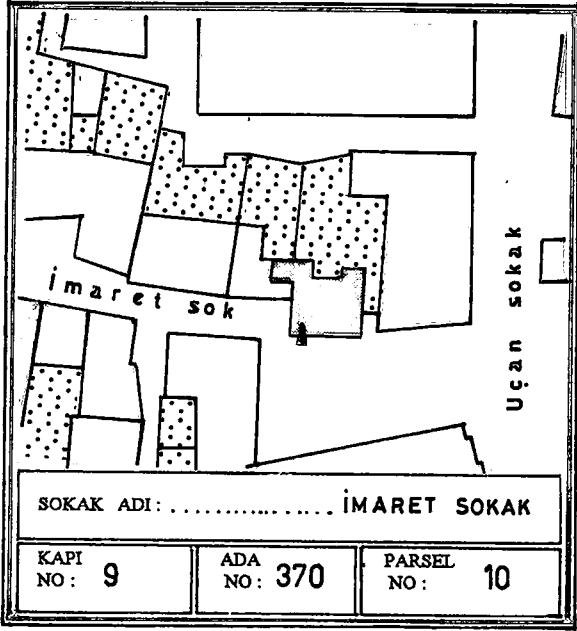
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığna	✓	✓	-	-	-	Beşik	✓	-
Kurkas	-	-	-	B.A.	B.A.	-	Teras	-

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

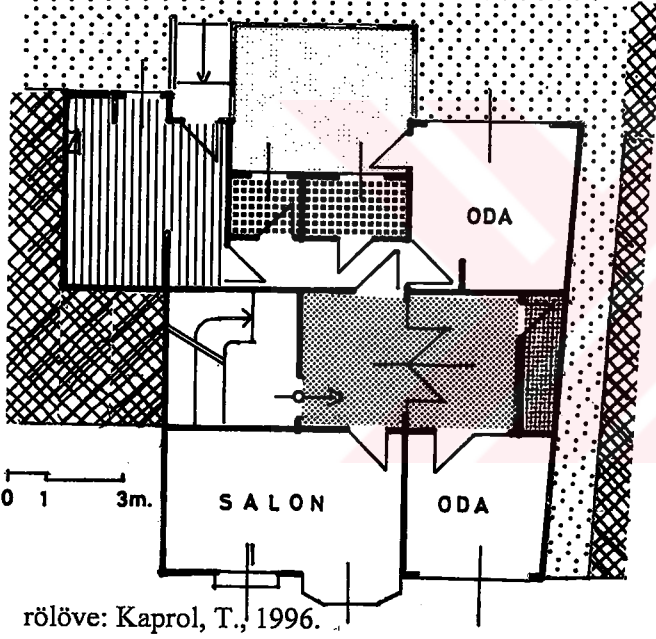
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
-	✓	-	✓	-	✓



**TÜR 2.B.1-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

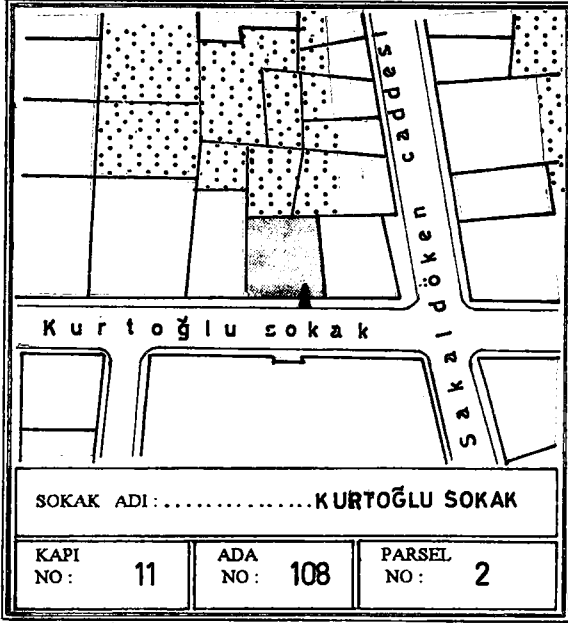
## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda					Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	—	✓	—	—	✓	✓	✓	—	✓	—	✓	✓	✓

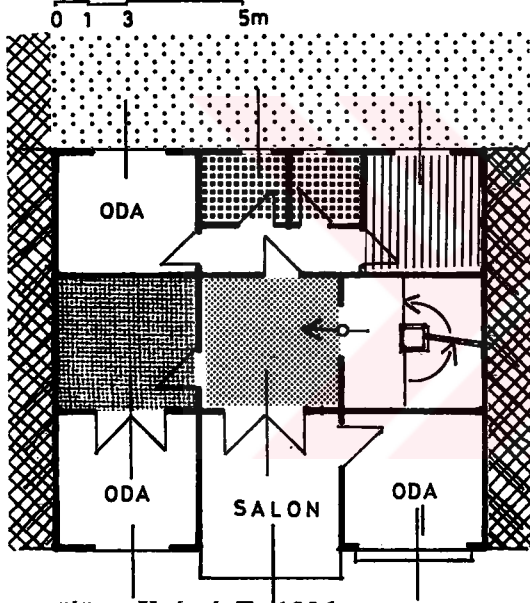
YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığına	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kurkcas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

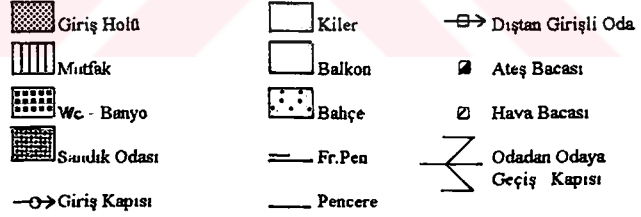
**TÜR 2.B.1-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

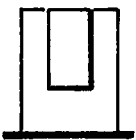
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	Yemek Y					M	B	WC
Ortada	Kenarda				Dağılım								
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	✓	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

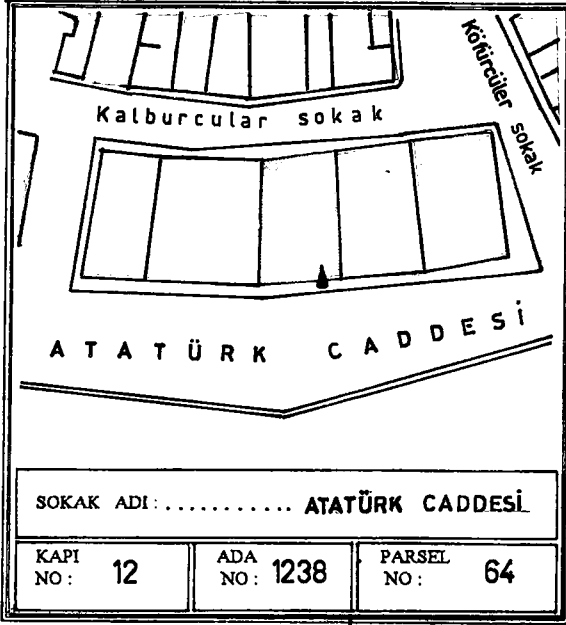
	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	✓	B.A.	B.A.	ahs.	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

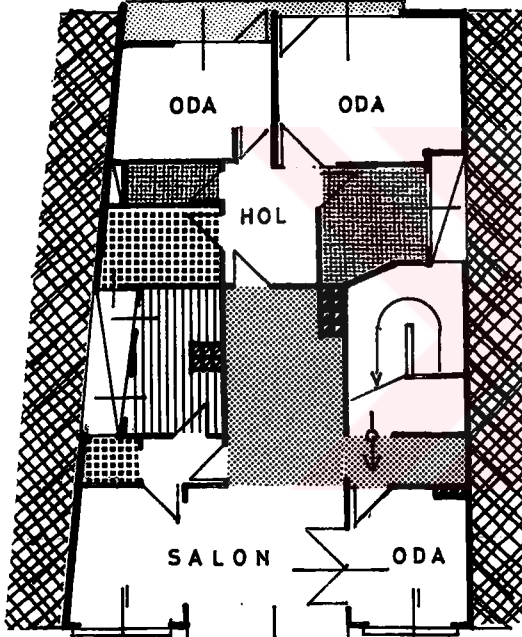
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—



**TÜR 2.B.1-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Güven, A., arşivi.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

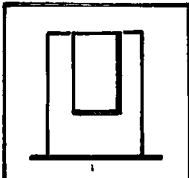
BİNA GENELİNDE			KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	✓	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	✓	—	—	✓	Beşik	✓	
Kurkcas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	

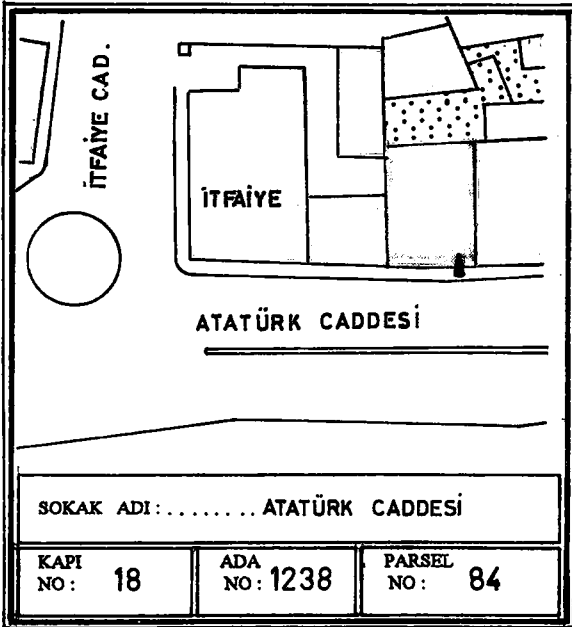
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

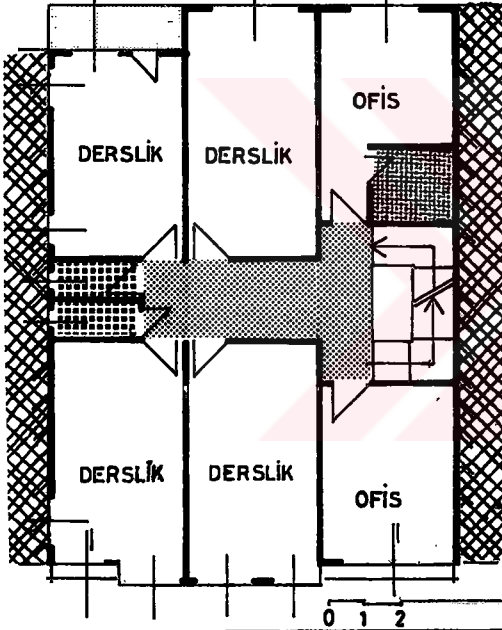


**TÜR 2.B.1-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ÇIKMALI KONUT**



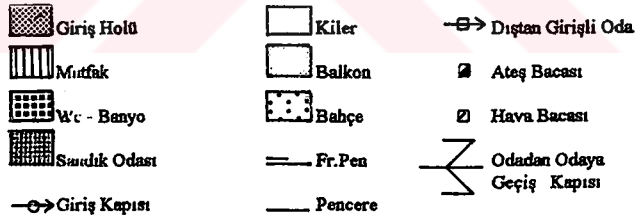


rölöve: Kaprol, T., 1996.



Plan şeması değişikliğe uğrayan binanın cephe biçimlenişi özgünlüğünü korumaktadır.

Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



- Giriş Holü
- Mutfak
- Wc - Banyo
- Sandık Odası
- Giriş Kapısı
- Kiler
- Balkon
- Bahçe
- Fr.Pen
- Pencere
- Dıştan Girişli Oda
- Ateş Bacası
- Hava Bacası
- Odadan Odaya Geçiş Kapısı

## PLAN ÖZELLİKLERİ

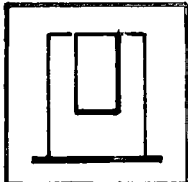
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
Ortada	Kenarda													
	✓											✓		✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma								Beşik
Kurkasa								Teras

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

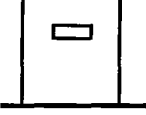
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
	✓		✓		✓



**TÜR 2.B.1-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ÇIKMALI KONUT**

**TÜR 2. B.2 Orta Genişlikte Parselli, Açık Çıkmalı Cephele Konutlar**

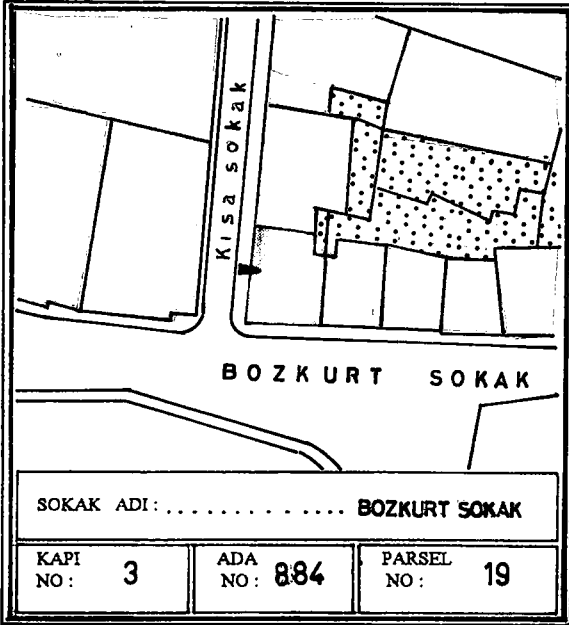
İncelenen örnekler içinde bu türde tek konut ile karşılaşılmıştır. Köşe parselli konut binasında, köşe özel çözüm getirmemiştir. Binanın köşesi parapet üzerinde pencere ile dönmüştür. Giriş holü yemek yeme amaçlı olan konutun mekanları arasında geçiş kapıları yer almaktadır. Mekansal organizasyon bütünlüğü binanın plan şemasında egemendir. Bina çalışma sürecinde yıkılarak, yerine niteliği belli olmayan bir bina inşa edilmiştir.

	<b>TÜR 2. B.2 ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, AÇIK ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
24	884	19	Bozkurt Sokak, No: 3



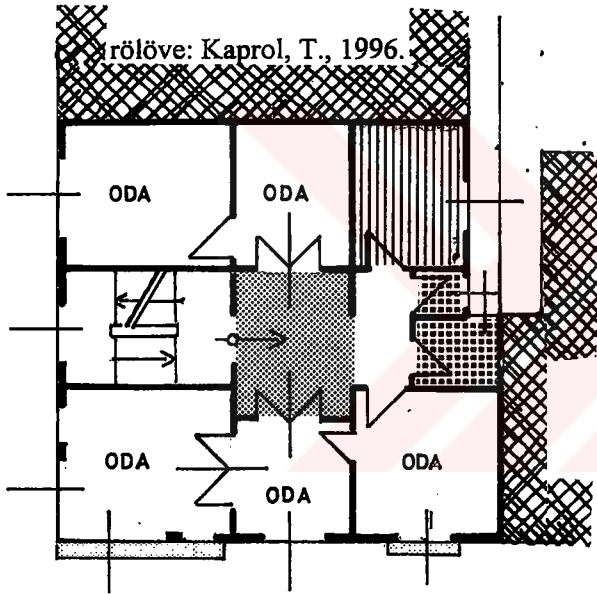
Şekil 4.11 Orta genişlikte parselli, açık çıkmalı cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita





1997 yılında yıkılan diğer bir bina örneği.

Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

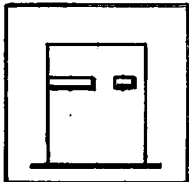


- Giriş Holü
- Mutfak
- Wc - Banyo
- Sandık Odası
- Kiler
- Balkon
- Bahçe
- Fr.Pen
- Pencere
- Dıştan Girişli Oda
- Ateş Bacası
- Hava Bacası
- Odadan Odaya Geçiş Kapısı

PLAN ÖZELLİKLERİ												
BİNA GENELİNDE			KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	—	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Karkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

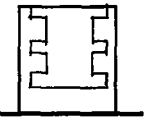
CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	—	✓

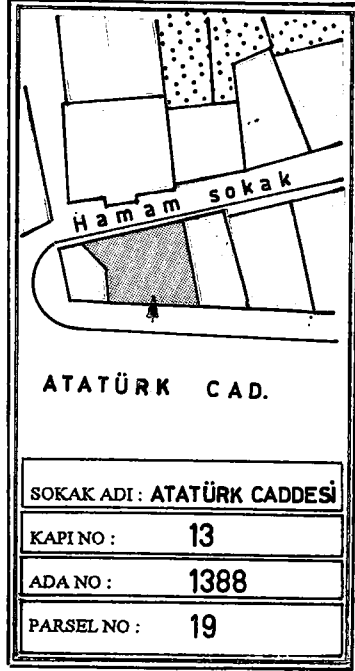


**TÜR 2.B.2-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
AÇIK ÇIKMALI KONUT**

### TÜR 2.B.3 Orta Genişlikte Parselli, Kapalı ve Açık Çıkmalı Cephele Konutlar

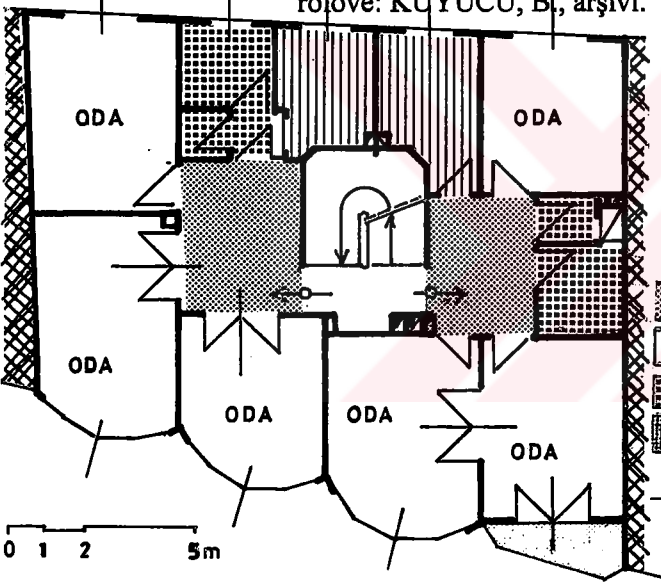
Cephelerde kapalı ve açık çıkmaların birlikte yer aldığı örneklerde, açık çıkma kapalı çıkmanın tek tarafında olabildiği iki yanında veya kapalı çıkmalardan bağımsız olarak da yapılmıştır. Kapalı çıkmalarda eğrisel formların görüldüğü bu türde, açık çıkmalar eğrisel olmayan, demir, kargir ve demir, kargir korkulukludur. Planlarda giriş holleri dağılımı yanı sıra yemek yeme fonksiyonlarını da kapsamıştır. Giriş aksları kenarda çözülen konutlarda, Fransız penceresi ise sadece bir örnekte karşılaşılmıştır. Cephede kenarda yer alan giriş kapılarında ise kafa pencereleri kapı doğraması ile birlikte çözülmüştür.

	<b>TÜR 2. B.3 ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ, KAPALI VE AÇIK ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
25	1388	19	Atatürk Caddesi, No: 13
26	1014	45	Hamam Caddesi, No: 23
27	1013	25	Hamam Caddesi, No: 177
28	659	51	Atatürk Caddesi, No: 85
29	1264	25	Selvili Cadde, No:2

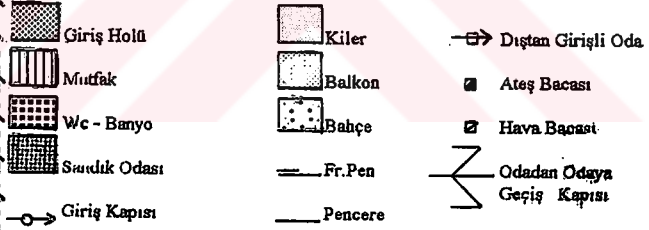


röleve: KUYUCU, B1, arşivi.

Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Cephede kitlesel biçimlenişte kübist eğilimleri anımsatan konut örneği. Mimarisinin, Merinos fabrikasının Alman mimarına ait olduğu, bina sahiplerinden öğrenilmiştir.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT		KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI									M
Ortada	Kenarda				Dağılım	Yemek Y								
✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓	

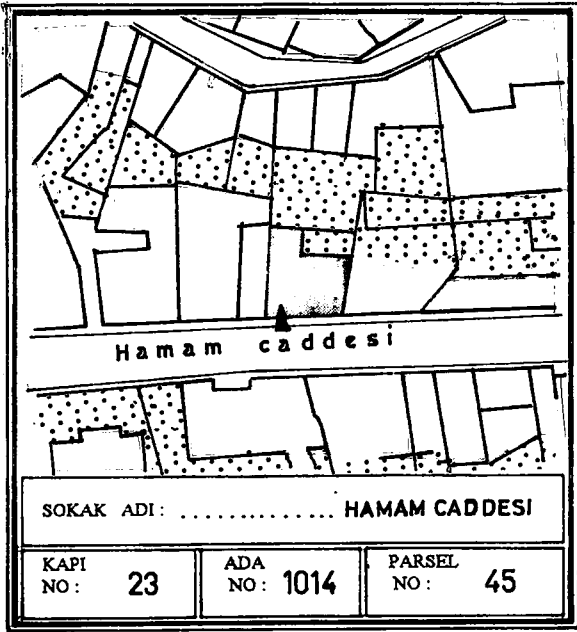
## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkcas	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	✓	—

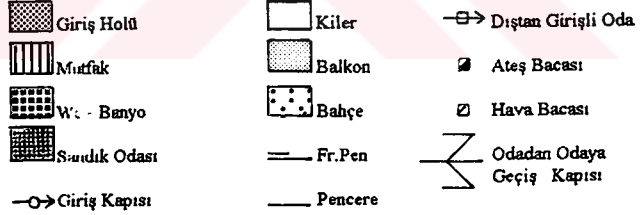
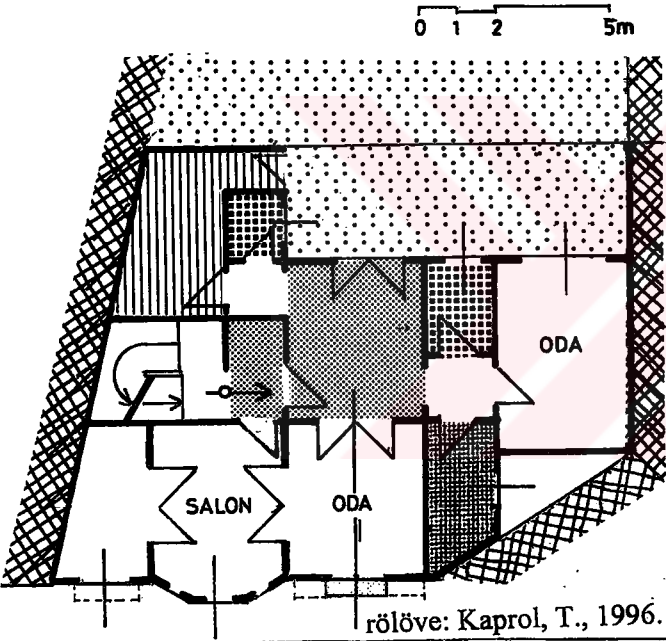
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	—	✓

TÜR 2.B.3-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

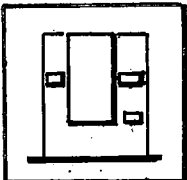
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ				GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						M	B	WC
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y							
✓	—	—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM	DÖŞEME						ÇATI		
	ZK	Ö.K	Ç.K	ZK	Ö.K	Ç.K	Ö.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

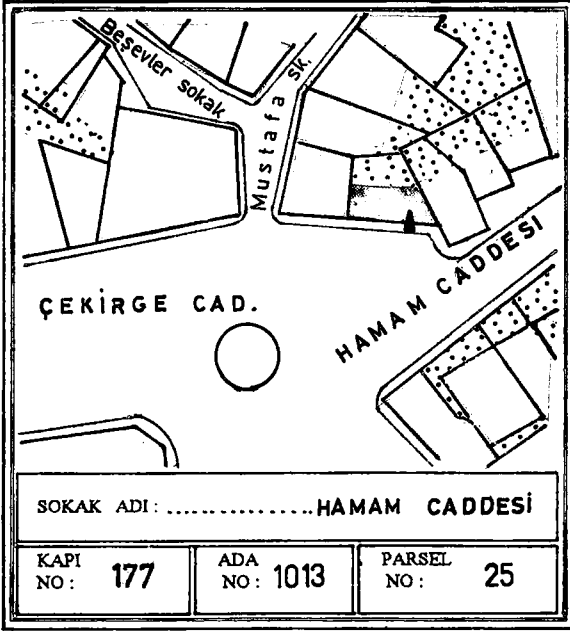
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

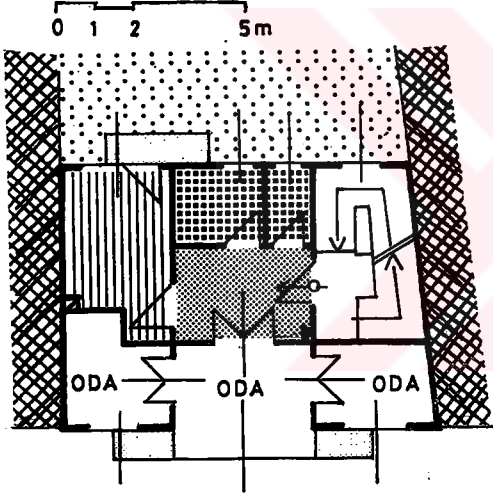


**TÜR 2.B.3-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

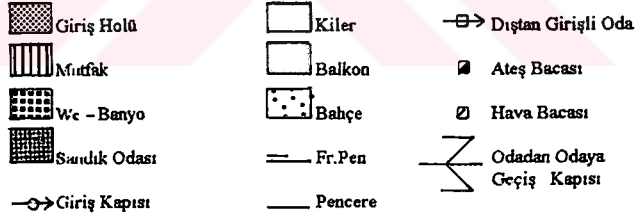




Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

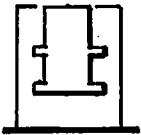
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	Ortada	Kenarda			GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	Dağılım	Yemek Y				M	B	WC
—	—	✓	—	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

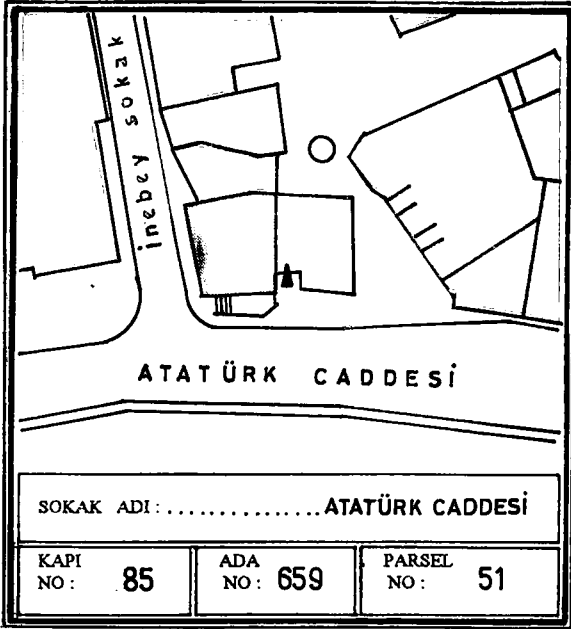
TAŞIYICI SİSTEM	DÖŞEME						ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığına	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kurkas	—	—	—	BA.	BA.	—	Teras	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

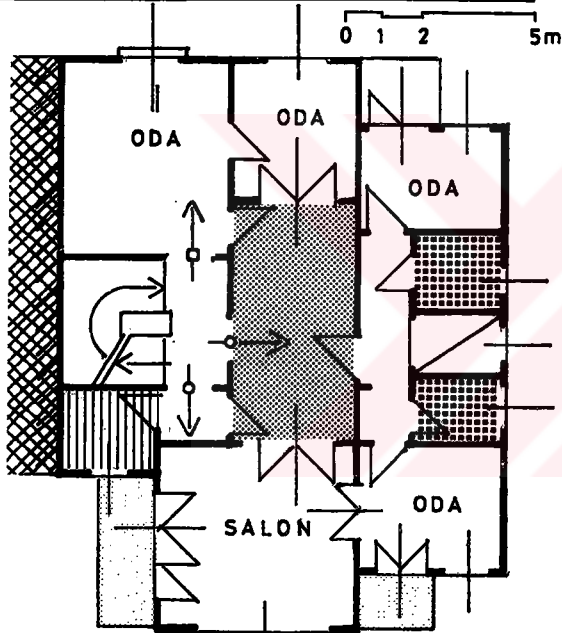
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—



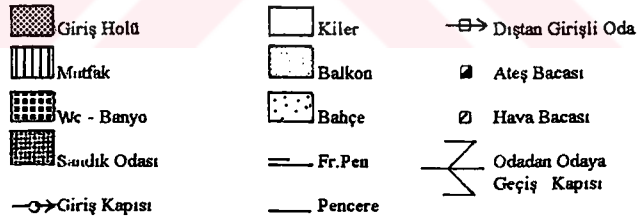
**TÜR 2.B.3-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

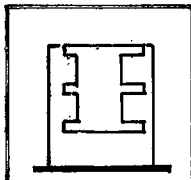
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ				GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI							M	B
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y							
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

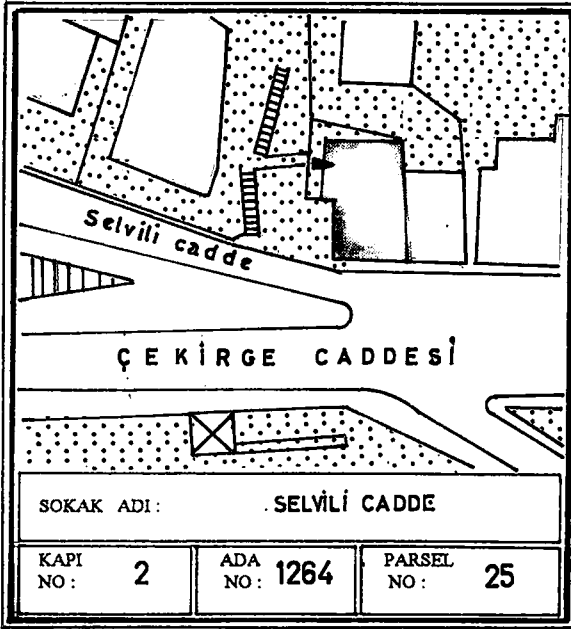
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığma	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	B.A.	B.A.	B.A.	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

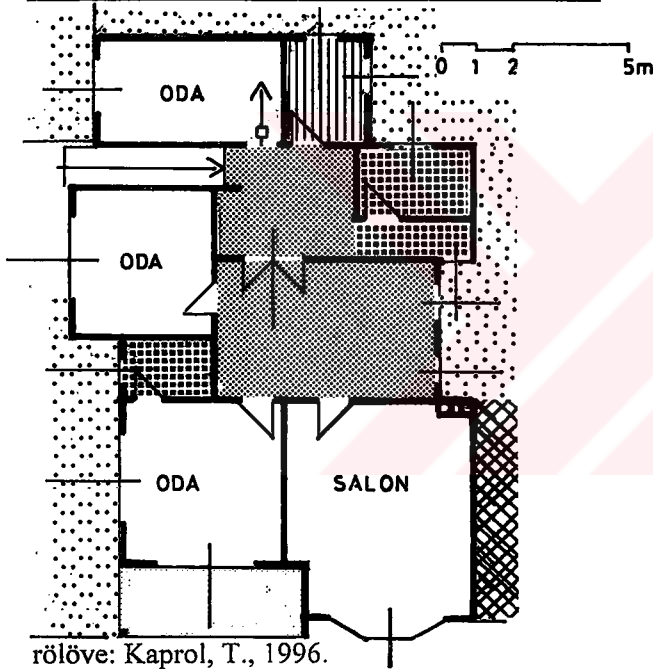
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	—	✓



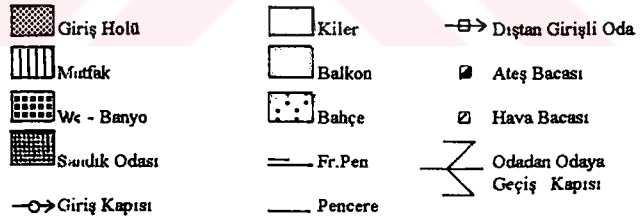
**TÜR 2.B.3-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

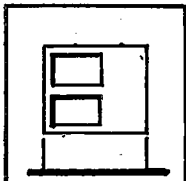


## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ				GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						DAĞILIM	YEMEK Y.	M
Ortada	Kenarda	—	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kürkasa	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—


CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓



**TÜR 2.B.3-ORTA GENİŞLİKTE PARSELLİ,  
KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

### TÜR 3.A Geniş Parselli, Düz Cepheli Konutlar

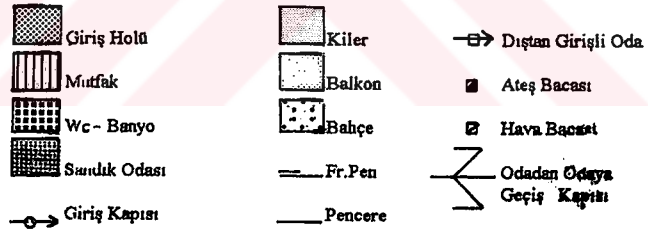
Düz cepheli olmasına karşın, cephe bezemeleri ilgi toplayan bu tür konutlarda asimetrik cephe karakteri hakimdir. Pencere kenarlarında yer alan düşey silmeler pencere açıklıklarını çevrelemektir. Kapı üzerinde tek pencere olabildiği gibi bu pencerenin yerine Fransız penceresinin yer aldığı bir diğer örnekte mevcuttur. Giriş aksı kenarda yer aldığından, asimetrik cephe karakteri konutlara hâkimdir. Çatı bitişlerinde saçak ve parapet ile de karşılaşılmıştır. Plan rölövesi çıkarılan bir binada giriş holünün mekanlara dağılımı yanısıra yemek yeme amaçlı kullanımı da mevcuttur. Günümüzde incelenen bölgede iki örnek ile karşılaşılmıştır.

	<b>TÜR 3. A GENİŞ PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
30	6392	90	Hocalizade Sokak, No:22
31	93	44	Umurbey Sokak, No:3



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

Mal sahibinden izin alınmadığı için rölövesi çıkarılamamıştır.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
Ortada	Kenarda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	—	✓	✓	✓

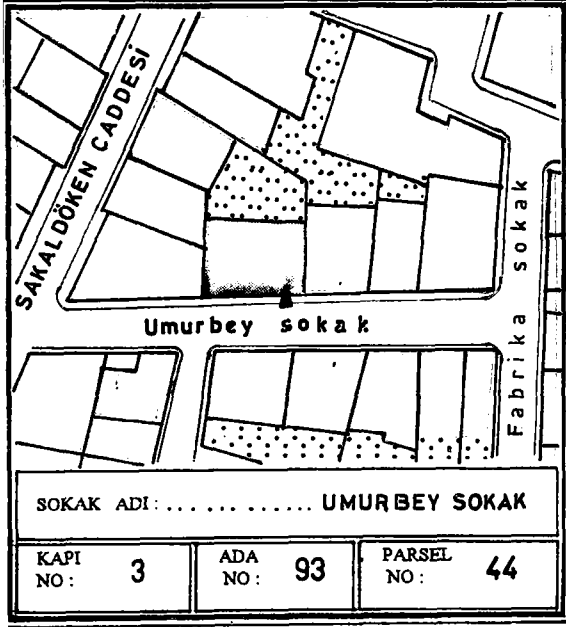
## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	ÜK	ÇK	ZK	ÜK	ÇK		ÜK	ÇK
Yığına	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	—	—
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	✓	—

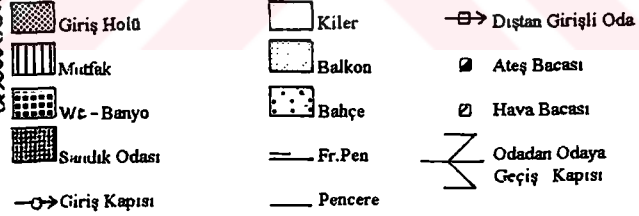
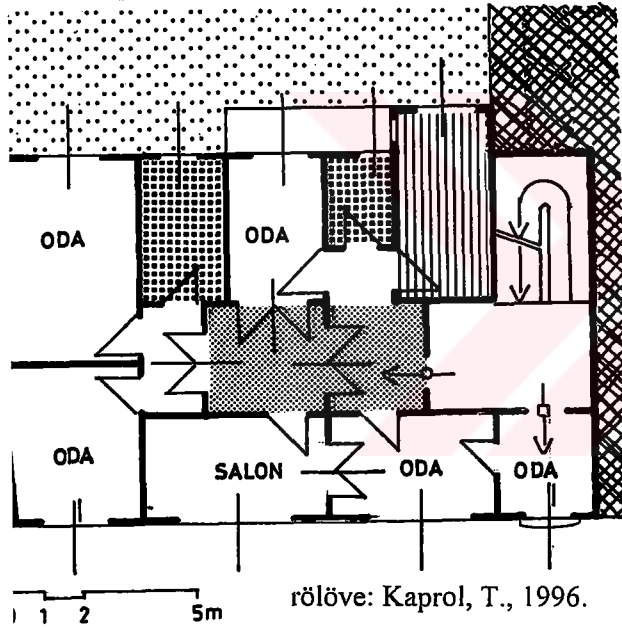
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	—

TÜR 3.A-GENİŞ PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	Ç.K
Yığma	✓	✓	—	—	—	Beşik	✓	—
Kırkas	—	—	—	B.A.	B.A.	Teras	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

## TÜR 3.A-GENİŞ PARSELLİ, DÜZ CEPHELİ KONUT

**TÜR 3.B Geniş Parselli, Çıkmalı Cephele Konutlar**

Parsel boyutlarının yola olan cephesi (12.00-18.00) m arasında değişen bu tür binalarda da üç alt türde örneklerle karşılaşılmıştır. Bu alt türde de çıkma, sınıflandırmada tip olarak kullanılmış ve kendi içinde üçe ayrılmıştır.

- Kapalı çıkmalı konutlar
- Açık çıkmalı konutlar
- Kapalı ve açık çıkmalı konutlar

Parsel genişliğinin artması çıkma cephelerinin yola olan genişliklerini de etkilemiştir. Bu tür binaların çıkmaları, diğer türlerdekilere oranla daha geniştir.




### TÜR 3.B.1 Geniş Parselli, Kapalı Çıkmalı Cephele Konutlar

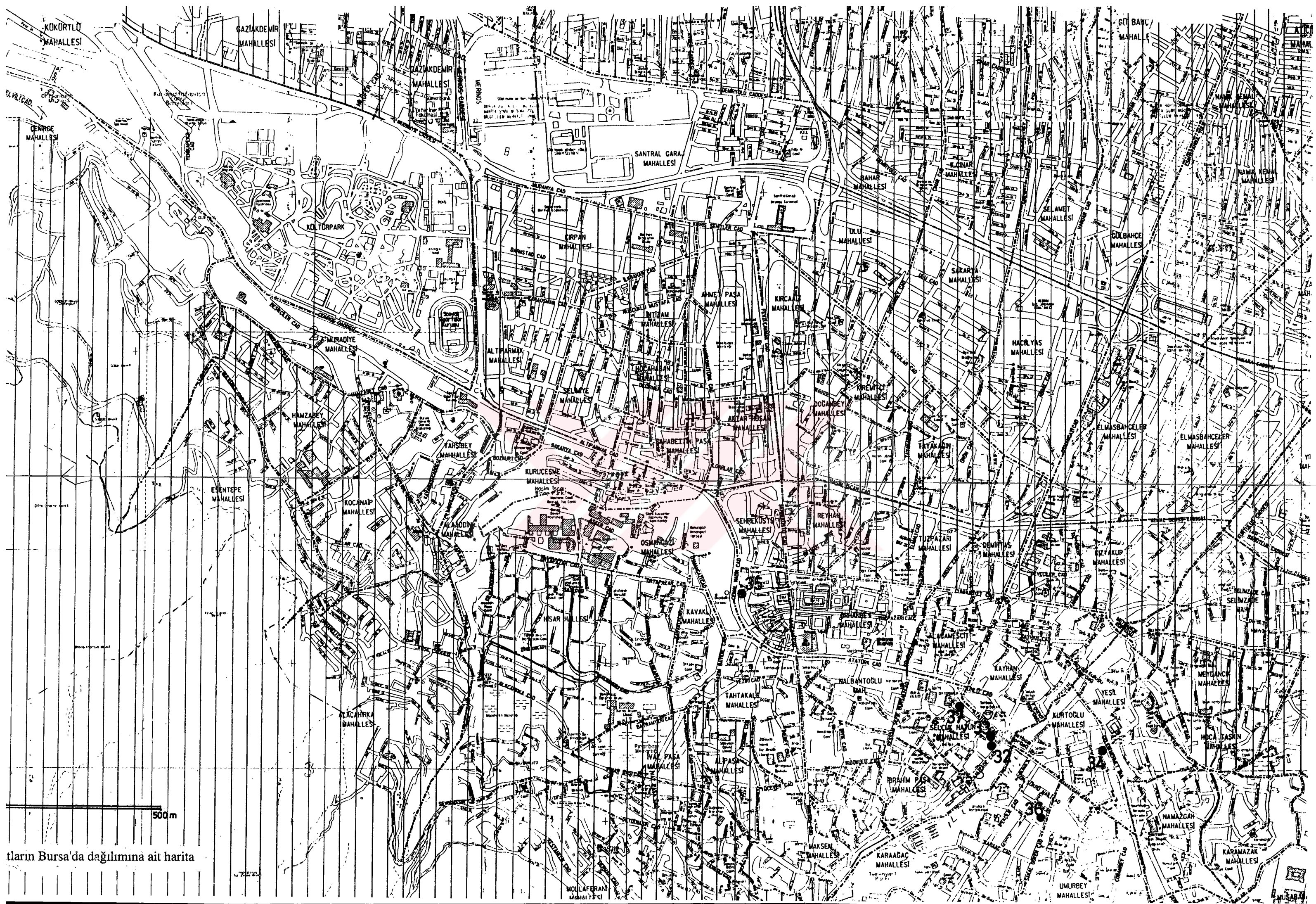
Bu konutların az katlı olanlarında giriş aksı, ortada çok katlı olanlarında ise giriş aksı kenarda yer almıştır. Cephele Fransız penceresi ile bu tür binaların hepsinde karşılaşmıştır. Çıkmaların köşe dönüşlerinde pencere bandları devam ettirilmiştir. Bu uygulama B.A.'nin olanaklarından nasıl yararlanıldığıının iyi bir örneğidir.

Tek ev niteliğindeki konutlardan Katg. no:32 no'lu evin çıkmasında köşe dönüşü, Katg.no: 36 no'lu tek evin çıkmasında köşe dönüşünün yanısıra çıkma altındaki payanda şeklindeki destekler ve pencere üstü alın duvarında kafa pencerelerini anımsatan motifler ile karşılaşmıştır. Simetrisinin egemen olduğu cephelede, bir tek giriş aksları asimetri oluşturmuştur. Konutların genelinde ise Fransız pencerelerinin üst başlıklarında basık kemerler ile de karşılaşmıştır.

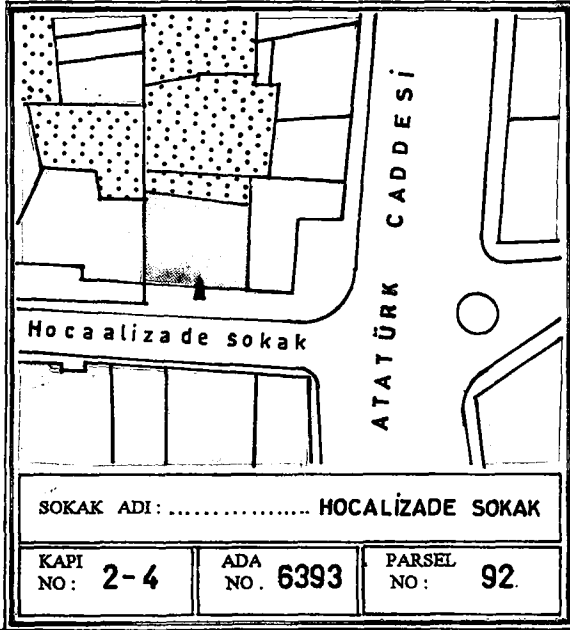
İncelenen konutlar içinde sadece Katg. no.su 37 olan konut binasında, dairelerinin girişinin açıldığı sahanlıkta özel bir yaklaşım gözlemlenmiştir. Sahanlık karşılıklı iç balkonlardan oluşmuş ve bunlar konutların girişi önünde yer almıştır. Konut binasının iç mekanına farklılık kazandıran tutumda, karşılıklı iç balkonların arası bir aydınlık olarak değerlendirilmiş, çatıdan birinci kat sahanlığına doğal ışık ve hava alınabilmiştir. Birinci kat döşemesinde yırtık yapılmamış, burası bütün olarak değerlendirilmiştir. Binanın içinde birbirini gören iç balkonlar birer sokak niteliği, birinci kat sahanlığı ise iç meydan niteliği üstlenmiştir.

	TÜR 3.B.1. GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI CEPHELE KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI			
	Katg.No:	Ada	Parsel	Sokak Adı, No:
	32	6393	92	Hocaalizade Sokak, No: 2-4
	33	6393	68	Atatürk Caddesi, No: 5
	34	128	37	Yeşil Caddesi, No: 40
	35	681	89	Bilecik Sokak, No: 5
	36	103	23	Sakaldöken Caddesi, No: 47
	37	1358	67	Atatürk Caddesi, No: 23



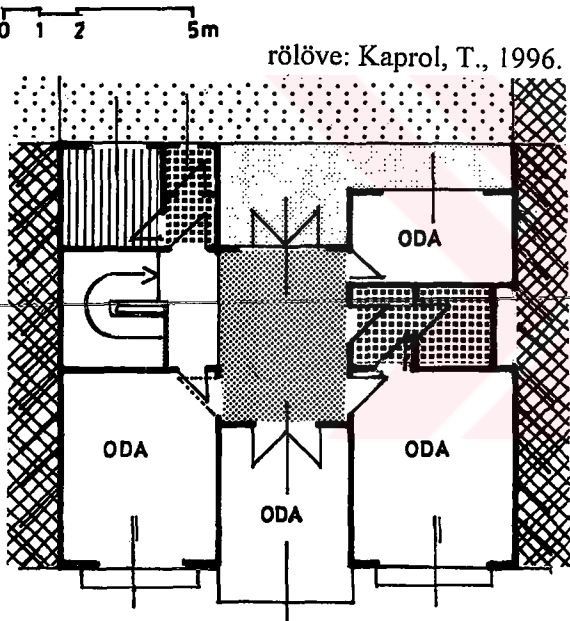


İstanbul'da Bursa'da dağılımına ait harita



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

rölöve: Kaprol, T., 1996.



- Giriş Holü
- Mutfak
- We - Banyo
- Sandık Odası
- Giriş Kapısı
- Kiler
- Balkon
- Bahçe
- Fr.Pen
- Pencere
- Dıştan Girişli Oda
- Ateş Bacası
- Hava Bacası
- Odadan Odaya Geçiş Kapısı

PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						M	B	WC
Ortada	Kenarda				Dağılım	Yemel. Y							
✓	—	—		✓	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER

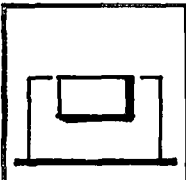
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	ÜK	Ç.K	ZK	ÜK	Ç.K	ÜK	Ç.K
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓
Kurkas	—	—	—	B.A	B.A	—	Teras	—

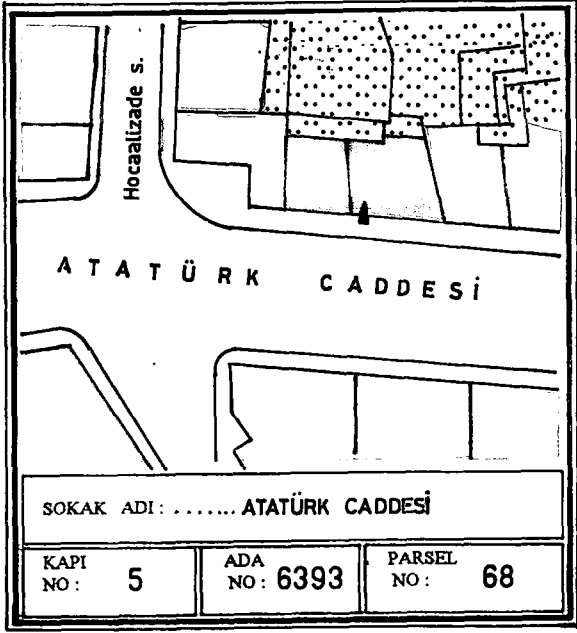
CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	✓	—

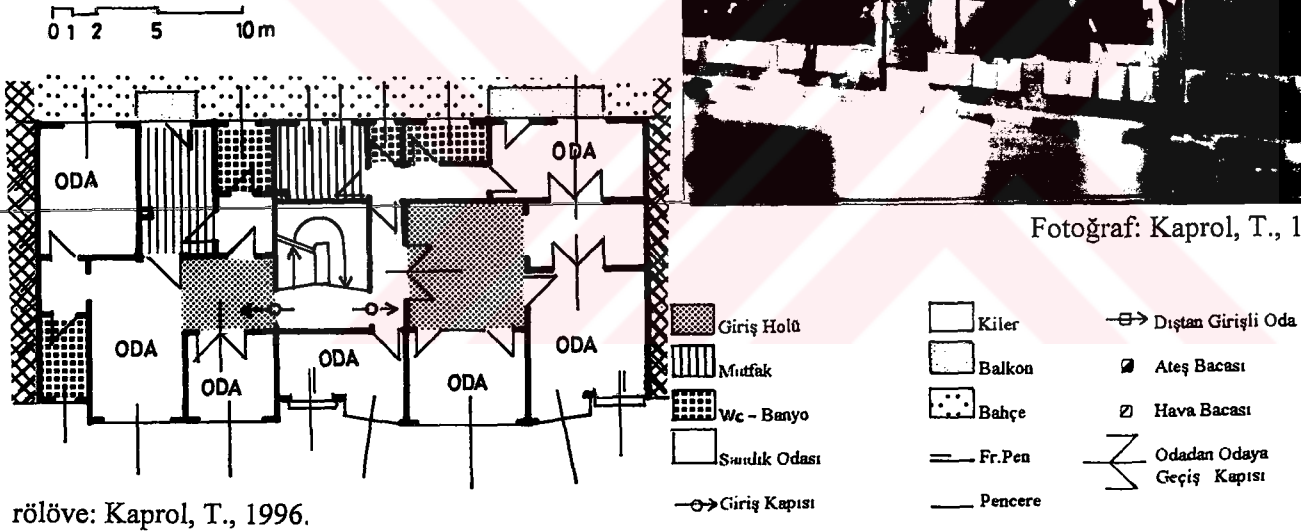
TÜR 3.B.1-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI

KONUT





Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



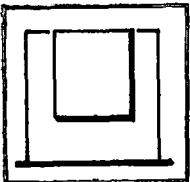
rölöve: Kaprol, T., 1996.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

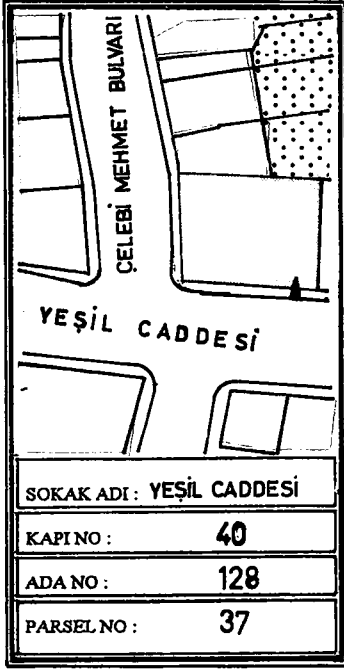
BİNA GENELİNDE		BODRUM KAT		KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						M	B	WC
Ortada	Kenarda			Dağıtım	Yemek Y							
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığma	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	—	B.A	B.A	ahs.	Teras	✓	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

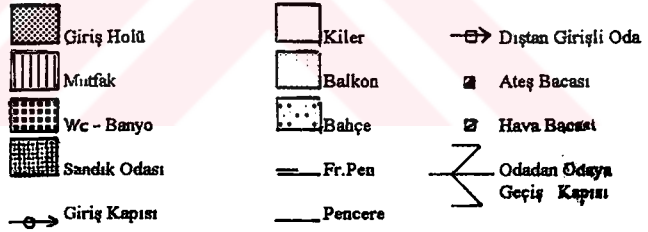


**TÜR 3.B.1-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI  
KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

Rölövesi alınmayan diğer bir bina örneği.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

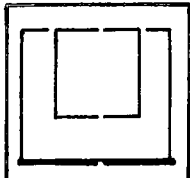
BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y				M	B	WC
	✓										

## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kurkas	—	—	—	BA.	BA.	—	Teras	—	—

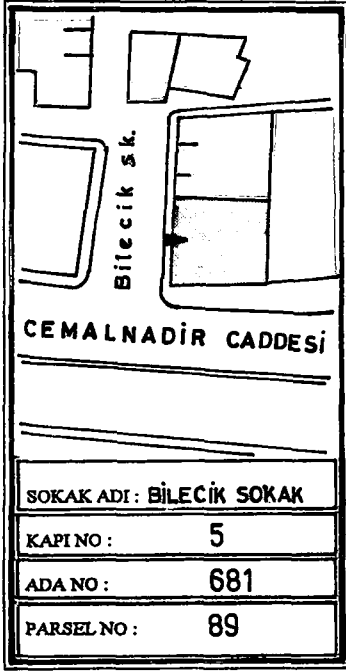
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

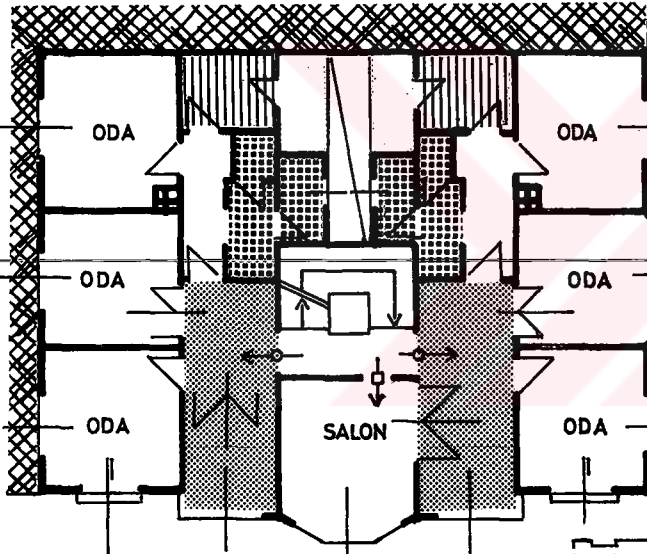


TÜR 3.B.1-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI

KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Fransız pencereleri ve kapalı pencere çıkmaları ile ilgi çeken bir örnek.

rölöve: Kaprol, T., 1996.

0 1 2 5 10 m

## PLAN ÖZELLİKLERİ

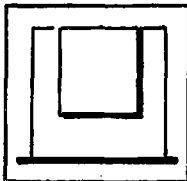
BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Duğulm	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığma	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	B.A.	B.A.	ahş	Teras	✓	—

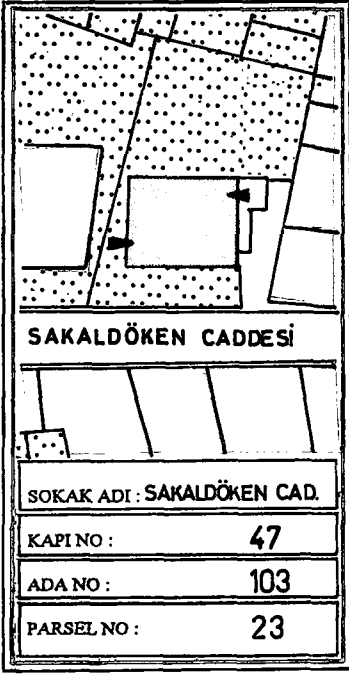
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	✓	—



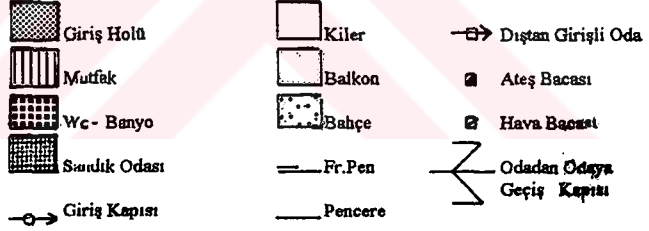
TÜR 3.B.1-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI

KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

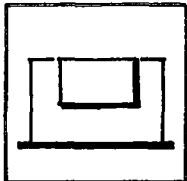
Cephede yer alan kapalı çıkımda pencere üzerindeki kafa pencerelerini anımsatan motifler ve parapet duvarlarında yer alan etiket biçimli bezemeleri ve de çıkma altındaki kargir payandaları ile ilgi toplayan bir örnek.



PLAN ÖZELLİKLERİ												
BİNA GENELİNDE				KONUT KAPSAMINDA								
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağıtım	Yemek Y					M	B	WC
	✓		✓									

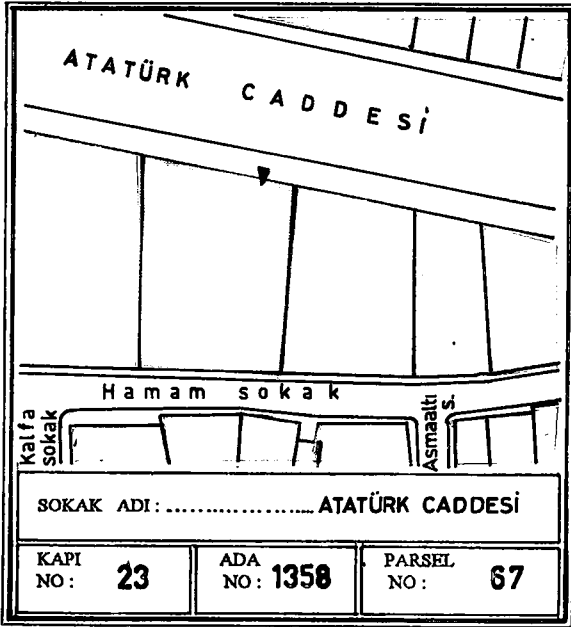
YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM				DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığıma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Karkas	—	—	—	BA	BA	—	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

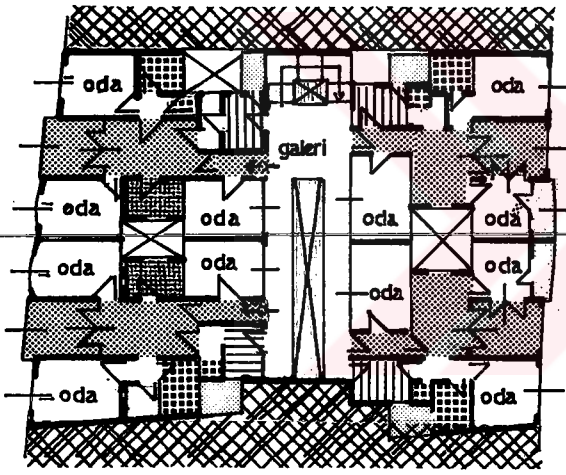


TÜR 3.B.1-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI

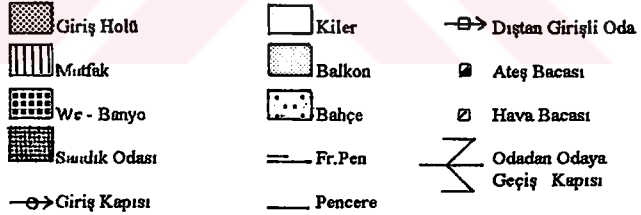
KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: GERÇEKŞİ, M.. 0 1 2 5 10m



## PLAN ÖZELLİKLERİ

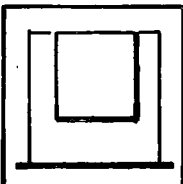
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA			KİLER		ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI				
Ortada	Kenarda				Dağılım	Yemek Y.				M	B	WC
✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	—	—	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Karkas	BA	BA.	—	BA.	BA.	BA.	Teras	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

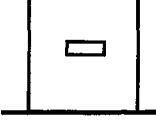
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—



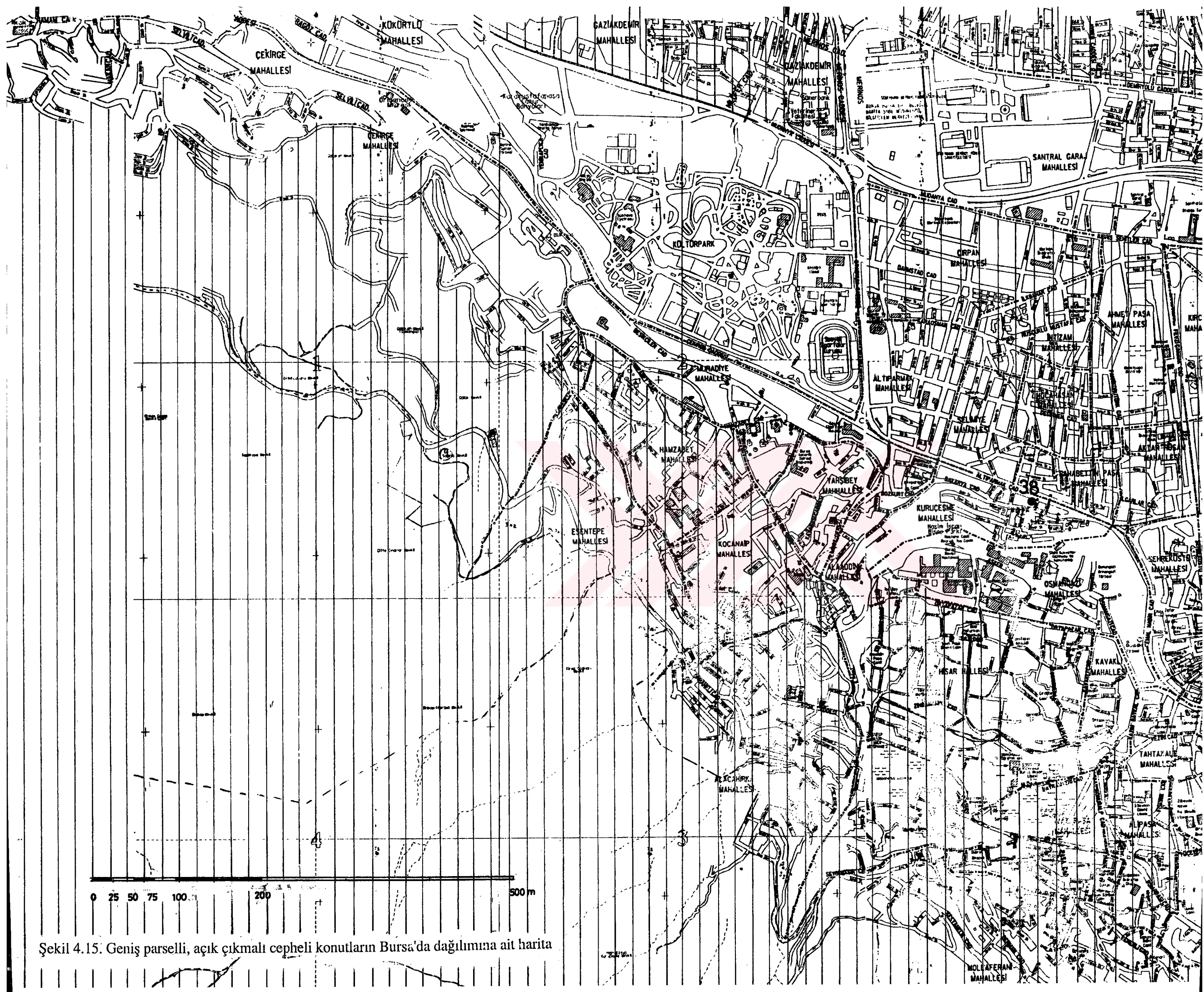
**TÜR 3.B.1-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ÇIKMALI  
KONUT**

**TÜR 3.B.2 Geniş Parselli, Açık Çıkmalı Cepheli Konutlar**

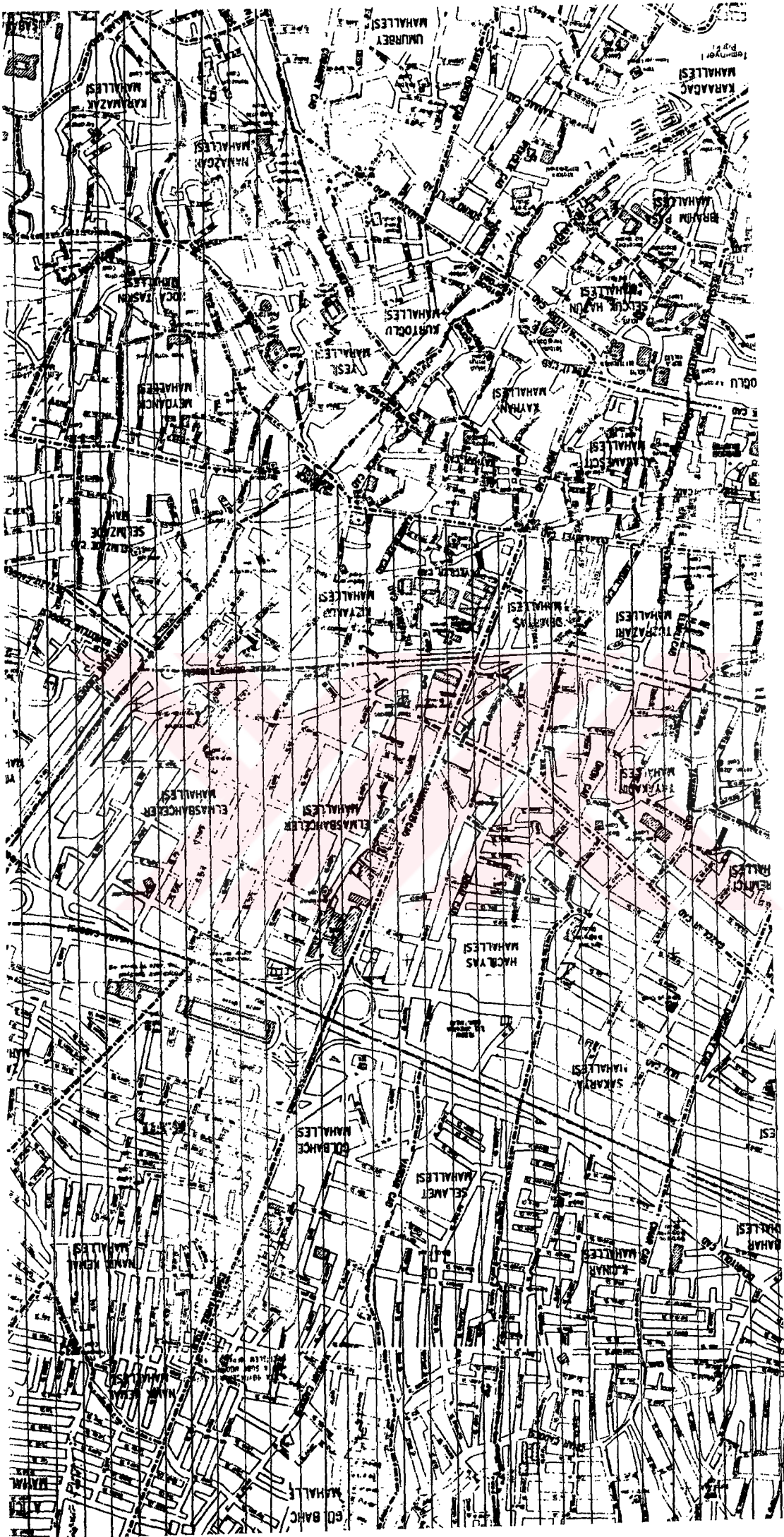
İncelenen binalar içinde bu türdeki tek örnek olan bina, günümüzde işlev değiştirerek, iş-yerine çevrilmektedir. Açık çıkmaları cepheye simetri katan binanın, üst katında ilave kat yer almıştır. Girişi kenarda bulunan bina, kentin yoğun ulaşım alteri çevresinde konumlandığı için giriş katında dükkan işlevine yer verilmiştir.

	<b>TÜR 3. B.2. GENİŞ PARSELLİ, AÇIK ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
38	-	-	Altıparmak Caddesi, No: 1





Şekil 4.15. Geniş parselli, açık çıkmalı cephele konutların Bursa'da dağılımına ait harita



ALTIPARMAK CADDESİ		
SOKAK ADI: ..... ALTIPARMAK CADDESİ.		
KAPI NO: 13	ADA NO: —	PARSEL NO: —



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

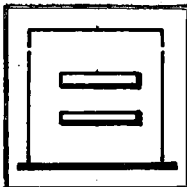
	Giriş Holü		Kiler		Dıştan Girişli Oda
	Mutfak		Balkon		Ateş Bacası
	Wc - Banyo		Bahçe		Hava Bacası
	Sandık Odası		Fr.Pen		Odadan Odaya Geçiş Kapısı
	Giriş Kapısı		Pencere		

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda					Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
—	✓	✓	✓												

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma							Beşik		
Kurkas							Teras		

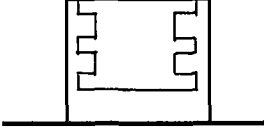
CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

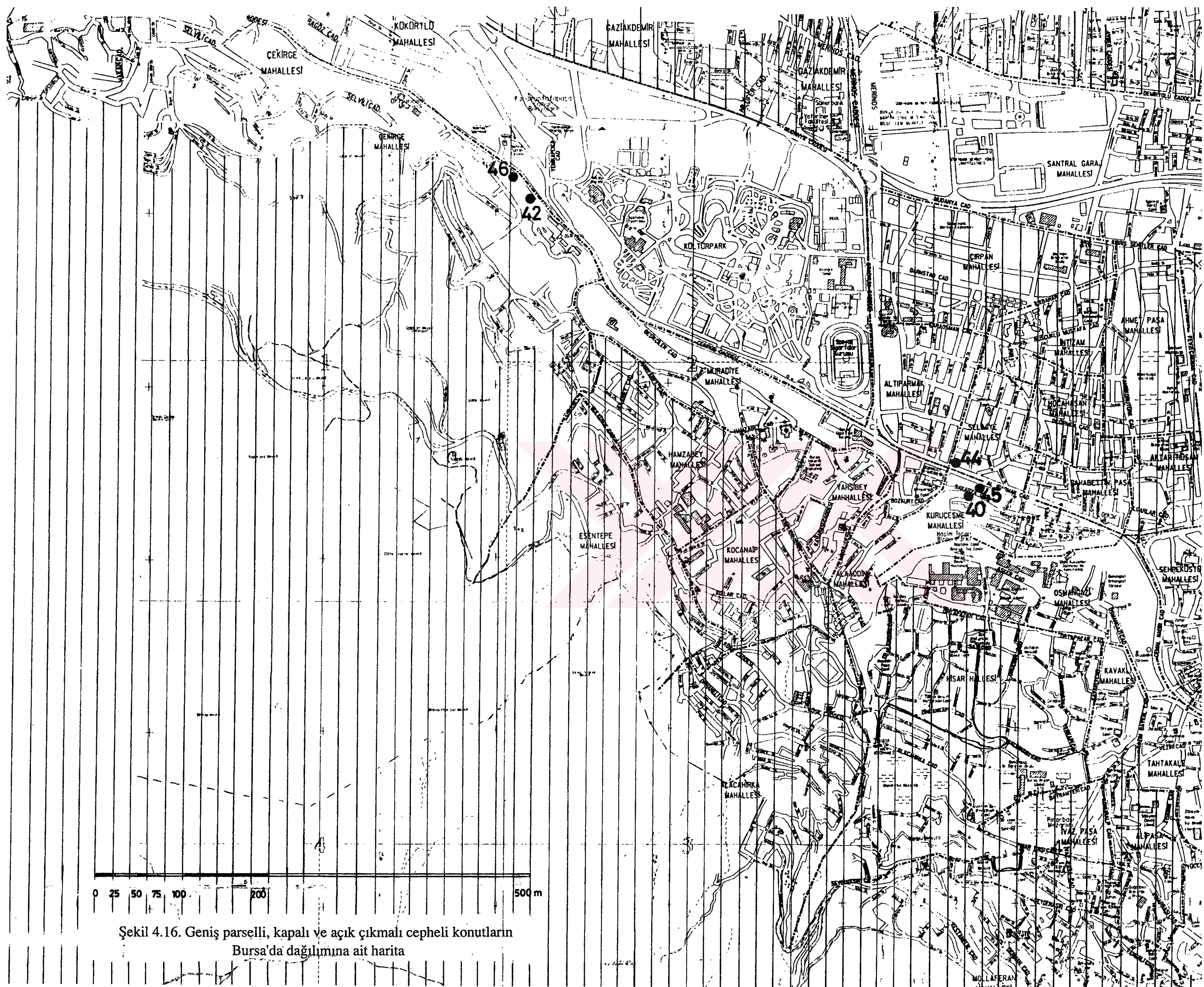


TÜR 3.B.2-GENİŞ PARSELLİ, AÇIK ÇIKMALI KONUT

### TÜR 3. B.3 Geniş Parselli, Kapalı ve Açık Çıkmalı Cephele Konutlar

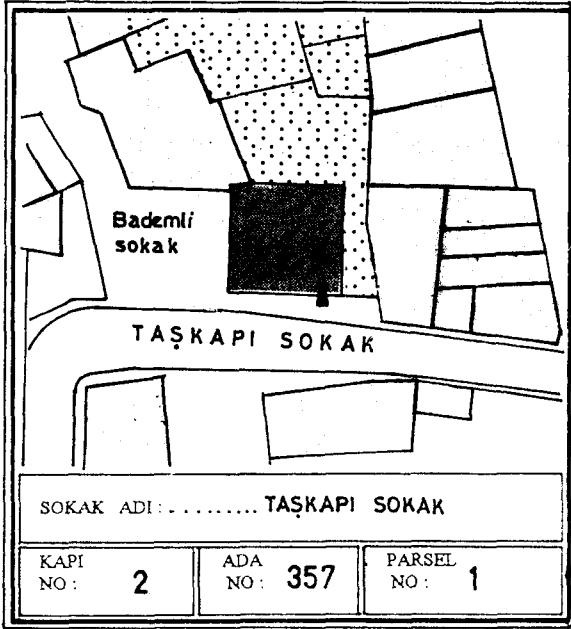
Kapalı çıkmaların iki yanında yer alan açık çıkmalı konutlar yanısıra çıkma üzeri balkonlu bir konut ile de karşılaşmıştır (Katg. No:43). Bu özelliklerden farklı olarak Altıparmak caddesinde yer alan kapalı-açık-kapalı sisteminde çıkmalı konut binası ile de karşılaşmıştır. Dış sofalı plan türünü anımsatan Katg. No: 46 no.lu binada ilgi çekmektedir. kargir sistemli binanın ahşap nitelikli alt kat balkon tavanında ve saçak alt yüzeylerinde süslemeler ile karşılaşmıştır.

	<b>TÜR 3.B.3. GENİŞ PARSELLİ, KAPALI VE AÇIK ÇIKMALI CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>		
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
39	357	1	Taşkapı Sokak, No:2
40	864	157	Sakarya Caddesi, no:105
41	334	128	Fevzi Çakmak Caddesi, No:59
42	-	-	Çekirge Caddesi
43	103	24	Sakaldöken Caddesi, No:24
44	714	27	Tahir Sokak, No:2
45	880	26	Atatürk Caddesi, No:45
46	-	-	Çekirge Caddesi

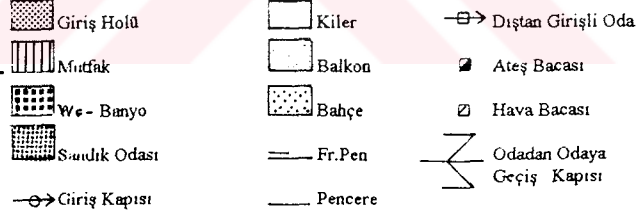
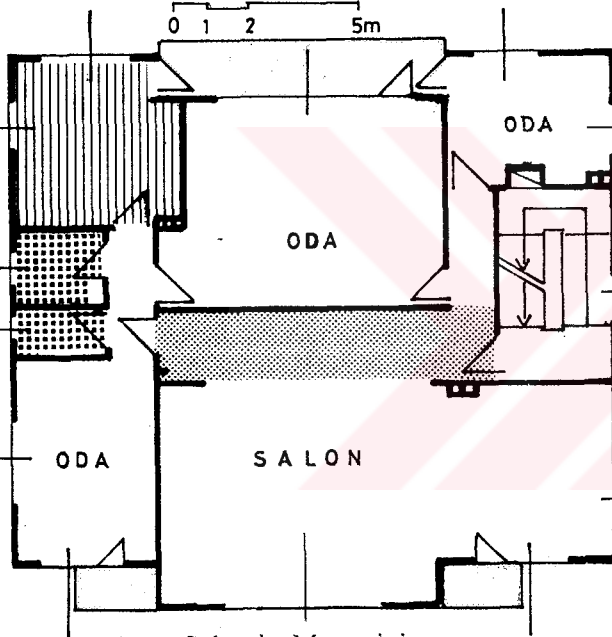


Şekil 4.16. Geniş parselli, kapalı ve açık çıkmalı cepheli konutların Bursa'da dağılımına ait harita





Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Sabuniş, M., arşivi.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

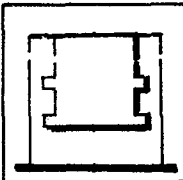
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
	—	✓	—	✓	✓	—	—	—	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

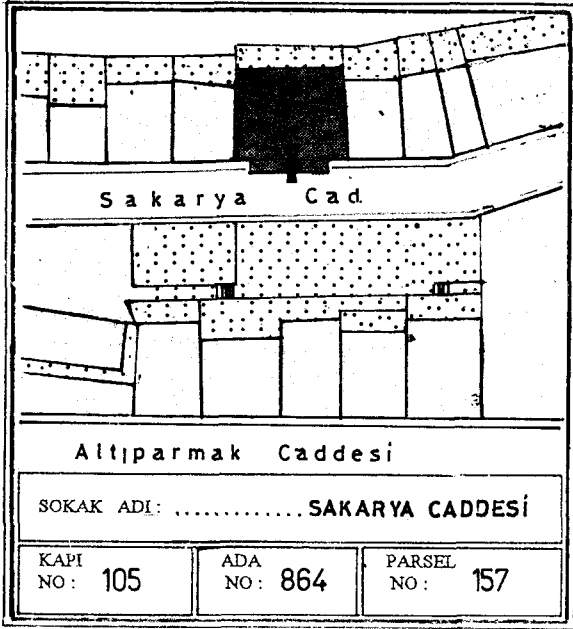
TAŞIYICI SİSTEM	DÖŞEME						ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığına	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Karkas	—	—	—	B.A	B.A	—	Teras	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

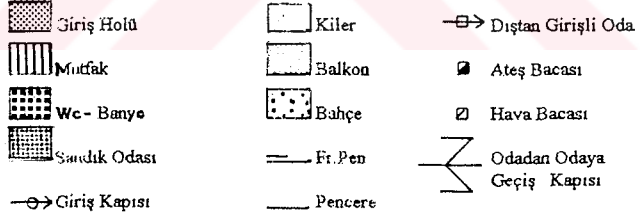
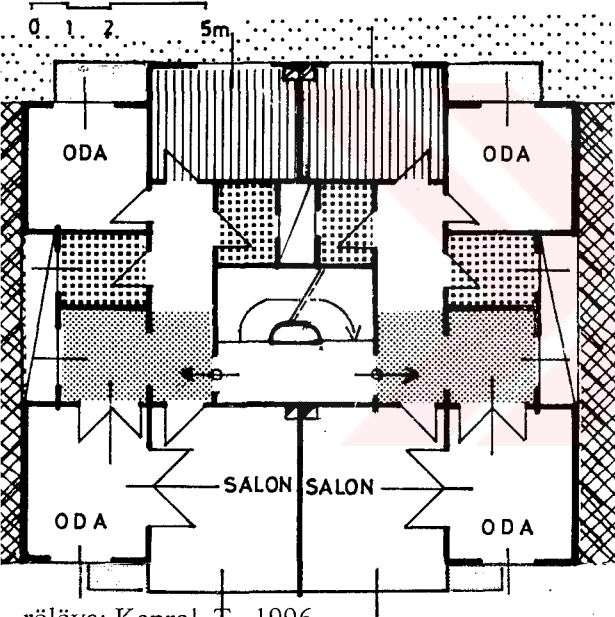
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—



**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

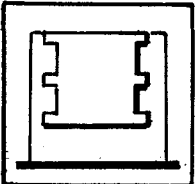
## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜ'NÜ KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ.GİR. ODA.	SANDIK ODASI	KÜLEP	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ					Dağılım	Yemek Y.						M	B	WC
Ortada	Kenarda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	—	✓	✓	✓

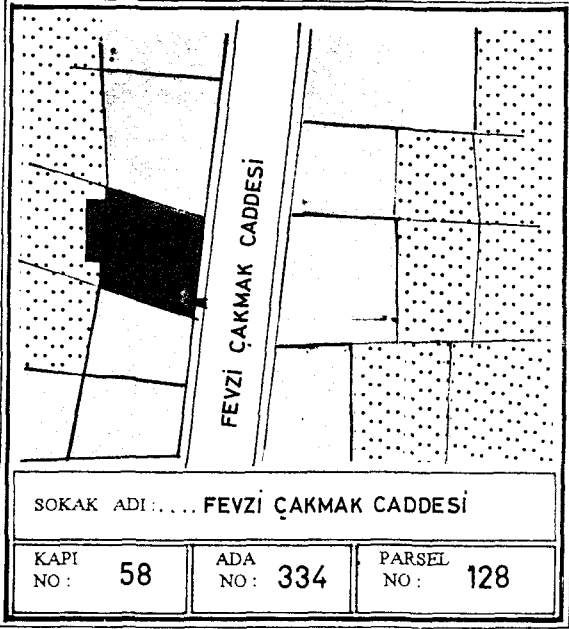
YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığına	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	—	B.A	B.A	B.A	Teras	✓	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	✓	—

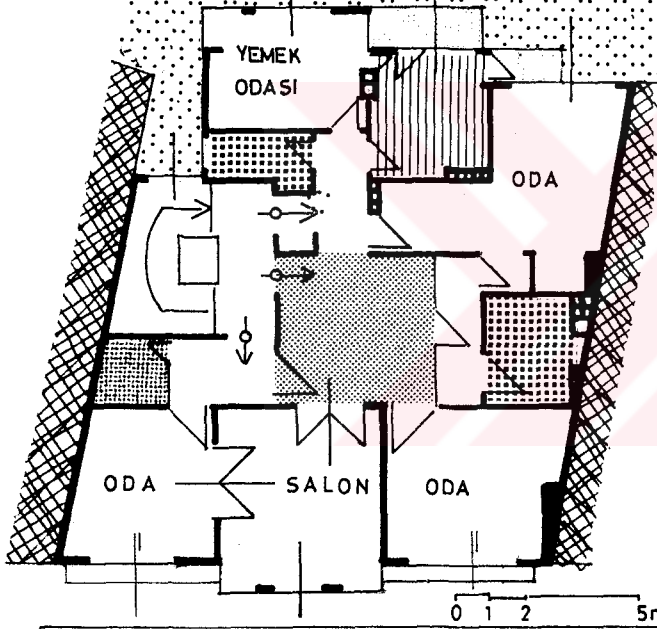
**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**





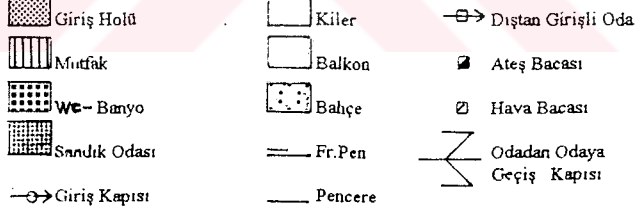


Yapım yılı: 1958, Mimarı: Tahir Ergüç



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

Rölöve için, binanın mimarı Tahir Ergüç'ün projesinden faydalanılmıştır.



### PLAN ÖZELLİKLERİ

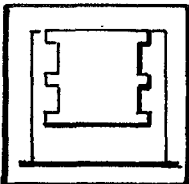
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ					GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI						M	B	WC
Ortada	Kenarda			✓	Dağılım	Yemek Y.	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓
-	✓	-			✓	-							

### YAPISAL ÖZELLİKLER

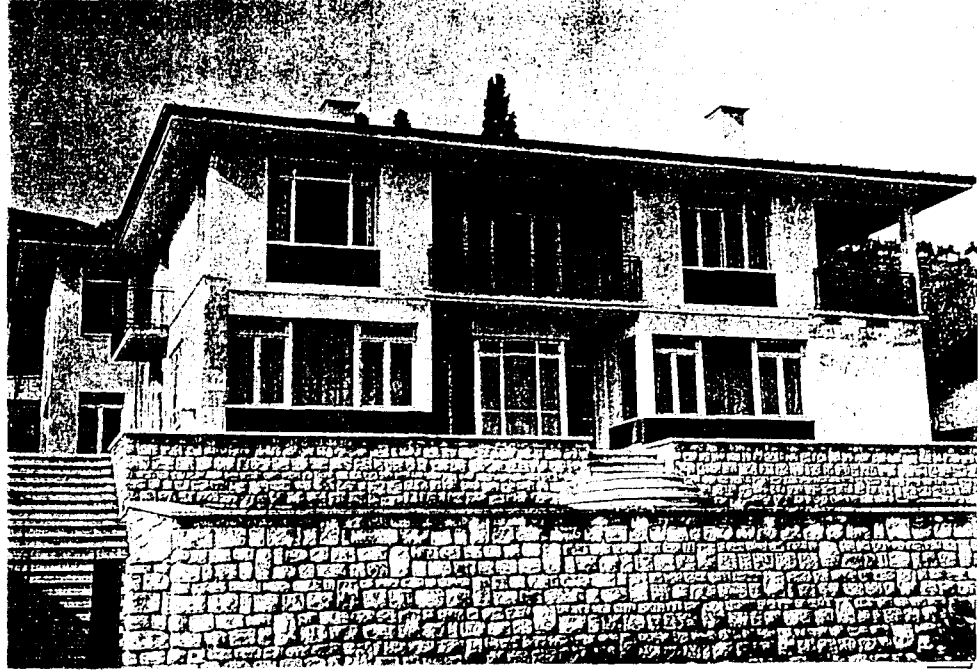
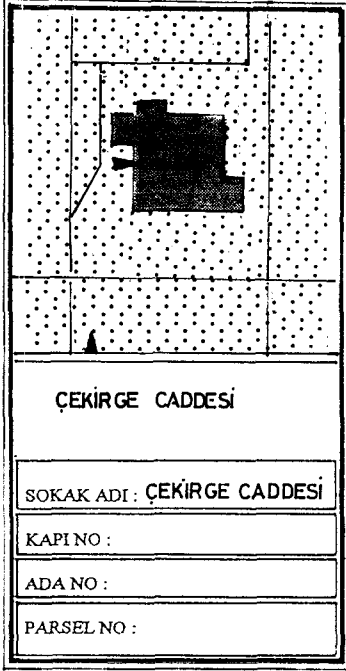
	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	-	-	-	-	Beşik	✓	
Kürkasa	-	-	-	B.A.	BA.	ahş.	Teras	✓	

### CEPHESEL ÖZELLİKLER

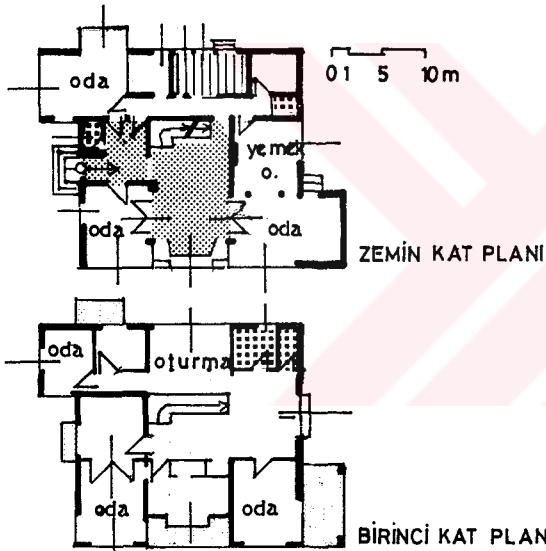
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	-	-	✓	✓	-



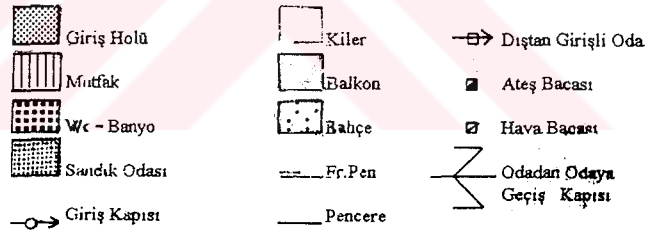
**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Arkitekt dergisi, (1950), 3-4.



Mimari Halit Femir ve Feridun Akozan tarafından yapılan konutun cephe biçimlenişinde loca biçiminde ve açık çıkma kullanımı dikkati çekmektedir.

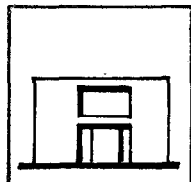


Rölöve: Arkitekt dergisi, (1950), 3-4.

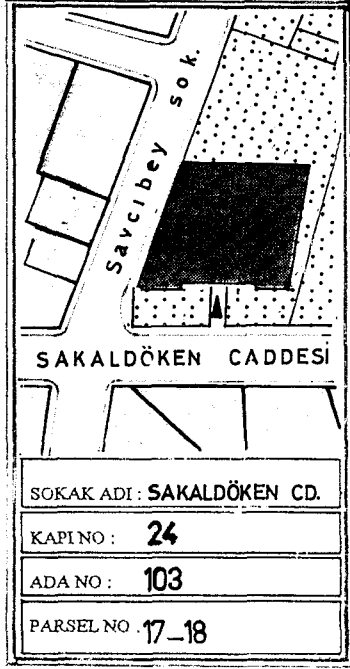
PLAN ÖZELLİKLERİ											
BİNA GENELİNDE			KONUT KAPSAMINDA								
ÇIKIŞ AKSİNIN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığına	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kurkas	—	—	—	BA	BA	—	Teras	—	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	✓	—

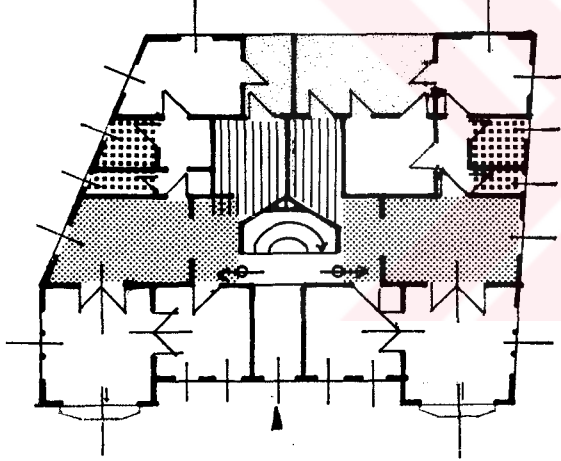


## TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT

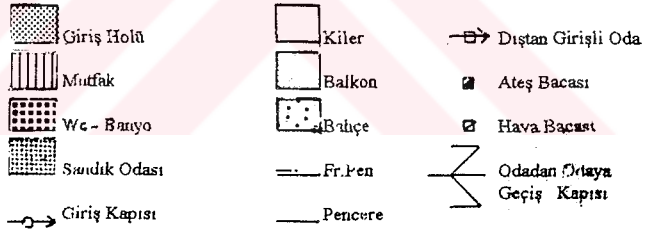


Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

01 5 10m



Mimari Paul BONATZ'ın öğrencilerinden Y. Mimar Mehmet GÜLEZ'e ait binanın cephe özellikleri ilgi çekicidir: Cephede renk olarak uçuk pembe edelputz sıva ve doğramalarda mercan kırmızısı kullanılmıştır.



Rölöve için binanın mimarı Mehmet Gülez'in projesinden yararlanılmıştır.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

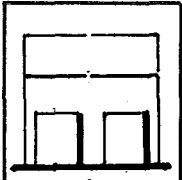
BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA										
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

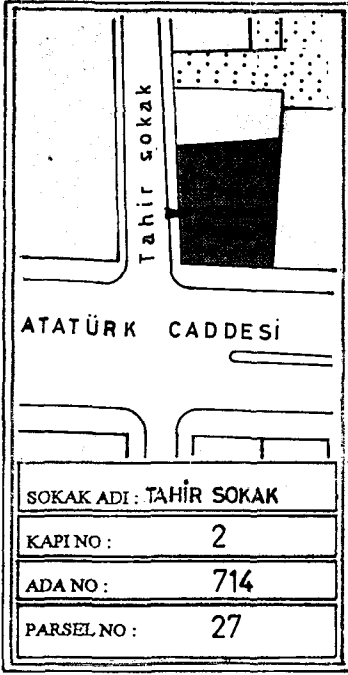
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	—	B.A	B.A	a.k.	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	—	✓

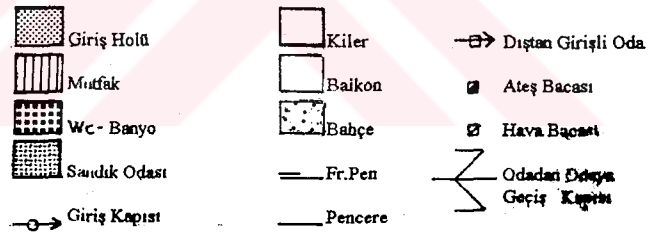


**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

Günümüzde yeme-içme mahalli olarak kullanılan konut işlev değiştirmiştir. Bu değişiklik binanın orijinal plan düzenini bozduğu için rölövesinin alınması uygun görülmemiştir.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

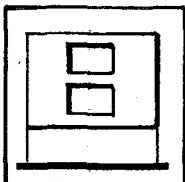
BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI		DIŞ GIR ODA		SANDIK ODASI		KILER		ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ						Dağıtım	Yemek Y									M	B	WC
Ortada	Kenarda																	
✓																		

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM		DÖŞEME					ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Karkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

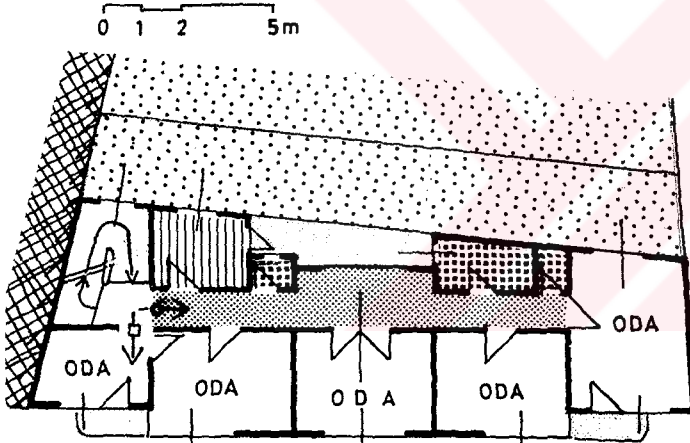


**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

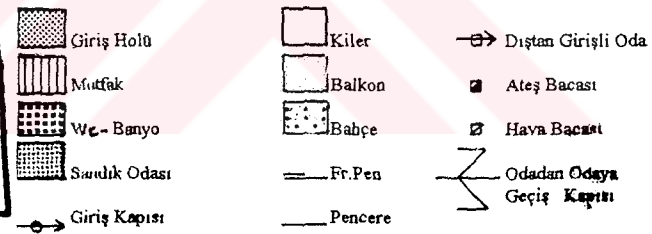
ALTIPARMAK	
C A D D E S İ	
SOKAK ADI : ATATÜRK CADDESİ	
KAPI NO :	45
ADA NO :	880
PARSEL NO :	26



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Yatay hatların egemen olduğu cephede eğrisel biten balkon ile cephedeki hareket yatayda son bulmaktadır.



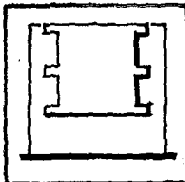
rölöve: Gökçen, Y., 1995.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		BODRUM KAT		KONUT KAPSAMINDA		DİŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT			GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI					M	B
Ortada	Kenarda	✓	✓	Dağılım	Yemek Y.	✓	✓	—	✓	✓	✓
—	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	✓	✓	✓

YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığna	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kirikas	—	—	—	BA	BA	—	Teras	✓	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—



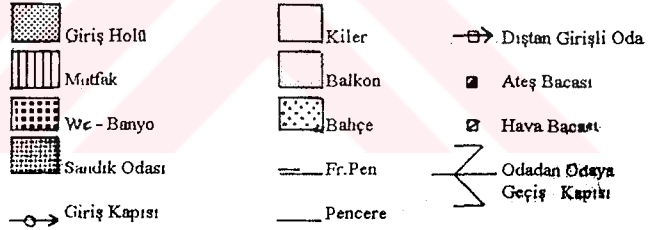
**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

ÇEKİRGE CADESİ
SOKAK ADI: ÇEKİRGE CADESİ
KAPINO:
ADA NO:
PARSEL NO:



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995

İkinci Milli Mimarlık etkisinde inşa edilmiş binanın ön cephesinde yer alan balkon adeta bir dış sofa niteliğindedir. Balkonun tavanında ve saçaklarında ahşap malzeme ile geneksel bezeme konuta yansımıştır.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

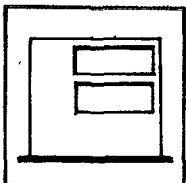
BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA										
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GİR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC

## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma							Beşik		
Kırkas							Teras		

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

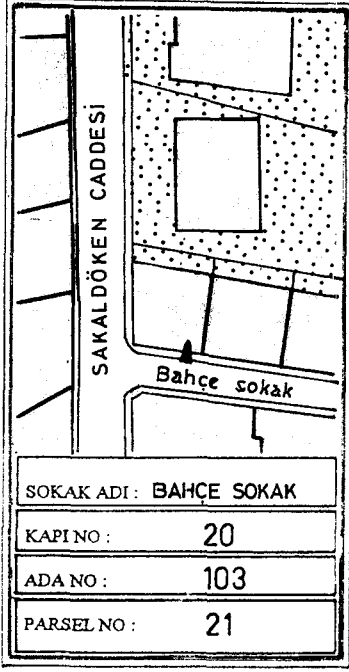


**TÜR 3.B.3-GENİŞ PARSELLİ, KAPALI ve AÇIK ÇIKMALI KONUT**

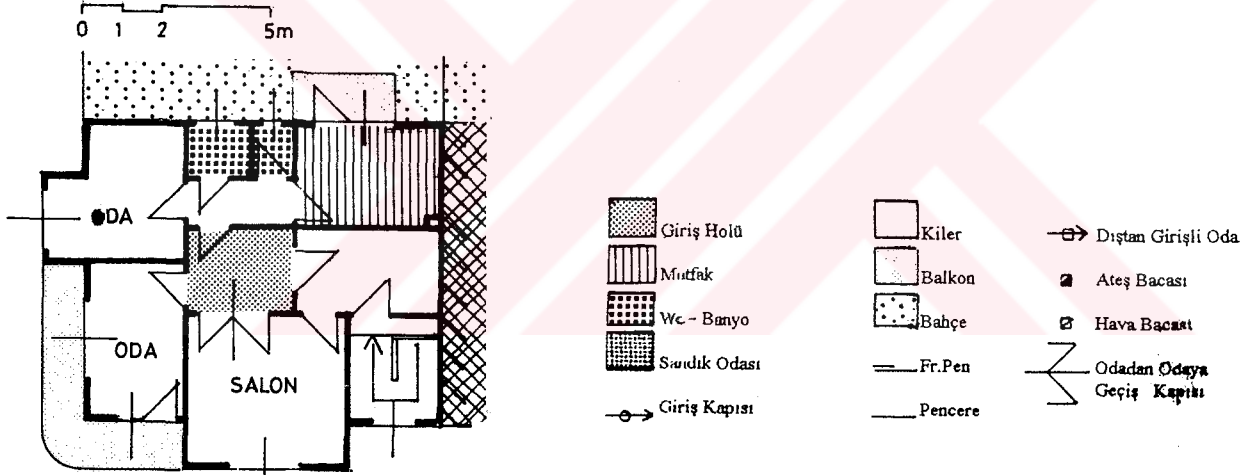
### TÜR 4 Köşe Parselli Özel Çözümlü Cepheli Konutlar

Köşeli parselli binalarda biri dışında çıkmalar, eğrisel biçimlidir. Bir örnekte köşe çözümleri içe çekilerek ve köşeli biçimlenmiştir. Bu tür binalar içinde kapalı çıkmalı iki, kapalı ve açık çıkmalı beş konut, sadece açık çıkmalı bir konut ile karşılaşmıştır. Eğrisel köşe formlarında pencereler yer almıştır. Örneklerin biri dışında tümünde zemin katlarda dükkanlara yer verilmiştir.

<b>TÜR 4. KÖŞE PARSELLİ, ÖZEL ÇÖZÜMLÜ CEPHELİ KONUTLARIN BURSA'DA DAĞILIMI</b>			
<b>Katg.No:</b>	<b>Ada</b>	<b>Parsel</b>	<b>Sokak Adı, No:</b>
47	103	21	Bahçe Sokak, No:20
48	138	1	Yeşil Caddesi, No:45
49	-	-	Ortapazar Caddesi, No:14
50	8232	22	Atatürk Caddesi, No:92
51	350	28	Atatürk Caddesi, No:6
52	1043	41	Çekirge Caddesi, No:173
53	350	32	Atatürk Caddesi, No:2
54	6393	92	Atatürk Caddesi, No:1



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995



rölöve: Kaprol, T., 1996

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
—	✓	—	✓	✓	✓	✓	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

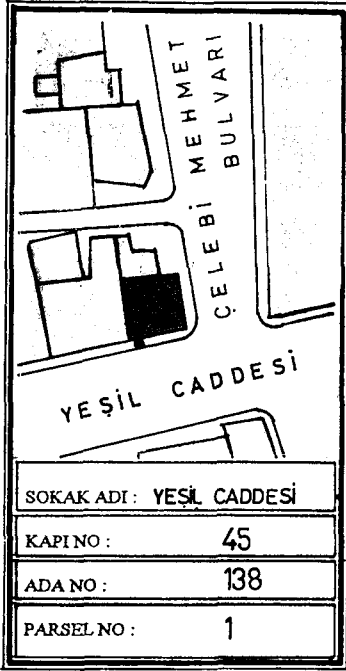
	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓	—
Kurkas	—	—	—	BA.	BA.	—	Teras	—	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

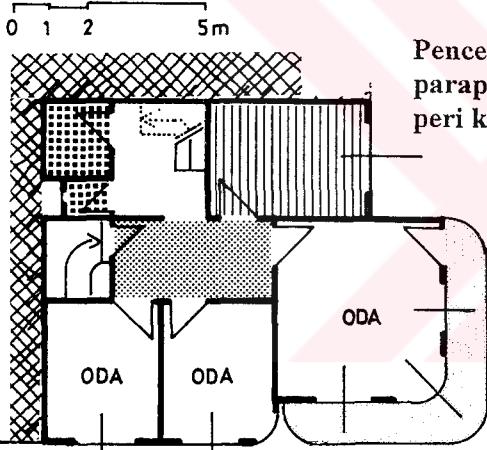
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	—	✓

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT

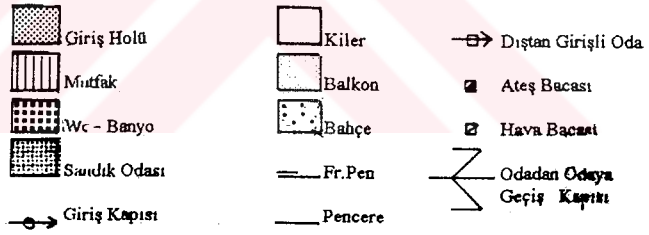




Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Pencere kenarlarında pişmiş tuğlaların kullanıldığı binanın balkon parapetleri Art-Deco stilinin etkilerini taşımaktadır. Binanın dış çeperi kargir, döşemesi ahşap nitelikli olarak yapılmıştır.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA								
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y				M	B	WC
—	✓	—	✓	—	—	—	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	—	
Kurkas	—	—	—	B.A.	ahş.	—	Teras	✓	

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

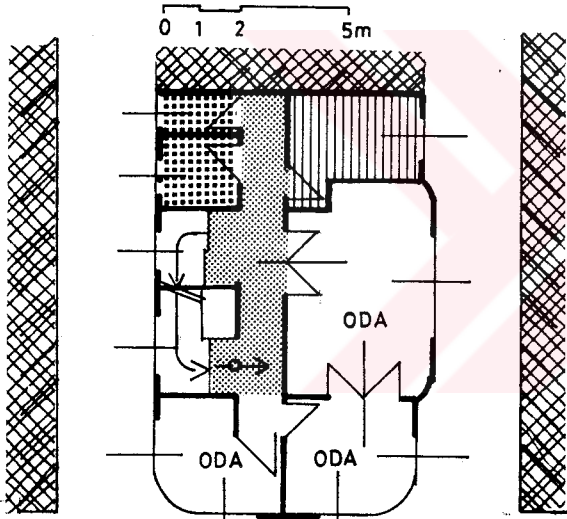
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT

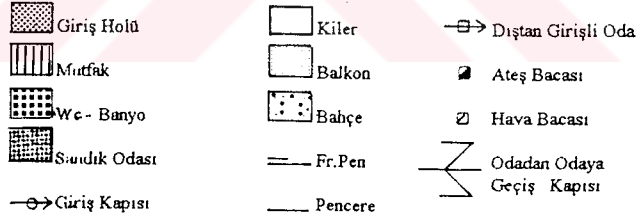
ORTAPAZAR CADDESİ		
SOKAK ADI: . . . . . ORTAPAZAR CADDESİ		
KAPI NO: 14	ADA NO: —	PARSEL NO: —



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

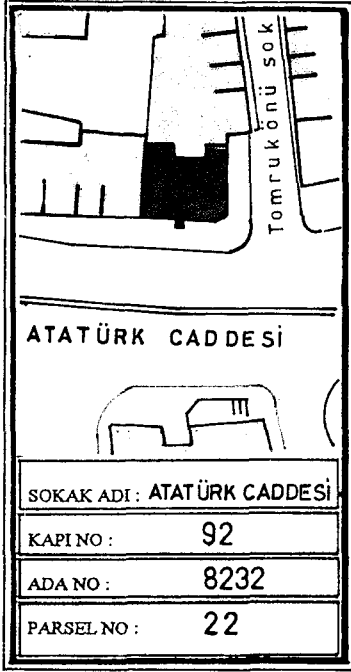


PLAN ÖZELLİKLERİ												
BİNA GENELİNDE				KONUT KAPSAMINDA								
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KİLER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağıtım	Yemek Y					M	B	WC
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

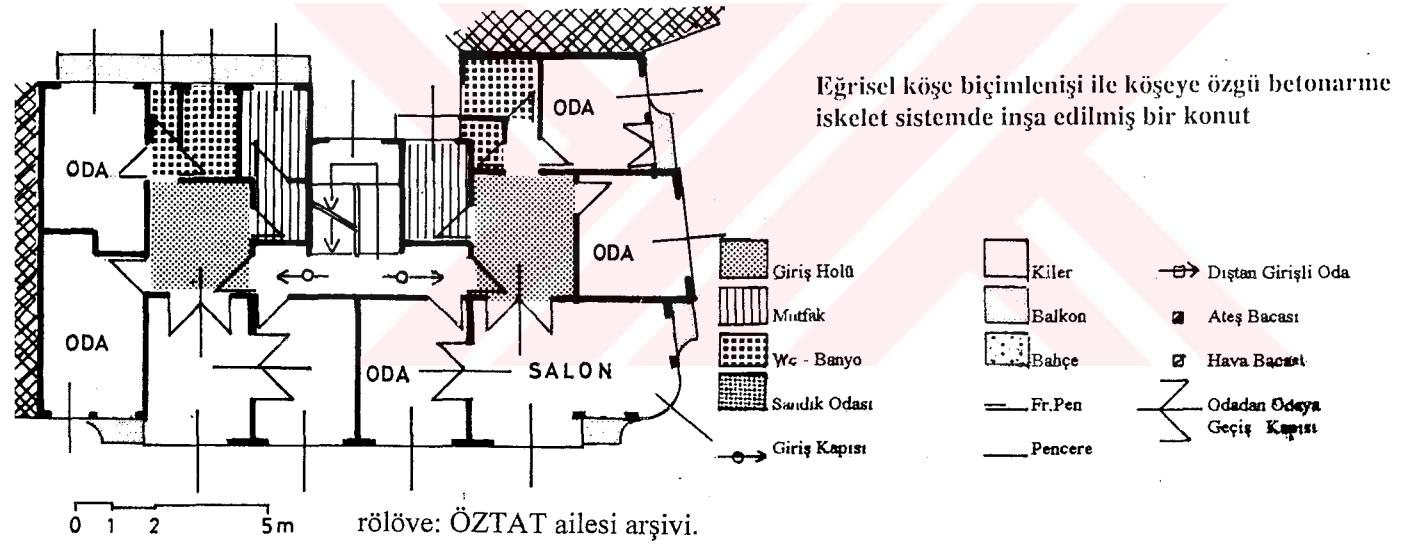
YAPISAL ÖZELLİKLER									
TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME				ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K		Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	ahş	Teras	✓	—

CEPHESEL ÖZELLİKLER					
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA									
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ, GIR. ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda		Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	✓	✓	✓	✓	—	—	—	✓	✓	✓

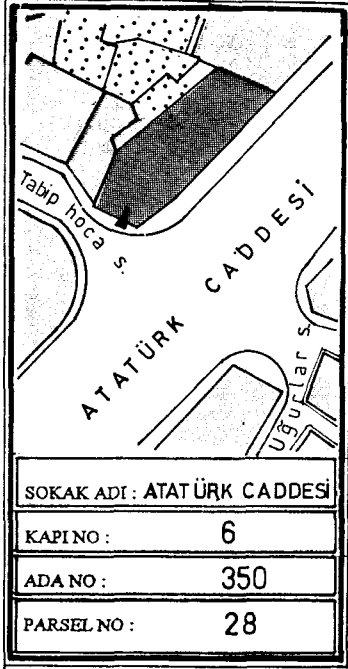
## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI			
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığına	—	—	✓	—	—	—	Beşik	—	✓
Kurkas	✓	✓	—	B.A	B.A	zhş.	Teras	✓	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

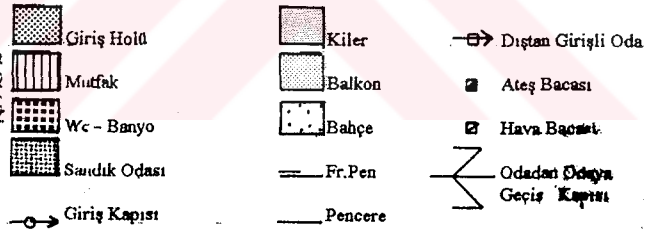
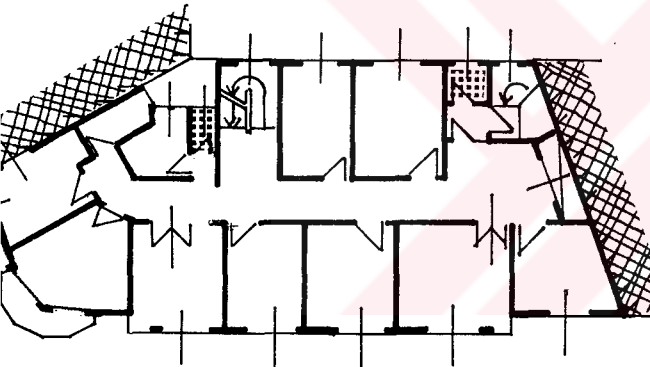
ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	✓	—	✓	—

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.

İşyeri olarak kullanılan bina konut işlevini kaybetmiştir. Binanın cephesinde Art-Deco stilinin etkileri görülür. Yivli düşey kolonat, yatay hatlar ve çokgen balkonu dikkat toplayan bir konut.



rölöve: Kaprol, T., 1996.

0 1 5 10m

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI			ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ	ÇEKME KAT	BODRUM KAT	Dağılım	Yemek Y	M	B					WC		
Ortada	Kenarda	✓	---										✓
✓	---												

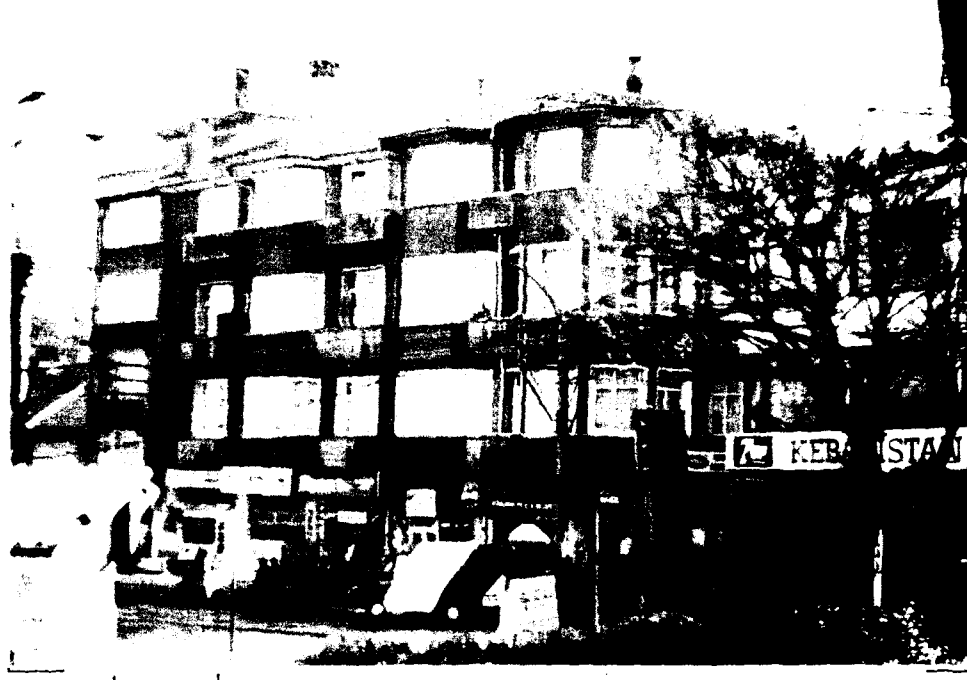
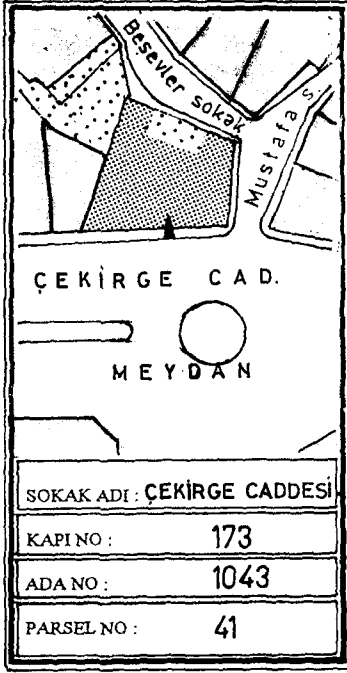
## YAPISAL ÖZELLİKLER

	TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	ÜK	ÇK	ZK	ÜK	ÇK	ÜK	ÇK	
Yığılma	✓	✓	✓	---	---	---	Beşik	---	
Kurkac	---	---	---	BA.	BA.	BA.	Teras	✓	

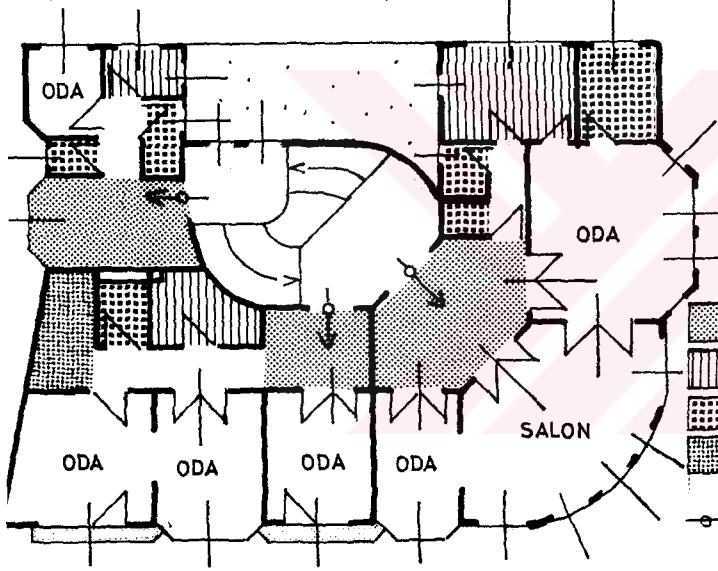
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
---	✓	---	✓	✓	---

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



Yapım yılı kullanıcı tarafından 1933 olarak tanımlanan binada her katta üç daire plan tipi çözülmüştür. İncelenen binalar içinde bu özellik dolayısı ile tek bina özelliğini taşımaktadır.

0 1 2 5m

rölöve: Kaprol, T., 1996.

## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		KONUT KAPSAMINDA										
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ		ÇEKME KAT	BODRUM KAT	GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI		ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
Ortada	Kenarda			Dağılım	Yemek Y					M	B	WC
✓	—	—	✓	✓	✓	✓	—	✓	—	✓	✓	✓

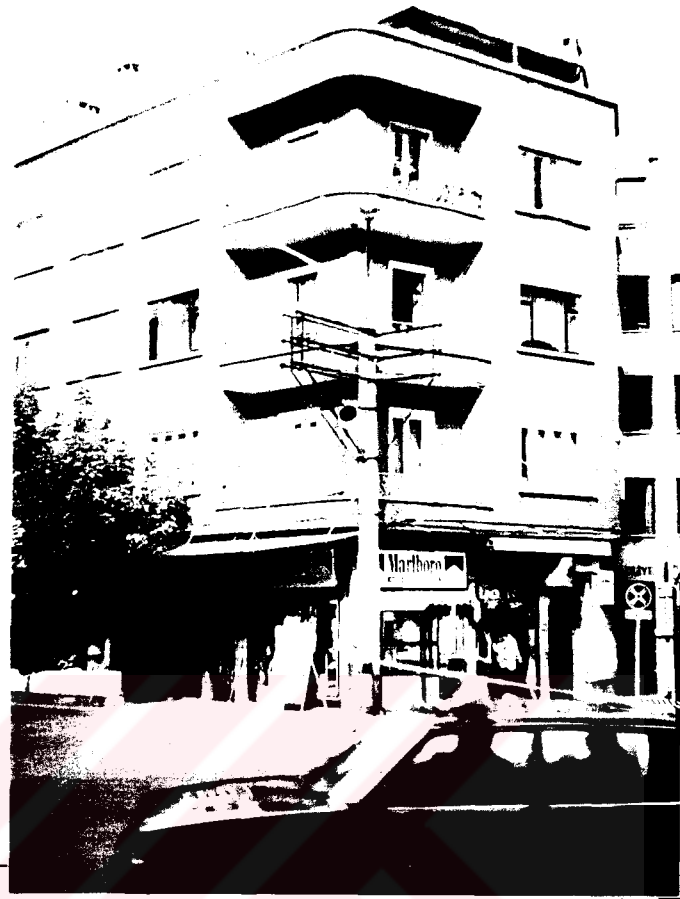
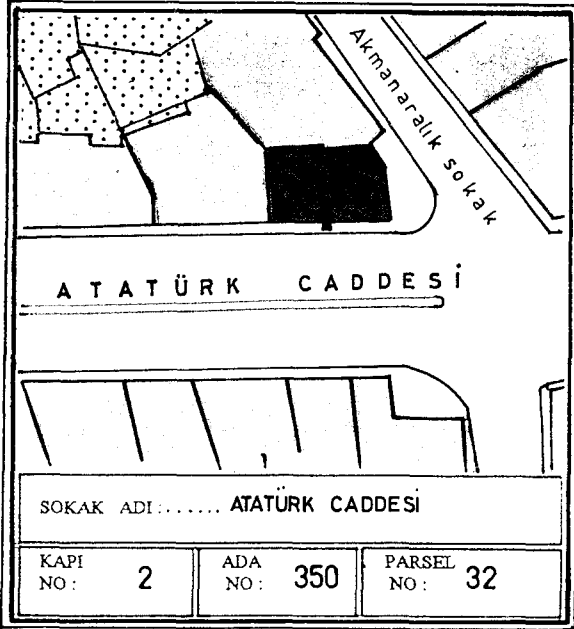
## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K	
Yığına	✓	✓	—	—	—	Beşik	✓	—
Kirikas	—	—	—	—	—	Teras	—	—

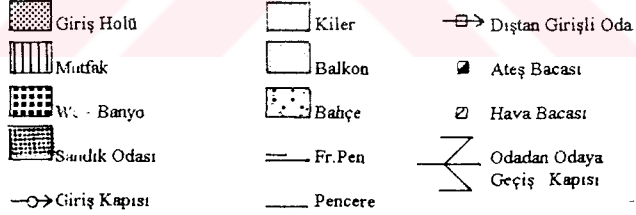
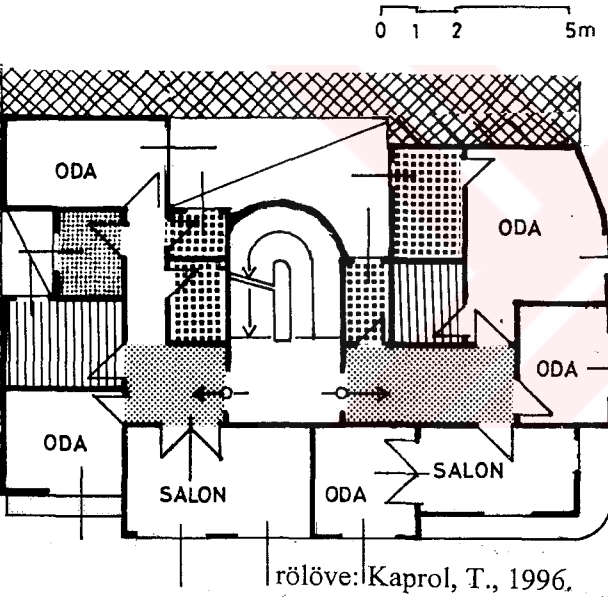
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	✓	—

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT



Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					Dağılım	Yemek Y.						M	B	WC
Ortada	Kenarda	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	✓	—	✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	ZK	Ü.K	Ç.K	ZK	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	✓	—	—	—	Beşik	✓
Kirikas	—	—	—	B.A.	B.A.	zhş	Teras	—

## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
✓	—	—	✓	—	✓

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT

## 5- İNCELENEN AKIM, STİL VE EĞİLİMLER ETKİSİNDE İNŞA EDİLMİŞ KONUTLARDA KARŞILAŞILAN ORTAK ÖZELLİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bursa'da incelenen konutların tek bir üsluba bağlı olmadığı, değişik mimari karakterleri içerdikleri görülür. Bu bölümde; XX. yüzyıl başlarından, ortalarına kadar olan dönemde dünyada etkileri görülen mimari stil ve akımların genel karakteristikleri incelenip, Bursa'da 1930 ve 1950 yılları arasında inşa edilmiş konutların mimarisindeki, karakteristik özelliklerle, bu özelliklerin stil ve akımlarla olan bağıntıları araştırılmıştır.

### 5.1 Dünyada İncelenen Akım, Stil ve Eğilimler Etkisinde İnşa Edilmiş Konutların Ortak Özellikleri

Modernist yaklaşımın birer sonucu olan ikinci bölümde anlatılan akım ve stiller, gelişen insan yaşantısının birer ürünüdürler. Avrupa'da ve dünyada XIX. yüzyılda başlayan ve XX. yüzyılda hız kazanan endüstrileşme, gelişen toplumda aile yapısının, ataerkil aileden, çekirdek aileye dönüşmesine neden olmuştur. Aynı zamanda kadının çalışma hayatına girmesi, konutların planlamasını etkilemiştir. Konutu paylaşan aile sayısı, konutun iç mekân organizasyonu, kat sayısı, konut-arsa, konut-bahçe ilişkisi ve konutun cephe biçimlenişi, konut tipolojisinde farklılıklar oluşturmuştur. Modernist yaklaşımların hepsinin temel hedefi, insanın yaşam standardını yükseltmektir. Bu amaçla her bir olgu, mimaride mekânsal, biçimsel ve malzeme açısından gelişmeyi oluşturmuştur. Bu oluşumu irdelemek amacı ile dünyada XX. yüzyıl başlarından itibaren inşa edilen konutların ortak özelliklerinden sırası ile plan özellikleri, yapısal özellikleri ve cephe özellikleri alt başlıklarda incelenmiştir.

#### 5.1.1 Plan özellikleri

Konut planlamasında tek aile ve çok ailenin yaşadığı, iki farklı yaklaşım görülür. Tek aile konutları bitişik parsel içinde bağımsız veya bitişik nizamlı olarak, çok aile konutları ise kollektif parselde inşa edilmiştir. Bu dönemde tek evler genellikle kare veya dikdörtgen planlı, çok katlı konutlar ise dikdörtgen planlıdır. Bu binalar sadece konut işlevli olabildikleri gibi, zemin katlarında işyeri işlevlerini de barındırırlar. Çok katlı konutların bir katında genelde iki veya daha çok konutla karşılaşılmıştır. Bu durumda konutlar binanın iki yönüne cephelenmiştir. Binalar genellikle yatay etki yaratacak biçimde tasarlanmıştır.

Kadının çalışma hayatına girmesi, ev işlerine ayırdığı zamanı kısıtlamış ve pratik kullanım önem kazanmıştır. Birden fazla konutun bir arada yer alışı kollektif yaşamı getirmiş, binalarda genel kullanım ve özel kullanım alanı oluşmuştur. Alt başlıklarda bu alanlar,

- Binaların ortak kullanım alanı,
- Konut içinde yer alan mekânlar olarak iki ayrı grupta incelenmiştir.

#### 5.1.1.1 Binaların ortak kullanım alanları

Binalar tek veya birden fazla konuta ait olsalarda katlı yapılaşma yoğun olarak görülür. Bunun nedeni ekonomik davranmakta aranabilir. Binaların kendi içinde katlı olarak inşa edilmeleri, tek katlı olarak inşasından daha ekonomiktir. İki katın üst üste yer alması hem kullanılan malzeme, hem de ısı açısından kazanım getirmiştir. Katlı yapılaşmada düşey ulaşımı sağlayan merdiven önem kazanmış, merdivene ulaşım ise giriş aksının yerini belirlemiştir.

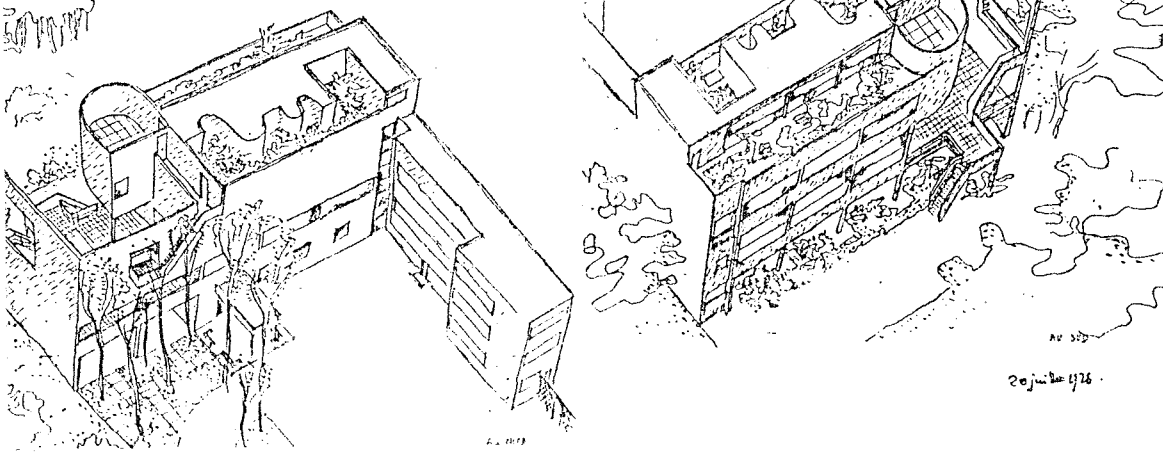
**Düşey ulaşımı sağlayan merdiven**, binanın planlamasına bağlı olarak bitişik nizamlı konutlarda parsel kenarında ve cepheden içeride, tek konut bloklarında ve tekevlerde cepheye yansıyacak biçimde inşa edilmiştir

Bitişik nizamlı binalarda parselin iktisadi kullanımı nedeni ile cepheden algılanamayan merdiven kovası, konut bloklarında doğal ışık alabilmek için cepheye yansımıştır. Merdiven kovasında, sahanlıklı olarak yer alan örneklerde pencereler Fransız penceresi niteliğinde de çözülmüştür (bkz. Örnek 4). Tek aile evlerinde ise merdiven kovası cepheye malzeme farklılığı ile yansımış kimi konutlarda ise pencereler tüm binada aynı olduğundan merdiven evi cepheye yansımamıştır (bkz. Örnek 5).

**Çatı terası**, konutlarda Suriye, Mısır gibi sıcak ülkelerde binaları güneş, yağmur ve diğer hava etkilerinden korumak amacıyla üstlerine inşa edilen örtü sistemi olan, kalın toprak tabakalı, damı anımsatan düz çatılar inşa edilmiştir. Eğimli çatının yerini, betonarme karkasın getirdiği imkânlar ve izolasyon malzemelerinin üretilmesi ile düz çatı (çatı terası) almıştır. Böylelikle evlerin üzeri güneş ve hava alma imkânına kavuşmuş, manzara terası olan bu kat ise adeta çatıda bir bahçe görünümündedir. Bu bahçelerde çocukların sokak gürültüsünden ve tozundan uzakta oynamaları sağlanmıştır. Sınırlı ışıklandırma imkânı veren çatı arası odalarının yerini üst kat odaları almıştır. Eğimli çatılardaki ahşap konstrüksiyon, düz çatılar da kaldırılınca, hem çatının yangın tehlikesi giderilmiş, hem de güneş ve açık hava terasları elde edilmiştir (Gropius, 1967). Wingler'e (1980) göre, çatı terasları, büyük kentlerde taş çöllerinin ortasında iklimlendirilmiş birer doğa unsuru sunmuştur. Böylelikle doğanın binayı inşa etmek için yok edildiği, yeşil dokusuna, binayı üzerinde yeniden yer verilmiştir. Üstten bakıldığında geleceğin kentlerinin yapraklı damları, sonsuz asma bahçe sıraları gibi görülmesi anlayışı paralelinde, tüm binalar çatı teraslı çözülmüştür. Bu anlayış ile Le Corbusier, Villa Savoye ve diğer binalarında çatı terası kullanımına önem vermiştir.



**Örnek 1:** Garches Villası,  
Piere Jenearet, 1926  
Kaynak: Badovici,J. 1932

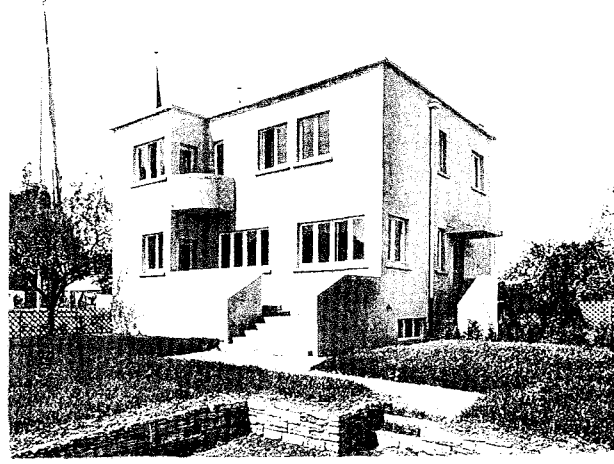


**Örnek 2:** Römer Villası,  
Karl Schneider, 1927-28  
Hamburg-Almanya  
Kaynak: Func. Arch., 1990:76

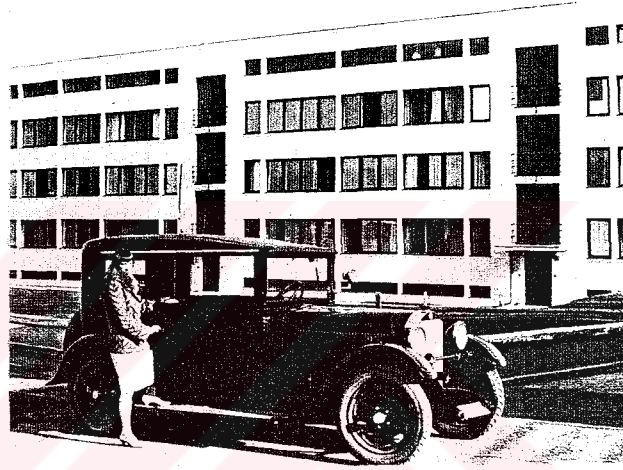


**Bodrum kat**, zemin kotunun altında, tavanı ise zeminden yüksekte inşa edilmiştir. Su basman ile sokl kazanılarak bodrum kata doğal ışık ve havalandırma imkanı sağlanmıştır. Kot farkları kullanılarak bina zemine oturtulduğu gibi, bu farklar planlamada da kullanılmıştır. Bodrum katların genellikle tümü servis mekânları olarak tasarlanmıştır.

**Örnek 3:** Bourgeois evi, 1956,  
Weissenhof yerleşmesi, Almanya  
Kaynak: Kirsch, 1996:29



**Örnek 4:** Konut bloğu, Mies van  
der Rohe Weissenhof yerleşmesi,  
Almanya  
Kaynak: Kirsch, 1996:11



#### 5.1.1.2 Konut içinde yer alan mekânlar

Toplu yaşamın getirisi olan çok katlı konutlar değişen aile yaşantısının somut verileridir. Bu veri kaynakları toplumsal değişimin anlaşılmasına ışık tutarlar. Kadının çalışma hayatına girmesi, aile içi iletişimi azaltmış, geçmişte yer alan işlevlerin evi dışına çıkması, (kimi öğünlerin dışarıda yenmesi vb.) kadının boş zamanını çoğaltmıştır. 1936'da Avrupa'da haftalık çalışma saatlerinin 40'a inmesi, haftada iki gün tatil olması ile dinlenme süresi artmış ve bu gelişim yaşam biçimini etkilemiştir. Televizyon ve elektrikli aygıtların eve girmesi eğlentiye konutun içine getirmiştir. TV seyri için ekipman ve mekân, boş zamanlar içinde hobi odaları veya köşeleri için mekân ya da mekân parçalarına duyulan gereksinim, konut tasarımında mekânsal organizasyonu gerektirmiştir. Ayrıca kullanıcı kavramının ve değerlerinin gelişimi, zamanla mimariye yansımıştır (Yüksel, 1995).

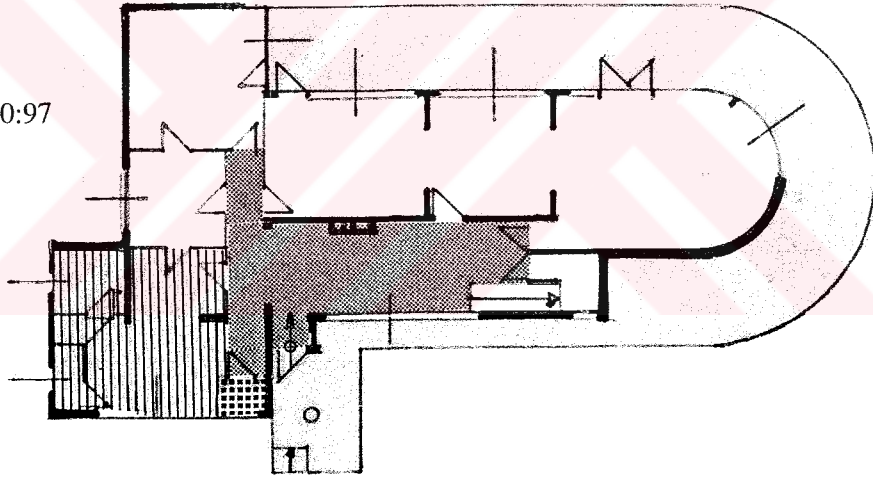
**Giriş holü;** birim konuta, girişte bir antre veya hole girilir, bu mekândan yaşama ve yatma mekânına geçilir. Giriş holü konutun karşılama mekânıdır. Bu mekân koridor ile yatma birimlerine açılır. Giriş holleri birer dağılım ünitesidirler. Antre niteliğinde çözülen girişler

kimi örneklerde direkt yaşama içine açılır, böylelikle koridorlaşma bu mekânlarda kaldırılmıştır.











**Oda bağlantısı**, mekândan mekâna geçişi sağlayan kapılar ile gerçekleşir. Fonksiyonun birbirine akmasına imkân veren bu tutum ile çeşitli konutlarda karşılaşılır. Böylelikle mekânlar arası bağlantının yanısıra bu kapılar mekân organizasyonunda da bağlayıcı birer öge görevini almıştır.

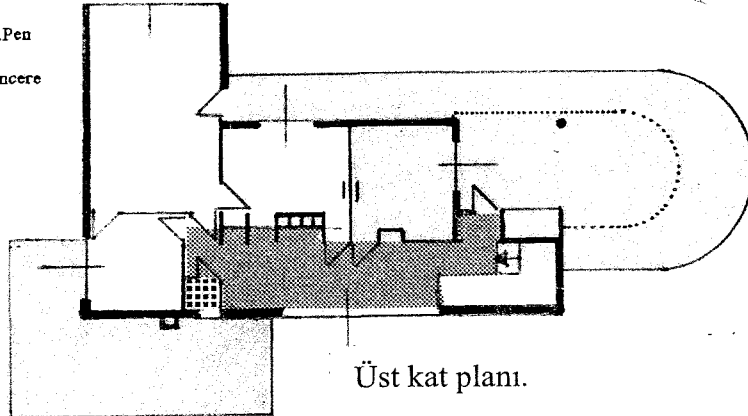
**İslam hacim**, mutfak, banyo ve wc gibi hacimler konut içinde çözülmüştür. Konutların hizmet ettiği insan grubunun ihtiyacı paralelinde banyo ve wc'ler ayrı çözülmüştür. Mutfak hacimleri ayrı birer birim olabildiği gibi, yaşam alanının bir bölümünde niş biçiminde de çözümlenmiştir. Planlamalarda genel kurguda, konuta girişte bir antreye yer verilmiş, bu mekâna banyo ve mutfak açılabilirdiği gibi, ıslak hacimleri bu mekândan ayıran bir koridorun da açıldığı örneklerle karşılaşmıştır. Yaşama genelde orta mekân olarak çözülmüş, diğer odalara dağılımında bu orta mekân nirengi noktası olmuştur. Yatak odaları direkt bu mekâna açılabilirdiği gibi, bir koridor ile de yaşamadan ayrılmıştır.

**Örnek 2:** Römer Villası,  
K.Schneider, 1927-28,  
Hamburg,Almanya,  
Kaynak: Func. Arch., 1990:97



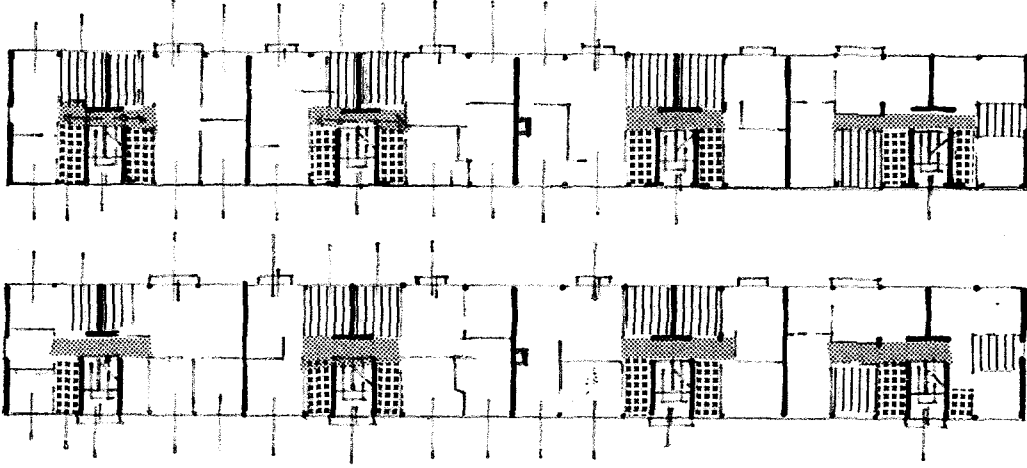
Zemin kat planı.

	Giriş Holü		Kiler
	Mutfak		Balkon
	Wc - Banyo		Bahçe
	Sandık Odası		Fr.Pen
	Giriş Kapısı		Pencere

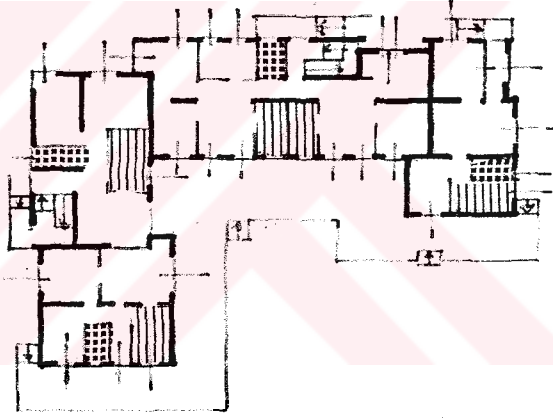


Üst kat planı.

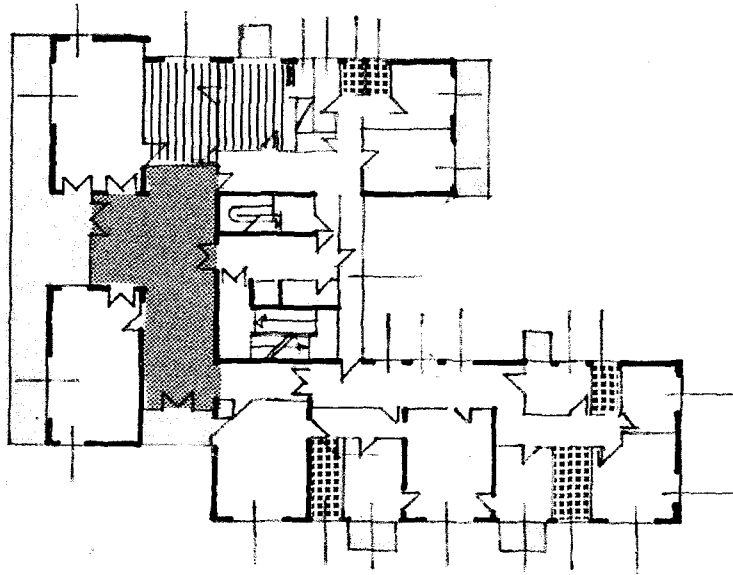
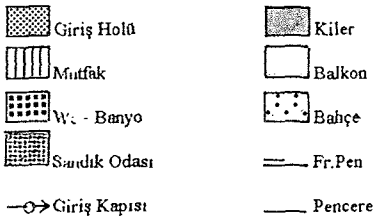
**Örnek 4:** Konut bloğu, Mies van der Rohe, 1928,  
Weissenhof yerleşmesi, Berlin, Almanya  
Kaynak: Kirsch, 1996:10



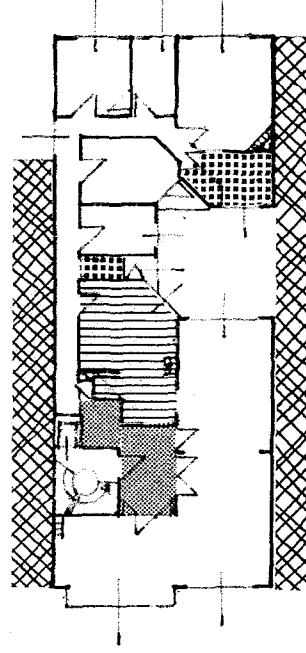
**Örnek 5:** Behren evi,  
Peter Behrens, 1928  
Weissenhof yerleşmesi,  
Berlin, Almanya  
Kaynak: Kirsch, 1996:17



**Örnek 6:** Konut bloğu  
Mario Ridolfi, 1936-37,  
Roma, İtalya  
Kaynak: Funch.Arch., 1990:211



**Örnek 7:** Apartman binası, Victor Bourgeois,  
Brüksel-Belçika,  
Kaynak: Func. Arch., 1990:40



### 5.1.2 Yapısal özellikler

Bauhaus ile hız kazanan modern mimarinin gelişimi, XX.yüzyıl ortalarında mimaride yenilikleri ve arayışları getirmiştir. Le Corbusier'in ilkeleri bu gelişimde birer veri olmuştur. Çatı-bahçesi ya da çatı terası teorisi, zeminden yok edilen doğaya, evin çatı kotunda yer vermiştir. Bu uygulamada izolasyon malzemelerinin kullanılması önemli bir yeri vardır. Sürekli bakım gerektiren eğimli çatılar yerini, çatı teraslarına bırakmıştır. Pilotiler üzerinde inşa edilen evler daha üst bir katta topraktan yukarıda durmakta, doğanın evin altından akıp gitmesine imkân vermektedir. Bu gelişimin diğer bir getirisi serbest planlama olmuştur. Serbest planın kullanılması ile taşıyıcı duvarlar kaldırılıp, yerlerine taşıyıcılığı sağlayan direkler yerleştirilmiş, böylece maddi yönden de tasarruf sağlanmıştır. Merdiven bağımsız bir öge olarak inşa edilmiştir. Bu yıllarda Betonarmenin yanısıra yığma sistemde binalar da inşa edilmiştir. Bu gibi binaların formlarında da değişiklik görülür. Serbest planlamada döşeme betonarme olarak inşa edilmiş, taşıyıcılar duvardan bağımsız olarak evin içinde yer almış, yüzeyler artık izole duvardan ve pencereden oluşan bir cidar halini almıştır. Pencere de taşıyıcı sistemin getirisi olarak, kesintiye uğramadan, cephenin bir ucundan diğer ucuna değin açılabilmiştir.

### 5.1.3 Cephe özellikleri

Mimari stil ve akımların modernizm içindeki kronolojik gelişimi, cephelerde sadeleşmeyi getirmiştir. Örneğin Art Deco ve Kübizmde yer alan çıkmalar, Bauhaus ve Uluslararası Üslup etkisindeki tasarımlarda da yer almaya devam etmiştir. Cephe oluşumlarında sadelik ve saflık ön plana geçmiştir. Hareketli cephe oluşumlarının yanısıra düz cepheli ve yatay hatların hakim olduğu cephelerle de karşılaşılır. Her iki oluşumda da sadelik ve biçimsel saflık egemen olmuştur.

### 5.1.3.1 Çıkmalar

Binalarda üst katlarda yer almış, kent içinde ve cadde üzerindeki konutlarda ise alt katlar dükkan olarak değerlendirilmiş ve üzerindeki katta da çıkmalara yer verilmiştir. Simetrik ve asimetrik konumlu olan çıkmalar kapalı olabildiği gibi açık olarak da inşa edilmiştir. Açık çıkmalarda eğrisel hatların egemenliği baskındır. Kapalı çıkmalarda odanın bir bölümü cepheden dışarı çıkıntı yapabildiği gibi, odanın tamamında dışarı çıkıntı yaptığı binalarla da karşılaşılmıştır. İncelenen örneklerde çıkmalar üç türde incelenmiştir.

Tür 1. Kapalı çıkma,

Tür 2. Açık çıkma,

Tür 3. Kapalı ve açık çıkma,

**Tür 1 Kapalı çıkma**, odanın veya odaların tamamen cepheden dışarı çıkıntı yaptığı kısmın veya oda genişliğinden daha dar kısmın cepheden dışarı taşmasıdır. Her iki çıkma düzenlemesi bu dönem konutlarında egemen olmuştur.

**Tür 2 Açık çıkma**, (balkon) önünde yer aldıkları mekânların, dış mekânla olan ilişkilerinde görsel ve fonksiyonel açıdan önemli oldukları gözlenmiştir.

**Tür 3 Kapalı ve açık çıkma**, her iki türün bir arada kullanılması ile oluşmuştur. Açık çıkma, kapalı çıkmanın her iki yanında olabildiği gibi, yalnızca tek tarafında da olabilir.

#### Çıkmaların bina cephelerinde yer alışları açısından değerlendirilmesi

İncelenen örneklerde, çıkmalar cephe aksı ile asimetrik ve simetrik olarak her iki durumda da kullanılmıştır. Kapalı ve kapalı + açık çıkmalar genellikle cephede simetriyi sağladığı, açık çıkmaların ise cephede daha serbest konumlu olduğu gözlemlenmiştir.

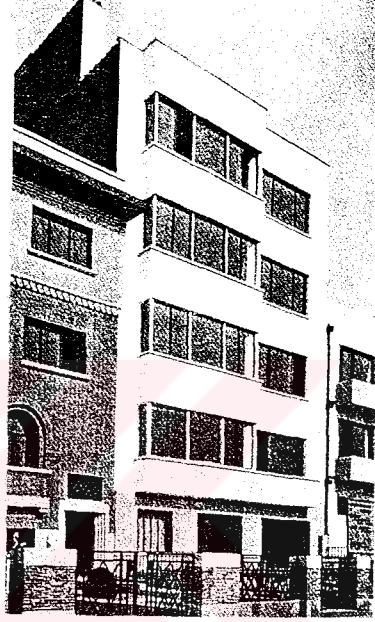
Çıkma, sokl niteliğindeki yarım kat ile bir tam katın veya dükkanların yer aldığı giriş kat üzerinde bulunur. İncelenen örneklerin genelinde, bitişik nizamlı binalarda, zemin ve giriş katları asimetrik, üst katlar ise simetrik cephe karakteristiği gösterirler. Çıkmaların olduğu cephede, çıkmadan geri kalan yüzeyde iki yanda pencere aksı yer almış, kimi örneklerde bu pencerelerin altında giriş kapısı olduğu görülmüştür. Örneklerin bir bölümünde ise pencereler çıkma altında, çıkma aksı ile çakışır durumda yer alır. Açık çıkmalar cephede kendi içlerinde belirli bir düzeyde tasarlanmıştır. Balkon niteliğinde yapılan açık çıkmanın, bazı örneklerde kapalı çıkma üzerinde de yer aldığı gözlemlenmiştir.

Köşe konumlu binalarda, binanın konumundan dolayı, çıkma aksları cephe aksı ile asimetrik bir karaktere sahiptir. Köşe konumu, planlamada ve cephede özellikli çözümler getirmiştir. Köşenin iki yanında kullanılan açık çıkmalar, cephenin genişliğine bağlı kala-

rak çeşitli büyüklüklerde inşa edilmiştir. Kapalı ve açık çıkmaların bir arada kullanımı ve tek tek kullanımları cephelere özgünlük katmıştır. İncelenen örneklerde çıkma yer aldığı cepheye görsel zenginliğin yanısıra, planlama ya da mekân zenginliği de kazandırmıştır. Nitelik açısından çeşitlilik gösteren çıkma, karakteristik özelliği ile ait olduğu konutun cephesini tanımlamıştır.

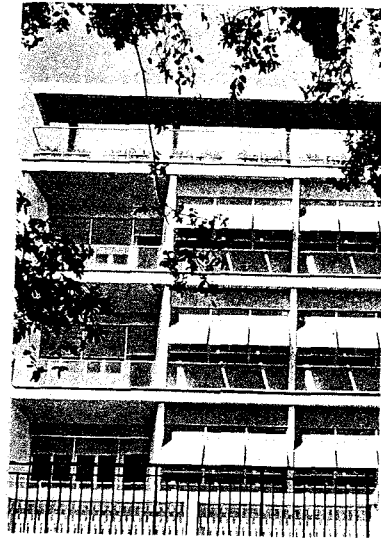
**Örnek 7:** Apartman binası,  
V.Bourgeois, Brüksel  
Kaynak: Func. Arch., 1990:97

Birinci kattan başlayan kapalı çıkma, üst katlarda devam etmekte, açık çıkma sadece birinci katta kapalı çıkmanın tek yanında yer almıştır.



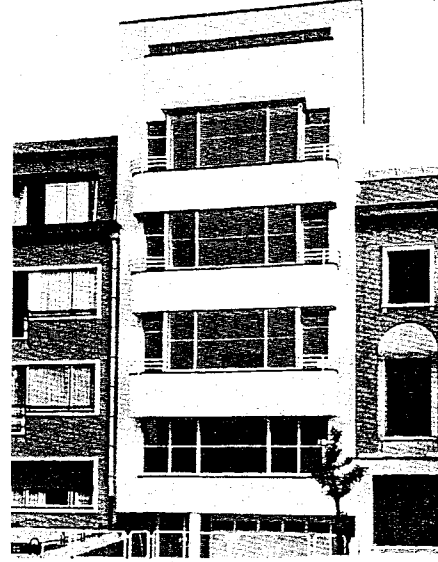
**Örnek 6:** Roma'da bir ev, Mario Rudolphi  
1936-37. Roma-İtalya  
Kaynak: Func. Arch., 1990:211

Açık çıkması cephede içeri alınarak, planlanmış bir konut örneği.  
Bu konut loca tipi balkonu anımsatmaktadır.



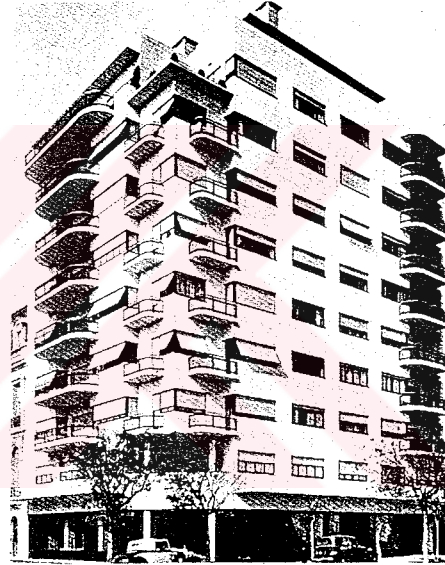
**Örnek 8:** Katlı konut, Paul-Amaury Michel, 1937,  
Brüksel-Belçika  
Kaynak: Funch.Arch., 1990

Çıkmanın iki yanında balkon yer alan  
açık çıkmalı birkonut örneği.



**Örnek 9:** Katlı konut, Leon Douge, 1934,  
Buenos Aires, Arjantin  
Kaynak: Funch.Arch., 1990:74

Açık çıkmaları ve köşe konumlanışı ile  
dikkat toplayan konut.



**Örnek 10:** Katlı konut, R.Duran Reinald, 1935,  
Barselona, İspanya  
Kaynak: Func. Arch., 1990:73

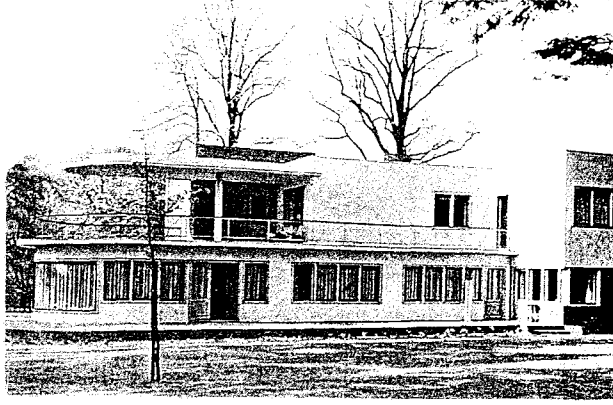
Kapalı-açık-kaplı tür çıkmalı (loca tipli) konutun,  
en üst katında üzeri çatı ile örtülü bir çıkma  
yer almıştır.





**Örnek 2:** Römer Villası,  
Karl Schneider, 1927-28. Hamburg-Almanya  
Kaynak: Func. Arch., 1990:76

Yaşama mekânının üzeri teras olarak  
düzenlenmiş bir konut örneği.



### 5.1.3.2 Bodrum kat ve zemin kat arasındaki etkileşimin, cepheye kazandırdığı özellikler açısından örneklerin değerlendirilmesi

İncelenen örneklerde zemin katın altındaki katın sokl niteliğinde çözüldüğü örneklerle de karşılaşılmıştır. Sokl niteliğindeki bu katlara bodrum, depo gibi servis mekânı işlevi, binaların zemin katlarına ise, yer aldığı parselde bağlı olarak dükkan işlevi veya konut işlevi kazandırılmıştır. Rant değeri yüksek parselde yer alan konutlar bu şekilde tasarlanmıştır. Kapalı, kapalı + açık çıkmalar cephe aksı ile simetrik konumda iken, açık çıkmalar cephe aksında asimetrik konumludur.

### 5.1.3.3 Cephe elemanlarının incelenen mimari stil, akım ve eğilimler ile bağlantılı ortak özellikleri

İncelenen örnek konutlarda, ortak özelliklere sahip cephe elemanları incelenmiştir. Bu elemanların ayrıntılarına girilmeden ortak verileri değerlendirilerek, cephe elemanlarının benzerlikleri irdelenmiştir. Bu elemanlardan sadece,

Kapılar,

Kapı üstü pencereleri,

Pencereler,

Çatı bitişleri,

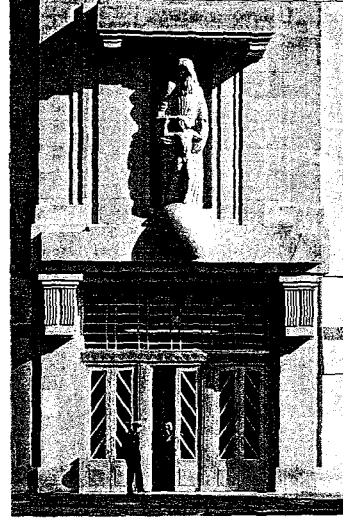
Balkon korkulukları,

Sıva, silmeler, fuga ve kabartma süsler üzerinde durulmuştur.

**Kapılar**, konutların mimari tutumlarının paralelinde yapılmıştır. Sadeliğin hakim olduğu kapıların yanısıra bezemeli kapılar da mevcuttur. Kapıların bir niş gibi içeri çekilmiş örneklerin yanısıra, cephe yüzeyi ile aynı düzlemde yapılmış binalarla da karşılaşılr. Kapıların üzerinde kapı üstü pencerelerinin bulunduğu binalarda, kapılar iki kanatlı veya tek kanatlı olarak çözümlenmiştir. Kapılarda metal doğramanın kullanımı cam yüzeylerin artmasına neden olmuştur.

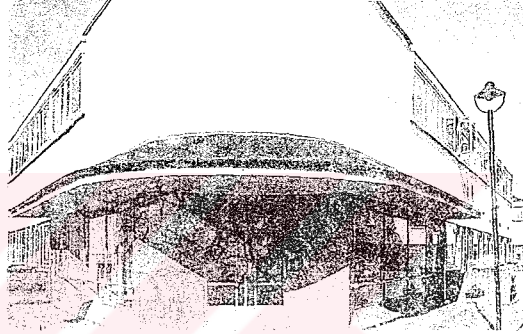
**Örnek 11:** Radyoevi, G. Val Myer, 1930-32,  
New York  
Kaynak: Bayer, 1992:122

Ahşap kapı kanatlarının yer aldığı kısım,  
üzerindeki aydınlık penceresinden  
zig zag bezemeli yatay hat ile ayrılmıştır.



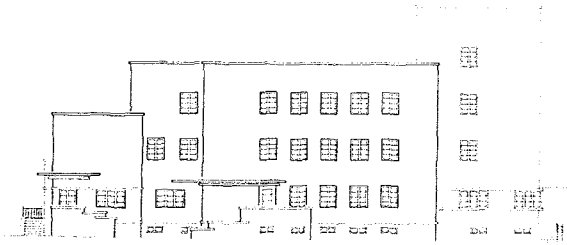
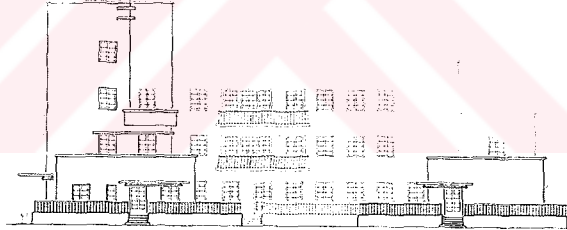
**Örnek 12:** Konut, J.J.WP. Oud, 1926-1930,  
Rotterdam  
Kaynak: Derwig ve Mattie, 1995:70

Kafa penceresi olmayan, saçaklı  
bir metal kapı örneği.



**Örnek 5:** Konut bloğu, Peter Behrens, 1928,  
Weissenhof yerleşmesi, Berlin, Almanya  
Kaynak: Kirsch, 1996:17

Kapı kanadında ve pencere doğramasında  
karşılaşılan yatay hatlar dikkati çekmektedir.  
Kapının üzeri ise saçaklı olarak inşa edilmiştir.

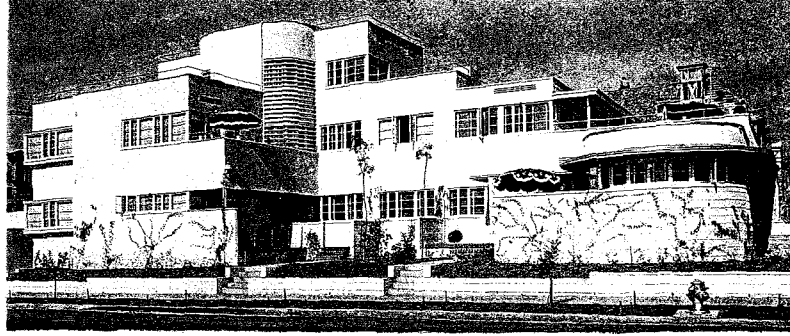


**Pencerelerin yer aldığı, açıklıkların yatay hatlı çözümlenebilmesi, betonarme karkasın kullanımının sonucudur. Betonarme kirişin kullanımı, açıklık geçme konusunda yeni olanaklar getirmiş, böylece pencereler yatayda bir uçtan diğer uca açılabilmiştir. Bauhaus ve Uluslararası Üslup bu gelişimi, dış görünümün mekâna kesintisiz alınabilmesi olarak benimsenmiştir. İki gözün yanyana olması ve ufuk çizgisinin de yatay bir çizgide devam etmesi fikri, yatay pencere açıklığı inşasını desteklemiştir. Açıklık artınca camı taşıyan ahşabın kesit boyutları artacağından, demir çerçeveler ahşabın yerini almıştır. Bu dönem fab-**

rika binalarında da yatay pencere doğraması bölüntüleri ile cephelerde karşılaşılır. Taşıyıcı sistemin farklılaşması binalarda pencere açıklıklarının gelişimini ve doğrama çeşitliliğini getirmiştir. Bu dönem konutlarında köşe pencereleri ve pencere çıkmaları cephelerde gözlemlenmiştir.

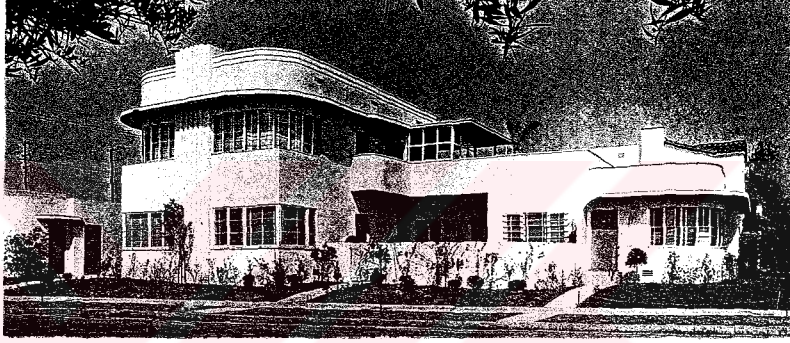
**Örnek 13:** Apartman binası,  
Milton J.Black  
Kaynak: Bayer, 1992:65

Pencere çıkmalı bir örnek

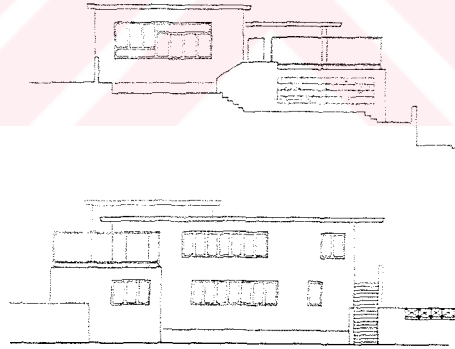


**Örnek 14:** Apartman binası,  
Milton J.Black  
Kaynak: Bayer, 1992:65

Köşe pencereli bir örnek

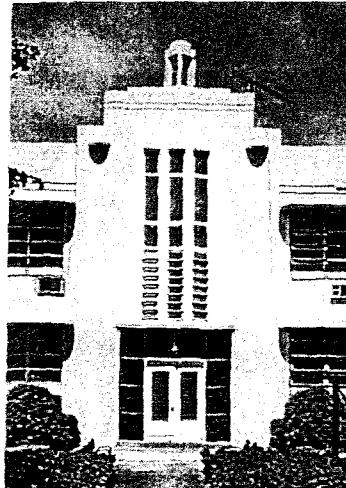


**Örnek 15:** Dessau evi, Walter Gropius, 1927  
Weissenhof yerleşmesi, Berlin-Almanya  
Kaynak: Kirsch, 1996:35



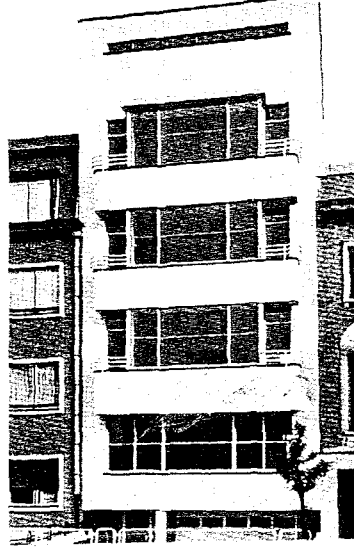
**Örnek 16:** Konut, L.M. Dixon, 1940, Miami,  
Kaynak: Cerwinske, 1981

Pencere bölüntülerinde yatay hatlar egemen olan bir diğer örnek



**Örnek 8:** Apartman, P.A. Michel, 1937,  
Brüksel-Belcika  
Kaynak: Funch.Arch., 1990

İki yanında açık çıkma ve yatay pencere nispetinin egemen olduğu bir konut örneği



**Örnek 10:** Konut, R.Duran Reinald, 1935,  
Barcelona  
Kaynak: Funch.Arch., 1990

Kapalı-açık-kapalı olarak biçimlenen üzeri açık çıkmalı konutun, çıkmada yer alan pencereleri köşelerde doğrama ile bitmiştir. Strüktürel gelişme dönemin konutlarında pencere açıklarında çeşitlendirmelere imkân vermiştir.



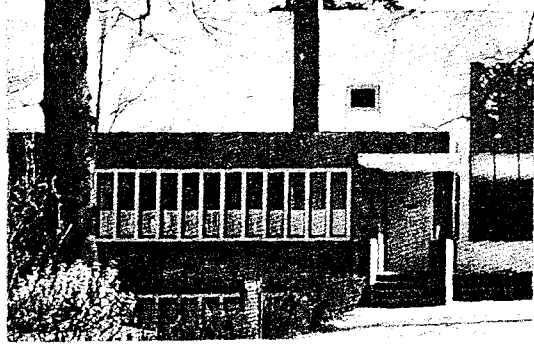
**Örnek 9:** Katlı konut, Leon Dourge, 1934,  
Buenos Aires  
Kaynak: Funch.Arch., 1990:32

Köşede pencere kullanımının görüldüğü diğer bir örnek



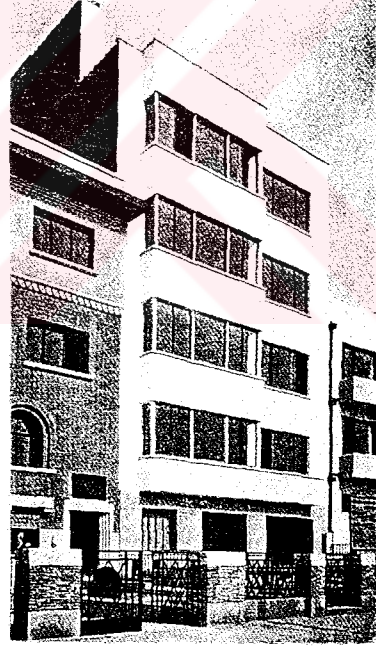
**Örnek 2:** Villa Römer, Karl Schneider,  
1927-28, Hamburg  
Kaynak: Func. Arch., 1990:97

Yatay hatlı pencere açıklığı, düşey sövelerle bölümlere ayrılmış ve herbir bölümün içinde tek olarak çözümlenen pencere kanatlarına sahip bir konut örneği



**Çatı bitişleri**, incelenen örneklerde alınlıklı bitişler ile de karşılaşılmıştır. Çatı bitişleri alınlıklı olan binalarda, çıkma üzerinin açık olarak bittiği ve binanın üst kat tavan döşemesinin çıkma üzerinde devam ettiği gözlenmiştir. Alınlıkların Art-Deco etkisi dışındaki binalarda yalın olduğu görülmüştür. Antik kolonları anımsatan düşey yivler, kimi örneklerde teras kat korkuluğunu da içerecek biçimde yüzeyde yükselmiştir. Parapet duvarlarında ise çeşitli bezemeler ve demir korkuluklar yer almıştır.

**Örnek 7:** Apartman binası,  
Victor Bourgeois, Brüksel-Belçika  
Kaynak: Func. Arch., 1990:40



**Örnek 10:** Konut, R.D. Reinald, 1935, Barcelona  
Kaynak: Funch.Arch., 1990

Çatının metal elemanlar ile taşındığı, çıkma üzeri açık olarak inşa edilmiş bir örnek



**Örnek 17:** Govener Oteli, H.Hohausen, 1939,  
Miami  
Kaynak: Cerwinske, 1981



**Örnek 18:** Leslie Oteli, L.M. Dixon,  
Miami  
Kaynak: Kubat, 1995

Art-Deco etkisinde inşa edilmiş binanın cephesinde düşeyde yivli bezemeler yer almıştır. Pencere doğramasında ise yatay bölüntüler ile karşılaşılmiştir.



**Örnek 2:** Römer Villası,  
K.Schneider, 1927-28, Hamburg  
Kaynak: Funch.Arch., 1990:97

Zemin kat üzerinde yer alan terasın parapeti metal konstrüksiyon ile tasarlanmış mekânın şeffaflığı sağlanmıştır. Birinci kat üzeri ise kargir alınlık ile bitirilmiştir.



**Balkon korkulukları,** yer aldıkları binanın yansıttığı akım, stil veya eğilim paralelinde inşa edilmiştir. Art-Deco dışındaki yaklaşımlarda demir profil veya kargir korkuluk duvarı yalın biçimde kullanılmış, Art-Deco stilinde ise çeşitli denemeler ile karşılaşılmıştır. Diğer modernist üsluplarda ise kargir korkulukların yanısıra yatay hatlı metal profillerde kullanılmıştır. Binalarda kargir, metal veya kargir+metal korkuluklar Fransız penceresi (balkonu), balkon korkuluğu ve çatı terası parapetlerinde kullanılmıştır.

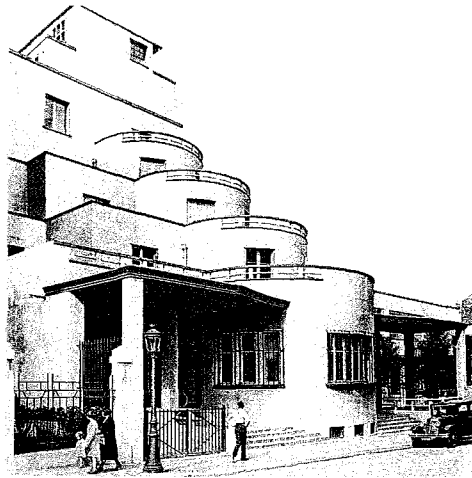
**Örnek 19:** Konut, H.Rapin, 1933, Tokyo  
Kaynak: Bayer, 1992:62

Kargir balkon korkuluklu bir bina konut



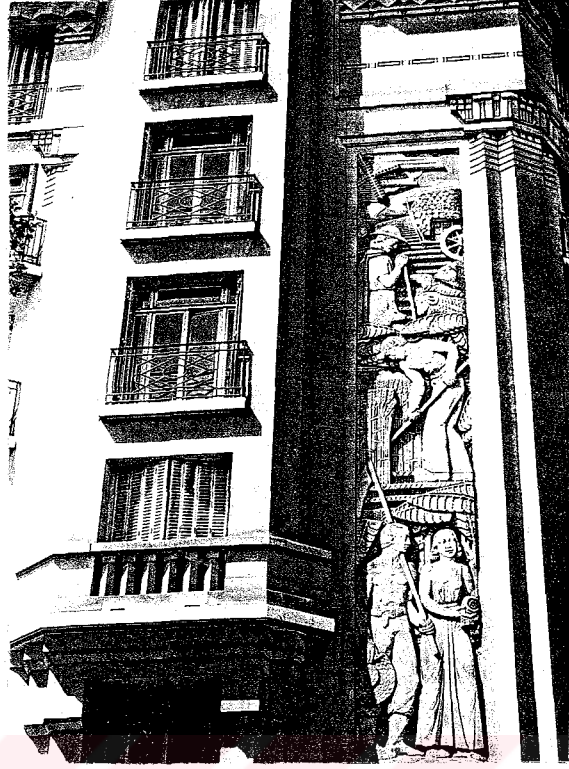
**Örnek 20:** Okul binası, R.H. Export, 1934,  
Paris  
Kaynak: Bayer, 1992:185

Yer yer şeffaflık kazandırılmış kargir+metal korkuluk örneği



**Örnek 21:** Apartman binası, 1934, Paris  
Kaynak: Bayer, 1992:72

Fransız penceresi (balkonu) önünde,  
birinci katta kargir korkuluk, üst katlarda ise  
metal korkuluklara yer verilmiş bir konut örneği



**Sıva, silme\* ve kabartma süsler**, binaların hemen hemen tümü sıvalıdır, yüzeylerde kimi konutlarda fugalara yer verilmiştir. Sıva olarak genelde edelputz sıvası (çimento esaslı sıva) kullanılmıştır. Egemen renk beyazdır. Art-Deco'da ise pastel tonlara yer verilmiştir. Kübizmde ise daha koyu tonlar tercih edilmiştir.

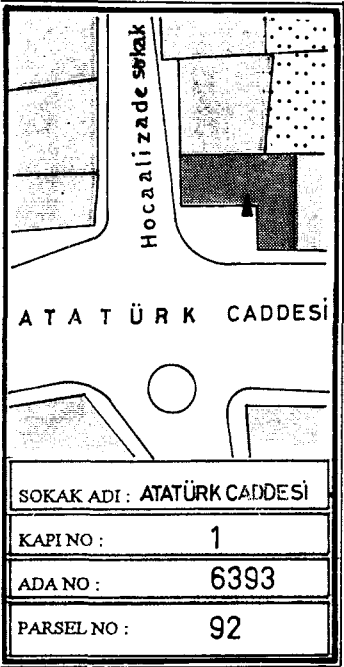
**Silmeler;** Art-Deco stilinde kimi binalarda kat döşemeleri yüzeyden taşırılarak yatay silme niteliği cepheye yansıtılmış, kimi örneklerde ise antik dönem kolonlarındaki yivleri anımsatan düşey yivler ön plana çıkmıştır. Her iki durumun değişik varyasyonlarının olduğu da görülür.

**Kabartma süsler;** Art-Deco stilinin etkisindeki binaların bazılarında yalı baskısını anımsatan kabartma süsler ile karşımıza çıkar. Kabartma süslerde çoğunlukla Ortadoğu kültürlerinin (Asur, Babil, Sümer), Yeni dünya kültürlerinin (Aztek, Maya), Kuzey Afrika kültürlerinin (Mısır vb.) etkileri egemen olmuştur.

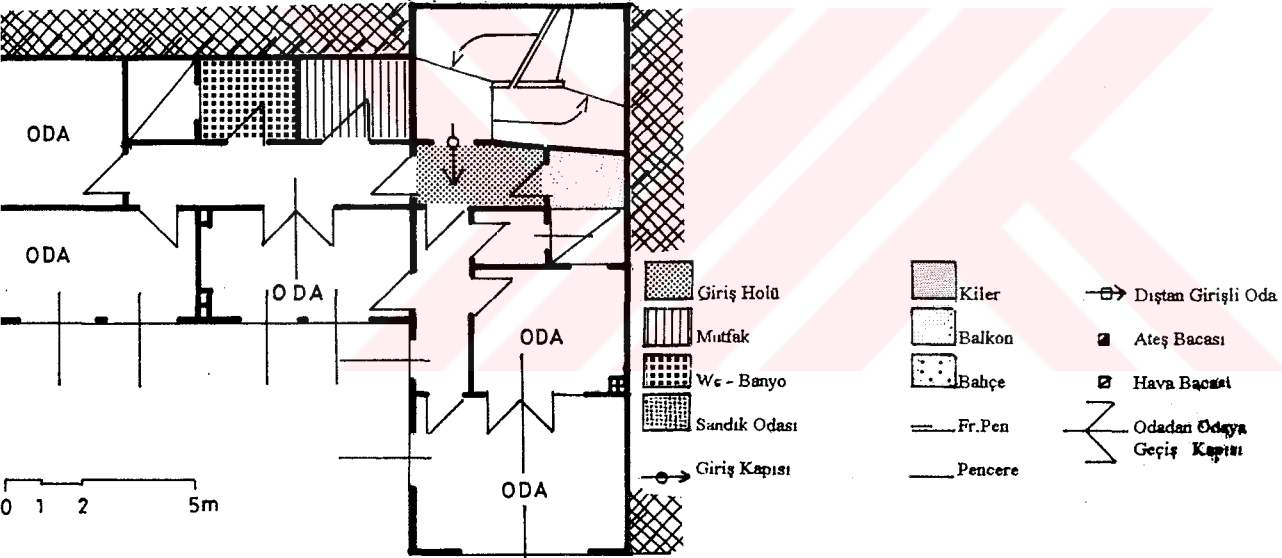
(\*) Silme:

- Bir duvar yüzeyi üzerinde hafif çıkıntılı olarak yer alan, şerit biçiminde, sürekli mimari bezeme ögesi (Sözen ve Tanyeli, 1986).
- Uzunluğuna aynı noktada devam etmek üzere yapılmış pervaz mahiyetinde mimari tezyinat unsuru ki, bir kalıpla boydan boya silinmiş gibi bir şekildedir. Silmelerin bazı kısımları muhaddeb ve bazı kısımları muka'ar veya düz olup bunların güneşe olan vaziyetlerine göre çizgi ve şerit şeklinde gölgeler husule getirir. Bunlar binaların cephelerinde muhtelif kısımları çizgilerle ayırarak güzel nisbetler teminine ve cebheye bir güzellik vermeye hizmet eder (Arseven, 1983).





Fotoğraf: Kaprol, T., 1995.



## PLAN ÖZELLİKLERİ

BİNA GENELİNDE		ÇEKME KAT		BODRUM KAT	KONUT KAPSAMINDA		GİRİŞ HOLÜNÜN KULLANIM AMACI	ODA BAĞLANTISI	DIŞ GIR ODA	SANDIK ODASI	KILER	ISLAK HACİM		
ÇIKIŞ AKSİNİN YERİ					Dağılım	Yemek Y						M	B	WC
Ortada	Kenarda			✓	✓		✓					✓	✓	✓

## YAPISAL ÖZELLİKLER

TAŞIYICI SİSTEM			DÖŞEME			ÇATI		
	Z.K	Ü.K	Ç.K	Z.K	Ü.K	Ç.K	Ü.K	Ç.K
Yığılma	✓	✓	—	—	—	—	Beşik	✓
Kurkas	—	—	—	B.A.	B.A.	—	Teras	✓

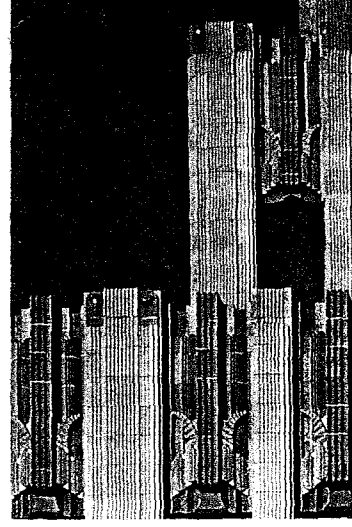
## CEPHESEL ÖZELLİKLER

ANA CEPHE AKSI		GİRİŞ VE ANA CEPHE AKSI		ÇIKMA AKSI	
Simt	Asimt	Simt	Asimt	Simt	Asimt
—	✓	—	✓	—	✓

## TÜR 4-KÖŞE PARSELLİ KONUT

**Örnek 22:** Eastern Kolombiya Binası, 1930,  
Los Angeles

Kaynak: Bayer, 1992:98



**Örnek 23:** Daily Telegraph Binası, E.A. Williams,  
1922, Napier, Yeni Zelanda  
Kaynak: Bayer, 1992:111

Beyaz rengin hakim olduğu yüzeyde neo-klasik öğelerin modernizasyonu ile karşılaşılan örneğin üslupsal biçimlenişi çatı bitişine değin yansımıştır.



**Örnek 24:** Masonic Hastanesi, John Burnet,  
1929-33, Londra  
Kaynak: Bayer, 1992:193

Cepesinde tuğla görünüşün hakim olduğu, binanın giriş saçağı üzerinde iki heykel ile biten sütunlar dikkati toplamaktadır.



## 5.2 Bursa'da incelenen Akım, Stil ve Eğilimler Etkisinde İnşa Edilmiş Konutların Ortak Özellikleri

Bursa'da incelenen konutların tek bir üsluba bağlanamadığı, yapılan incelemede değişik mimari karakterleri içerdikleri görülmüştür. Yukarıdaki başlıkta 1930-1950 yılları arasındaki dönemde dünyada etkili olmuş, Türkiye'de de etkileri görülmüş mimari akım, stil ve eğilimlerin etkileri araştırılmış değişimin konuta kazandırdığı plan ve cephe özelliklerinin değerlendirmesi yapılmıştır.

### 5.2.1 Plan özellikleri

Planlarda, mimari karakteri oluşturan ortak özelliklerin yanı sıra farklı özelliklerle de karşılaşmıştır. Bu özelliklerin oluşmasının nedeni, toplum yaşantısının değişmesinde aranmalıdır. Cumhuriyet ile beraber hızlanan batılılaşma, toplumun en küçük kurumu olan aile yapısının değişimini getirmiştir. Atıerkil aile yaşantısından, çekirdek aileye dönüşüm mimariye yansımıştır. Yaşam tarzı değişmiş, toprağa bağlı tarım toplumu yerini sanayiye dayana bir toplum yaşantısına bırakmıştır. Tezin birinci bölümünde de anlatıldığı gibi kırsal nüfus günümüze kadar olan dönemde kentsel nüfusa dönüşmektedir. Bunun nedeni ise iş olanaklarının kentlerde artması, sanayi ve ticaretin gelişerek büyümesi olmuştur. Geleneksel konutta; ev bir işletme niteliğinde iken, Cumhuriyet sonrasında ev çalışma hayatı dışında aile yaşantısının geçtiği mekân konumuna gelmiştir. Çalışma hayatının modernleşmesi, evin pratik kullanımını getirmiştir. Kadının çalışma hayatına girmesi, ev işlerine ayırdığı zamanı kısıtlamış ve pratik kullanım ön plana çıkmıştır. Islak hacimlere konut içinde yer verilmesi, konutun mekânsal organizasyonunu gerekli kılmıştır. Sosyal yapının değişmesi, aile büyüklüğünün küçülmesi (Stewig, 1986), toplu yaşama imkan tanımıştır. Birden fazla konutun bir arada yer alışı toplu yaşamı getirdiğinden, binaların genel kullanım alanları ve özel kullanım alanları oluşmuştur.

Alt başlıklarda bu alanlar;

- Binaların genel kullanım alanı,
- Konut içinde yer alan mekânlar olarak iki ayrı grupta incelenmiştir. Ayrıca dönemin mimari karakterinin ve toplumsal yaşantısının plan şemalarının sentezine etkisi üzerinde de durulmuştur.

#### 5.2.1.1 Binaların ortak kullanım alanları

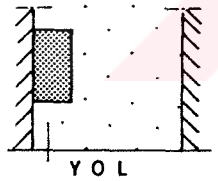
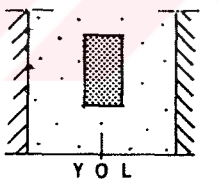
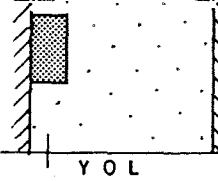
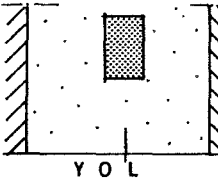
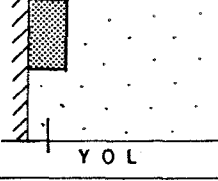
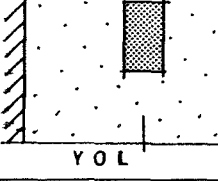
Binaların tek konut veya birden fazla konutu kapsayan yapılar olması, katlı yapılaşmayı getirmiştir. 1950'li yıllara kadar kentte boş alanların konut yapıları ile doldurulması da bunda etkindir. Kent içi boş alanlar, nüfus artışının gerektirdiği konut alanını karşılamıştır. Osmanlı dönemi ile başlayan kentsel dokunun gelişimi, 1930-1950 döneminde hız ka-


zanmış, sonraki yıllarda ise, Osmanlı'dan başlayan doğu-batı yönündeki gelişim, kuzeye doğru olan kentin yeni gelişimine eklenerek günümüzde de devam etmektedir. 1930-1950 döneminde kent içi arazinin rant değerinin artması, parselizasyonda ekonomik kullanımı getirmiş ve katlı yapılaşma ön plana çıkmıştır. Katlı yapılaşmada düşey ulaşım önem kazanarak, merdiven elemanına ulaşım, girişi ve çıkış aksının yerini belirlemiştir.

**Düşey ulaşımı** sağlayan merdiven, incelenen planlarda iki farklı konumda gözlenmiştir. Girişten sahanlık ile ulaşılan, düşey ulaşımın orijini merdiven olmuştur. Arazinin rant değerinin yüksek oluşu, yaşama mekânının yola bakma isteği cephenin konut içinden kullanımını getirmiş, bu durumda merdiven bina alanı içinde cepheden gizli olarak uygulanmıştır.

İncelenen binaların %35'inde merdiven kovası binanın orta aksında, diğerlerinde kenarda yer almıştır. Merdivenin kenarda yer aldığı binada bir katta tek konut, ortada olduğu binada ise bir katta iki konut ile karşılaşılır. İncelenen örnekler içinde tek olan Katg.No.52 no.lu konutta ortada yer alan merdiven ara kot kullanımı ile üç konutun düşey ulaşımı çözümlenmiştir.

Binaların tümünde merdiven kovası cepheden algılanamaz, merdiven kovasının cepheye yakın çözümlendiği durumda cepheden algılama söz konusudur (bkz. Katg.No.44).

konut parsel	KENARDA		ORTADA	
	İNCELENEN YAPILAR İÇİNDE %	İNCELENEN YAPILAR İÇİNDE %	İNCELENEN YAPILAR İÇİNDE %	İNCELENEN YAPILAR İÇİNDE %
DAR		%29		%1
ORTA PARSEL		%29		%8
GENİŞ		%14		%19



Şekil 5.1 Merdivenin parsel büyüklüğüne bağlı olarak bina içindeki konumu

Birden fazla konutun yer aldığı binalarda merdiven ortak olarak kullanılırken, tek evlerde ise özel kullanıma ayrılmıştır. Tek evin merdiveni kimi örnekte döşeme özelliğine bağlı olarak ahşap malzeme ile kirişli olarak çözülmüştür (bk. Katg.No.6).

Katlı konutlar ise yığma veya betonarme sistemde inşa edilmişlerdir. Katlı konutlarda yığma sistemde basamaklar bir taraftan ya duvara ankastre yada betonarme olarak inşa edilmiştir ve basamakların üzeri dökme mozaik ile kaplanmıştır. Tüm merdiven korkulukları soğuk demir işçiliği ile yapılmış, küpeştelere ise ahşap malzeme kullanılmıştır.

**Çekme kat**, konutların en üst katında bulunur. Binanın yapımında inşa edilebildikleri gibi ihtiyaç duyulduğunda sonradan da inşa edilmişlerdir. İncelenen binaların %49'unun üzeri teras olarak bitirilmiştir. Bauhaus ve Uluslararası Üslup'un karakteristik özelliklerinden olan çatı terası ile konutlarda karşılaşmıştır. Üst katları açık mekânli (teraslı) konutların %26'sında, çatı terası bina üzerinin tamamını, %23'ünde ise hafif malzemedен inşa edilmiş olarak bina üstünü kısmen ya da tamamen örten çekme katlar biçiminde inşa edilmiştir. Konutların %51'inde ise geleneksel biçimde kırma çatı çözümü yer alır. Çatı yerine teras kullanımı; bina üzerinin asma bahçesi, güneşleme terası ve depo olarak kullanımını getirmiş, toz, kir ve trafikten uzak rekreatif ve manzara seyir alanı işlevi çatı terasına kazandırmıştır.

Bursa dağ eteklerine kurulduğundan topoğrafyası eğimlidir. Geleneksel yapılaşmasında görülen organik kent dokusu, 1920'lerden sonra yerini birbirini 90° derece ile kesen sokaklara ve aralarında kalan dörtgen yapı adalarından oluşan ızgara sistemli kent şemasına bırakmıştır: Eğime dik yolların uygulanmış olması, eğimli sokakları oluşturmuş, binalarda sokl niteliği topoğrafya verisi olarak kullanılmıştır. Sokl, kimi konutta yarı kat, kiminde ise, tam kat olarak giriş ile birlikte yorumlanmıştır.

**Bodrum kat**, zemin kotunun altında, bazı konutlarda zemin kat döşemesi doğal zeminin üzerinde subasman seviyesinde yapılmıştır. Subasman ile sokl kazanılarak bodrum kata doğal ışıklandırma ve havalandırma olanağı verilmiştir. Bodrum kat parselin yol kenarında sokl kısmından cephe alırken, arka cephede bahçe ile hem zemin olabilmektedir. Cephenin sokl niteliğinden ışık alınmayan durumlarda, kaldırım kotunda kuranglez ile bu kata ışıklandırma ve havalandırma olanağı verilmiştir.

İncelenen binaların %28'inde cepheden bodrum katları algılanmaktadır. Eğimin yüzdesinin yükseldiği Setbaşı, Namazgâh, Çekirge, Muradiye gibi semtlerin eğimli sokaklarında bodrum katın sokl niteliğinde kullanılışı egemendir. Bu katların konut olarak çözümlenmiş olduğu örneklerde, kömürlük ve depolar az ışık alan yüzeylerde veya bahçede yer almıştır.

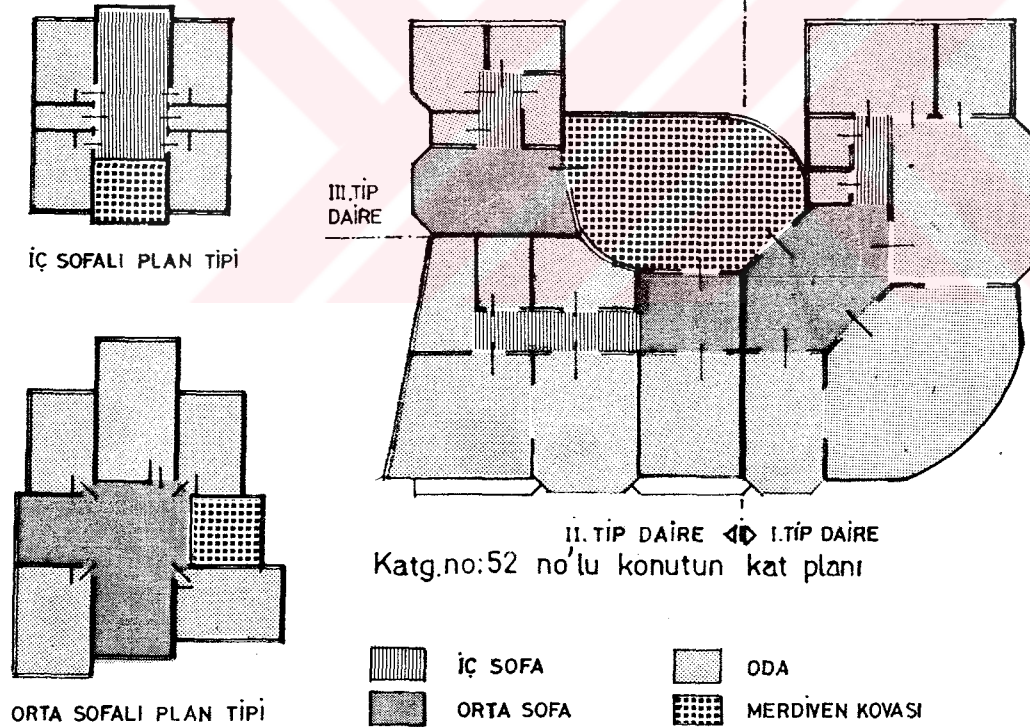
Özellikle Atatürk Caddesi, Altıparmak Caddesi gibi kent merkezinde, alış-veriş merkezi haline gelen ve zemin katlarında dükkanların yer aldığı binalarda, bodrum katlara zemin

kotu altında yer verilmiş, kuranglez ile havalanma olanağı sağlanmıştır Bodrum katı olmayan Katg. No. 25 nolu binada ise depo ve kömürlük terasta çözülmüştür.

### 5.2.1.2 Konut içinde yer alan mekânlar

Cumhuriyetle birlikte değişen sosyal yapı, konut mimarisinde geleneksel mimaride konut dışında var olan mutfak, helâ gibi ıslak hacimlerin konut içinde çözümünü gerektirmiştir. Fonksiyonun yer aldığı mekânı ölçülendirmesi, mekânların birbiri ile ilişkisi, konuttaki mekân organizasyonunu etkilemiştir. Yeni konutta yaşanmış olgunun analiz edilebilmesi için konutların özellik gösteren iç mekân birimleri (giriş holü-dış giriшли oda-sandık odası-kiler-mutfak-banyo-wc) ayrı ayrı incelenmiştir.

**Giriş holü**, konuta girişte direkt karşılaşılan orta mekan niteliğindeki holün, kimi örneklerde bir koridor ile girişten ayrılmış olduğu, kimilerinde ise girişle doğrudan ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Geleneksel mimaride görülen sofa(\*), Cumhuriyet dönemi ile kentlerde başlayan hızlı, yeni yapılaşma ile iç sofa daralıp koridora, orta sofa ise küçülüp sadece mekânlar arası geçişi sağlayan hole dönüşmüştür (Eruzun, 1989).



Şekil 5.2 Türk-sivil mimarisinde sofanın Cumhuriyet Dönemi sonrasında koridora ve hole dönüşümü

Kaynak: • Orta ve iç sofalı planlar (Eldem, 1984), • Katg.No. 52 plan rö!övesi, Kaprol,T'ye aittir.

(\*) Odalar arası ilişkilerin sağlandığı ortak alan olan sofa, aynı zamanda toplanma alanıdır. Dolaşım dışı alanları ise oturmaya ayrılmıştır (Küçükerman, 1996)

Mekânlar arası geçişi sağlayan hol Bursa'da incelenen konutların %14'ünde dağılım, %86'sında ise yemek yeme ve dağılım amaçlı kullanılmaktadır. Konutların büyük bölümünde ise bu orta mekân, salona kanatlı camlı kapılar ile bağlanmıştır. İçinde yer aldığı konuta bağlı olarak büyüklüğü belirlenen giriş holü, dolaşımın yanı sıra fonksiyonel kullanıma da hizmet vermiştir. Holün fonksiyonları, odalara dağılım ve yemek yeme eylemi olmuştur. Cumhuriyet'ten sonra hızlı kentleşme, Bursa'daki konut planlarını etkilemiş, giriş holleri yaşamın geçtiği bir orta mekân kullanımına ulaşmıştır. Bu olguda gelenekselden gelen sofa, modernize edilerek günün çağdaş konutunda kullanılmıştır.

**Oda bağlantısı**, konutların %80'inde odadan odaya geçiş kapıları kullanılmıştır. Bu kapılar mekânlar arasındaki mahremiyeti sağlamanın yanısıra, fonksiyonelliği artırıcı birer eleman olarak da kullanılmıştır. Odadan odaya geçişi sağladığı gibi giriş holünü de odalara bağlayabilmiştir.

**Dıştan girişli oda**, bazı örneklerde giriş holü haricinde merdiven sahanlığından da girişi olan oda ile karşılaşılır. Konut dışından girilebilen bu odalar geleneksel konut planı ile benzerlik taşır. Bu oda mabeyn odasının(\*) adeta yeni yaşantıya uyarlanmış şeklidir. Türk ailesinde harem yaşantısı tamamen kalkan bu dönemde bu odaların varlığı ailenin yaşamında mahremiyetin kısmen devam ettiğini gösterir. Bu odanın evin iç mekân bütününden ayrı düşünülmediği, odalar arasında yer alan geçiş kapısının açılarak yaşama mekânı ile bütünleşmesinde görülür. Evin mekânsal organizasyonunda misafirin kullanım alanı kısmen iç kullanımdan ayırıl edilmiş, giriş holüne bir kapı ile bağlanan bu odalara, gerektiğinde servis imkânı verilmiştir.

**Sandık odası**, konutların %22'sinde karşılaşılan oda, genelde giriş holü veya yatak odasından kullanılmaktadır. Evin sandık eşyalarının depolandığı kısım, günümüzde de aynı işlevini sürdürmektedir. Geleneksel konutta yer alan gömme dolapların işlevi, modern konutta sandık odalarına dönüştürülmüştür.

**Kiler**, plan şeması çıkarılan konutların bir tekinde karşılaşılan kiler, mutfağın yanında yer alır ve mutfakla doğrudan ilişkili olan erzak deposu olarak kullanılır. Orjini, geleneksel konuttur. Sedat Hakkı Eldem'in Türk Evi'ni modernize ederek oluşturduğu plan şemalarında da kiler kullanımları ile karşılaşılır.

---

(\*) Mabeyn Odası: Saray ve konakların haremle selâmlık kısmı arasındaki daire veya odaya denir ki iki taraftan kapısı olur. Bu gibi odalara mabeyn odası denir. Padişah saraylarında mabeyncilerin buldukları ve padişahı hükümet işlerini gördükleri vükelâ ile elçileri kabul ettikleri daire. Buna mabeyn-i hümayun denirdi (Arseven, 1950b)

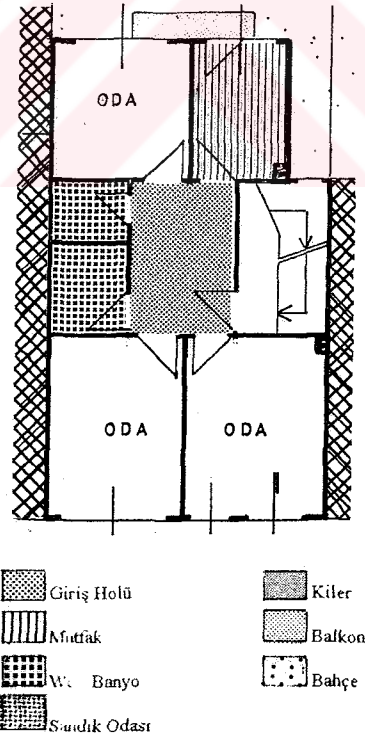
Saray ve konaklarda, harem ve selâmlık bölümleri arasında, iki bölüme kapısı olan oda (Övünç, 1972).

**Islak hacim**, mutfak-banyo-tuvalet (helâ) üçlüsü olarak konutun içinde yer almıştır. Değişen yaşam şekli mutfağın ve tuvaletin de konut içinde yer almasını gerektirmiştir. Geleneksel konutta, bahçede yer alan tuvalet, konutun iç mekânında odalarla aynı düzlemde ilişki içinde organize edilmiştir. Geleneksel konutta, odada bulunan gömme dolap içinde yer alan yunmalık(\*) işlevi, yeni konutta banyoda çözülmüştür. İncelenen konutlarda banyolar yıkanma ve çamaşır yıkama eylemine hizmet vermiştir. Tuvalet, alaturka hela taşı ve lavaboyu donatı olarak kapsamıştır. Örneklerin bir kısmında tuvalet (hela) ve banyo arasında dökme tezgahlı lavabolarıda karşılaşılmıştır. Islak hacimlerde, koridor ve girişlerde dökme mozaik veya karo mozaik kullanılmıştır. Mutfaklarda geniş kullanımlı tezgahlar bulunur. Ocak kısımları üzerinde davlumbazlar yer alır. Yemek pişirmede pompalı gaz ocakları kullanımı nedeni ile büyük dökme tezgahlar yapılmıştır.

Plan şeması çıkarılan ve elde edilen 41 adet konutun %7'sinde mutfak-wc yer alır. Bu konutların net kullanım alanı ise 60 m<sup>2</sup> ve altındadır. Banyonun bulunmadığı bu konutlarda yıkanma eylemi de tuvalette (helâda) yapılmaktadır. %93 gibi bir yüzdeyi kaplayan konutlar 60 m<sup>2</sup> üzerinde net kullanım alanına sahiptirler. Bu konutlarda mutfak-banyo-wc mevcuttur.

**Katg.No.3:** 103a. 290.,  
Karamani Sokak No.31

Çıkış aksı parsel kenarında yer alan konutun çatı kullanımı, günümüze yakın yıllarda kaldırılıp ilave kat yapılmıştır. Konut planında giriş holü dağılım işlevi taşımalarının yanısıra yemek yeme mekânı olarak da kullanılmaktadır. Binanın sokak cephesi düz olmasına rağmen bahçe cephesinde açık çıkma (balkon) sınırdığı görülür.

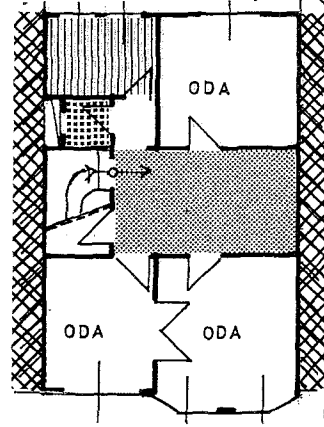


(\*) Yunma: Yıkanma (Övünç, 1973).



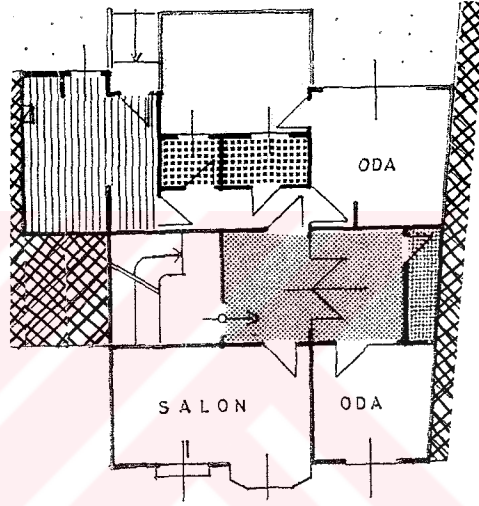
**Katg.No.6:** 134a. 3p.,  
Yeşil Caddesi No.27

Çıkış aksı kenarda olan konutun giriş holü dağılım ve yemek yeme eyleminin gerçekleşmesine olanak verir. Binanın çatısı, bahçe tarafında teras niteliğinde düzenlenmiştir.



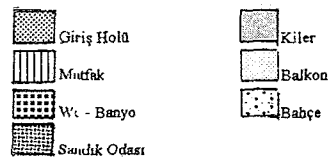
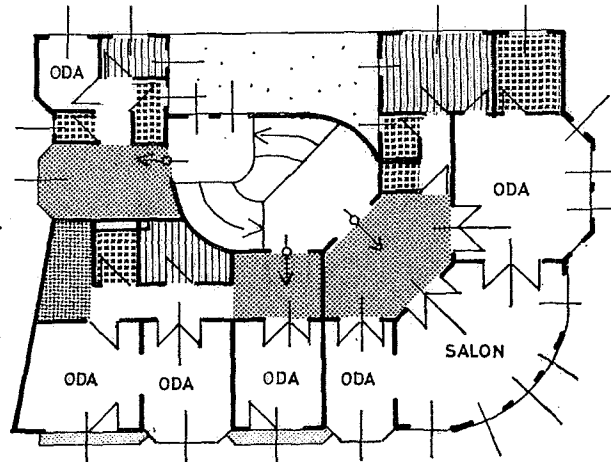
**Katg.No.20:** 370a. 10p.,  
İmaret Sokak No.9

Dönemin banka binalarından olan Yapı-Kredi binası yanında inşa edilmiş konutun plan özelliklerinde ve cephe biçimlenişinde batılılaşma etkileri açıkça görülür.



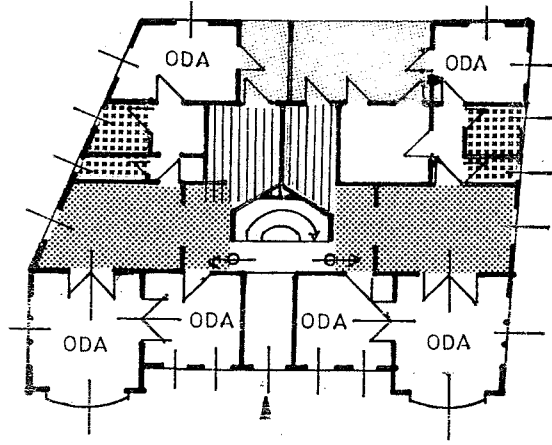
**Katg.No.52:** 1043a. 41p.,  
Çekirge Caddesi No.173

Binada üç plan türü yer alır. Mekân organizasyonunda modern etkiler ve geleneksel veriler mekânlarda bir arada kullanılmıştır. Giriş holü, en küçük konut biriminde yaşama amaçlı olarak da düzenlenmiştir.



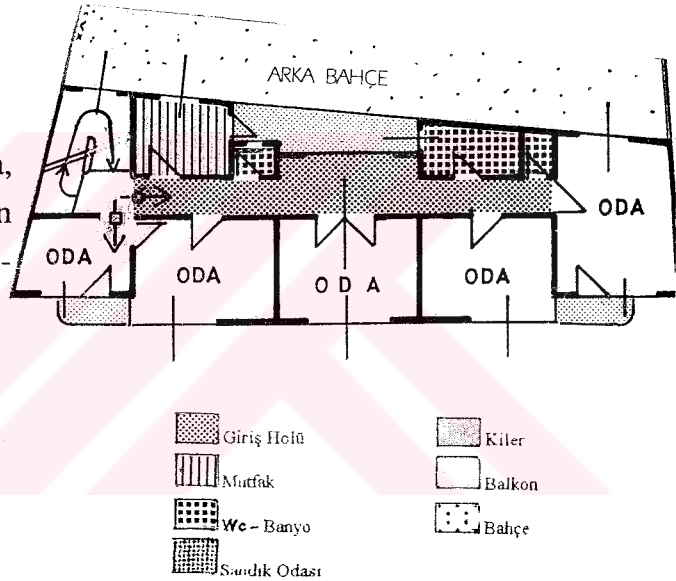
**Katg.No.43:** 103a. 17-18p.,  
Sakaldöken Caddesi No.24

Her katı iki dairesel konutun girişin üzeri boşaltılarak düzenlenmiş ve üst kat sahanlığı galeri olarak yapılmıştır. Planda görüldüğü gibi imar koşuluna bağlı olarak Savcı Bey Sokağı'na bakan balkon, giriş holü, banyo, wc (helâ) ve oda diagonal olarak biter. Orta mekânı oluşturan giriş holü, odadan odaya geçiş kapıları ile genişleyerek mekânın bütünlüğünü oluşturur.



**Katg.No.45:** 880a: 26p.  
Atatürk Caddesi No.45

Planında lineer düzenleme hakim olan konuta, koridordan girilmekte, ortada yer alan odanın çift kanatlı kapısı açılarak, koridor ile kısmen bütünlüğü sağlanır.



### 5.2.2. Yapısal özellikler

Konutların yapım sistemlerinde iki farklı yöntem görülür. Konutların çoğunluğu yığma-kargir sistemde inşa edilmiştir. 1940'lı yılların sonlarında ve 1950'li yıllarda ise çok katlı binalarda betonarme karkas yapım sistemi kullanılmıştır.

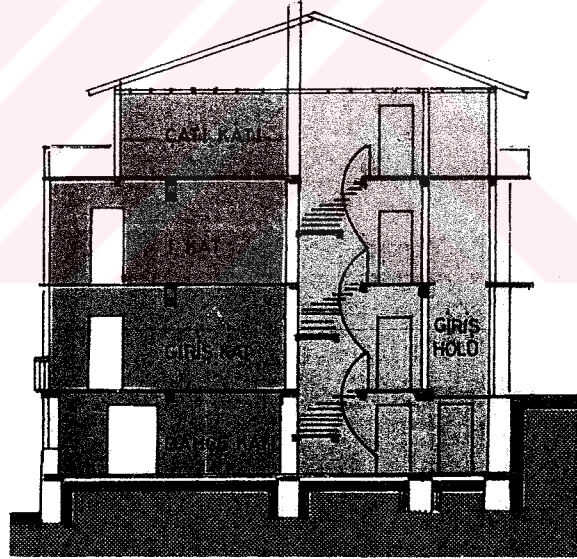
Yığma sistemli binalarda temel duvarları taş işçiliği ile, zemin ve normal katlarda ise duvarlar harman tuğlası ile örülmüştür. Döşemeler betonarme plak olarak yapılmış merdivenler payaslı olabildiği gibi dökme mozaik basamak şeklinde ve tek taraftan duvara ankastre olarak da inşa edilmiştir.

Tek konutlardan Katg.No.6 nolu konutta kat döşemesi ve merdiven ahşap olarak, duvarlar ise yığma sistemde inşa edilmiştir. Katg.No.43 Kamil Koç evinde de çekme katta ahşap karkas sistem kullanılmıştır. Çekme katlarda hafif sistemlerin kullanılmasının ana nedeni binanın taşıyıcılığına gereksiz yük bindirmemektir. Çekme katı, çatı ve tavan konstrüksiyonunun tamamen ahşap olarak yapıldığı konutun, çatı katı tavan alt yüzeyi, Çelloteks(\*) kaplamadır; bu katta ahşap karkas duvarlar bağdadi üzerine sıvalıdır. Çatı kaplaması ise Marsilya tipi kiremittir. Cephede yer alan tüm çıkmalarda, betonarme döşeme plakları bina yüzeyinden dışarı taşırılarak çıkma tabanları oluşturulmuştur. Çiçek pencereleri ve cumbalar aynı sistemde betonarme olarak yapılmıştır.

Pencerelerde denizlikler dökme mozaik olarak inşa edilmiştir. Üst katlarda izolasyon malzemeleri ithal edildiği için teras uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Binaların diğer bir bölümünde ise betonarme döşeme üzerine beşik çatı uygulamasına gidilmiştir. Teras ve beşik çatı uygulamalarının her ikisinde de yağmur suyu inişi yağmur olukları ile alınarak kanalizasyona bağlanmıştır.

**Katg.No.43:** 103a. 17-18p.,  
Sakaldöken Caddesi No.24

Kamil Koç evinin bodrum katı duvarları moloz taş duvar, giriş ve normal katı yığma tuğla, çatı katı ise ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Çekme katın tavanı ahşap ızgara olarak yapılmış bu sistem alttan çelloteks ile kaplanmıştır.

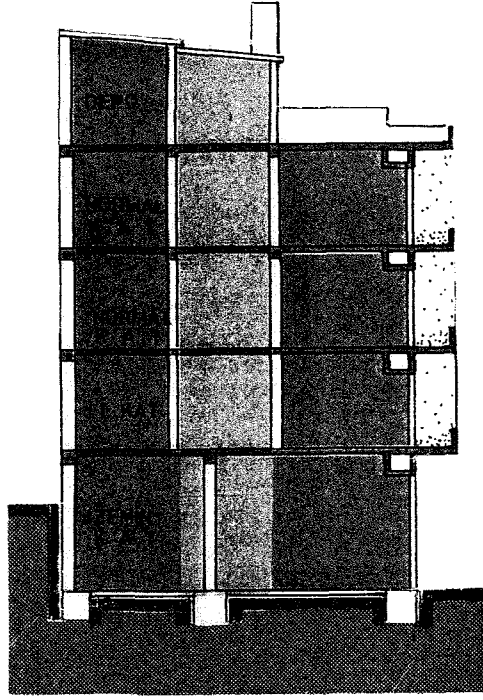


Detay: Sn.Samiye Gülez arşivi

(\*) Çelloteks Avrupa'dan ithal kaplama malzemesidir.

**Katg.No.25:** 1388a. 19p.,  
Atatürk Caddesi No.13

Bodrum katı olmayan binanın depoları çatı katında çözülmüştür. Yapım yılı 1937 olan binanın mimarının Merinos Fabrikası'nın mimarı olduğu mal sahiplerince belirtilmektedir. Bina yığma sistem olduğu için duvarlar zeminde taş ve tuğla, üst katlarda yalnız tuğla olarak yapılmış, döşemeler tüm katlarda betonarme plak olarak inşa edilmiştir.



Detay: Sn.Dr.Betül Kuyucu arşivi

### 5.2.3 Cephe özellikleri

Bursa'da Çekirge, Altıparmak, Selimiye, Şahabettin Paşa, Kuruçeşme, Şhreküstü, Tahtakale, Orhan Bey, Nalbantoğlu, Selenk Hatun, Karaağaç, Kurtoğlu, Umurbey ve Yeşil Mahalleleri'nde yer alan, incelenen konutların tek bir üsluba bağlanamayacak pek çok değişik mimari karaktere sahip olduklarından tezin ikinci bölümünde bahsedilmiştir. Cephelerde dönemin mimari üsluplarının etkilerinin yanısıra, geleneksel sivil mimariden alıntılarla da karşılaşmıştır.

Cepheye bakıldığında ilk olarak cephe hareketliliği gözlemlenmiş, cephe oluşumunda iki özellik ile karşılaşmıştır. Bu özellikler konutların tipolojik çözümlenmesinde de ayırıcı özellik olmuştur. Birinci özellikte, konutların düz cepheli oluşu ön planda tutulmuştur. Bu konutların cephe biçimlenişlerinde girinti-çıkıntı görülmemiştir. İkinci özellikte konutlarda, çıkmalı cephe gözlemlenmiştir. Bu konutlarda ise cephe biçimlenişinde girinti ve çıkıntı ile karşılaşmıştır. Düz cepheli konutlar, incelenen konutların ~%20'sini, çıkmalı cepheli konutlar ise ~%80'ini oluşturmuştur.

#### 5.2.3.1 Çıkmalar

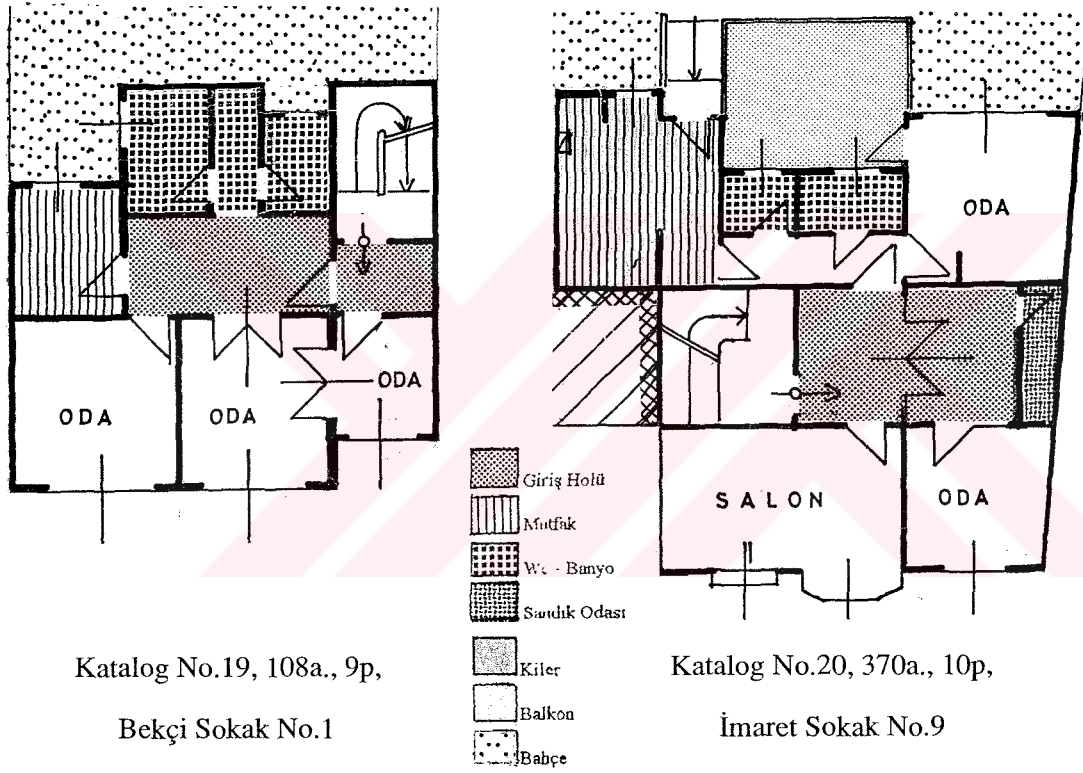
İncelenen çıkmalar, sokl niteliğindeki yarım kat ile bir tam kat veya giriş katındaki dükkân yüksekliğindeki kot üzerinde yer alırlar. İncelenen konutların %80'ini oluşturan çıkmalar kendi içinde üç ana türde toplanabilmektedir.

Tür 1- Kapalı çıkma

Tür 2- Açık çıkma

Tür 3- Kapalı ve açık çıkma

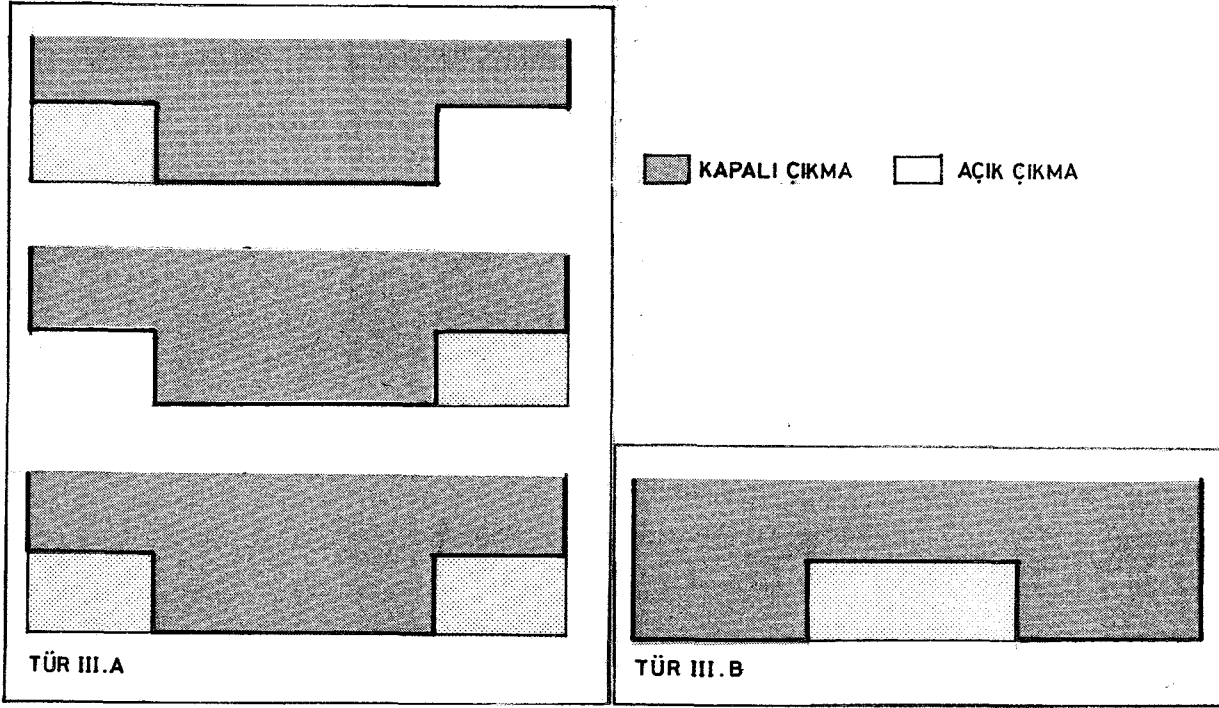
**Tür 1 kapalı çıkma:** İki ayrı özellik gösterir, bunlardan biri, odanın tamamının cepheden dışarı çıkıntı yapması, diğeri odanın genişliğinden daha dar kısmının cepheden dışarı taşmasıdır. Her iki çıkma düzenlemesi ile konutların cephelerinde karşılaşmıştır. Yalnız kapalı çıkmaların cephede yer aldığı konutlar, incelenen konutların ~%25'ini oluşturmaktadır. Yalnız çıkmalı konutlar %11, cumbalılar ise ~%14 oranında örnekleme içinde yer alırlar.



Şekil 5.3 İncelenen konutlarda çıkma ve cumbanın şekil ile anlatımı (Röleleler: T.Kaprol)

**Tür 2 açık çıkma (balkon):** Yaşama mekânının önünde yer almıştır ve mekânın sokak cephesi dışı açılmıştır. Böylelikle balkon kullanımı ile mekân farklı bir boyut kazanmıştır. İncelenen konutların ~%9'unda yalnız açık çıkma (balkon) ile karşılaşmıştır. İncelenen konutlardan sadece katalog no'su 37 olan konutun giriş sahanlığı, iç balkon niteliğinde çözülmüştür.

**Tür 3 kapalı ve açık çıkma:** Her iki türün bir arada kullanılması ile oluşmuştur. Açık çıkma, kapalı çıkmanın iki yanında yer alabildiği gibi tek tarafında da yer almıştır.



Şekil 5.4 İncelenen konutlarda karşılaşılan kapalı ve açık çıkma türleri

Kapalı ve açık çıkmanın tür III.B konumunda tek kullanımı Katg.No.10 ve Katg.No.44 nolu örneklerde görülür. Cephede dolu-boş-dolu olarak çıkma biçimlenişinin uygulandığı örneklerdir.

Çıkmaların yer aldığı tüm katlarda simetrik tutum görülür. Kapalı çıkma içinde bulunan oda sayısı ve çıkmanın yer aldığı parselin konumu, çıkmanın biçimlenişini belirlemiştir. Köşe parselde yer alan konutlardan çıkmalara eğrisel form verilmiştir.

Genelde, çıkmada yer alan oda sayısı çıkmanın cephe genişliğini verir. Binaların parsellerinin, yol cephesine olan genişlikleri, konumları ve çıkmaların plan tipi biçimlenişlerini belirlemiştir. Çıkmanın kat adedi, yer alan oda sayısı düşey biçimlenişini oluşturmuştur. Çıkmaların kapalı, açık ve kapalı + açık nitelikleri yatay ve düşey biçimlenişlerini oluşturmuştur.

Çizelge 5.1 İncelenen konutlarda çıkma türleri ve çıkma plan türlerine ait çizelge

ÇIKMA PLAN TÜRLERİ		ÇIKMA TÜRLERİ			
		Kapalı Çıkmalılar	Açık Çıkmalılar	Kapalı ve Açık Çıkmalılar	
ÇIKMA PLAN TÜRLERİ	Eğrisel Plan				
	Dörtgen Plan				
	Ara Parsel				

### Çıkmaların konut cephesinde yer alışı açısından değerlendirilmesi;

İncelenen konutlar genelinde, çıkma sokl niteliğindeki yarım kat ile bir tam katın veya dükkanların yer aldığı giriş katın üzerinde konumlanmıştır. İncelenen örneklerin genelinde, bodrum ve zemin katlarda asimetrik, üst katlarda ise simetrik cephe karakteristiği ile karışalmıştır. Çıkmaların %67'si ana cephe aksı ile simetrik, geri kalanı ana cephe aksı ile asimetrik cephe karakteristiği göstermektedir. Çıkma türleri cephedeki konumlarına göre aşağıda açıklandığı gibi dağılım gösterirler.

Çıkma ve ana cephe aksının simetrik olduğu konutların oranı		Çıkma ve ana cephe aksının asimetrik olduğu konutların oranı	
Kapalı çıkmalılar	% 30	Kapalı çıkmalılar	% 10
Açık çıkmalılar	% 10	Açık çıkmalılar	% 7
Kapalı ve açık çıkmalılar	% 27	Kapalı ve açık çıkmalılar	% 16

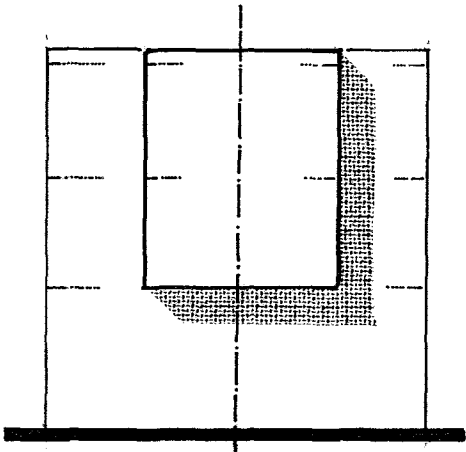
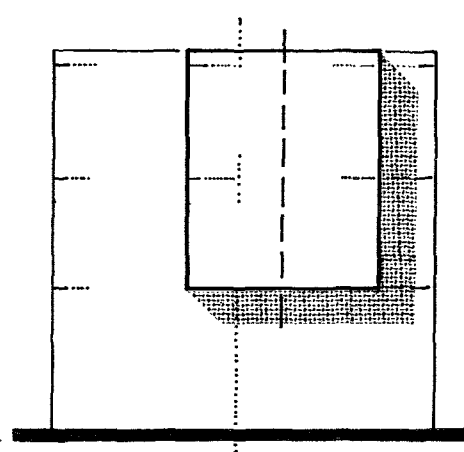
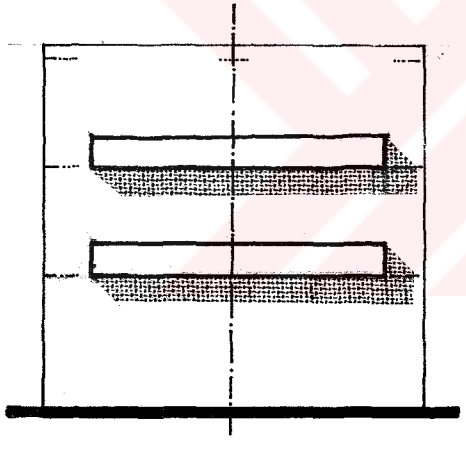
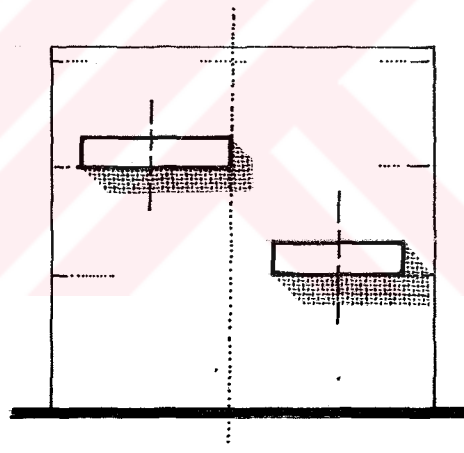
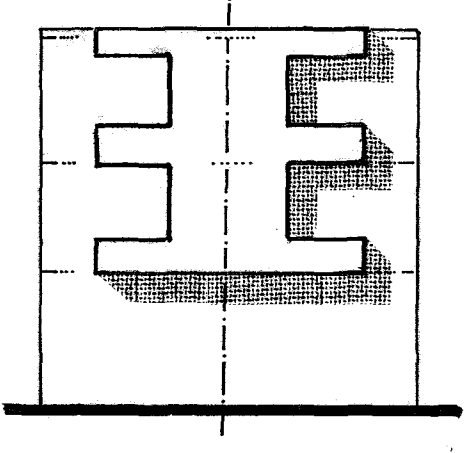
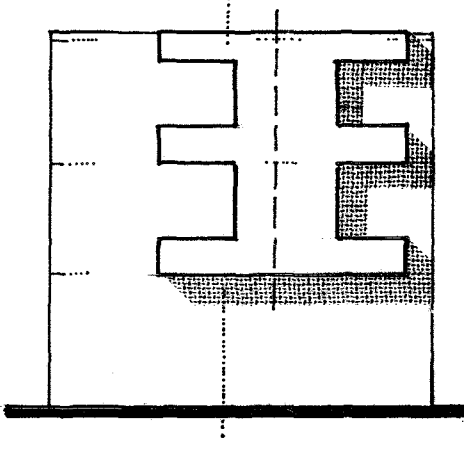
Konutlarda, cephe aksı ve çıkma aksı genelde simetrik karakterdedir. Çıkmalı konutların yer aldığı cephede, çıkmanın oluşturduğu çıkıntıdan geride kalan yüzeyde, iki yanda pencere veya Fransız penceresi aksı yer alır. Giriş kapısı, Fransız penceresi aksının altında olabildiği gibi, bazı örneklerde çıkmanın altında yer aldığıda görülmüştür. Çıkmanın altında yer alan konutların giriş kapısı genelinde merdivenle aynı eksen üzerindedir. Açık çıkmalar ise, cephede başlangıç olarak kapalı çıkmalar ile ortak özellik gösterirler. Cephe genişliğince olan bu çıkmalarda, balkon niteliği gözlemlenmiştir. Köşe parselli konutların dışında, açık çıkmalı konutların tümünde, açık çıkma aksı ile ana cephe aksının simetrik bir tutum sergilediği görülür.

Köşe konumlu konutlarda konutun konumundan ötürü, çıkma aksları ana cephe aksları ile asimetrik karakter gösterir. Köşe konumu planlamada ve cephede özellikli çözümlenmeleri getirmiştir. Kapalı çıkmalar ve açık çıkmalar bir arada veya tek tek kullanılarak cephede özgün yaklaşımlar denenmiştir.

İncelenen konutlar içinde çıkmalar, yer aldıkları mekanlar, planlamaya mekan zenginliği kazandırmıştır. Nitelik açısından çeşitlilik gösteren çıkmaların karakteristik özellikleri yer aldıkları konutların, cephe biçimlenişine nitelik kazandırmıştır.



Çizelge 5.2 Çıkmaların bina cephesinde yer alışlarına ait çizelge

		ÇIKMANIN CEPHEDE KONUMU	
		Simetrik	Asimetrik
ÇIKMA TÜRLERİ	Kapalı Çıkma		
	Açık Çıkma		
	Kapalı+ Açık Çıkma		

**Katg no: 6** 134a. 3p.  
Yeşil Caddesi No. 27, 27A

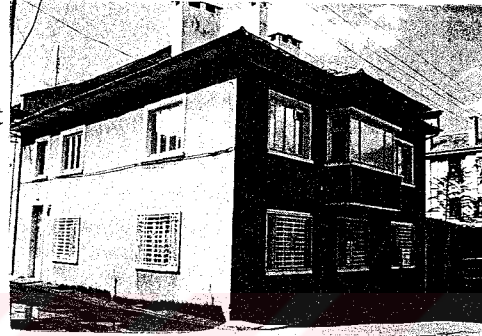
Kapalı çıkması cephede asimetrik konumda olan bir konut örneğinin üst kat cephesinde bulunan yalı baskısını çağrıştıran ve düşey fugaları ile ilgi çeken bir örnek



**Katg no: 7** -a. -p.

Dar Sokak No. 2

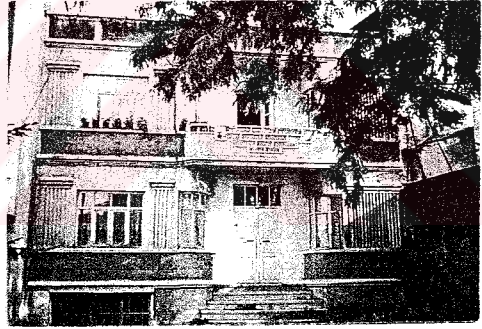
Kapalı çıkması cephede simetrik konumda olan bir konut örneği



**Katg no: 10** 135a. 57p.

Köprü Sokak No. 6

Açık çıkması cephede asimetrik konumda olan bir bina



**Katg no: 11** 1914a. 16p.

Kurtoğlu Sokak No. 16

Açık çıkması cephede simetrik konumda bir örnek



**Katg no: 13** 20a. 884p.

Bozkurt Sokak No. 5

Kapalı ve açık çıkmalı çok katlı bir konut örneği. Konutun kapalı çıkmasının iki yanına bitişik olan açık çıkma ilgi çekmektedir.



**Katg no: 20** 370a. 10 p.

İmaret Sokak No. 9

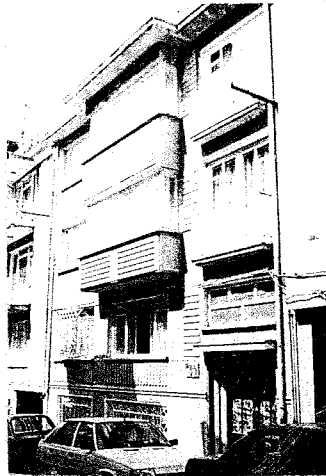
Kapalı çıkma aksı, cephe aksı ile asimetrik tutum sergileyen konut örneği



**Katg no: 21** 108a. 2p.

Kurtoğlu Sokak No. 11

Kapalı çıkma aksı, cephe aksı ile simetrik tutumlu bir konut



**Katg no: 39** 357a. 1p.

Taşkapı Sokak No. 2

Kapalı ve açık çıkıma aksı, cephe aksı ile simetrik konumlu bir konut örneği



**Katg no: 43** 103a. 17,18p.

Sakaldöken Caddesi No.24

Cumba üzeri balkon ile biten konutun cephe düzenlenmesinde simetrik cephe düzeni hakim olan örnek, kataloga alınan örnekler içinde tek olma özelliğine sahiptir.



**Katg no: 44** 714a. 27p.

Tahir Sokak No.2

Kapalı-açık-kapalı modülünü kapsayan açık ve kapalı çıkmalı bir konut



**Katg no: 46** -a. -p.

Çekirge Caddesi No:

Açık çıkması dış sofa niteliğinde çözülmüş bir konut



### 5.2.3.2 Bodrum kat ve zemin kat arasındaki etkileşimin cepheye kazandırdığı özellikler açısından incelenen konutların değerlendirilmesi

İncelenen konutların %43'ünde bodrum kat sokl niteliğinde yer almıştır. Sokl niteliğini taşıyan kat, sokakla doğrudan ilişki içinde ise, bu katın yol cephesinde dükkan yer almıştır. Bu kat, konut kullanıma ayrılmış ise girişe, konutun giriş arterinde yer verilmiştir. İncelenen sokl niteliğindeki katlar içinde %20'sinin bodrum kat, %20'si konut, %3'ü de dükkan işlevine ayrılmıştır. İncelenen binaların zemin katlarının %50'sinde dükkan hizmet amaçlı amaçlı, %7'si ise konut işlevine hizmet ettiği gözlemlenmiştir. Giriş katın dükkan içerdiği örneklerin eğimsiz arazide ve caddelere cepheli parsellerde konumlanmış olduğu görülür. Caddelerle kıyaslandığında, rant değeri daha düşük olan sokaklarda, giriş katların konut olarak düzenlendiği örnekler vardır.

İncelenen bölge genelinde, giriş katında dükkan bulunan konut binaları ile, bölgedeki ana ulaşım arterlerini oluşturan Atatürk Caddesi, Altıparmak Caddesi ve Çekirge Caddesi ve de civarındaki sokaklarda karşılaşılmıştır. Trafik yoğunluğunun yüksek olduğu ana caddelere cepheli parsellerde inşa edilen konutların tümünde giriş katlarda dükkanlar bulunur. Giriş katı konut olarak düzenlenen, örnekler trafik yoğunluğunun düşük olduğu sokaklarda yer almıştır. Ayrıca ana ulaşım arteri üzerindeki dükkanlar çoğunlukla tam kat veya tam kata yakın niteliğe sahiptirler.

Giriş aksı ile cephe aksının asimetric olduğu durum ile konutların %72'sinde, giriş aksının cephe aksı ile simetric olduğu durum ile de konutların %28'inde karşılaşılmıştır. Zemin katında dükkan bulunan konutlar içinde %63'lük bir orana sahiptir. Konutların %37'sinde ise dükkan yoktur. Dükkanlı konutlarda da giriş aksının yeri açısından iki farklı özellik gözlemlenmiştir. Bu %63'lük oranın, %22'sini giriş aksı ortada olan konutlar, %41'ini giriş aksının kenarda olduğu konutlar oluşturmuştur.

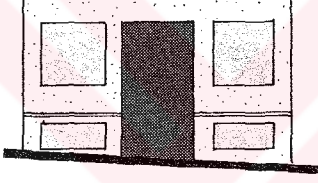
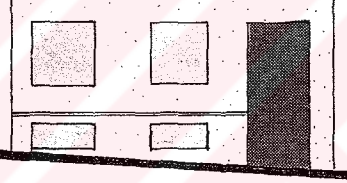
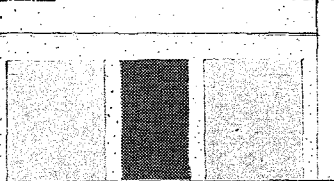
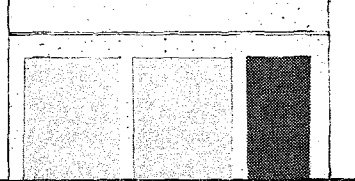
Sokl niteliği kazanan bodrum kat konut veya bodrum olarak düzenlenmiş örneklerin genelinde giriş kat, giriş nedeni ile cephede asimetric oluşturacak biçimde yer almıştır. Sadece üç konutta simetric düzenleme ile karşılaşılmıştır. Konutların %39'unda sokl niteliği taşıdığı görülmüş, %61'inde ise zemin kat kullanımı gözlemlenmiştir.

Sokl düzenlemesinin getirdiği imkan sonucu, binaların %6'sında dükkan, %11'inde konut, %21'inde bodrum kullanımı ile karşılaşılmıştır. %6'luk dükkan kullanımı içinde, sokldaki düzenlemenin cephedeki konumunda %2'si simetric, %4'ü asimetric, %11'lik konut kullanımında ise, %7'si simetric, %4'ü asimetric, %22'lik bodrum kullanımında %6'sı simetric, %16 asimetric tutum sergiler.

Topoğrafyanın getirisi olan, parselin sokak cephesindeki eğim az ise veya eğimsiz ise zemin kat kaldırım kotu ile hem zemin olarak düzenlenmiştir. Bu oluşum ile incelenen konutların %61'inde karşılaşılmıştır. İncelenen konutların %45'inde giriş kat dükkan işlevli, %16'sında konut işlevli olarak düzenlenmiştir.

İncelenen tüm örneklerin, alt katları yarım veya tam kattan oluşan bir buçuk katları üzerinde daima bir konut bölümü yer almıştır. Topoğrafik veriler gözardı edilerek yapılan ızgara sistemli yerleşim şeması, parselizasyonda farklılıklar oluşturmuştur. Kimi parsellerin sokak cephesinde başlangıç ve bitişte kot farkı olması, binanın zemin ve bodrum katında farklı düzenlemelere olanak tanımıştır.

Çizelge 5.3 Giriş kat cephe özelliklerinin, cephedeki konumu

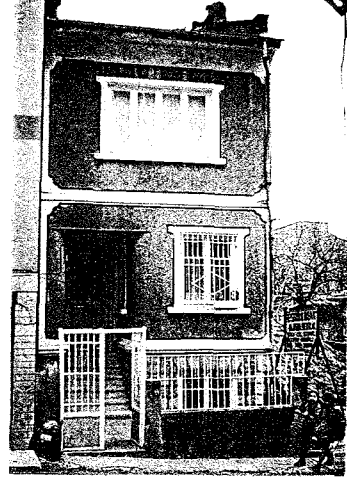
		GİRİŞİN CEPHEDE KONUMU	
		SİMETRİK	ASİMETRİK
GİRİŞ KAT CEPHE ÖZELLİKLERİ	Cephede giriş sokak kat yer alan alt katlar		
	Cephede giriş dükkan yer alan alt katlar		

**Katg no: 1** 84a. 17p.

Sakaldöken Caddesi No: 47

Giriş katı, konut kullanımına ayrılmış, sokl niteliğinde bodrum katın pencereleri yüzeyde bulunan bir örnek.

Yol cephesinden bahçe içinde yer alan konutun alt katı asimetrik cephe karakteristiği göstermektedir.



**Katg no: 2** 107a. 61p.

Halil Sokak No: 6

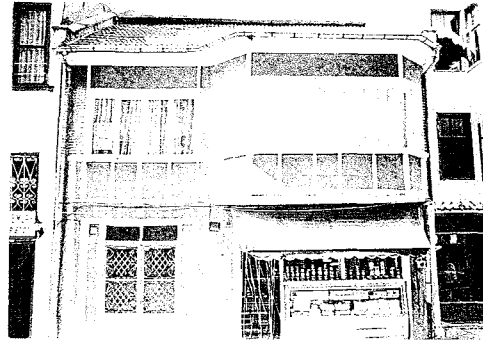
Giriş sahanlığı altında bodrum kat penceresi bulunan bir diğer konut.



**Katg no: 6** 134a. 3p.

Yeşil Caddesi No: 27-27A

Giriş katında cephede dükkan yer alan, alt katı asimetrik cephe karakteristiği gösteren örnek



**Katg no: 32** 6393a. 92p.

Hocaalizade Caddesi No: 2

Giriş katı konut kullanımına ayrılmış, alt katı simetrik cephe karakteristiği gösteren bir konut.



**Katg no: 39** 357a. 1p.

Taşkapı Sokak No: 2

Giriş katında dükkan yer alan ve alt katı asimetrik cephe karakteristiği gösteren diğer bir konut.



**Katg no: 45** 880a. 26p.

Atatürk Caddesi No: 45

Giriş katında cephede dükkan yer alan, alt katı asimetrik cephe karakteristiği gösteren konut.





**Katg no: 47** 103a. 21p.

Bahçe Sokak No: 20

Zemin katı konut kullanımına ayrılmış, topoğrafyadan gelen eğim nedeni ile bodrum katı da konut olarak kullanılan bir konut binası



**Katg no: 48** 138a. 1p.

Yeşil Caddesi No: 45

Köşe konumlu konutun, tam kat olan alt kat, dükkan olarak kullanılmaktadır.



**Katg no: 50** 8232a. 22p.

Atatürk Caddesi No: 92

Taşıt ve yaya ulaşımının yoğun olduğu cadde üzerinde yer alan, alt katında dükkanlara yer verilmiş konut binası



### 5.2.3.3 Cephe elemanlarının incelenen mimari stil, akım ve eğilimler ile bağlantılı ortak özellikleri

İncelenen konutların cephesinde ortak özelliklere sahip cephe elemanlarının yanısıra, farklı özellikler gösteren cephe elemanları ile de karşılaşılmıştır. Çalışmada cephe elemanları ile ilgili ayrıntılara girilmeden, ortak özellik oluşturan veriler değerlendirilerek, incelenen mimari stil, akım ve eğilimler ile bağlantılı olarak benzerlik veya farklılık gösteren cephe elemanlarından sadece;

Kapılar,

Kapı üstü pencereleri,

Pencereler,

Alınlık ve çatı bitişleri,

Balkon korkulukları,

Sıva, Silmeler ve Kabartma süsler üzerinde durulmuştur.

**Kapılar:** Yapılan çalışmada kapılar, çeşitlilik sergilemektedir. Sadeliğin ön plana çıktığı, örneklerin yanısıra, süslemeli motiflerin yer aldığı kapı örnekleri ile de karşılaşılmıştır. İncelenen konutlarda bir niş gibi içeri çekilmiş örneklerin dışında, cephe yüzeyi ile aynı seviyede yapılmış kapıların da olduğu görülür.

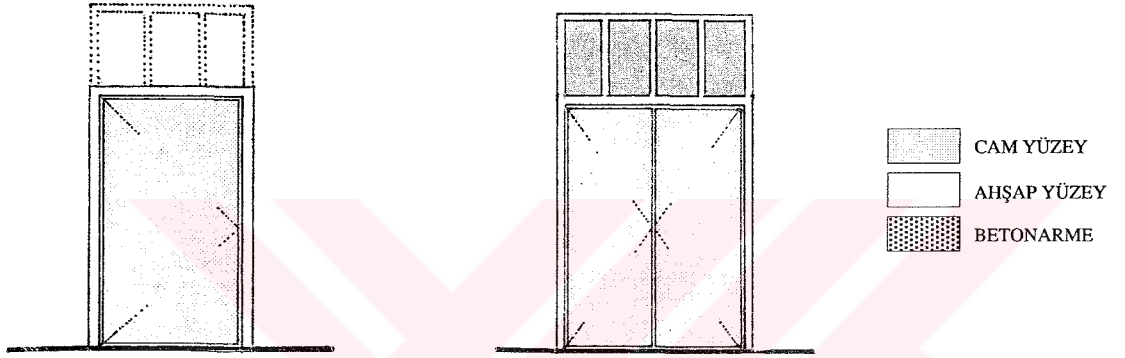
Cepheden bir niş gibi içeri çekilmiş olan örneklerde kapı üzerinde kapı üstü pencere görülmez. Bu türdeki nişlerin lento kısımları genelde düzdür, ayrıca basık kemer şeklinde yapılmış örnekler de vardır. Kapı üstü pencereli örneklerde, bu pencere kapı ile birlikte olabildiği gibi, kargir lento ile kapıdan ayrılmış örnekler de gözlenmiştir. Bu lento ile birlikte dökülen betonarme saçaklar kapılara özgünlük kazandırmıştır. Kapıların iki kanatlı olanlarının yanısıra, tek kanatlı olan örnekleri ile de karşılaşılmıştır. Kapıların yapımında iki farklı malzeme kullanılmıştır. Birincisi ahşaptan yapılmış, üzeri cilalı veya boyalı kapılardır. İkincisi ise demirden yapılmış kapılardır. Ahşap kapı kanatlarının tamamı masif olabildiği gibi, camlı kısmın altında 1/6 veya 1/5 oranında masif bir bölüm bırakılmıştır. Demirden yapılmış kapılarda ise, soğuk demir işçiliği\* ile karşılaşılr. Bu kapılarda şeffaflık hakimdir. Camlı kısmın altında 1/6 veya 1/5 oranında masif bir bölüm yer almıştır. Camlı kısımlar, havalandırma amacı ile açılabilir kanat şeklindedir. Camların dış kısmında dekoratif demir çerçeveler bulunur.

---

(\*) Soğuk Demir İşçiliği

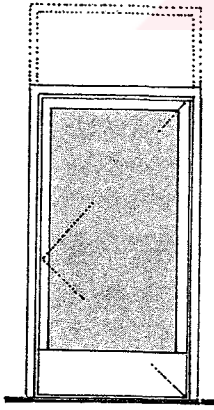
• Demiri ısıtıp döğmeden, kesme, bükme, kaynaklama ve perçinleme tekniğiyle işleme yöntemi (Sözen ve Tanyeli, 1986).

**Kapı üstü Pencereleeri\*:** Yapılan çalışmada, kapı üstü pencerelerinin giriş aksı üzerinde üç ayrı şekilde konumlandığı gözlemlenmiştir. Bunlardan ilki, kapı üstü penceresinin kapıdan ayrı olarak konumlandığı şekil, ikincisi kapı ile birlikte bir bütün oluşturduğu şekil ve üçüncüsü de bir lento ile kapıdan ayrıldığı şeklidir. Kapıdan lento ile ayrılan bu pencerelerin oranlarında çeşitlilik görülür. Kapının niş gibi içeri çekildiği örneklerde kapı üstü penceresi görülmez. Girişin üzerindeki, bu pencerelerden alınan doğal ışık iç mekân aydınlatılmıştır. Kapı pencerelerinde buzlu ya da şeffaf cam kullanılmıştır. Günümüze değişikliğe uğramadan gelebilmiş örneklerde, kapılarda da aynen görülen pencerelerin dış kısmına soğuk demir işçiliği ürünü olan dekoratif çerçeveler yerleştirilmiştir.

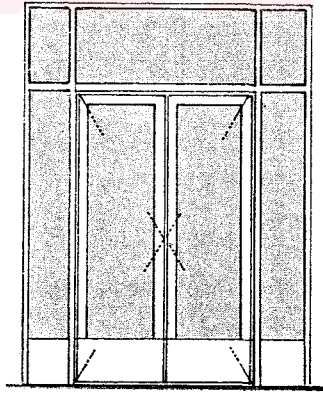


**TÜR I:** Ahşap kasa ve kanatlı kapı üstü pencere

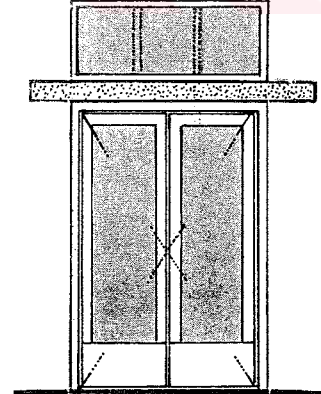
**TÜR II:** Ahşap kasa ve çift kanatlı, kapı üstü pencere



**TÜR III:** Soğuk demir işçiliği kasa ve kanatlı kapı üstü pencere



**TÜR IV:** Soğuk demir işçiliği kasa ve çift kanatlı kapı üstü pencere



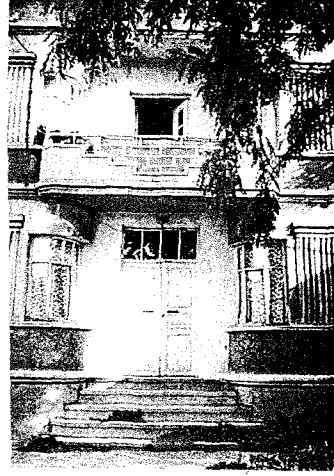
**TÜR V:** Soğuk demir işçiliği kasa ve çift kanatlı kapı üstü pencere

Şekil 5.5 Kapı üstü pencere çeşitleri

**Katg no: 10** 135a. 57p.

Köprü Sokak No: 6

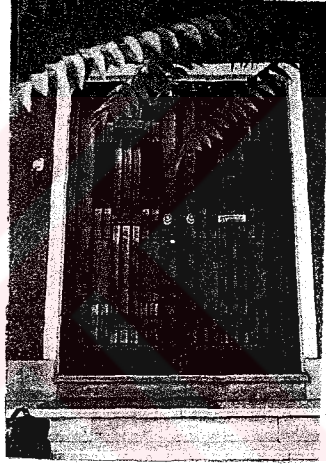
Kapı kanatları tamamen masif olarak ahşaptan yapılmış cepheden içeride, giriş nişinde yer alan bir kapı örneği



**Katg no: 32** 6393a. 92p.

Hocaalızade Caddesi No: 2-4

Yol seviyesinden yukarıda yer alan ahşap kapının dekoratif süslemesi dikkat çekmektedir. Art-Deco üslubunda yapılan kapının söveleri kapıyı ön plana çıkarmaktadır.



**Katg no: 16** 103a. 25p.

Bahçe Sokak No: 18

Cepheden giriş sahanlığı ile ulaşılan kapı, sonradan değiştirilmiştir. Girişe bakan penceresi ve cephede giriş sahanlığını çevreleyen söve ile giriş vurgulanmıştır.

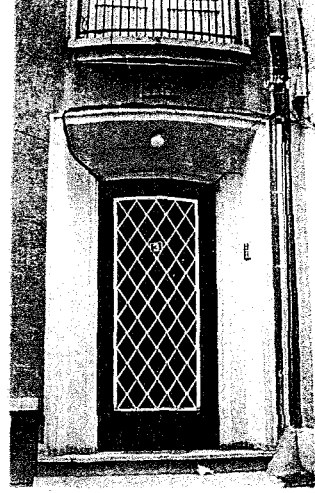


**Katg no: 31** 93a. 44p.

Umurbey Sokak No: 3

Tek kanada sahip olan kapı, cepheden kademeli olarak çekilmiş nişin içinde yer almıştır.

Tasarımını Yük. Müh. Mimar Mehmet Gülez'e konutun kapı lentosu, basık kemer biçimli yapılmıştır.



**Katg no: 2** 107a. 61p.

Halik Sokak No: 6

Parçalı masif yüzeylerden oluşan ahşap kapı kanadının üst kısmında ortadaki modül boşaltılarak cam yerleştirilmiştir. Cephede, giriş nişini çevreleyen sövenin üst köşeleri kemeri anımsatacak görünümlüdür.



**Katg no: 48** 138a. 1p.

Yeşil Caddesi No: 45

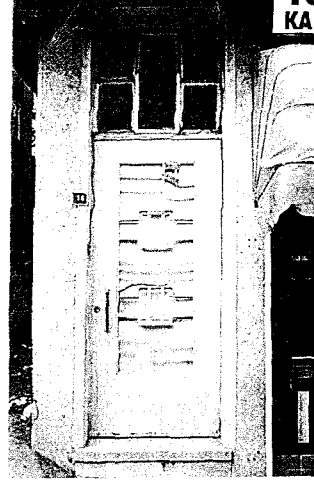
Masif kapı kanadının üzerinde demir işçiliği ile oluşturulmuş geometrik düzenlemeye sahip, Art-Deco etkisinde bir örnek.



**Katg no: 49** -a. -p.

Ortapazar Caddesi No: 14

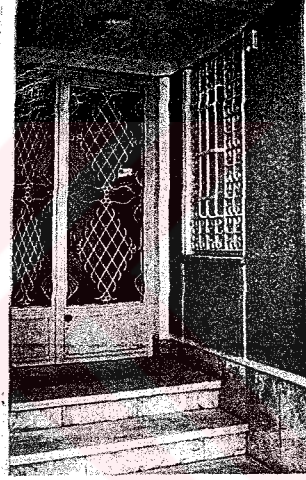
Kapı üstü penceresi kapı kasası ile birlikte çözülen örneğin, soğuk demir işçiliği kapı kanadı üzerinde Art-Deco etkilerini taşıyan düzenleme görülmektedir.



**Katg no: 15** -a. -p.

Ortapazar Caddesi No: 17

Niş içinde yer alan kapı, bir tam ve 2/3 oranında iki kanada sahip. Küçük kanadı eşya taşıma eyleminde açılabilir nitelikte yapılmıştır.



**Katg no: 17** 374a. 8p.

Asmaaltı Sokağı No: 5

Kapı üstü penceresi cephede çözülen konut, incelenen konutlar içinde tek farklılık gösteren örnektir.



**Katg no: 26** 1014a. 45p.

Hamam Caddesi No: 23

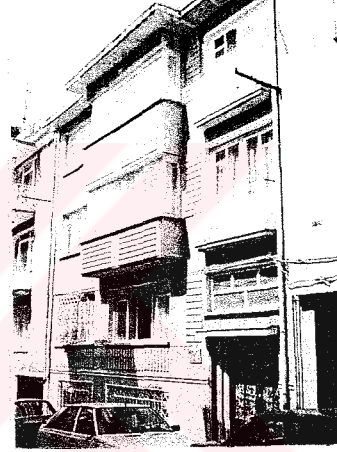
Kapı kanadı önündeki demir işçiliğinde bitkisel ve eğrisel motiflerin yer aldığı bir örnek.



**Katg no: 21** 108a. 2p.

Kurtoğlu Sokak No: 11

Kapı üstü penceresi ve kapı birbirinden ayıran lento kapı üzerinde dar bir çıkma yaparak saçak oluşturmuştur.



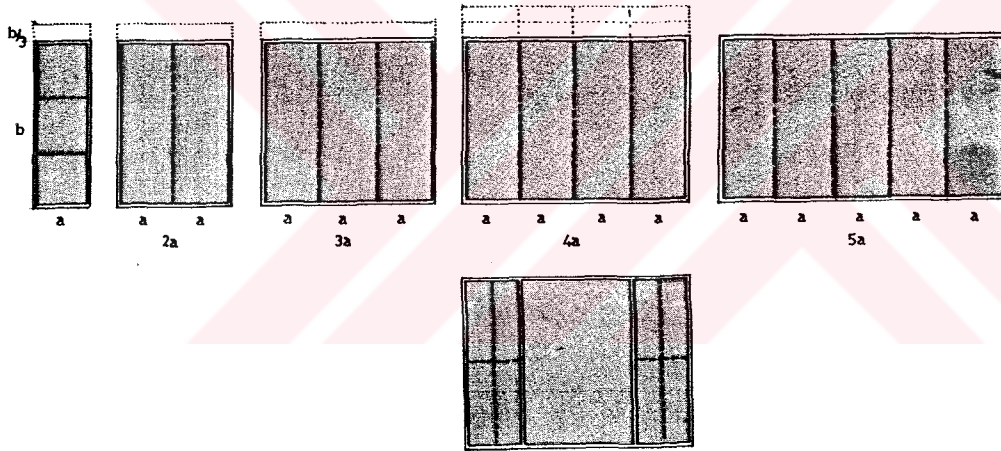
**Katg no: 11** 1914a. 25p.

Kurtoğlu Sokak No: 16



**Pencereler**, incelenen konutların bir bölümünde giriş aksı ile birlikte, asimetrik cephe karakteri oluşturan pencere aksının, konutların üst katlarında ana cephe aksı ile simetrik bir karakter sergilediği ve pencerelerin genellikle iki yanlarının söve ile çevrelendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca incelenen konutların sokl niteliğindeki alt kat cephesinde yer alan pencerelerle konutların ~%44'ünde karşılaşılmıştır. Konutların %56'sında ise pencere yerini dükkan vitrinine bırakmıştır. Çalışmada bodrum ve alt kat pencerelerinin önünde soğuk demir işçiliği ürünü olan yüzeyden dışarı taşan eğrisel ve geometrik desenli parmaklıklar ile de karşılaşılmıştır. Bu parmaklıklar tam kat niteliğindeki giriş kat pencere önlerinde denizlik üzerinden başlayan ve pencere üst kotunda köşeleri bombeli bitişli düz forma sahiptirler.

Konutların pencere doğramaları, pencere yüksekliğinin 1/3'ünde açılabilir pencere kanatları ve 1/4'ünde kafa penceresi niteliğindeki vasistas pencerelerinden oluşmuştur. Vasistas penceresi kullanılmayan durumlarda pencere kanatlarının 1/4'ünde ahşap yatay kayıt görülmüştür. Doğramada gerçekleştirilen bu uygulama tek parça camın kullanımını da gerektirmemiştir. Pencere kanatlarında tek parça yanısıra çitalarla dört bölüme ayrılan örneklerle de karşılaşılmıştır.



Şekil 5.6 İncelenen konutlara ait pencere nispetleri

Bauhaus ve Uluslararası Üslup'ta hakim olan iki gözüün yan yana olması ve ufuk çizgisinin yatay bir çizgide devam etmesi, dış görüntünün mekana kesintisiz alınması fikri, yatay nispetli pencere açıklıklarının mimariye getirmiştir. Bu akımların geliştiği ülkelerdeki örneklerde pencere açıklıklarındaki genişlik doğramaların metal çözümünü gerektirmiştir. Açıklık arttığında camı taşıyan ahşabın kesitinin boyutları da büyümüştür. Cephede ağır bir görünüş hakim olmaması için demir çerçeveler çözülmüştür. Ülkemizde ve Bursa'da da bu dönemde hakim olan yatay nispetli pencere çözümleri ile karşılaşılmıştır. Pencere doğramalarında demire oranla daha ucuz olan ahşap malzeme tercih edilmiştir. Pencerelerin yatay nispette gelişimine imkan veren pencere açıklığını üstten sınırlayan betonarme lento veya kiriş olmuştur. Konutların cephelerinde yatay hatlı pencereler yanısıra düşeyde duvar parçası ile bölünmüş pencerelerle de karşılaşılmıştır.



eleman ise, pencere açıklığını üstten sınırlayan betonarme lento veya kiriş olmuştur. Konutların cephelerinde yatay hatlı pencerelerin yanısıra, düşeyde duvar parçası ile bölünmüş pencerelerle de karşılaşmıştır.

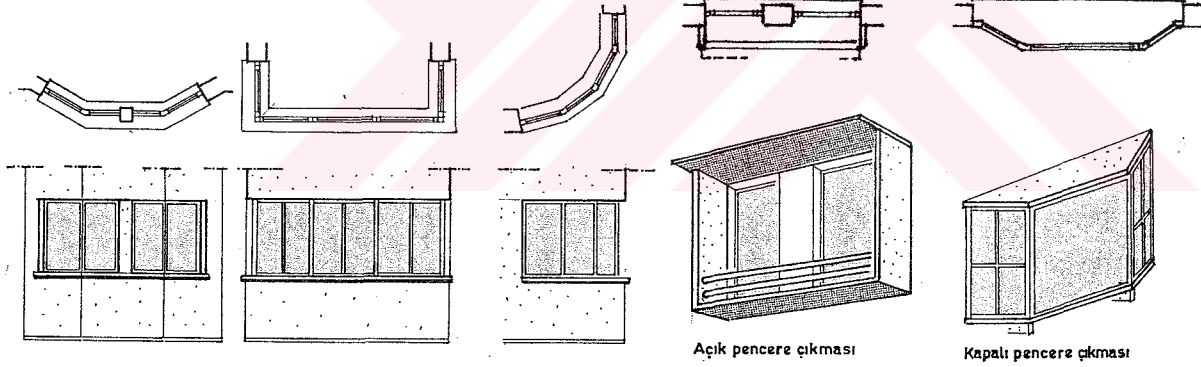
Taşıyıcı sistemdeki gelişmeler, mimaride pencere açıklarını ve pencere çeşitliliğini oluşturmuştur. Cephedeki konumları ve kullanım biçimleri açısından pencereler aşağıdaki şekilde çeşitlilik gösterirler:

Köşe pencereleri,

Çıkmalı pencereler,

- Kapalı pencere çıkması,
- Açık pencere çıkması,

**Köşe Pencereleri:** Çıkmaların döşemelerinin betonarme olması, açıklık geçilmesindeki sınırlılığın kısmen ortadan kalkması, pencereler arasındaki düşey duvar elemanlarını cephe- den kaldırmıştır. Pencere doğramaları bu düşey bölücülerin yerini almıştır. Bu durumda köşe dönüşlerinde pencere doğramaları kullanılarak, cephede bulunan ışık yüzeyi genişlediği gibi, hava miktarı da artmıştır. Köşe pencereleri sadece çıkmada görülmez. Binaların köşe kısımlarında ve girişlerinde de kullanılmıştır. Taşıyıcı sistemin getirdiği rahatlık, köşe çözümlerinde çeşitli biçimlerin gelişimine olanak tanımıştır.



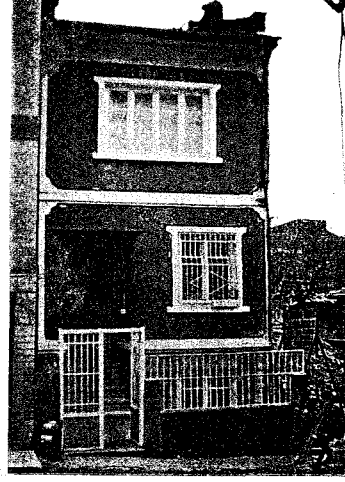
Şekil 5.7 Pencerenin yer aldığı çıkma formuna bağlı olarak biçimlenişi

Şekil 5.8 Açık ve kapalı pencere çıkması

**Pencere Çıkması,** cephenin oda genişliği kadar veya oda genişliğinden daha az genişlikte taşma yapan ve parapet yüksekliğinin üzerinde yer alan çıkmalardır. Bu çıkmalar, incelenen örneklerin yalnızca birinde açık olarak (doğramanın önünde) yapılmıştır. İki yanı kapalı ve üzeri saçaklı olan çıkmanın önünde demir çubuklardan bir parmaklık yer almıştır (bkz. Katg no: 16). Genelde ise, bu çıkmalar pencere doğramaları ile donatılarak, iç mekana, çiçek penceresi olarak katılmıştır. Çıkmanın biçimi, pencerelerin biçiminin yanısıra bölüntülerini de belirlemiştir. Pencere çıkmaları ile incelenen örneklerin ~%8'inde karşılaşmıştır.

**Katg no: 1** 84a. 17p.  
Sakaldöken Caddesi No: 47

Söveli ve yatay nispetli pencere; dört bölümlü doğraması ile üst katta yer almıştır.



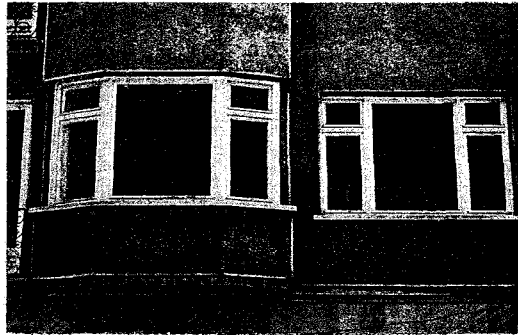
**Katg no: 4** 103a. 31p.  
Karamani Sokak No: 33

Pencere açıklığı duvar parçası ile bölünerek üç bölüme ayrılan konutun pencereleri söve ve denizlik ile oluşturulan çerçeve içinde yer almıştır.



**Katg no: 20** 370a. 10p.  
İmaret Sokak No: 9

Yatay pencere nispetinin hakim olduğu bir başka örnek



**Katg no: 22** 1238a. 64p.

Atatürk Caddesi No:12

Yatay pencere nispetinin pencere üstü silmeleri ile kuvvetlendirildiği kapalı çıkmalı bir konut



**Katg no: 36** 103a. 23p.

Sakaldöken Caddesi No:47

Kat penceresi üzerinde kafa penceresini anımsatan bezemeli konut örneği



**Katg no: 48** 138a. 1p.

Yeşil Caddesi No:45

Eğrisel köşe formu, pencere doğramalarına yansıyan bir bina konut



(\*) Kafa Penceresi:

- Eski Türk evlerinde odaların sedir hizasında bulunan pencereler üstünde ve tavana nakışlı revzenlere denir (Arseven, 1950c).
- 19. yy. öncesinde yapılmış Osmanlı konut yapılarından, odaların üst üste iki pencere dizisinden oluşan bir açıklık düzeni bulunurdu. Bu iki pencere dizisinden alttakiler camsız ve ahşap kapaklıydı; gerektiğinde geceleyin bunların kapakları kapatılırdı. Üstte yer alan pencereler ise, birer revzenle daraltılmıştı ve bunların önünde kapak ve perde bulunmazdı. Bu pencerelerin herbirine tepe penceresi veya kafa penceresi denir (Sözen ve Tanyeli, 1986).

**Katg no: 50** 8232a. 22p.

Atatürk Caddesi No:92

Eğrisel formlu bir başka pencere örneği



**Katg no: 16** 103a. 25p.

Bahçe Sokak No: 18

İncelenen örnekler içinde açık pencere çıkmalı tek konut örneği



**Katg no: 35** 681a. 89p.

Bilecik Sokak No: 5

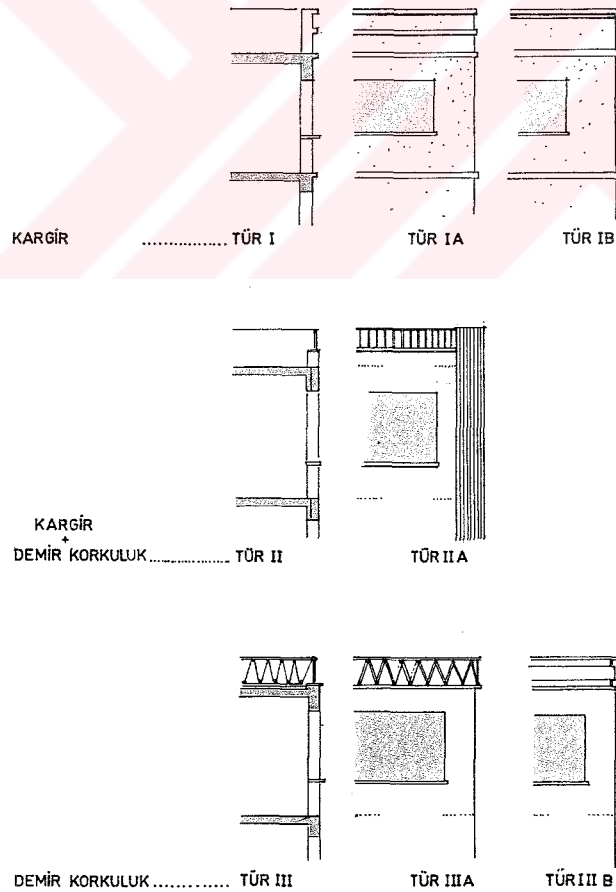
Kapalı pencere çıkmalı bir örnek



**Çatı Bitişleri:** İncelenen konutların ~%50'sinde alınlıkla, geri kalanı ise saçaklı çatı bitişi ile sonlanmıştır. Çatı bitişleri alınlıklı olan örnekler incelendiğinde, ana cephe aksına simetrik olarak yapılan çatı bitişlerinin yanısıra, ana cephe aksına asimetrik olarak yapılan örneklerle de karşılaşılmıştır. Çıkmaların cephedeki simetrik veya asimetrik konumları, çatı bitişlerinin de karakteristiğini belirlemiştir.

İncelenen alınlıklı örnekler genellikle yalındır ve üzerinde bulunduğu çıkma veya cumbanın biçimini almıştır. Alınlıklı binalarda, binanın alt katlarında başlayan yivli düşey kolonları anımsatan cephe elemanları çatı bitişinde son bulmuş, ayrıca bu süslemeler teras kat korkuluklarının bitişlerinde de kullanılmıştır. Çatı teraslarında ve katlarda parapet duvarı yerine, bazı örneklerde, çeşitli formlarda demir korkuluk kullanılmıştır.

Alınlıklı çatı bitişli konutların, kat adedi fazla olanlarının çatı bitişlerinde, saçak niteliğindeki çıkmanın üzerinde alın duvarına kat profilinin hemen üstünden başlayan parapet niteliğindeki alın duvarı içeri çekilerek yer verilmiştir. Saçak niteliğine sahip konutlarda bina yüzeyi ile saçığın dik açılı olarak kesiştikleri dik açı konumunda, yüzeyde, geleneksel Bursa evlerinde görülen iç bükey yatay profillerle de karşılaşılmıştır.



Şekil 5.9 Çatı bitişinde karşılaşılan alınlık türleri

**Katg no. 13** 20a. 884p.

Bozkurt Sokak No: 5

Kargir alınlıklı çatı bitişinde, açık çıkmasına köşedeki eğriselliği yansıyan bir örnek.



**Katg no. 51** 350a. 28p.

Atatürk Caddesi No: 6

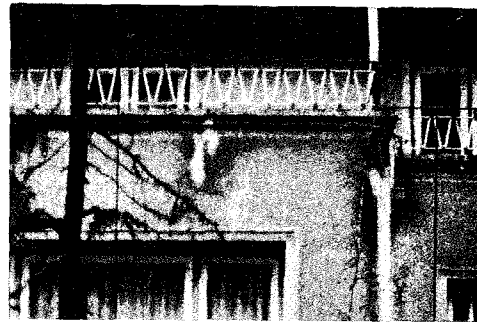
Çatısı teraslı, kargir ve demir korkuluklu çatı bitişli bir konut



**Katg no. 43** 103a. 17,18p.

Sakaldöken Caddesi No: 24

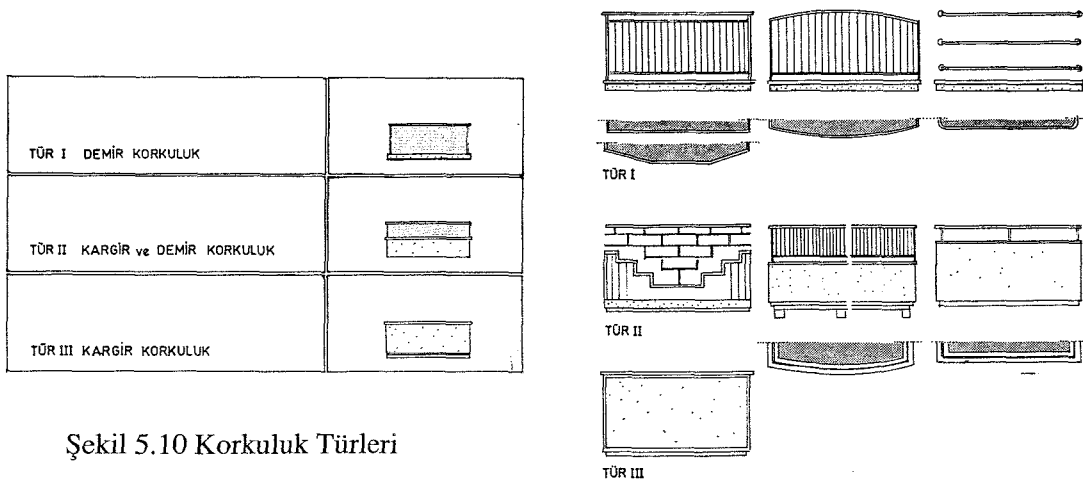
Çatısı teraslı, demir korkuluklu çatı bitişli bir diğer konut örneği



**Balkon Korkulukları:** Çalışmada farklı türde korkuluklar gözlemlenmiştir. Korkuluklar üzerlerinde yer alan bezeme öğelerinin ayrıntılarına girilmeden, biçimsel karakterleri açısından başlıca üç türde gruplandırılmıştır. Bunlardan birincisinde sadece dövme demir işçiliği ürünü olan demir profiller kullanılarak çeşitli formlar uygulanmıştır. İkincisinde, kargir ile genellikle yatayda devam eden çubuk demir profilli balkon korkulukları uygulanmıştır. Üçüncüsünde tamamen kargir olan korkuluk uygulanmıştır ki, bu türde dövme demir profiller kullanılmamıştır. Tamamen kargir olarak yapılmış korkuluk masiftir ve yer aldığı yapı öğesinin formunu taşımaktadır.

Birinci tür korkulukların sadece demir malzemedен yapılması, bu tür korkuluklarda saydamlığın ön planda tutulduğunu gösterir. İkinci tür korkuluklarda saydamlığa kısmen yer verilmiş, üçüncü tür korkuluklarda ise saydamlığa yer verilmemiştir. Kargir korkulukların üç türünde de yalın ve ilgi çekici örneklerle karşılaşılmıştır. Yapılan çalışmada çıkmalar üzerinde yer alan balkonların yanısıra, bina genişliğinde balkonlar ile de karşılaşılmıştır. Ayrıca teras işlevi gören çatı katlarında da korkulukların yer aldığı görülür. Kargir olarak çözülen bu korkulukların yanısıra kargir ve yatay demir korkuluklu örneklerin olduğu da gözlemlenmiştir.

İncelenen örnekler içinde balkon korkuluklarına, yukarıda bahsedilen cephe öğelerinin yanısıra Fransız pencerelerinde de yer verilmiştir. İstanbul'da batılılaşma sonrası, yabancı mimarların yaptığı veya batılı akımların etkisinde inşa edilmiş binalarda karşılaşılan (Kaprol, 1992) Cumhuriyet sonrası konut mimarisinde de görülen Fransız penceresi veya balkonuna Bursa'da incelenen konutların cephelerinde de rastlanır. İncelenen konutların ~%45'inde balkon korkuluğu ile, ~%38'inde Fransız penceresi korkuluğu ve %17'sinde teras korkuluğu ile karşılaşılmıştır. İstanbul'da XIX. yüzyıl sonu ile XX. yüzyıl başları arasındaki dönemde görülen açık çıkma uygulamasının, Bursa'da incelenen dönemde, yalınlaştırılarak kullanıldığı çok sayıda örnek karşımıza çıkar. Çatı terası, açık çıkma ve Fransız balkonlarında karşılaşılan korkuluk türleri Şekil 5.10'da görsel olarak verilmiştir.



**Katg no.4** 103a. 31p.

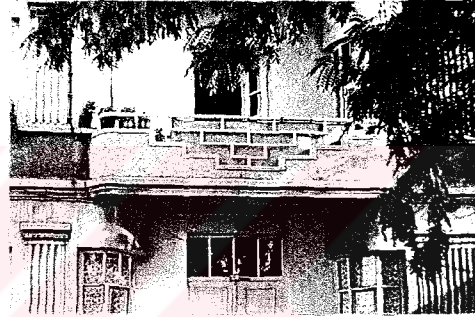
Karamani Sokak No: 33

Dövme demirden imal edilmiş eğrisel formlu ferforje korkuluk, fransız penceresi önünde yer almış bir örnek

**Katg no. 10** 135a. 57p.

Köprü Sokak No: 6

Açık çıkmanın eğrisel formu, kargir ve dövme demirden yapılmış korkuluğu biçimleyen ve Art-Deco stili etkisinde bir korkuluk örneği

**Katg no. 11.** 1914a. 25p.

Kurtoğlu Sokak No: 16

Kargir ve ferforje korkuluklu, açık çıkma (bal-kon) altı payandalı bir örnek.

**Katg no. 12.** 6393a. 94p.

Hocaalızade Caddesi No.2

Kargir ve ferforje korkuluklu, açık çıkma altı payandalı diğer bir örnek.





**Katg no. 29** 1264a. 25p.

Selvili Cadde No: 2

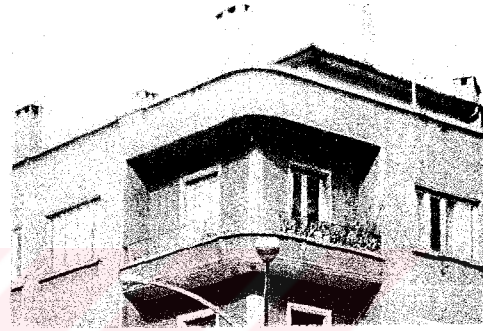
Kargir korkuluğa sahip bir konut örneği



**Katg no. 53.** 350a. 32p.

Atatürk Caddesi No: 2

Teras kat korkuluğu masif olarak çözülmüş başka bir konut.



**Katg no. 47.** 103a. 21p.

Bahçe Sokak No: 20

Üst katı çatı ile biten köşe konumlu bir konut.



**Katg no. 20.** 370a 10p.

İmaret Sokak No.10

Cephesi saçak ile son bulan, ferforje korkuluklu konut.



**Sıva, Silmeler ve Kabartma Süsler:** Cephe bezemesi olarak konutların cephelerinde, sıvalı yüzeylerin yanısıra fugalarla oluşturulmuş yüzey düzenlemeleri ile de karşılaşmıştır. Sıvada yapılan uygulama yatayda olduğu gibi düşeyde de kullanılmıştır.

**Sıva:** Cephelerin tümünde, bir tür kaba pürüzlü dış sıva olan edelputz (edel sıvası) kullanılmıştır. Dönemin kaplama malzemesi olan sıva genellikle renksizdir. Renkli olduğu binalarda ise filizi yeşil ve açık pembe tonları egemendir. Bauhaus ve Uluslararası üslubun genel karakteristiği olan düz ve sade cephe oluşumu bu tür bir sıva kullanılarak konutlara yansımıştır.

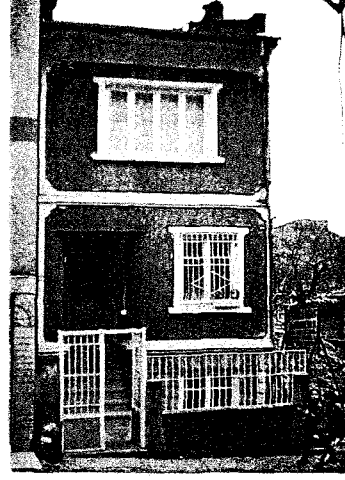
**Silmeler:** İncelenen konutların ~%31'inde çatı ve kat silmesi ile karşılaşmıştır. İncelenen örneklerde, alınlıklı çatı bitişlerinde ve saçak bitişleri altında yatay silmeler ile karşılaşmıştır. Saçak altında silme kullanımına örnek olarak bazı konutlarda geleneksel Bursa evlerindeki saçak ve duvar birleşimini anımsatan iç bükey profillere yer verilmiştir. Konutlarda cephede her katta yatay silmeler görülebildiği gibi, silmenin kullanılmadığı binalar da görülebilir. Konutların ikisinde cephede, düşeyde yer alan sütunsu nitelikte silmeler ile de karşılaşmıştır. Katalog no: 10 no'lu konutta bina boyunca devam etmeyen pencere yanında parapet yüksekliğindeki silme üzerinden başlayan ve pencere yanında biten sütunsu ve düşeyde yivli olan örnekte Neo-Grek esinlenişler, Art-Deco etkisini yansıtmıştır. Katalog no: 51 no.lu binada ise yüzeyde, teras kotundaki korkuluğun üst kotunda biten ve çıkma alt kotunda başlayan 2,5 kat yüksekliğinde devam eden sütunsu nitelikte, düşey silmeler de yine Art-Deco üslubunu çağrıştıran öğelerle karşılaşmıştır.

**Kabartma Süsler:** Cephelerde kabartma olarak yapılmış, yalı baskısı görünümlü süslemelerin yanısıra, bir konutta parapet duvarında sıva yüzeyinden içeri çekilerek etiket motifine benzeyen süsleme ile de karşılaşmıştır. Konutlar içinde yalı baskısını anımsatan bezemelerin yer aldığı, üç bina vardır. İncelemede, cephelerde kullanılmış olan yatay ve düşey silmelerin cephe karakterini zenginleştirerek, cephelere hareket getirdiği gözlemlenmiştir.

**Katg no. 1** 84a. 17p.

Sakaldöken Caddesi No: 47

Kat silmelerinin etrafı köşeleri pahlı olarak geçilmiş düz cepheli ve edelputz sıvalı bir konut

**Katg no. 4** 103a. 31p.

Karamani Sokak No: 33

Pencere aksını çerçeveleyen yatay ve düşey silmeler; denizlikte son bulmuştur. Denizlik altında payandaları anımsatan ayaklara yer verilmiştir.

**Katg no. 10** 135a. 57p.

Köprü Sokak No: 6

Pencerelerin kenarlarında düşeyde ve yivli olarak yer alan sütunsu kabartmaları olan bir konut



**Katg no. 6** 134a. 3p.  
Yeşil Caddesi No: 27,27A

Pencere kenarlarında yalı baskısını anımsatan kabartmalara sahip bir konut.



**Katg no.21** 108a. 2p.  
Kurtoğlu Sokak No: 11

Çıkma parapetinde ve yanlarında fugalı yatay kabartmaları olan konutun, saçak altındaki alın duvarında ve giriş kattaki pencere parapetinde düşey fugalar ile karşılaşmıştır.



**Katg no.30** 6392a. 90p.  
Hocaalizade Sokak No: 22

Parapet duvarında yer alan düşey fugaları ile dikkati çeken bir konut.



**Katg no.36** 103a. 23p.  
Sakaldöken Caddesi No.47

Kapalı çıkmanın pencere üzerinde, tepe penceresini anımsatan ve pencere parapetinde yer alan etiket motifli bezemesi ile ilgi çeken konut, incelenen örnekler içinde tek olma özelliğine sahiptir.



## 6- SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bursa'nın kentsel geçmişinin 1930-1950 yılları arasında yer alan dönemine ışık tutan bu çalışma, kentin bu dönemde inşa edilmiş mimari mirasının bir bölümünün günümüzde de yaşadığını ortaya koymaya çalışmıştır. Binaların büyük bölümünün konut işlevini devam ettirmesi ise mimari planlamaların günümüz yaşam koşullarında, kullanıcı gereksinimlerine cevap verebildiğinin göstergesi olmuştur.

Kentin kültürel sürekliliğinde yer alan değişimin göstergesi olan bu binalar, inşa edildikleri dönemde strüktürel yeniliklerin öncüsü olmuşlardır. Kârgir yığma ve betonarme karkas taşıyıcı sistemin Bursa'da ilk örnekleri olan binalara, dönemin akılcı çözümlemesi ve toplumsal beğenisi de yansımıştır.

Bu binalar strüktürel olarak, gelenekselden farklılaşmış olmalarına rağmen, planlamalarında gelenekselden gelen merkezi sofa çözümlerini ve mabeyn odalarını anımsatan dıştan girişli odalara sahiptirler. Mekansal kurgularında olduğu gibi cephe karakterlerinde de özgün oluşumlar mevcuttur. Bu nedenle binaların sınıflandırmasında tipoloji yöntemi kullanılarak, az sayıda bileşim kuralından hareketle, biçim çeşitliliğine ulaşılmıştır. Bu kuramsal yaklaşım ile bu dönem sivil mimarlık örneklerinden olan konutlar makro ve mikro-formda tanımlanarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma ise incelenen döneme ait kapsamlı bir envanteri ortaya çıkarmıştır. Yapım yılları 1930-1950 yılları arasında yer alan, konutları belgeleyen elli dört örnek genelinde beş ana grupta binaların değerleri tespit edilmiş, bu değerler bağlamında koruma yöntemi önerilmiştir. İncelenen konutların korumaya alınmasını gerektiren mimari değerler;

**Belgesel değer:** İncelenen binalar kullanım açısından fonksiyonel olmalarına rağmen yıkılmakta veya fonksiyonel değişikliklere maruz kalmaktadırlar. Kentin gelişmesi, binaların yer aldığı mahalleleri merkezi konuma getirmektedir. Bu durumda binaların yer aldığı parsellerin rant değerleri artmakta, bu binalar ile ilgili koruma koşulları yasalar tarafından da açıkça tanımlanmadığından, yıkılmaları kaçınılmaz olmaktadır. Çalışma süresince envantere alınan iki bina yıkılmış ve katalogta fişlenen binalara ait bilgiler belge niteliğine ulaşmıştır (bkz. katg. no: 20, katg. no: 24). Söz konusu binalar yıkılarak yerlerine çok katlı binalar inşa edilmiştir. Katg. no: 46 no.lu konut yıkım için müteahhite verileceğinden bu konut rölövesinin çıkarılmasına bina sahibi izin vermemiştir. Yıkılması düşünülen diğer konutların da rölöveleri alınamamıştır. Yapılan her müdahale, kentsel oluşumun bir parçası olmuştur. İncelenen konut örnekleri, inşa edildikleri dönemin belgeleridir ve bu dönemi geleceğe taşıyan önemli birer veri olma niteliğine sahiptirler. Kentte inşa edilmiş ve edilecek tüm binalar, kentin fiziksel gelişim ve değişim perspektiflerini gelecekte mimarların, şehir plancıların ve toplumbilimcilerin araştırmalarına sunabilir.

Değişen yaşam koşulları paralelinde, inşa edilmiş bu konutların kentin gelişiminde, kültürel sürekliliği sağlaması ve kentsel dokunun bir bölümünü tanımlaması nedeni ile belge değeri, taşıdığı gözlemlenmiştir.

**Yaşamsal değer**, yaşam koşullarının mekana katkısını yansıtır. Bu değer ölçüsü, o dönemin gerekli şartları paralelinde tasarlanan mekanın niteliklerini belirlemiştir. Burada konutun mekansal kurgusunu tanıtan plan tipolojisi önem kazanmıştır. Parsel genişliğine göre düşey ulaşımın yeri, yaşama mekanının konumu, ıslak hacimlerin yerleştirilişi ve yatma mekanlarının diğer mekanlarla ilişkileri mekansal kurguyu tanımlamıştır. Konutlarda merkezi veya iç sofa benzeri orta mekanlarla karşılaşmıştır. Ayrıca mekandan mekana geçişlerle tek mekan yaratma isteği görülür. Bu dönem mimarisinde konut mekansal kurgu açısından değişim göstermiş, dönemin yaşam koşulları paralelinde mutfak, wc, banyo gibi ıslak hacimler konut içerisinde çözülmüştür. Toplumun değişen aile yapısı, ataerkil aileden çekirdek aileye dönüşüm planlamayı etkilemiştir ve konuta mekansal kurgu açısından değer kazandırmıştır. Bu değer konutların korunmasındaki diğer kriteri oluşturmuştur.

**Üslupsal değer**: Mekansal değişimler binanın dış cephesini de etkilemiştir. Dışa açılan pencerelerde değişimler yaşanmıştır. Fransız pencereleri ve yatay doğrultuda gelişen pencere açıklıkları konutların cephelerinde yer almıştır. Dönemin mimari akım ve eğilimleri pencere biçimlerinin yanısıra, cephedeki bezeme öğelerini de etkilemiştir. Konutların cephe biçimlenişinde, dönemin mimari akım stil ve eğilimlerinin izleri ile karşılaşmıştır. Bu gelişim mekansal kurgu ile birleşmiş ve konut mimarisine değer kazandırmıştır. Konutların üslupsal değeri koruma önerisi için diğer bir kriteri oluşturmuştur.

**Kentsel ve tarihi doku değeri**: Belgesel, yaşamsal, üslupsal değere sahip bu konutlar yer aldıkları kent dokusu bakımından da değer taşırlar. Kentsel ve tarihi doku içinde yer alan konutlar, kentsel değişimin birer parçasıdırlar. İnşa edildikleri dönemdeki çevre verilerine saygıyı yansıtır.

Batılılaşma ile başlayan kentsel değişim, Cumhuriyet ile hız kazanmıştır. Tüm kentlerimizde yaşanan gelişim, Bursa'da da yaşanmıştır. 1930-1950 yıllarında kentte açılan geniş caddeler ile bunları çevreleyen sokaklarda bulunan konutlar, genellikle konut binalarının yakınında yer almışlardır.

Bu konutlar buldukları mahallelerin yerleşim özellikleri ile ızgara sistemli kent planının da birer parçası olmuştur. Konutların yer aldığı sokaklar dönemin kentsel dokusunun parçalarıdır. İncelenen dönemin kentsel dokusunu günümüze yansıtmaları nedeni ile de tarihi belge niteliği taşırlar. Bu nedenle konutların kentsel ve tarihi doku değeri, koruma önerisinde kriter alınmıştır.

**Fiziksel değer**, binaların fiziksel sağlamlığı-dayanıklılığı, mekansal-biçimsel-dokusal değerler kadar önemlidir. Konutların taşıyıcı sistem bakımından yığma (kârgir) ya da betonarme karkas olarak inşa edilmeleri, izolasyon malzemelerinin bulunması ve binalarda kullanılması, doğa koşullarına karşı dayanımını arttırmıştır. Strüktürlerinin, o dönem için gerekli sıhhi tesisata sahip olması, bu dönem konut binalarının yeniden inşaata göre daha az masrafla tadilatını sağlar. Fiziksel açıdan iyi durumda olan bu konutlar, yeniden kullanımlarda ekonomiktir. Buldukları sokakların alt yapılarına da aynen korunduklarında ek yük getirmezler. Fiziksel açıdan sağlamlık değeri de bu binaların korunmasında önemli bir diğer kriter olarak alınmıştır.

Bursa'da 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutlar, **belgesel, yaşamsal, üslupsal, kentsel ve tarihi doku-fiziksel değer** olarak beş ana prensip bağlamında koruma altına alınmalıdır. Bu binaların günümüzde konut olarak kullanımı ve kullanıcılarının konutun mekan organizasyonundan hoşnut olmaları gösterir ki, konutlar günümüz yaşam koşullarına cevap verebilmektedir. İnşa edildikleri yıllarda, çevrelerinde yoğun olarak mevcut olan geleneksel sivil mimarlık örneklerine, gerek atıfta bulunarak, gerek gabarilerine saygılı yaklaşan cephe oluşumları ile tarihi çevreye duyarlı bir mimari oluşum sergilerler. Bu konutların fonksiyon ve çevreye yaklaşımı ile oluşan mimari sürekliliği, konuta değer kazandırmıştır. Mekansal ve biçimsel kurgu ile bütünleşen yapısal sağlamlık, binaların mimarisini özgün kılar. Yukarıda anlatılan değer ölçütleri ile 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutların, korunması gerekli sivil mimarlık örneği olduğu desteklenmiş ve incelenen konutların kentsel konumları, kullanım değeri, tasarımlarındaki mimari oluşum ve yapımsal boyut dikkate alınarak kentsel koruma planlarına alınmaları önerilmiştir.

#### **İncelenen konutlar için koruma önerileri:**

- 1930-1950 yılları arasında inşa edilmiş konutların, buldukları çevreye saygılı yaklaşımları nedeni ile koruma altına alınması,
- Kent dokusunda yoğun olarak birarada bulunan konutların ve değişen kent duvarı içinde tek başına kalanlarının da yukarıda anlatılan değerlere sahip olması durumunda koruma altına alınması,
- Konutların, dönemin sosyo-kültürel değişimini iç mekan kurgusunda yaşattığı için mekansal kurgunun nitelikli olanlarının aynen korunması, kullanım değerinin yüksek olduğu durumlarda da konut fonksiyonunun sıhhi tesisat yenilenerek korunması;
- Konutların yer aldığı kentsel dokunun nüfus yoğunluğu açısından en üst sınırdaki olması nedeni ile, taşıyıcı sisteminin uygun olduğu durumda bile konutun üslupsal bütünlüğünün korunması için, ilave kata ve yer aldığı kentsel dokunun imar koşulu değişikliğine izin verilmemesi;

- Konutun yer aldığı parselin rant değerinin artması nedeniyle, fonksiyon değişikliğine ancak, konutun mekansal ve üslupsal biçimlenişini, fiziksel sağlamlığını bozmama, zedelememe koşulu ile izin verilmesi;
- Yapısal ömrünü doldurmamış olan konutun strüktürel sağlamlığını arttırmak için yapılacak tadilata, gabarisini ve cephe biçimlenişini değiştirmeme koşulu ile izin verilmesi,

Kentte yer alan diğer mimari miras gibi incelenen konutlar kentin sürekliliğinin ve değişiminin birer göstergesi olmuştur. Kentin geçmişteki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik gelişim ve değişimini kentsel mekana yansıtan bu konutların, kendinden önceki mimari miras gibi mimari değerlere sahip oldukları çalışmada ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bursa'da 1930-1950 yılları arasındaki dönemde inşa edilmiş sivil mimarlık örneği konutlar için envanter niteliği taşıyan bu çalışmada, konutlar tipolojik yöntem ile analiz edilmiş, konutun değerlendirilmesi ile senteze ulaşılmış ve bu sentez sonucu elde edilen değerler bağlamında incelenen konutların koruma altına alınması için öneriler sunulmuştur.





**KAYNAKLAR**

Alsaç,Ü., (1976), “Türk Mimarlık Düşüncesinin Cumhuriyet Dönemindeki Evrimi, Doktora Tezi, KTÜ Baskı Atölyesi, Trabzon.

Alsaç,Ü., (1991), “İkinci Ulusal Mimarlık Dönemi”, Arkitekt Dergisi, 10:42-48.

Anon., (1987), “Bursa’da Levantenler”, Bursa Ansiklopedisi, Bursa Hakimiyet Gazetesi Yayınları.

Anon., (1994), “Bursa”, Ana Britannica Ansiklopedisi, 7:62, Hürriyet Ofset Mat. ve Gazetecilik A.Ş., İstanbul.

Arkitekt, (1950), “XIX. İzmir Enternasyonal Fuarındaki “Türkeli” Pavilyonu”, Arkitekt Dergisi, 11-12:218-219.

Arseven,C.E., (1950a), “Balkon, Cumba,Çıkma”, Sanat Ansiklopedisi, 1:168, 349-350, 393, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.

Arseven,C.E., (1950b), “Mabeyn”, Sanat Ansiklopedisi, 3:1254, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.

Arseven,C.E., (1950c), “Tepe penceresi”, Sanat Ansiklopedisi, 4: 1966, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.

Arseven,C.E., (1983), "Silme", Sanat Ansiklopedisi, 5: 1817, Milli Eğitim Basım Evi, İstanbul.

Aslanoğlu,İ. (1984), “Birinci ve İkinci Milli Mimarlık Akımları Üzerine Düşünceler”, Mimaride Türk Milli Üslubu Semineri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler Genel Müdürlüğü, İstanbul.

Aslanoğlu,R., (1995), “Kent-Kültür-Mekan: Bir Merkezin Oluşumu” Uluslararası VII. Yapı ve Yaşam 95 Kongresi, 25-30 Nisan, 1995, TMMOB Mimarlar Odası, Bursa Şubesi, Bursa.

Aymonino,C., (1985), “Type and Typlogy”, Architectural Design, 55:5-6.

Badovici, J., (1932), L'Architecture Vivante, Albert Morance, Paris.

Barillari,D. ve Godoli,E. (1997), “Art-Nouveau Döneminde İstanbul’da Mimarlık Mesleği”, İstanbul 1900 (İtaly. Çev., A.Ataöv), YEM (Yapı Endüstri Merkezi) Yayın, İstanbul.

Batkan,Ö., (1996), "Bursa Kenti Tarihsel Gelişimi ve Planlama Süreci" 119, Bir Masaldı Bursa E.Yenal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.119.

Batur,A., (1995), "Art-Nouveau" Mimarlığı ve İstanbul, Yapı Dergisi 161:44-63. ✈

Bayer,H., Gropius, W., ve Gropius., I., (1955), Bauhaus, Gerd Hatje, Stuttgart.

Bayer,P. , (1992), Art Deco Architecture, Thames and Hudson Ltd. London.

Baykal,K., (1976), 2000 Yıllık Bursa'nın Belediyesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa.

Behar,C., (1996), Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu (1500-1927), Tarihi İstatistikler Dizisi, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

Beykan,M., (1997), Sanat Kitabı, 500 sanatçı 500 Sanat Eseri, YEM Yayın, İstanbul.

Bilen,S., (1936), "Taşçı Salih Evi", Arkitekt Dergisi, 2:37-40.

Birkan,G. ve Pehlivanlı,S. (1977), "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi", Mimarlık Dergisi 1:8-16.

Bonatz,P., (1946), "Saraçoğlu Mahallesi", Arkitekt Dergisi, 171-172:56-59.

Boratav,K., Tunçay,M., Koçak,C., Özdemir,H., Hilav,S., Katoğlu,M. ve Ödekan.,A., (1990); "İktisat Tarihi (1908-1980)", Türkiye Tarihi 4:265-311, Cem Yayınevi,İstanbul.

Boudon,F., Chastel,A., Hamon,F. ve Couzy.,H., (1977), Systeme de L'Architecture Urbaine Le Quartier Des Halles A Paris, National De Le Recherche Scientifique-15, Paris.

Cerwinske,T., (1981), Tropical Deco, Japan.

Çavdar,T., (1973), Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

DİE., (1970), Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş (25.10.1970), TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

DİE., (1975), Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş (26.10.1975), TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

DİE., (1980), Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş (12.10.1980), TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

DİE., (1990), Genel Nüfus Sayımı, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

- DİE., (1995), Türkiye Nüfusu 1923-1994 Demografik Yapısı ve Gelişimi, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- DİE., (1997), Genel Nüfus Tespiti, TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.
- Dural,M., (1973), "Varlık Vergisi", Meydan Larousse, 12:536, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., İstanbul.
- Downs,H., (1997), "Zamanın Önünden Gitmek: Frank Lloyd Wright'la Söyleşi", 443 (Çev., F.Lekesizalın), (Der., E.Batur), Modernizmin Serüveni, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Eldem,S.H., (1984), "Plan tiplerine karakteristik örnekler", Türk Evi Osmanlı Dönemi, 1:35, Türkiye Anıt Çevre Değerlerini Koruma Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Eruzun,C., (1989), "Kültürel Süreklilik İçinde Türk Evi" Mimarlık Dergisi 4, İstanbul.
- Evren,M., (1957), Türk Evi'nde Çıkma, Doçentlik Tezi, İTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Gössel,P. ve Leuthöuser,G. (1991), Twentieth Century (İng.Çev., J.Vaacon, M.Athenton), Benedikt Taschen, Verlag GMH, Köln.
- Gropius,W., (1967), "Yeni Mimari ve Bauhaus", (Çev., O.Aksoy, E. ve Aksoy), İstanbul.
- Gülşen,A., (1990), Dünya'da ve Türkiye'de Çağdaş Rasyonalist Mimari, Doktora Tezi, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü(Yayımlanmamış).
- Halaçoğlu,Y., (1985), "Osmanlı Tarihi" Anadolu Uygarlıkları, Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, 2:342, Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Tic. ve San. A.Ş., İstanbul.
- Haslam,M., (1987). "The Origins of Deco" In The Deco Style, Thames and hudson, london.
- Hasol,D., (1995), "Art-Deco and Tropical Deco", Yapı 165:62.
- Hitchcock,H.R. ve Johnson,P. (1960), The International Style , W.W. Norton Company, New York, London.
- Jöedicke,J., (1985), Space and Form In Architecture, (İng.Çev., P.Green), Münih.
- Kaplanoğlu,R., (1996), Bursa Yer Adları Ansiklopedisi, Bursa Ticaret Odası Kültür Yayınları, Bursa.

Kaprol,T., (1992), Feriköy ve Kurtuluş (Tatavla) Bölgesinde Yer Alan Çok Katlı Kargir Konutlar (XIX. yüzyıl sonu - XX. yüzyıl başı), Yüksek Lisans Tezi, YÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (yayınlanmamış).

Kazancıgil,A., (1982), "Türkiye'de Modern Devletin Oluşumu ve Kemalizm", Toplum ve Bilim Dergisi, Bahar:17.

Kılıçbay,A., (1992), "Ekonomi-Politika ve Uygulamaları ile Dönemlerin Karakteri 1923-1930, 1930-1940, 1940-1950 Dönemi" Türk Ekonomisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Kirsh,K., (1996), Kleinnur Föhren durch die Weissenhof-Siedling, Deutsche Verlag-Anstalt, Stuttgart.

Klein,D., McClelland, N. ve Haslam,M. (1987), "The 1925 Exhibition, A deco world" In The Deco Style, Thames and Hudson, London.

Krier,R., (1979), Urban Space, Academy London.

Kubat,A.S., (1995), "Tropical Deco, Miami Sahillerinde Bir Şehirsal Koruma Örneği", Yapı Dergisi 165:67.

Küçükerman,Ö., (1996), Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul.

Lamarovà,M., (1992), "Texts and Contexts, 1910-1924" Czech Cubism, (İng.Çev., M.Schonberg ve L.King), Montreal.

Lampugnani,V.M., (1986), The Thames and Hudson Encylopedia of 20th. Century Architecture, Thames and Hudson, London.

Le Corbusier (1960), My Work, The Architectural Press, London.

Levent,T., vd., (1994), Bursa Metropolitan Alan Planlama Çalışmaları, Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı.

Mattie,E., Derwig,J., (1995), Functionalism in The Netherlands, Architectura & Natura, Amsterdam.

McCarter,R., (1997), "Edgar Kaufmann House, 'Falling Water', Mill Run Pensylvania, 1935", Frank Llyod Wright, Phadion Press Lmt, Hong Kong.

- Onat,E., (1949), “Yapı Kredi Bankası, Bursa Şubesi”, Arkitekt Dergisi, 209-210:97.
- Oral,F. ve Çeçen,C., (1939), İzmir Beynelmillel Fuarı”, Arkitekt Dergisi, 198-204.
- Ödekan,A. Tunçay,M., Koçak,C., Özdemir,H., Boratav,K., Hilav,S. ve Katoğlu,M., (1990), “Cumhuriyet Dönemi (1923-1950), Mimarlık ve Sanat Tarihi”, Türkiye Tarihi 4:525-538, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Övünç,T., (1970), “Balkon”, Meydan Larousse, 2:119, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., İstanbul.
- Övünç,T., (1972), “Mabeyn, Mabeyvin”, Meydan Larousse, 8:150, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., İstanbul.
- Övünç,T., (1973), “Yunmak”, Meydan Larousse, 12:858, Meydan Gazetecilik ve Neşriyat Ltd. Şti., İstanbul.
- Özer,B., (1963), Rejyonelizm, Üniversalizm ve Çağdaş Mimarimiz Üzerine Bir Deneme, Doktora Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özsait,M., (1982), “Anadolu’da Hellenistik Dönem”, Anadolu Uygarlıkları, Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Fasikül 30:697 Görsel Yayınlar Ansiklopedik Neşriyat Ticaret ve Sanayi A.Ş., İstanbul.
- Panerai,R.P., (1979), “Beauburg Tipin Ölüşü ya da Diriliş”, (Çevr., A.Yücel), Çevre Dergisi, 3:71.
- Peichi,G., (1987), “Check Functionalizm”, E.G.Band Ltd., London.
- Rossi,A., (1981), A Scientific Autobiography, MIT Cambridge, Massachusetts and London.
- Saint-Laurent,B., (1996), “Bir Tiyatro Amatörü: Ahmed Vefik Paşa ve 19.Yüzyılın Son Çeyreğinde Bursa’nın Yeniden Biçimlenmesi”, Modernleşme sürecinde Osmanlı Kentleri (Editör: P.Dumont ve F.Georgeon), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Slapeta,V., (1992), “Cubism in Architecture”, Czech Cubism, (İng.Çev., M. Schonberg), Laurence King, Montreal.
- Sözen,M. ve Tapan,M., (1975), 50 Yılın Türk Mimarisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Sözen,M., (1984), 50 Yılın Türk Mimarisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Sözen,M. ve Tanyeli,U., (1986), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Steiner,C., (1989), "A Tipologie Residaziali, A Schiera" Serie-Tipologie Residenziali, BE-MA Editrice, Milano.

Stewig,R., (1970), "Bursa, Nordwestanatolien", IM Selmsverlag des Geographischen Institutus der Universität Kiel, 32:193-199.

Stewig,R.,vd., (1980), "Bursa, Nordwestanatolien", IM Selmsverlag des Geographischen Institutus der Universität Kiel, 51:298-312.

Stewig,R., (1986), "1. ve 2. Bölümlerin Özeti", (Özet., A.Karadeniz, U.Karadeniizn), Kiel, 65:159.

Stewig,R., (1986), "Bursa, Nordwestanatolien", IM Selmsverlag des Geographischen Institutus der Universität Kiel, 65:210.

Tafari,M., (1986), Modern Architecture I, Faber and Faber Limt., London.

Tansu,M., (1937), "İzmir Fuarı",Arkitekt Dergisi, 325.

Tong,T., (1990), Feriköy, Kurtuluş, Bomonti ve Duatepe Mahallelerindeki Az Katlı yapılarda Görülen Stiller (1900-1940), YÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış).

Uzman,E.N., (1936), "İnhisarlar Paviyonu", Arkitekt Dergisi, 284-290.

Ünal,M., (1983), "Tarihsel Sıralama İçinde İstanbul'da Apartman Cepheleri", Yapı Dergisi, 50:34-40.

Vegesack,A., (1992), Czech Cubism, (İng.Çev., M.Schonberg), Laurence King, Montreal.

Vokoun,J., (1973), "Bohemian Cubism" The Anti-Rationalist, The Architectural Press, Ltd., London.

Wingler,H.M., (1933), Das Bauhaus, Gebr.Rasch&Co., Berlin.

Wingler,H.M., (1980), Bauhaus, The MIT Press, London.

Wittlich,P., (1992), "Road to Cubism" Czech Cubism (İng.Çev., M. Schonberg), Laurence King, Montreal.

Yalman,B., (1984), Bursa, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, Yenilik Basımevi, İstanbul.

Yüksel,Y., (1995), Konut Mekânı Kavramının Tipolojik Temelleri, İTÜ Mim.Fak. Baskı Atölyesi, İstanbul.

## ÖZGEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

Ad-Soyad: Timur KAPROL  
 Doğum yeri-tarihi : İstanbul, 18.09.1966  
 Medeni Durumu : Bekâr  
 Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

### Öğrenim Durumu

Lise 1980-1983 Kadıköy Suadiye Lisesi  
 Lisans 1984-1989 Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi  
 Mimarlık Bölümü, II. programı.  
 Y.Lisans 1989-1992 Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü  
 Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı  
 Doktora 1992-2000 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü  
 Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

### Mesleki Çalışmalar

- (1989-1992), Tasarım ve uygulanma grubundan mimar olarak, iç mimar ve tasarımcı İnci Oflaz ile birlikte İnpo & Pm Dekorasyon Ltd.Şti., İstanbul
- (1993-1994), Tasarım grubunda y. mimar olarak, Dr. Mimar Haldun Baydar ile birlikte, Form Mimarlık ve Yapı Elemanları Ltd. Şti., İstanbul

### Akademik Geçmiş

- Asistan: Bina Bilgisi Anabilim Dalı, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Uludağ Üniversitesi, 1994.
- Öğretim Görevlisi: Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, U.Ü., 1996 devam ediyor.
- Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı Başkanı, Müh.-Mimarlık Fak., U.Ü., 1998'den itibaren.